

Korištenje komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima

Vukašinović, Antonija

Doctoral thesis / Doktorski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:581687>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Antonija Vukašinić

**KORIŠTENJE KOMUNIKACIJSKIH
PLATFORMI U RAZVOJU
PARTNERSTVA RODITELJA I
ODGOJITELJA U DJEČJIM VRTIĆIMA**

Doktorski rad

Osijek, 2024.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FILOZOFSKI FAKULTET

Antonija Vukašinić

**Korištenje komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva
roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima**

Doktorski rad

Osijek, 2024.

JOSIP JURAJ STROSSMAYER UNIVERSITY
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Antonija Vukašinić

**The use of communication platforms in the development of
partnerships between parents and teachers in kindergartens**

Doctoral thesis

Osijek, 2024.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FILOZOFSKI FAKULTET

Antonija Vukašinić

**Korištenje komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva
roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima**

Doktorski rad

Društvene znanosti, pedagogija

Mentor: prof. dr. sc. Branko Bognar

Komentor: izv. prof. dr. sc. Adrijana Višnjić Jevtić

Osijek, 2024.

JOSIP JURAJ STROSSMAYER UNIVERSITY
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Antonija Vukašinić

**The use of communication platforms in the development of
partnerships between parents and teachers in kindergartens**

Doctoral thesis

Social Sciences, Pedagogy

Supervisor: Branko Bognar, PhD, Full Professor

Co-supervisor: Adrijana Višnjic Jevtic, PhD, Associate Professor

Osijek, 2024

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio/la te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi doktorskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Mjesto i datum

Potpis doktorandice

Antonija Nikšićević

Osijek, 27.lipanj 2024.

INFORMACIJE O MENTORU

Branko Bognar rođen je 1964. godine u Požegi. Studij razredne nastave završio je 1987. godine na Pedagoškom fakultetu u Osijeku, a studij Pedagogije 1994. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na istom je fakultetu 20. svibnja 2003. godine obranio magistarski rad pod naslovom *Kritičko-emancipacijski pristup stručnom usavršavanju učitelja osnovne škole*, a 12. prosinca 2008. godine i doktorsku disertaciju na temu *Mogućnosti ostvarivanja uloge učitelja - akcijskog istraživača posredstvom elektroničkog učenja*.

Od 1987. godine radio je kao učitelj razredne nastave u Osnovnoj školi Čazma u Čazmi, a od 1993. godine kao pedagog u Osnovnoj školi „Vladimir Nazor u Slavonskom Brodu. Od svibnja 2005. radi na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Osijeku na Odsjeku za pedagogiju gdje je 2022. godine promoviran u zvanje redovitog profesora.

Na projektu „Razvoj stvaralaštva u cjeloživotnoj edukaciji učitelja“ (šifra: 245-1221170-1063, financiranje MZOŠ) koji je trajao od 2007. do 2014. godine, bio je istraživač, a kasnije i voditelj. Pokrenuo je i vodio projekt akcijskog istraživanja u okviru Pestalozzi programa Vijeća Europe, koji je ostvaren između rujna 2013. godine i rujna 2014. godine. Od 1. prosinca 2018. godine bio je voditelj četverogodišnjeg projekta Hrvatske zaklade za znanost *Stručno usavršavanje učitelja u funkciji unapređenja rezultata učenja učenika osnovne škole u prirodoslovnom i matematičkom području* (IP-2018-01-8363), a od studenog 2020. mentor u projektu Razvoj karijera mladih istraživača – izobrazba novih doktora znanosti (DOK-2020-01-5256, trajanje 30 mjeseci).

Član je uredništva međunarodnog časopisa *Educational Journal of Living Theories*. Za potrebe tog časopisa ustrojio je mrežnu stranicu (<https://ejolts.net>). Od 2001. godine član je uredništva časopisa *Metodički ogledi*.

Od zaposlenja na Filozofskom fakultetu Osijek Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku 2005. godine sudjeluje u izvedbi nastave na različitim obaveznim i izbornim kolegijima. Trenutno vodi kolegije *Uvod u metodologiju istraživanja*, *Metodologija pedagoških istraživanja*, *Metodika odgoja*, *Teorije odgoja* i *Metodika rada pedagoga I*. Na poslijediplomskom i sveučilišnom studiju Pedagogija i kultura suvremene škole na Filozofskom fakultetu Osijek zadužen je za kolegije *Metodologija istraživanja školskog kurikulumu* i *Vođenje promjena u odgoju i obrazovanju*. Za potrebe kolegija koje vodi uredio je sustav za elektroničko učenje Moodle (<https://pedagogija.net>).

Na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku bio je mentor pri izradi više od šezdeset diplomskih i završnih radova te dvije doktorske disertacije.

Recenzirao je radove u sedam međunarodnih znanstvenih časopisa, bio je recenzent šest knjiga i sudjelovao je u recenziranju kurikuluma međupredmetne teme *Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, Kurikuluma za unapređenje digitalnih kompetencija tri skupine korisnika u školama: učitelja/nastavnika i stručnih suradnika, ravnatelja i administrativnog osoblja* i tečajeva izrađenih u okviru projekta e-Škole Hrvatske akademske i istraživačke mreže - CARNET.

Obnašao je dužnost voditelj Katedre za pedagogiju i voditelja Odsjeka za pedagogiju na Filozofskom fakultetu u Osijeku. Od svibnja 2018. godine do lipnja 2021. godine bio je predsjednik Povjerenstvo za stjecanje doktorata znanosti Poslijediplomskog sveučilišnog studija Pedagogija i kultura suvremene škole.

Član je Upravnog odbora Hrvatskog pedagoškog društva te je učlanjen u dva međunarodna udruženja: Association for Teacher Education in Europe (ATEE) i Collaborative Action Research Network (CARN).

Bio je pozvani izlagač na većem broju stručnih skupova u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje te drugih institucija u zemlji i inozemstvu. U inozemstvu je održao izlaganje u okviru projekta INOVUP na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mariboru 2019. i 2020. godine na temu *Obrnuto učenje u visokoškolskoj nastavi*. Od 2004. godine redovito izlaže na znanstvenim skupovima i konferencijama. Sudjelovao je izlaganjima na više od 25 znanstvenih skupova od čega je na dvije međunarodne konferencije bio pozvani izlagač.

Bio je član organizacijskih odbora na tri međunarodne konferencije te predsjednik Organizacijskog odbora međunarodne znanstvene konferencije *Imagine Tomorrow: Practitioner Learning for the Future* koja je organizirana u suradnji s dvije istraživačke mreže, Collaborative Action Research Network (CARN) i Action Learning, Action Research Association Ltd (ALARA), u Splitu 2019. godine.

Do sada je objavio preko 40 znanstvenih radova. Sudjelovao je u uređivanju pet zbornika radova. Autor je znanstvene monografije „Creating an online community of action researchers“ koju je objavila izdavačka kuća Vijeća Europe.

Popis radova dostupan je na <https://www.croris.hr/osobe/profil/20247>.

Uži interes znanstveno-istraživačkog djelovanja prof. dr. sc. Branka Bognara obuhvaća mogućnost ostvarivanja promjena u školskom kontekstu. Posebno nastoji afirmirati akcijska istraživanja u praksi učitelja i stručnih suradnika na svim razinama odgojno-obrazovnog sustava. U svrhu popularizacije akcijskih istraživanja objavio je više radova na tu temu i održao izlaganja na različitim stručnim i znanstvenim skupovima u zemlji i u inozemstvu. Uz to bavi se mogućnošću unapređenja kvalitete stručnog usavršavanja učitelja i stručnih suradnika te poticanjem kreativnosti učenika, studenata i učitelja.

INFORMACIJE O KOMENTORU

Adrijana Višnjić-Jevtić izvanredna je profesorica na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Profesionalno bavljenje ranim i predškolskim odgojem započela je kao odgojiteljica u dječjem vrtiću. Područja znanstvenog interesa su joj pedagogija ranog djetinjstva, profesionalni razvoj odgojitelja te suradnja obitelji i odgojno-obrazovnih ustanova.

Autorica je više od 70 znanstvenih i stručnih publikacija te sudionica više znanstvenih skupova na kojima sudjeluje u svojstvu autorice i pozvane predavačice. Radove objavljuje u visokorangiranim časopisima, indeksiranim u vodećim znanstvenim bazama (WoS i Scopus). Sudjeluje u nacionalnim i međunarodnim znanstvenim projektima. Bila je članica istraživačkog tima projekta *Modeli odgovora na obrazovne potrebe djece u riziku od socijalne isključenosti u ustanovama za RPOO* (MORENEC, IP-2019-04-2011) kojeg je financirala Hrvatska zaklada za znanost. Članica je međunarodne referentne skupine dionika projekta *MUST-a-Lab* financiranog od strane Fonda za azil, migracije i integraciju (AMIF) Europske unije. Članica je interdisciplinarnog istraživačkog projekta *PRO-DIALOG* financiranog od strane Norveškog istraživačkog fonda. Sudionica je sedam Erasmus projekata od kojih je u tri suautorica.

Recenzentica je međunarodnih visokorangiranih časopisa u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te obrazovanja odgojitelja. Članica je uredništva časopisa *International Journal of Early Childhood* i *Journal of Childhood, Education & Society*. Bila je gošća urednica dva posebna izdanja *Hrvatskog časopisa za odgoj i obrazovanje* i posebnog izdanja *Universal Journal of Educational Research*. Jedna je od urednica znanstvene monografije u izdanju Springer (2021) *Young Children in the World and Their Rights: Thirty Years with the United Nations Convention on the Rights of the Child* te koautorica monografije *(Re)theorising More-than-parental Involvement in Early Childhood Education and Care* (2023) u istoj izdavačkoj kući. Urednica je i idejna začetnica prvog hrvatskog sveučilišnog udžbenika u području pedagogije ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Članica je organizacijskih i znanstvenih odbora na međunarodnim skupovima u Hrvatskoj i svijetu. Bila je članica programskog odbora druge UNESCO-ve *World Conference on Early Childhood Care and Education: Early investment for better learning and brighter future*, održane u Uzbekistanu 2022. Posljednjih 10 godina radila je na raznim projektima za unapređenje ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj i Republici Sjevernoj Makedoniji. Bila je koordinatorica projekta unaprjeđenja programa obrazovanja odgojitelja djece rane i predškolske dobi (po metodologiji HKO) (INPUTS). Sudjelovala je u

projektima za unaprjeđenje obrazovanja odgojitelja – *Unaprjeđivanje inkluzivnosti inicijalnoga obrazovanja odgojitelja djece rane i predškolske dobi* te *Jamstvo za svako dijete* – unaprjeđivanje stručno-pedagoške prakse studenata odgojiteljskog studija (u suradnji Ureda UNICEF-a za Hrvatsku i Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu).

Izvodi nastavu i nositeljica je više kolegija na studiju ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Drži nastavu na engleskom jeziku za strane studente Učiteljskog fakulteta. Pod njenim mentorstvom obranjeno je više od 150 završnih i diplomskih te jedan doktorski rad. Trenutno je ECTS koordinatorica za strane studente na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Gost je predavač na Sveučilištu Sjever u Varaždinu, doktorskom studiju Pedagogija i kultura suvremene škole na Filozofskom fakultetu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku te Sveučilištu Maria Grzegorzewska u Varšavi (Poljska). U sklopu CEEPUS programa bila je gost predavač na Sveučilištu Sv. Ćirila i Metoda u Skoplju te Sveučilištu Maria Grzegorzewska u Varšavi (Poljska). Stručno se usavršavala na sveučilištima u Austriji, Irskoj, Islandu, Južnoj Koreji, Norveškoj, Švedskoj i Velikoj Britaniji.

Osnivačica je Udruge odgajatelja Krijesnica i Hrvatskog nacionalnog odbora Svjetske organizacije za rani odgoj i obrazovanje (OMEP) gdje je obnašala dužnost predsjednice (2011-2023). Članica je OMEP-a, EECERA i IPDA. Trenutno je na funkciji potpredsjednice svjetskog OMEP-a zadužene za europsku regiju te predstavnica OMEP-a u UNESCO-u u Ženevi.

Dobitnica je Dekanove nagrade 2017. i 2023. godine te Dekanovog priznanja 2020. godine.

Popis radova dostupan je na <https://www.croris.hr/osobe/profil/34532>.

SAŽETAK

Partnerstvo s roditeljima je razvojni proces koji uključuje brojne aktivnosti usmjerene na uključenost roditelja u rad dječjeg vrtića i ostvarivanje bolje komunikacije roditelja i odgojitelja. Komunikacijske platforme su jedan od alata za ostvarivanje bolje komunikacije roditelja i odgojitelja te bolje uključenosti roditelja u rad vrtića. Korištenjem komunikacijske platforme, roditelji se mogu uključiti u rad vrtića neovisno o vremenu i mjestu gdje se nalaze. Odgojitelji korištenjem komunikacijske platforme imaju mogućnost pružiti roditeljima uvid u aktivnosti djeteta u dječjem vrtiću i informirati ih o razvoju djetetovih kompetencija. Putem komunikacijskih platformi postiže se interakcija roditelja i odgojitelja, povezanost i suradnja, dvosmjerna komunikacija te se razvija partnerstvo. Cilj istraživanja je istražiti uvid u mogućnosti ostvarivanja partnerstva roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću korištenjem komunikacijskih platformi. Istraživanjem se nastojalo utvrditi mogućnost pozicioniranja roditelja kao angažiranih subjekata odgojno-obrazovnog procesa, te korištenje komunikacijskih platformi kao alata za ostvarivanje partnerstva roditelja i odgojitelja. Teorijski dio rada sadrži definirane oblike suradnje roditelja i odgojitelja te modele uključenosti roditelja. Objašnjavaju se teorijske odrednice društva, komunikacije i dosadašnja istraživanja korištenja komunikacijskih platformi. Empirijski dio rada sadrži anketno i akcijsko istraživanje. U svrhu anketnog istraživanja, korišten je upitnik za roditelje i odgojitelje koji je formuliran prema Hornbyevom modelu uključenosti roditelja. Upitnik je obuhvatio odgojitelje i roditelje ruralnih i gradskih dječjih vrtića istočnog dijela Brodsko-posavske županije. Rezultati inicijalnog upitnika dali su smjernice odgojiteljima u planiranju akcijskog istraživanja koje je provedeno u jednom dječjem vrtiću u tri odgojno-obrazovne skupine. U akcijskom istraživanju sudjelovalo je šest odgojiteljica dječjeg vrtića koji se nalazi u ruralnom dijelu Brodsko-posavske županije. Korištenjem komunikacijskih platformi na relaciji obitelj-odgojitelj, roditelji su imali uvid u odgojno-obrazovni proces, jednaku mogućnost za međusobnu komunikaciju s odgojiteljima, kao i mogućnost uključivanja. Istraživanje je važno jer su aktivnosti putem komunikacijske platforme omogućile pozicioniranje roditelja kao angažiranih subjekata odgojno-obrazovnog procesa i imale ulogu u razvoju partnerskih odnosa. S obzirom da je anketno istraživanje dalo trenutni uvid u stanje partnerstva roditelja i odgojitelja na istočnom području Brodsko-posavske županije, mogućnost utvrđivanja stanja partnerstva korištenjem upitnika, moguća je na većem uzorku. Akcijsko je istraživanje omogućilo dublje razumijevanje razvoja partnerskih odnosa, uvid u aktivnosti koje doprinose razvoju odnosa i dobrobitima koje Facebook grupe omogućuje za dijete, odgojitelje i roditelje.

Ključne riječi: akcijsko istraživanje, anketno istraživanje, komunikacijske platforme, partnerstvo, roditelji

ABSTRACT

Partnership with parents is a developmental process that involves numerous activities aimed at involving parents in the work of the kindergarten and achieving better communication between parents and educators. Communication platforms are one of the tools for achieving better communication between parents and educators and better involvement of parents in the work of the kindergarten. By using a communication platform, parents can be involved in the work of the kindergarten regardless of the time and place they are in. Educators, by using a communication platform, have the opportunity to provide parents with insight into their child's activities in the kindergarten and inform them about the development of their child's competencies. Through communication via a communication platform, interaction between parents and educators, connectivity and collaboration, two-way communication, and partnership are achieved. The aim of the research is to explore the possibilities of establishing a partnership between parents and educators in the kindergarten using communication platforms. The research sought to determine the possibility of positioning parents as engaged subjects of the educational process and the use of communication platforms as tools for establishing a partnership between parents and educators. The theoretical part of the paper contains defined forms of cooperation between parents and educators and models of parental involvement. The theoretical determinants of society, communication, and previous research on the use of communication platforms are explained. The empirical part of the paper contains survey and action research. For the research, a questionnaire for parents and educators was used, formulated according to Hornby's model of parental involvement. The questionnaire included educators and parents of rural and urban kindergartens in the eastern part of the Brod-Posavina County. The results of the initial questionnaire provided guidelines for educators in planning the action research, which was conducted in one kindergarten in three educational groups. Six educators from a kindergarten located in the rural part of the Brod-Posavina County participated in the action research. By using communication platforms in the family-educator relationship, parents had insight into the educational process, equal opportunities for communication with educators, and the possibility of involvement. The research is important because activities through a communication platform enabled the positioning of parents as engaged subjects of the educational process and played a role in the development of partnership relationships. Since the survey provided a current insight into the state of partnership between parents and educators in the eastern area of the Brod-Posavina County, the possibility of determining the state of partnership using a questionnaire is possible on a larger sample. The

action research provided a deeper understanding of the development of partnership relationships, insight into activities that contribute to the development of relationships, and the benefits that Facebook groups provide for the child, educators, and parents.

Keywords: action research, communication platforms, parents, partnership, survey research

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEORIJE DRUŠTVENIH PROMJENA.....	4
2.1. Funkcionalistička teorija	7
2.1.1. Funkcionalni imperativi u kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja	8
2.2. Konfliktna teorija	10
2.2.1. Konfliktna teorija u kontekstu odgoja i obrazovanja	11
2.3. Simbolički interakcionizam.....	13
2.3.1. Simbolički interakcionizam u kontekstu odgoja i obrazovanja	14
2.4. Humanističke teorije osobnosti	16
2.4.1. Hijerarhijska teorija potreba Abrahama Maslowa.....	17
2.4.1.1. Maslowljeva hijerarhija potreba u istraživanjima odgoja i obrazovanja.....	21
2.4.2. Rogersov pristup usmjeren na osobu	24
2.4.2.1. Rogersov pristup odgoju i obrazovanju	25
2.4.3. Teorija izbora	26
2.4.3.1. Temeljne potrebe u teoriji izbora	27
2.4.3.2. Primjena teorije izbora u odgoju i obrazovanju	30
3. TEORIJE KOMUNIKACIJE	32
3.1. Elementi i proces komunikacije	33
3.2. Modeli komunikacije.....	36
3.3. Oblici komunikacije	38
3.4. Oblici komunikacije roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću.....	40
3.4.1. Prednosti korištenja informacijske i komunikacijske tehnologije u komunikaciji roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću.....	41
3.4.2. Prepreke u ostvarivanju komunikacije roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću putem informacijske i komunikacijske tehnologije	45
4. ODNOSI RODITELJA I ODGOJITELJA U DJEČJIM VRTIĆIMA	49
4.1. Suradnički odnosi roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima	50
4.2. Partnerski odnosi roditelja i odgojitelja	52
4.3. Čimbenici koji oblikuju odnose roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću.....	56
5. MODELI PARTNERSTVA RODITELJA I ODGOJITELJA.....	60

5.1. Epsteinov model.....	63
5.2. Epsteinov model u istraživanjima odgoja i obrazovanja.....	65
5.3. Hoover-Dempsey i Sandlerov model	66
5.4. Hoover-Dempsey i Sandlerov model roditeljske uključenosti u istraživanjima odgoja i obrazovanja	69
5.5. Hornby model uključenosti roditelja.....	70
5.6. Hornbyev model roditeljske uključenosti u istraživanjima odgoja i obrazovanja	77
5.7. Modaliteti odnosa roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima	78
6. EMPIRIJSKI DIO RADA	83
6.1. Metodologija istraživanja	83
6.2. Cilj istraživanja	85
6.3. Anketno istraživanje.....	85
6.3.1. Cilj i hipoteze anketnog istraživanja	85
6.3.2. Instrument anketnog istraživanja	86
6.3.3. Uzorak anketnog istraživanja.....	101
6.3.3.1. Deskriptivni parametri zavisnih i nezavisnih varijabli	104
6.3.5. Zaključak	115
6.4. Akcijsko istraživanje	118
6.4.1. Metodologija akcijskog istraživanja	118
6.4.2. Kontekst i sudionici akcijskog istraživanja	120
6.4.3. Polazne vrijednosti	121
6.4.4. Problem akcijskog istraživanja	122
6.4.5. Plan akcijskog istraživanja	123
6.4.6. Postupci prikupljanja podataka	125
6.4.6.1. Sustavno promatranje	125
6.4.6.2. Anketa za roditelje.....	126
6.4.6.3. Intervju	126
6.4.6.4. Istraživački dnevnik.....	127
6.4.7. Etički aspekt akcijskog istraživanja	128
6.4.8. Opis i interpretacija ostvarenih aktivnosti.....	128
6.4.8.1. Utvrđivanje početnih stavova odgojitelja i roditelja o razvoju partnerskih odnosa.	128
6.4.8.2. Ostvarivanje dvosmjerne komunikacije putem Facebook grupa za roditelje	131

6.4.8.3. <i>Odgojitelji pružaju mogućnost volontiranja roditeljima sukladno potrebama roditelja</i>	143
6.4.8.4. <i>Odgojitelji organiziraju online predavanja za roditelje sukladno potrebama roditelja.</i>	147
6.4.8.5. <i>Odgojitelji sudjeluju u aktivnostima namijenjenima razvoju profesionalnih kompetencija</i>	149
6.4.8.6. <i>Odgojitelji uključuju roditelje u kreiranje vrtićkog kurikuluma</i>	169
6.4.8.7. <i>Odgojitelji pružaju roditeljima bitne informacije i zajedno rješavaju probleme</i>	174
6.4.8.8. <i>Odgojitelji i roditelji sudjeluju u zajedničkim aktivnostima</i>	178
6.4.8.8.1. <i>Odgojitelji koriste formalne oblike suradnje s roditeljima</i>	178
6.4.8.8.2. <i>Odgojitelji i roditelji sudjeluju u neformalnim oblicima suradnje</i>	182
7. ZAKLJUČAK	195
8. LITERATURA	202
9. PRILOZI	223
10. ŽIVOTOPIS	244

POPIS SLIKA

Slika 1. Ritzerova integrativna (makro-mikro) socijalna analiza.....	5
Slika 2. Ritzerova integrativna (makro-mikro) socijalna analiza u kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja	6
Slika 3. Funkcionalni imperativi u kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.....	9
Slika 4. Djelovanje čimbenika u razvoju odnosa roditelja i odgojitelja.....	15
Slika 5. Hijerarhija potreba Abrahama Maslowa (1971)	18
Slika 6. Matrica potreba prema Bowen (2021), revidirana hijerarhija potreba A. Maslowa ...	20
Slika 7. Maslowljeva hijerarhija potreba (Maslow, 1971), usporedba s hijerarhijom potreba odgojno-obrazovnih djelatnika (Fisher i Royster, 2016)	22
Slika 8. Maslowljeva hijerarhija potreba kao model podrške ustanovama u razvoju (Fisher i Crawford, 2020).	23
Slika 9. Proces komunikacije	34
Slika 10. Obilježja partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja	55
Slika 11. Čimbenici u razvojnom putu od suradnje do partnerstva roditelja i odgojitelja Error! Bookmark not defined.	
Slika 12. Višedimenzionalni model partnerstva Epstein (1987)	63
Slika 13. Hoover- Dempsey i Sandler model roditeljske uključenosti (1995.,1997).....	66
Slika 14. Hoover-Dempsey i Sandler's revidirani model roditeljske uključenosti, Razina 1 - Preuzeto od Hoover-Dempsey i Sandler (2005) i Walker i suradnici. (2005).	68
Slika 15. Model uključenosti roditelja (Hornby, 2000)	74
Slika 16. Metodološka struktura istraživanja	84
Slika 17. Grafički prikaz Cattellovog scree plot	91
Slika 18. Broj ispitanika prema dobi	103
Slika 19. Broj odgojitelja prema radnom stažu	103
Slika 20. Statistički značajne razlike odgojitelja i roditelja o važnosti partnerstva	109
Slika 21. Statistički značajna razlika između odgojitelja i roditelja grada i sela o uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces.....	110
Slika 22. Ciklička struktura akcijskog istraživanja	118
Slika 23. Dječji vrtić Latica Garčin.....	120
Slika 24. Online sastanak putem Zoom aplikacije	121
Slika 25. Grupni intervju s roditeljima i odgojiteljima	127
Slika 26. Ometajući čimbenici u razvoju partnerstva roditelja i odgojitelja	130
Slika 27. Objave odgojiteljica na Facebook grupi za roditelje.....	132
Slika 28. Sustavno promatranje djece u aktivnostima.....	133
Slika 29. Mogućnosti Facebook grupe iz perspektive odgojitelja.....	135
Slika 30. Objava odgojitelja o aktivnosti kupanja i komentari roditelja	136
Slika 31. Objave roditelja i odgojitelja putem Facebook grupa za roditelje tijekom akcijskog istraživanja	136
Slika 32. Aktivnosti tijekom akcijskog istraživanja (Facebook grupa Ljiljani).....	137
Slika 33. Aktivnosti tijekom akcijskog istraživanja (Facebook grupa Zvončići)	139

Slika 34. Aktivnosti tijekom akcijskog istraživanja (Facebook grupa Lavići)	140
Slika 35. Anketa za roditelje objavljena na Facebook grupi za roditelje	143
Slika 36. Interes roditelja za volontiranjem u dječjem vrtiću	144
Slika 37. Interes roditelja za volontiranjem u radionicama.....	145
Slika 38. Interes roditelja za vođenjem roditeljskog sastanka.....	145
Slika 39. Spremnost roditelja na dijeljenje informacija iz obiteljskog okruženja.....	146
Slika 40. Interes roditelja za teme online izlaganja stručnjaka	147
Slika 41. Osvrt odgojitelja i roditelja na zajedničko predavanje i radionicu	148
Slika 42. Komunikacija sudionika akcijskog istraživanja putem Facebook grupe Akcijsko istraživanje	150
Slika 43. Online prezentacija stručne literature.....	151
Slika 44. Plan prostorno materijalnog okruženja objavljen putem komunikacijske platforme	153
Slika 45. Poziv roditeljima putem komunikacijske platforme na uključivanje.....	154
Slika 46. pedagoško dokumentiranje putem komunikacijske platforme.....	155
Slika 47. Podrška odgojiteljima u planiranju prostorno-materijalnog okruženja.....	155
Slika 48. Prezentacija i analiza stručne literature.....	157
Slika 49. Prostorno-materijalno okruženje.....	158
Slika 50. Analiza objava Facebook grupa za roditelje posredstvom mrežnog kritičkog prijateljstva	160
Slika 51. Razlozi aktiviranja Facebook grupa za roditelje.....	162
Slika 52. Ploča s tjednim planom odgojno-obrazovnog rada.....	164
Slika 53. Tjedni plan odgojno-obrazovne skupine.....	166
Slika 54. Aktivnosti koje su doprinijele profesionalnom razvoju odgojitelja posredstvom komunikacijske platforme	168
Slika 55. Pružanje roditeljima mogućnost uključivanja u planiranje kurikuluma	170
Slika 56. Planiranje vrtićkog kurikuluma s roditeljima.....	170
Slika 57. Prednosti i nedostaci korištenja komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva iz perspektive roditelja	172
Slika 58. Online anketa za roditelje.....	174
Slika 59. Informacija odgojitelja roditeljima s ciljem zajedničkog rješavanja problema	175
Slika 60. Ostvarena dvosmjerna komunikacija	176
Slika 61. Informacija roditelja o aktivnostima djeteta iz obiteljskog okruženja.....	177
Slika 62. Podrška roditeljima u zajedničkom rješavanju problema	178
Slika 63. Obavijest roditeljima o formalnim oblicima suradnje	179
Slika 64. Prednosti Facebook grupe u razvoju partnerstva s roditeljima	180
Slika 65. Radionica roditelja i odgojitelja s ciljem prevencije nepoželjnih ponašanja djece.	181
Slika 66. Planiranje zajedničkih aktivnosti s roditeljima	183
Slika 67. Komentar roditelja na Facebook grupi o ostvarenoj zajedničkoj aktivnosti.....	184
Slika 68. Poziv odgojiteljica roditeljima na zajedničke aktivnosti	185
Slika 69. Radionica za izradu didaktičkih igara	185
Slika 70. Igre za djecu koje su izradili odgojitelji i roditelji	186

Slika 71. Zajedničke aktivnosti roditelja, djece i odgojitelja	188
Slika 72. Zajedničke aktivnosti djece, roditelja i odgojitelja u organizaciji lokalne zajednice	189
Slika 73. Prednosti partnerstva korištenjem komunikacijskih platformi	191
Slika 74. Dobrobiti koje pruža Facebook grupa u razvoju partnerstva s roditeljima.....	193

POPIS TABLICA

Tablica 1. Kontrolirajuća ponašanja i ponašanja teorije izbora (Glasser, 2000).....	27
Tablica 2. Teorija izbora kao temelj funkcije: poboljšanje ponašanja učenika (Frey i Wilhite, 2005).....	31
Tablica 3. Prednosti i prepreke u korištenju komunikacijskih platformi za suradnju roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima.....	47
Tablica 4. Podjela čimbenika intencionalnih i funkcionalnih sredina prema Rosić i Zloković (2003)	49
Tablica 5. Modeli i karakteristike roditeljske uključenosti	62
Tablica 6. Podjela modaliteta suradnje roditelja i odgojitelja u odnosu na ulogu koju u njemu imaju roditelji (Višnjic Jevtić, 2018, str.86).....	79
Tablica 7. Modaliteti partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja	82
Tablica 8. Rezultati metode glavnih komponenti uz oblimin rotaciju – rješenje od 6 faktora	87
Tablica 9. Rezultati metode glavnih komponenti uz oblimin rotaciju – dvofaktorsko rješenje (29 čestica)	91
Tablica 10 .Rezultati metode glavnih komponenti uz oblimin rotaciju – dvofaktorsko rješenje (23 čestice)	94
Tablica 11. Statistički pokazatelji pouzdanosti za skalu Partnerstvo.....	97
Tablica 12. Statistički pokazatelji pouzdanosti za skalu Uključenost/komunikacija.....	98
Tablica 13. Rezultati metode glavnih komponenti uz oblimin rotaciju – trofaktorsko rješenje	99
Tablica 14. Deskriptivni pokazatelji – broj odgojitelja uključenih u istraživanje prema spolu, mjestu vrtića i obrazovanju.	102
Tablica 15. Deskriptivni pokazatelji – broj roditelja uključenih u istraživanje prema spolu, mjestu vrtića i obrazovanju.	102
Tablica 16. Deskriptivni pokazatelji zavisnih varijabli.....	104
Tablica 17. Pouzdanost upitnika	107
Tablica 18. Stavovi i mišljenja roditelja i odgojitelja o važnosti partnerstva	107
Tablica 19. Mann-Whitney U testa – razlika ruralnih i gradskih sredina	110
Tablica 20. Stavovi i mišljenja odgojitelja i roditelja o korištenju komunikacijskih platformi	111
Tablica 21. Ciljevi i kriteriji za ostvarivanje aktivnosti	123

1. UVOD

Partnerstvo s roditeljima je razvojni proces koji uključuje sve sudionike predškolske ustanove s ciljem ostvarivanja dobrobiti djeteta. Kroz zajedničko djelovanje, roditelji i odgojitelji grade odnos temeljen na međusobnom povjerenju, dvosmjernoj komunikaciji, razmjeni bitnih informacija o djetetovom razvoju i razumijevanju međusobnih potreba (Hornby, 2000). Osim što nastoji doprinijeti dobrobiti za dijete, partnerski odnos također donosi koristi odgojiteljima i roditeljima.

Suočeni s modernizacijom tehnologije i društvenim promjenama koje utječu na strukturu obitelji, primjećuje se potreba za povezivanjem obitelji i vrtića radi unaprjeđenja kvalitete odnosa sudionika odgojno-obrazovnog procesa. U ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, obitelj ima važnu ulogu. Različiti ekonomski, politički, ekološki i socijalni čimbenici utječu na nju zbog čega se može smanjiti njena funkcija u odgojno-obrazovnom procesu.

U razvoju odnosa roditelja i odgojitelja, važno je usredotočiti se na dobrobit djeteta. Humanistička psihologija naglašava razvoj pojedinca u područjima ljubavi, ispunjenja, vlastite vrijednosti i autonomije. Prema Abrahamu Maslowu (1999), čovjeka motiviraju potrebe koje se nalaze u hijerarhijskom odnosu. Osnovne potrebe kao što su hrana i voda te potrebe razvoja, koje nisu isključivo biološke prirode, čine polazište Maslowljeve teorije motivacije. Ako su osnovne potrebe zadovoljene, osoba će težiti ostvarenju potreba razvoja, što vodi prema dostizanju samoaktualizacije. Maslowljeva teorija naglašava važnost uvažavanja potreba u radu s djecom i roditeljima.

Fisher i Royster (2016) smatraju da je važno sagledati potrebe roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika za razvoj partnerskih odnosa. Glasser (2000) ističe da ljudski odnosi se grade i razvijaju u pozitivnom smjeru ukoliko izostaje kontrola, hijerarhija moći i nerazumijevanje za individualne potrebe. U teoriji izbora, signali vanjske kontrole su informacija na koju možemo ili ne moramo odgovoriti, ovisno o izboru. Suradnja i partnerstvo s roditeljima su važni čimbenici razvoja kvalitetne odgojno-obrazovne prakse. Dvosmjernom komunikacijom, uključivanjem roditelja u odgojno-obrazovni proces, te percipiranjem roditelja kao prvog izvora informacija, odgojitelji stvaraju pozitivno ozračje.

U vrijeme pandemije Covid 19, korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija postalo je važno za suradnju s roditeljima. Razvojem tih tehnologija, informacije su postale lako dostupne, što omogućava roditeljima uvid u odgojno-obrazovni proces i jača njihovu ulogu

u odgoju djeteta. S druge strane, informacije koje daju roditelji pomažu odgojiteljima u planiranju odgojno-obrazovnih aktivnosti (Ljubetić, 2014). Razmjenom informacija ostvaruje se dvosmjerna komunikacija roditelja i odgojitelja koja rezultira razvojem partnerskih odnosa i zajedničkom angažmanu na ostvarivanju dobrobiti djeteta (Patrikakou i Weissberg, 2000). Partnerstvo, suradnja i uključivanje su najčešće spominjani pojmovi. Partnerstvo obitelji i dječjeg vrtića definira se kao najviša razina suradnje koja teži istom cilju - dobrobiti djeteta. Ljubetić (2011) naglašava da je suradnja površnija, hijerarhijski orijentirana i ne pruža dovoljan angažman obitelji u ustanovi. Stoga afirmativni stavovi odgojitelja prema partnerstvu s roditeljima mogu rezultirati akcijama koje idu u prilog dječjem razvoju (Višnjić Jevtić i Visković, 2018) i potiču roditelje na uključenost u rad vrtića.

U ovom se istraživanju nastojalo utvrditi kako razvijati partnerske odnose odgojitelja i roditelja i unaprijediti profesionalne kompetencije odgojitelja koristeći komunikacijske platforme? Pri tome smo pošli od Hornbyevog modela uključenosti roditelja (2000) čije komponente uključuju potrebe roditelja, sudjelovanje u odlučivanju, volontersku ulogu, suradnju s odgojiteljima i dvosmjernu komunikaciju.

Provedbom anketnog istraživanja na uzorku roditelja i odgojitelja nastojali smo prikupiti i analizirati kvantitativne podatke s ciljem boljeg razumijevanja problema akcijskog istraživanja. Stoga je za potrebe ovog rada konstruiran upitnik prema Hornbyevom modelu uključenosti roditelja za predškolske ustanove. Rezultati kvantitativne metode na samom početku istraživanja dali su uvid u postojeća stanja i moguće smjernice u dubljem istraživanju koje je imalo za cilj kroz akcijsko istraživanje unaprijediti međusobno razumijevanje partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja korištenjem komunikacijskih platformi. Budući da akcijsko istraživanje pripada paradigmi sudjelujućih istraživanja i u središte istraživačkog procesa postavlja aktivnost sudionika pedagoške prakse, u ovom istraživanju odgojitelji i roditelji su u međusobnoj interakciji nastojali razvijati partnerske odnose.

Brojna istraživanja o korištenju komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva s roditeljima ističu prednosti ili nedostatke komunikacijskih platformi. Bordalba i Bochaca (2019) ističu porast upotrebe digitalnih medija u komunikaciji između ustanove i obitelji, naglašavajući potrebu percipiranja roditelja kao partnera, a ne prepreku u korištenju inovacija. Moraru (2019) identificira poteškoće u razvijanju partnerstva, poput ograničenog vremena za komunikaciju i manjka povjerenja, te predlaže osmišljavanje programa kao podršku ostvarenju partnerstva. Rogulj (2019) ističe potrebu korištenja društvenih mreža u razvoju komunikacije između roditelja i odgojitelja, te naglašava važnost razvoja profesionalnih, komunikacijskih i

digitalnih kompetencija odgojitelja. Aycicek (2020) ističe važnost korištenja društvenih mreža za povezivanje odgojitelja i obitelji, ali ističe nedostatak službenog dokumenta koji bi obvezao na partnerstvo putem društvenih mreža. Chairatchatakul i suradnici (2012) istraživali su uključivanje roditelja u rad školske stranice na društvenim mrežama, dok su Curry i Holter (2015) zaključili da društvene mreže imaju pozitivan utjecaj na međusobne odnose roditelja unutar skupine.

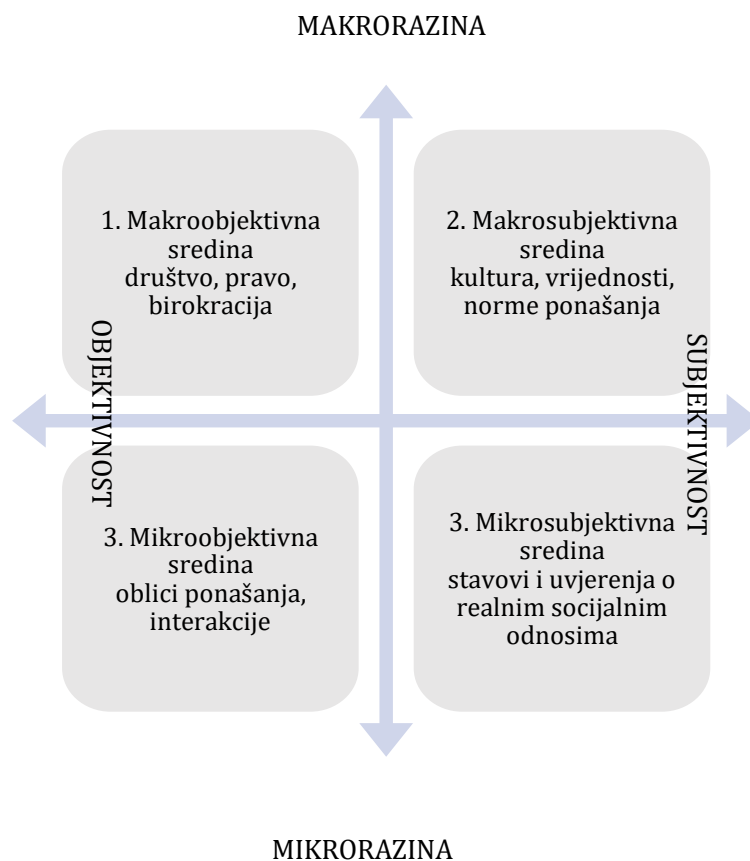
2. TEORIJE DRUŠTVENIH PROMJENA

Društvene promjene se odnose na događaje unutar mikro ili makrorazine društva i dio su socijalne dinamike. Imaju utjecaj na mijenjanje strukture društva, funkcije društva, organizacije i društvene procese koji se događaju unutar društva (Blumer, 1986; Janković, 1995). Sagledavajući kontekst ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i ulogu obitelji u odgojno-obrazovnom procesu, sasvim je sigurno da brojni ekonomski, politički, ekološki i socijalni čimbenici imaju utjecaj na društvo i obitelj unutar društva, iniciraju ljudska ponašanja koja se mijenjaju, prilagođavaju i razvijaju te na taj način čine dinamiku društva.

U današnje vrijeme, globalizacija je jedan od često spominjanih uzroka transformacije društva, upravo zbog strukturalnih i funkcionalnih promjena na mikrorazini (Sablić, 2014). Uzrokovano potrebom za tržištem rada, brojni su članovi obitelji u potrazi za poslom u drugim državama ili gradovima te se posljedično strukturalno mijenja obitelj kao dio društva. Udaljenost od obitelji i fizička nemogućnost sudjelovanja u aktivnostima obitelji, smanjuje funkciju pojedinih članova obitelji u smislu nemogućnosti sudjelovanja u odgojno-obrazovnom procesu kod kuće i u institucionalnom kontekstu. Stoga, s obzirom na dinamiku i promjene u društvu, obitelj može imati regresijske ili razvojne karakteristike (So, 1990). Ritzer (1997) smatra da društvo može i stagnirati evolucijskim procesom te na taj način izbjeći brojne regresijske procese. Međutim, Comte i Thompson (1976), ističu da dinamika ili statika društva mogu imati negativan ili pozitivan učinak na članove društva ovisno o perspektivi pojedinca kao člana društva. Pojedinaac povezuje simbole s akcijama koje su prethodile prijašnjem iskustvu i djeluje u skladu s pozitivnim ili negativnim doživljajem iskustva.

Blumer (1986) smatra da svaka osoba ima perspektivu o realnoj situaciji u kojoj se nalazi. Perspektiva se temelji na prethodnom iskustvu koje je osoba oblikovala upravo povezivanjem simbola s događajem. Što je iskustvo veće, osoba bolje razumije promjene koje se događaju u interakciji s drugima ali i u društvu općenito. Međutim, značenje simbola se može mijenjati tijekom vremena. Bogatije iskustvo može promijeniti perspektivu te simbol koji je imao pozitivno značenje, stečenim iskustvom može postati negativan. U interakciji u kojoj je simbol promijenio značenje, druga strana akcijama doprinosi boljitku simbola.

S obzirom da društvo ne obuhvaća isključivo pojedince, nego i kontekst u kojemu se interakcija među pojedincima ostvaruje, Ritzerova socijalna analiza uključuje društveno djelovanje na mikro i makrorazini (Slika 1).

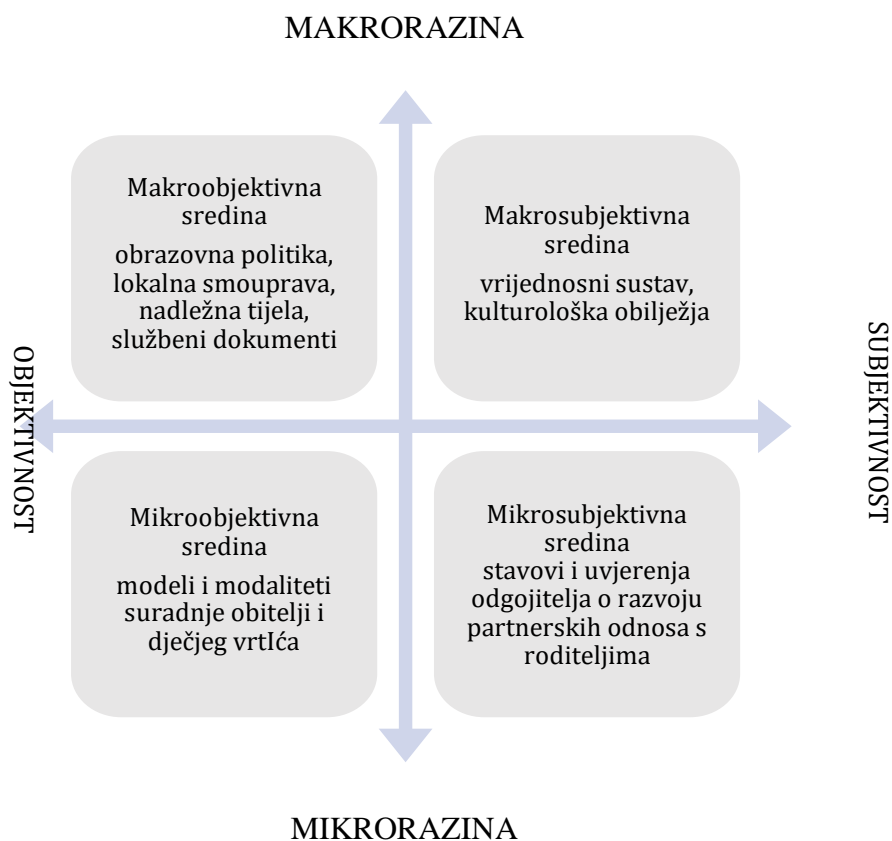
Slika 1. Ritserova integrativna (makro-mikro) socijalna analiza

Makrosociologija sagledava društvo iz globalne perspektive (Ritzer, 1976). U Hrvatskoj je enciklopediji, makrosociologija definirana kao razina sociologijske analize koja se bavi društvom na makrorazini, podjelom društva prema karakteristikama kao što su spol, dob, vjera, te proučava promjene u društvima uvjetovane ratovima, ekološkim nepogodama, revolucijama. Za razliku od makrosredine, mikrosredinu čini obitelj, manja, interesna skupina ljudi, odgojno-obrazovna grupa ili udruženje. Unutar mikrosredine događa se dinamična aktivnost koju se može promatrati akcijskim pristupom, sudjelujućim promatranjem ili drugim metodama istraživanja. Emocije ljudi, motivacija, stavovi i uvjerenja oblikuju ponašanje i uzrokuju akcije koje se događaju u mikroobjektivnoj sredini (Manzo, 2015). Budući da između mikrorazine i makrorazina postoji međuodnos, teško je u potpunosti odrediti što je važno za svakog člana društva i hoće li prevladati subjektivnost ili objektivnost pojedinca u određivanju važnosti događaja na mikro ili makrorazini (Collins, 2020; Manzo, 2015; Smerdon, 2005).

Kako bi bolje sagledali mikrorazinu, važno je uočiti karakteristike interakcije grupe kao dijela društva i njezinu ulogu kao zasebnu cjelinu. Agazarian i Gantt (2000) uočavaju važnost grupe kao cjeline u kojoj se događaju dinamični procesi koji istu karakteriziraju kao živi

organizam koji je određen kulturološkom, genetskom ili kognitivnom pozadinom. Upravo nasljeđe, kultura, obrazovanje, osobnost pojedinca, određuju hijerarhiju tj. poziciju pojedinog člana u grupi. Iako je svojstveno grupi i ljudskim odnosima postojanje hijerarhije, u sustavu mikroobjektivne sredine, objektivnost pridonosi funkcionalnom shvaćanju hijerarhije kao pozitivnom doprinosu grupi.

U kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, Ritzerovu socijalnu analizu djelovanja mikro i makrosredine možemo sagledati nizom čimbenika koji povezuju obitelj i djelovanje obitelji unutar društva (Slika 2).

Slika 2. Ritzerova integrativna (makro-mikro) socijalna analiza u kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Makrosredina obuhvaća službene dokumente kao što su kurikulumi na nivou ustanove koji su odraz vrijednosnih sustava pojedinaca koji djeluju unutar sustava na makrosubjektivnoj socijalnoj razini. Mikroobjektivnu razinu čine različiti oblici suradnje obitelji i predškolske ustanove. Stavovi i uvjerenja odgojitelja i obitelji o važnosti razvoja partnerskih odnosa određuju razvojni smjer funkcioniranja obitelji i dječjih vrtića.

2.1. Funkcionalistička teorija

Cilj je funkcionalističke teorije objasniti stabilnost i unutarnju povezanost društva potrebnu za njegov kontinuirani opstanak. Društvo se promatra kao povezana i relacijska konstrukcija koja djeluje poput organizama, sa svojim različitim elementima ili institucijama koje međusobno surađuju kako bi očuvale stabilnost. Kao rezultat zajedničke usmjerenosti na stabilnost, svi društveni i kulturni fenomeni smatraju se funkcionalnima jer surađuju u postizanju zajedničkog cilja.

Istražujući društveno podrijetlo ljudskog uma (prostor, vrijeme, uzročnost), Durkheim (2010) naglašava da povijest i kolektivno djelovanje društva ima utjecaj na formiranje ljudskog uma i ponašanje pojedinca. Ističe dvije kategorije socijalne solidarnosti: organsku i mehaničku. Mehanička solidarnost se odnosi na slične poglede na život, obrazovanje, vjeru, norme (Durkheim, 1982). Pravne i moralne norme društva usmjeravaju ponašanje pojedinca i definirane su kao struje mišljenja čiji intenzitet varira ovisno o vremenu i zemlji u kojoj se pojavljuju. Organska solidarnost je društvena povezanost temeljena na međuovisnosti pojedinaca u društvu (Durkheim, 2010).

Parsons (1937) je definirao socijalni sistem kao mrežu interakcije članova društva. Opstanak i stabilnost društva temelji se na funkcionalnom djelovanju članova društva te doprinosu stabilnoj socijalnoj strukturi. Članovi društva, dijele zajedničke vrijednosti, zajedničku odgovornost i čine funkcionalni imperativ društva (Baloch i sur., 2022; Gerhardt, 2022; Omerod, 2020).

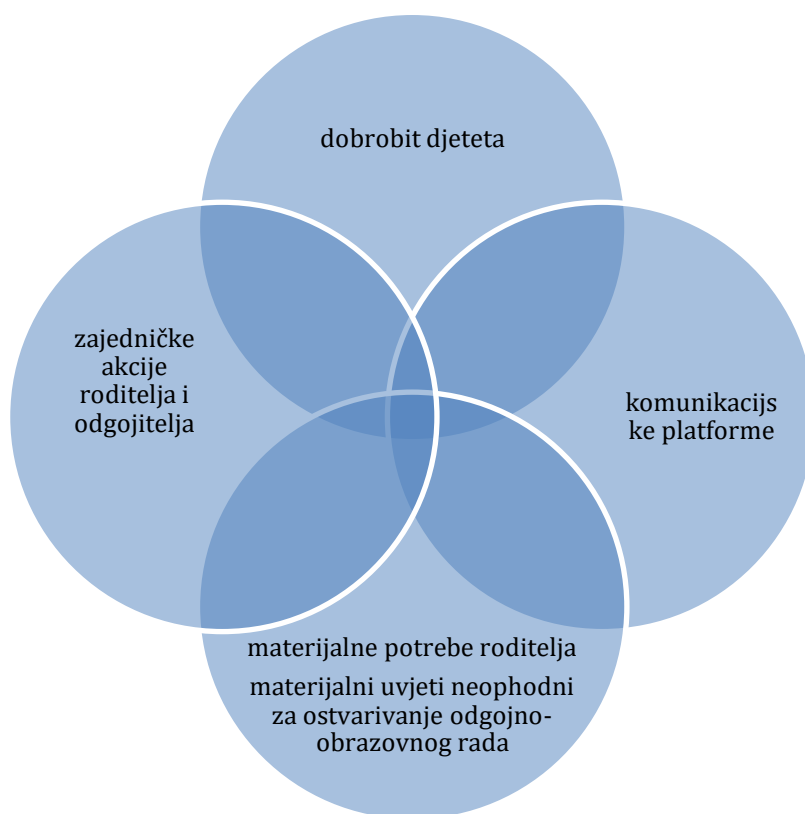
Davis i suradnici (1989) sagledavaju nejednakost kao funkcionalni imperativ društva jer najučinkovitijim pojedincima omogućuje najbolje pozicije u društvu. Takav suvremen i demokratski stav o društvu vodi k meritokraciji u kojoj se prepoznaju vrline, stručnost i vrijednost pojedinca te njegov budući doprinos društvu kao cjelini (Sadovnik, 2001).

Fitzi i Marucci (2022) funkcionalne imperativne društva svrstavaju u četiri kategorije: Adaptacija je prvi imperativ društva usmjeren na zadovoljavanje osnovnih egzistencijalnih potreba kako bi društvo moglo opstati. Osnovne potrebe možemo sagledavati kroz materijalno egzistencijalne potrebe roditelja koje uvjetuju uključenost djeteta u odgojno-obrazovni proces ili materijalne potrebe odgojitelja koje imaju utjecaj na oblikovanje prostorno materijalnog okruženja te na taj način određuju kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa. Sljedeći je imperativ definiranje općeg cilja koji će biti nit vodilja društva. Cilj se definira usuglašavanjem stavova i

mišljenja u društvu. Integracija je akcija koja ima zadatak povezati članove društva u kompaktnu cjelinu radi lakšeg ostvarenja cilja. Posljednji se imperativ odnosi na mehanizme, odnosno alate koji omogućuju kvalitetu u interakciji unutar društva osiguravajući prihvatljive obrasce ponašanja.

2.1.1. Funkcionalni imperativi u kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Opći cilj roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću je zajednička usmjerenost na dobrobit djeteta, prepoznavanje potencijala djeteta te holistički pristup djetetovom rastu i razvoju (Miljak, 1996). Planiranje zajedničkih akcija roditelja i odgojitelja osigurava bolju povezanost unutar institucionalnog konteksta i izvan institucionalnog konteksta povezivanjem lokalne zajednice i dječjeg vrtića. Kako bi se zajedničke akcije roditelja i odgojitelja ostvarile, važno je da je zadovoljen socioekonomski status roditelja (Vukojević i sur., 2017.) kako bi se ostvarila uključenost djece u institucionalni odgoj i obrazovanje. Planiranje odgojno-obrazovnog procesa uključuje i usmjerenost odgojitelja na oblikovanje prostorno-materijalnog okruženja za što je nužno zadovoljavanje materijalnih potreba dječjeg vrtića kako bi djeca boravila u poticajnom i kvalitetnom okruženju. Komunikacijska platforma može biti imperativ koji povezuje sudionike odgojno-obrazovnog procesa, osigurava im stalni uvid u odgojno-obrazovni proces te na taj način omogućuje razvoj partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima. Slika 3 definira funkcionalne imperATIVE u kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Slika 3. Funkcionalni imperativi u kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Međusobnim djelovanjem funkcionalnih imperativa, društvo funkcionira na temelju zadovoljavanja društvenih i individualnih potreba. Budući da se društvo sastoji od ljudi koji su uključeni u politički, kulturološki ili drugi društveni kontekst koji imaju za cilj osigurati svoju dobrobiti (Agazarian i Gantt, 2000; Cifrić, 2012), uvažavanje prava i potreba pojedinca čine temelj funkcioniranja društvene strukture.

Sadovnik (2001) funkcionalistički pristup u odgoju i obrazovanju sagledava kroz intelektualnu, političku, socijalnu i ekonomsku funkciju društva. Intelektualna funkcija odgoja i obrazovanja obuhvaća razvoj kompetencija djece, usvajanje osnovnih znanja, vještina i misaonih funkcija. Politička funkcija usmjerava odgoj i obrazovanje djece k razvoju osjećaja pripadnosti društvu, političkim određenjima društva i društvenim zakonima. Socijalna funkcija odgoja i obrazovanja obuhvaća sagledavanje uloge pojedinca na makrorazini društva. Uvažavanje, tolerancija, socijalna međusobna povezanost, obilježja su socijalne funkcije odgojno-obrazovnih ustanova. Ekonomska je funkcija odgoja i obrazovanja pripremanje pojedinca za funkcionalnu učinkovitost u društvu koja rezultira financijskom dobrobiti za društvo u kojem pojedinac radi i djeluje. Razmatrajući navedene funkcije odgoja i obrazovanja,

Haralambos i Holborn (2002) smatraju da je funkcionalistička teorija odgoja i obrazovanja usmjerena upravo prema doprinosu stabilnosti društva. Objašnjavajući Durkheimovo shvaćanje odgoja i obrazovanja, ističu važnost škole kao čimbenika koji je temelj uspostavljanja društvenih normi i pravila. Funkcionalna je uloga škole, kako ističe. Durkheim (1982), usvajanje znanja i vještina i općih vrijednosti koje doprinose stabilnosti društva.

Haralambos i Holborn (2002) smatraju da je Parsonov pogled na školu usmjeren prema klasifikaciji učenika k stečenim znanjima i vještinama i formiranju budućih uloga u društvu. Klasifikacija se temelji na dodjeljivanju uloga prema zaslugama, znanjima i vještinama koje pojedinac posjeduje (Parson, 1937). Funkcionalistička teorija temelji se na društvenom djelovanju usmjerenom k dobrobiti društva. Promatrajući društvene promjene unutar obitelji kao mikrosustava društva i vezu obitelji i dječjeg vrtića, pristup funkcionalističke teorije može omogućiti sagledavanje dobrobiti i važnost povezanosti dvaju navedenih sustava. Važno je da obitelj i predškolska ustanova dijele zajednička uvjerenja i vrijednosne sustave o odgoju i obrazovanju. Funkcija obitelji usmjerena je prema reprodukciji i socijalizaciji djeteta odgojnim i obrazovnim pristupom. Također je važno da obitelj i predškolska ustanova dijele zajednički cilj i usmjeravaju akcije prema ostvarivanju zajedničke dobrobiti za dijete. Navedene akcije u konačnici rezultiraju cjelovitom razvoju djeteta, usvajanjem društvenih uloga i usmjeravanjem k moralnom i političkom sustavu vrijednosti.

2.2. Konfliktna teorija

Nasuprot funkcionalistima, teoretičari konfliktne teorije proučavaju uzroke narušavanja dinamike društva i čimbenike koji uzrokuju društvene promjene (Sanderson, 2007). Ukazuju na to da su društveni odnosi rezultat djelovanje s pozicije moći pojedinca ili grupe.

Marx (2000) kao utemeljitelj konfliktne teorije ističe da postoje klasa koja je marginalizirana, kojoj su uskraćena prava i potrebe koje im pripadaju što dovodi do suprotstavljanja i konflikta društvenih grupa i na kraju može rezultirati društvenim promjenama. Sve to ukazuju na nestabilnost društvene strukture (Marx, 2002) i na društveni poredak koji je utemeljen na organiziranoj prisili. Budući da je ostvarenje potreba onemogućeno zbog hijerarhije u društvenom poretku, konflikt je način ostvarivanja ciljeva i ukazivanja na odnos podređenosti (Allman, 2007). U takvom slučaju, konflikt se čini jedinim načinom postizanja jednakosti, a time i uzrokom promjene postojećeg društvenog poretka.

Marx (1973) vidi društvo kao stratificirani sustav u kojemu odnos između grupe pojedinaca i sredstava za proizvodnju služi kao početna točka konflikta.

Glavne klase u kapitalističkom društvu, s jedne su strane vlasnici kapitala, vlasnici sredstava za proizvodnju a s druge strane radnici. Marx (2000) je smatrao da su vladajući pojedinci vođeni vlastitim interesima. Kada se radnici ujedine u kapitalističkom društvu kako bi razumjeli eksploataciju od strane kapitalista, shvaćaju da je konflikt jedini način postizanja slobode. Međutim, ideja Karla Marxa bila je kritizirana jer društvo ne karakteriziraju samo ekonomske nejednakosti (Musto, 2020). Osim društvenih klasa, društva imaju interesne skupine koje nisu povezane s društvenim klasama, već su usmjerene na dobrobit društva (Kocka, 2021). Takve interesne skupine mogu biti usmjerene k borbi za zaštitu okoliša, zaštitu kulturnog dobra ili nuklearnog razoružanja.

Patterson (2020) smatra da društvo nije definirano isključivo radničkim proletarijatom i vladajućim buržoazijskim klasama kako ističe Marx. Sagledavajući vremensku dimenziju, društvo i društvena struktura se razvijala, mijenjala i evoluirala u shvaćanjima i postupcima kako savladavati i postupati u konfliktnim situacijama (Bartos i Wehr, 2002). Stoga društveni sukob ne mora nužno rezultirati revolucijom već reformom ili promjenom na mikrorazini društva. Unatoč navedenim kritikama, suvremeno shvaćanje konfliktne teorije upućuje na pozitivno djelovanje konflikta na društvo (Musto, 2020). Ukazivanjem na nepravilnosti, oštećena grupa društva ili pojedinca, ukazuju svojim akcijama dominantnoj grupi na uskraćena prava i potrebe i na taj način smanjuju poziciju i korištenje moći dominantnoj skupini (Ritzer, 1997). Promjene se događaju upravo zbog konflikta jer određeni problemi u društvu dolaze u središte pozornosti zbog naglašavanja i javnog ukazivanja na moguće neželjene učinke istih. Pozitivno djelovanje konflikta očituje se i u povezanosti društvenih grupa koje su ujedinjene oko zajedničkih interesa i djeluju prema zajedničkom cilju.

2.2.1. Konfliktna teorija u kontekstu odgoja i obrazovanja

Marx i Weber kao konfliktni teoretičari, ističu ideologiju u odgoju i obrazovanju koja se temelji na ekonomskim odnosima u društvu (Goja, 1998). Ideologija uključuje sustav vjerovanja i vrijednosti društvenih struktura, sustava i ljudskih odnosa. Ideologija služi interesima dominantne skupine u odražavaju njihove moći (Brookfield, 2004). Marx je tvrdio da postoji povezanost između odgoja i obrazovanja te rada. Rad je ljudska aktivnost koja prema Marxu preobražava stvarnost i ima produktivni karakter (Cabaluz i sur., 2023). Iako je izražavao

negativno mišljenje o eksploataciji djece u tvornicama, isticao je važnost društveno korisnog i intelektualnog rada.. Zagovarao je javan i besplatan odgoj i obrazovanje koji će biti usmjeren na potpun i cjelovit razvoj ljudskih sposobnosti (Cabaluz i su., 2023).

Po uzoru na Marxovu i Weberovu konfliktnu teoriju, Bowles i Gintis (1976) ističu da je odgoj i obrazovanje usmjeren prema osiguravanju radne sposobnosti pojedinca i zadovoljavanju cilja kapitalističkog društva koje teži povećanju potrošnje i proizvodnje. Međutim, to nije samo tehnički već je to i socijalni proces u kojemu pojedinci zadovoljavaju osobne potrebe i potrebe društva. Putem jasno definiranih obrazaca odgojni i obrazovni sustav omogućuje prijelaz mladih u radno sposobne ljude, odnosno njihovo uključivanje u tržište rada. Moć kontrole odgojno obrazovnog sustava ogleda se u hijerarhijskoj strukturi koja čini vertikalnu od obrazovne politike do učenika. Motivacijski sustav temelji se na ocjenjivanju i natjecateljskom duhu. S obzirom da je odgojni i obrazovni sustav podređen interesu kapitala i stvaranju društva poslušnih, autoritarno obrazovanje može rezultirati buntom i konfliktom.

Bowles i Gintis (1976) smatraju da odgojno-obrazovni sustav treba mijenjati kako bi pripremao djecu za demokratsko građanstvo te ekonomsku i socijalnu ravnopravnost. Takva reforma bi mogla doprinijeti demokratizaciji i stvaranju ekonomski pravednijeg društva.

Analizirajući konfliktnu teoriju u odgoju i obrazovanju, Hidayati i sur., (2022) zaključuju da se konflikt odvija kroz četiri faze. Prva faza obuhvaća natjecanje članova društva za pristup odgoju i obrazovanju. Zbog razlika u socioekonomskom statusu, dio društva osjeća nejednakost jer nemaju jednake prilike za odgoj i obrazovanje. U drugoj se fazi društvo dijeli u dvije skupine od kojih je jedna upravo zbog navedenih razlika podređena u odnosu na drugu. U trećoj fazi podređeni pojedinci/skupine teže ostvarivanju jednakom pristupu odgoju i obrazovanju i rješavaju svoje težnje konfliktom. Rezultat četvrte faze su društvene promjene i izjednačavanje statusa društvenih skupina.

Sagledavajući uključenost djece u Republici Hrvatskoj u sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te uvidom u preporuku o uspostavi europskog jamstva za djecu, OECD (2023) utvrdio je plan o djelotvornom i besplatnom pristupu uslugama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Planom su obuhvaćena djeca rane i predškolske dobi u Republici Hrvatskoj u periodu od 2021. do 2027. a sredstva su osigurana okvirom Europskog socijalnog fonda plus. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj nije obavezan, osim programa predškole koji se organizira u minimalnom trajanju od 150-250 sati u godini pred polazak u školu. Budući da ne postoji zakonski okvir koji određuje ekonomsku cijenu dječjeg

vrtića, financiranje i osiguravanje materijalnih sredstava za ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, odgovornost je gradova i općina. Dubinskom analizom stanja i podlogom za razvoj Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj (2021), utvrđen je nedostatak prostornih kapaciteta dječjih vrtića za obuhvat djece. Uključenost djece u dječje vrtiće je ispod prosjeka Europske unije. Administrativni podatci iz 2018. godine, ukazuju na 61.6% uključenost djece vrtićke dobi i 24.7% djece jaslične dobi. Europski cilj obuhvaćenosti djece u redovite programe ranog i predškolskog obrazovanja iznosi 90%. Glavne prepreke uključenosti djece u dječje vrtiće u Republici Hrvatskoj, odnose se na decentralizaciju sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja koja posljedično rezultira visokim udjelom financiranja roditelja u cijeni programa, izostankom subvencioniranja roditeljskih uplata, nedostatnim brojem odgojitelja i nedovoljnim brojem upisnih mjesta u odgojno-obrazovne skupine. Osim toga, djeca lošijeg ekonomskog statusa ne uvažavaju se kao prioritarna skupina pri upisu. Kako bi se povećala uključenost djece u dječje vrtiće u RH, određeni su ciljevi u Dubinskoj analizi stanja i podlozi za razvoj Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj (2021).

Ciljevi obuhvaćaju osiguravanje uključenosti u dječje vrtiće za svu djecu od 3 godine života do polaska u školu i 50 % povećanje uključenosti za djecu u dobi od 0-3.godine života. Sljedeći je cilj utvrditi zakonodavni okvir koji će biti jedinstven za sve gradove i općine u RH a odnosi se na jedinstvenu ekonomsku cijenu dječjeg vrtića te osigurati potporu unutar odgojno-obrazovnog sustava i financijsku potporu obiteljima i djeci u riziku od siromaštva. Ostvarenost navedenih ciljeva poboljšalo bi kvalitetu sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te rezultiralo povećanom uključenosti i jednakom pristupu odgoju i obrazovanju za svu djecu rane i predškolske dobi.

2.3. Simbolički interakcionizam

Za razliku od konfliktne teorije koja proučava društvo na makrorazini, simbolički interakcionizam objašnjava društvene odnose na mikrorazini. Važnost pojedinca ogleda se u akcijama koje se temelje na komunikacijskim interakcijama i simbolima. Janković (1995) naglašava da simbolička interakcija obuhvaća funkcioniranje društva i obitelji kao dijela mikrorazine koristeći komunikaciju kao alat ostvarivanja interakcije. Komunikacija sadržava simbole kao što su govor, mimika, geste, položaj tijela prilikom razgovora, položaj obrva, očiju, gestikulacija. Interakcija se ostvaruje primanjem i slanjem simbola između dvije osobe koje

međusobno pokušavaju razumjeti primljene simbole i pitanjima ili povratnim simbolima ostvariti daljnju interakciju pri čemu izmjenjuju uloge sukladno kontekstu u kojem se nalaze i u kojemu djeluju. Međutim, okolina može djelovati na interakciju i samo određenjem uloga pojedinca u interakciji određujući društvene norme i očekivanja prema pojedincu.

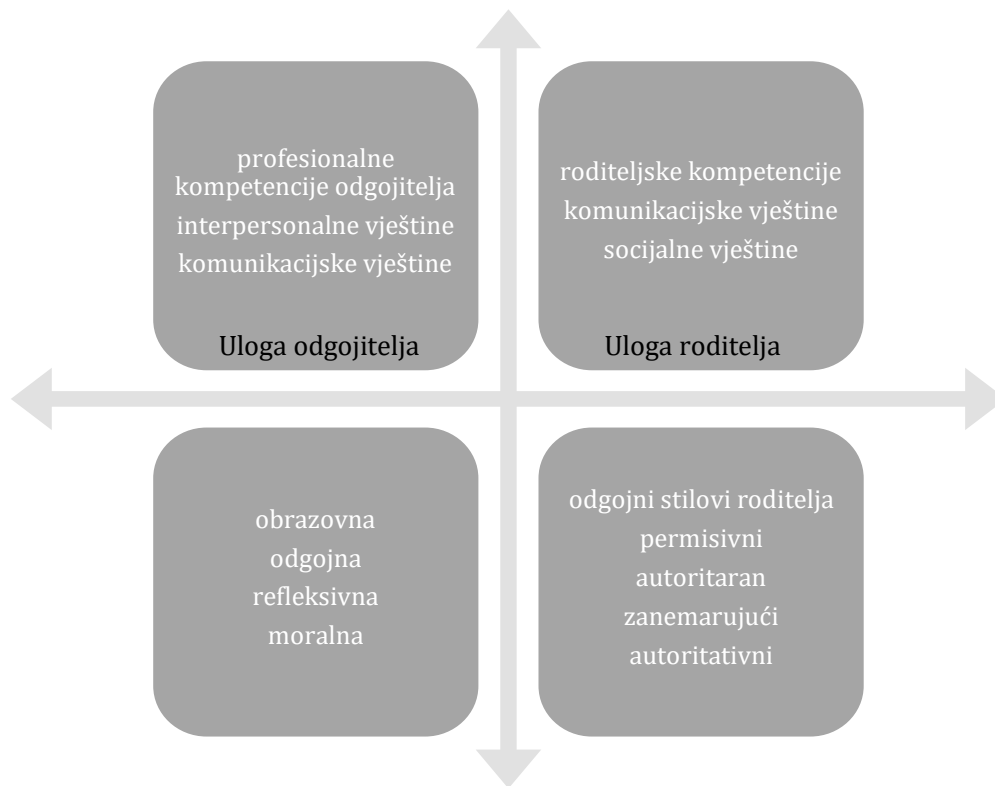
Blumer (1986) razlikuje četiri koncepta simboličkog interakcionizma. Prvi koncept je spremnost ljudskog djelovanja na temelju percepcije o vlastitom okruženju. Drugi se koncept temelji na procesu u kojemu ljudi u međusobnoj interakciji stvaraju i interpretiraju pretpostavke jedni o drugima. Treći koncept je usmjeren na proces u kojemu osobe u interakciji tumače i procjenjuju situacije u kojima se nalaze. Četvrti je koncept dinamična, međusobna povezanost osoba koja čini organizaciju, institucije i mrežu međuovisnosti. Sukladno navedenom, simbolički interakcionizam proučava procese u kojemu osobe ostvaruju dinamičnu interakciju temeljenu na međusobnom razumijevanju i interpretiranju akcija. Mardon i sur., (2021) smatraju da pojedinačne interakcije, percepcije i interpretacije simbola stvaraju i mijenjaju društvene strukture.

Mead (1934) ističe da su u interakciji, jezik i igra važni elementi procesa komunikacije. Sudionici komunikacijskog procesa razmjenjuju informacije koje se temelje na simbolima i ostvaruju interakciju u socijalnom kontekstu razmjenjujući međusobne uloge. S obzirom da simbolički interakcionizam promatra odgojno-obrazovni sustav na mikrorazini, Haralambos i Holborn (2002) ističu da interakcionisti smatraju kako je ljudsko ponašanje odraz subjektivnog stanja pojedinca i osobna predodžba vanjskih podražaja. U interakciji s drugima, dijete stvara predodžbu o sebi koju može promijeniti ako okolina djeluje pozitivno ili negativno na djetetovo ponašanje. Važnu ulogu u odgoju i obrazovanju zauzimaju društvene uloge koje određuju odnose prema sudionicima odgojno-obrazovnog procesa.

2.3.1. Simbolički interakcionizam u kontekstu odgoja i obrazovanja

Mardon i sur., (2021) smatraju da je simbolički interakcionizam jedna od socioloških teorija koja nastoji objasniti fenomen odgoja i obrazovanja. Situacije kao što su društvene interakcije djece na igralištima, u odgojno-obrazovnim ustanovama, teme su koje su u fokusu interesa simboličkog interakcionizma. Društvene interakcije u školama mogu imati utjecaj na formiranje dječjeg identiteta, ponašanje i učenje djeteta te ponašanje odgojitelja prema djetetu. Tumačenje ponašanja djeteta od strane odgojitelja može voditi k tipiziranju i etiketiranju djeteta i samoispunjujućem proročanstvu. Etiketiranjem, dijete se može ponašati u skladu s

etiketom koja mu je dana. Navedeno etiketiranje rezultira samoispunjavajućem proročanstvu u kojemu se djeca poistovjećuju s etiketama koje im odgojitelji ili vršnjaci stavljaju i ponašaju se u skladu s tim. Mardon i sur., (2021) ističu da je etiketiranje svjestan proces koji u kombinaciji s nesvjesnim predrasudama odgojitelja o djetetu može činiti štetu djetetu u njegovom učenju i razvoju.

Slika 4. Djelovanje čimbenika u razvoju odnosa roditelja i odgojitelja

Mead (1934) tvrdi da je temelj suvremenog odgoja i obrazovanja mogućnost pronalaženja odgovarajuće ravnoteže odnosa djeteta i odraslih. Nadalje, svijest o vlastitom ja doprinosi boljitku društva i razvoju etičkih normi društva u kojemu se dijete odgaja i obrazuje.

U kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, simbolički interakcionizam možemo sagledati djelovanjem uloga roditelja i odgojitelja u razvoju partnerstva odgojitelja i roditelja. (Slika 4).

Višnjic Jevtić (2024) ističe da s obzirom da su odnosi roditelja i odgojitelj podložni djelovanju društvenim i organizacijskim promjenama, brojni čimbenici imaju ulogu u određivanju kvalitete odnosa. Predodžba odgojitelja o vlastitim profesionalnim

kompetencijama može biti jedan od čimbenika koji određuje odnose s roditeljima. Ukoliko su profesionalne kompetencije razvijene, odgojitelji će težiti razvoju partnerskih odnosa s roditeljima (Miljak, 1996). Svijest odgojitelja o važnosti partnerskih odnosa i poimanje roditelja kao važnog partnera u odgoju i obrazovanju djeteta, doprinosi stvaranju veza između odgojitelja i roditelja (Ljubetić, 2014). Interpersonalne komunikacijske vještine odgojitelja mogu doprinijeti dvosmjernoj komunikaciji, otvorenim i iskrenim odnosima odgojitelja i roditelja. U otvorenoj dvosmjernoj komunikaciji, roditelji i odgojitelji shvaćaju simbole u komunikaciji i teže k razvoju pozitivnih međusobnih odnosa. Važnu ulogu u razvoju pozitivnih odnosa ima i roditeljski stil vođenja osobito ako u odgoju dominira autoritativni (demokratski) stil vođenja. Međutim, ako roditeljski stil vođenja ukazuje na nedostatak roditeljske usmjerenosti na dijete i ne uvažavanje odgojiteljske profesionalne uloge, vrlo je vjerojatno da će odnosi roditelja i odgojitelja biti ili izostavljeni ili će biti površni i prigodničarski. Sukladno navedenom, društvene uloge roditelja i odgojni stilovi mogu doprinijeti zatvorenoj ili otvorenoj, dvosmjernoj ili jednosmjernoj komunikaciji i razvijenim, partnerskim ili površnim, suradničkim odnosima.

2.4. Humanističke teorije osobnosti

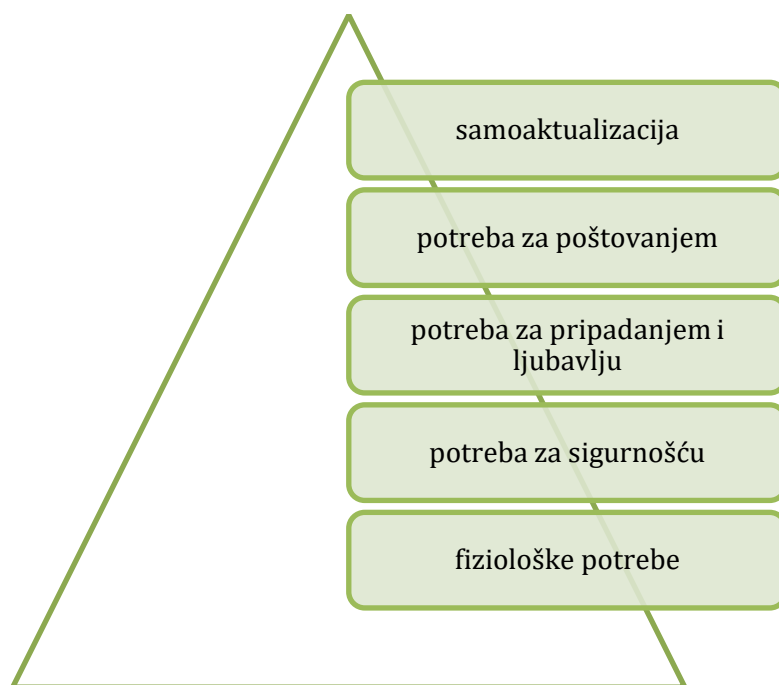
Humanistička psihologija proučava ljudsku prirodu i mogućnost razvoja ljudskih potencijala (Schneider, 2015). Kao odgovor na bihevioristički reducirani pristup proučavanju ljudskog ponašanja, humanistička je psihologija usredotočena na razvoj pojedinca u područjima ljubavi, ispunjenja, vlastite vrijednosti i autonomije (Royce, 2012). Sagledavanje osobe kao cjelovitog bića koje slobodnom voljom svjesno donosi odluke jedno je od ključnih uporišta humanističke psihologije. Abraham Maslow kao začetnik humanističke psihologije, smatra da čovjeka motiviraju njegove potrebe koje se nalaze u hijerarhijskom odnosu. Dakle, potrebe su polazište Maslowljeve (1954) teorije motivacije. Obuhvaćaju osnovne potrebe kao što su hrana i voda (D potrebe) i potrebe razvoja (B potrebe) koje nisu isključivo biološke prirode (Maslow, 1999). Ako su osnovne potrebe zadovoljene, Maslow (1999) smatra da će osoba tada težiti ostvarenju potreba razvoja. Zadovoljavanje potreba razvoja vodi prema dostizanju samoaktualizacije. Motivi razvoja podržavaju osobu u kontinuiranom putu prema samoostvarenju. Osobe koje teže daljnjem razvoju nisu toliko opterećene strahovima, imaju pozitivan pogled na sebe, okruženje i život. Sve to rezultira samoaktualizacijom. Maslow (1987) ističe kako samoaktualizacija predstavlja intrinzičan razvoj same osobe. Motivirana je postojećim razvojem ne nedostatkom.

Osobe koje su postigle samoaktualizaciju usmjerene su na prepoznavanje i učinkovito rješavanje problema (Maslow, 1943).

Kao i Maslow, Rogers je dao doprinos humanističkoj teoriji osobnosti. Rogers je imao optimističan pogled vezano za ljudsku prirodu. Njegove teorije upućuju na potrebu uvažavanja subjektivnog iskustva osobe i međusobnog razumijevanja osoba u interakciji (Thorne, 2003). Iako osoba ima slobodu u interakciji s drugima i slobodu djelovanja, okruženje i biološki čimbenici utječu na njeno ponašanje i akcije koje poduzima u interakciji s mikro i makrosredinom. Međutim, ono što ima izravan utjecaj na ljudske motive je aktualizirajuća tendencija. Rogers (1995) smatra da iskustvo osobe čini organizam i fenomenalno polje u kojemu organizam djeluje. Fenomenalno polje sadrži svjesnost o sebi samom, vlastitom postojanju i svijest o vlastitim mogućnostima. Kako bi se osoba razvila, potrebno je da objektivno sagleda sebe i uskladi svoju subjektivnu i objektivnu realnost. Samoaktualizacija koja je povezana s poimanjem sposobnosti procjene pozitivnih aspekata vlastitog iskustva, odgovornosti koja proizlazi iz spoznaje o budućim akcijama, tolerancije prema različitosti, mijenjanje subjektivnog mišljenja u objektivno na temelju promišljanja o novim situacijama, dokaz su prema Rogersu (1995) zrele i visoko funkcionalne osobe. Navedene karakteristike osobnosti, upućuju prema Rogersu i Freibergu (1994) na funkcionalnu osobu koja potiče i unaprijeđuje ne samo vlastitu osobnost nego i osobnost drugih.

2.4.1. Hijerarhijska teorija potreba Abrahama Maslowa

Maslow temelji svoju teoriju na ljudskim potrebama koje motiviraju ljude na određene akcije (Maslow 1954; Hooper, 2020). Potrebe su kategorizirane na hijerarhijskoj ljestvici od primarnih potreba do potreba višeg reda koje u konačnici rezultiraju samoaktualizacijom (Carducci i Nave 2020; Cooley, 1902; Doyal i Gough, 1991; Maslow; 1954; Maslow; 1968; Triredi i Mehta, 2019). (Slika 5).

Slika 5. Hijerarhija potreba Abrahama Maslowa (1971)

Fiziološke su potrebe nužne za preživljavanje (npr. hrana i voda) i stoga ih Maslow (1971) definira kao egzistencijalne potrebe. Nedostatak ili uskraćenost hrane ili vode demotivira osobu u nastojanjima da poduzme bilo kakvu akciju. Primjerice, ukoliko je osoba gladna ili žedna, izostaje fokusiranost na bilo koju misao ili radnju do onog trenutka kada se potreba za hranom ili vodom zadovolji. Zadovoljavanje osnovnih životnih potreba je prva stepenica u hijerarhiji potreba i uvjetuje prelazak na sljedeću ljestvicu ka samoostvarenju. Maslow (1971) povezuje zadovoljavanje osnovnih fizioloških potreba s homeostazom. Hrana i voda održavaju organizam, rad vitalnih organa, krvotoka, te na taj način omogućavaju funkcioniranje organizma u cijelosti. Sagledavajući kontekst ranog i predškolskog obrazovanja, roditeljima i odgojiteljima je važno da su osnovne fiziološke potrebe djece zadovoljene.

Potreba za sigurnošću uključuje potrebu za radnim mjestom koje će osigurati stabilnost, donijeti financijsku sigurnost i napredak, potrebu za odgovarajućim mjestom stanovanja i obiteljskim domom, potrebu za sigurnošću od vremenskih nepogoda, požara, rata. Kada osoba ostvari primarne potrebe, motivirana je u daljnjem ostvarivanju „viših” potreba. U dječjem vrtiću, prilagođen prostor djetetu, dobro organizirano vrijeme i određene rutine mogu djeci pružiti osjećaj sigurnosti.

Potreba za pripadanjem i ljubavlju opravdava činjenicu da su ljudi društvena bića. Potreba za pripadanjem određenoj skupini ljudi koja može imati slična ili ista religijska,

politička, ili druga društvena obilježja, svojstveno je ljudskoj osobnosti (Fisher i Royster, 2016; Maslow, 1971). Potreba za ljubavlju, očituje se u bračnim odnosima, relacijskim odnosima roditelja i djece, članova šire i uže obitelji i drugim društvenim odnosima. Ljubav rezultira privrženosti i emocionalnom povezanošću između osoba. Djeca u dječjem vrtiću ostvaruju interakciju s drugom djecom i odraslima. Interakcije rezultiraju osjećajem pripadnosti određenoj skupini u kojoj dijete boravi. Emocionalna i socijalna povezanost pojedine skupine zadovoljava potrebe djece i potrebe roditelja jer indirektno povezuje i roditelje pojedine skupine.

Maslow (1971) smatra da dvije perspektive definiraju *potrebu za poštovanjem i samopoštovanjem*. Jedna je sagledana iz osobne perspektive u kojoj se osoba dobro osjeća i shvaća svoj doprinos društvu kao vrijednost te osjeća samopouzdanje dok je druga perspektiva osobno shvaćanje perspektive drugih tj. potreba za poštovanjem drugih. Slika o sebi kao osobi koja ima samopouzdanje i koju drugi poštuju i uvažavaju, rezultira motivacijom koja vodi do sljedeće ljestvice u hijerarhiji potreba a to je samoaktualizacija. Pripadnost djeteta određenoj skupini stvara osjećaj sigurnosti djeteta i osigurava razvoj samopouzdanja. U poznatoj i sigurnoj sredini, dijete se osjeća sigurno preuzeti rizik i odgovornost za određene aktivnosti i ukoliko odgojitelj pruža djetetu autonomiju u aktivnostima, zadovoljava se dječja potreba za poštovanjem i posljedično samopoštovanjem.

Samoaktualizacija je prema Maslowu (1971) stanje koje osoba može postići ukoliko to želi. Kako bi postigli samoaktualizaciju, potrebno je da ljudi imaju poriv, nadu, čežnju za ostvarenjem cilja. Maslow (1971) smatra da je potreba za zrelošću, odgovornošću i dobrim životom glavna motivacija koja ruši sve prepreke koje vode do samoaktualizacije.

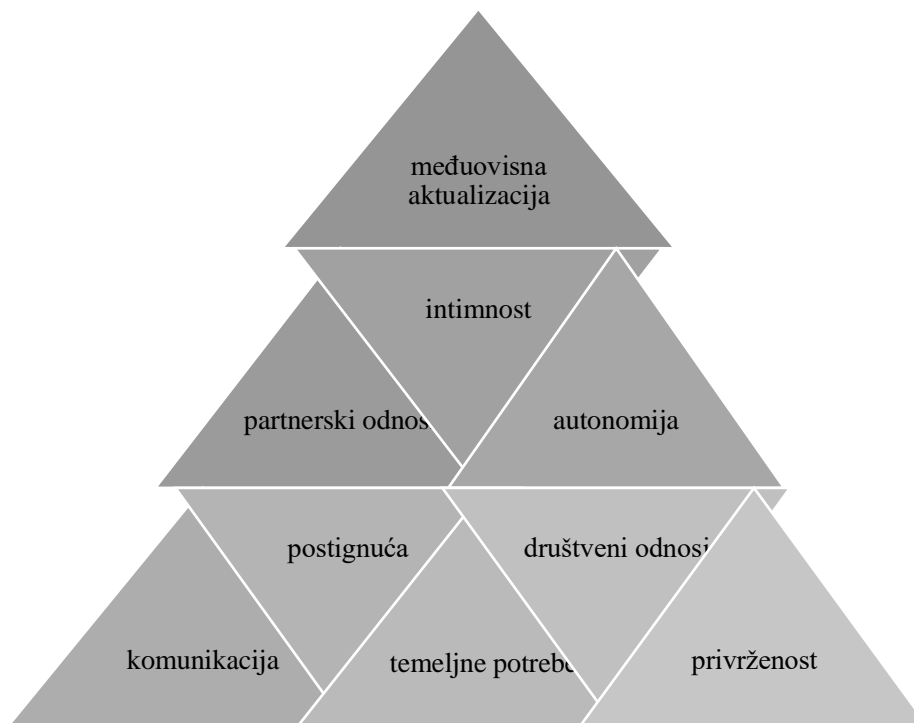
Hooper (2020) definira samoaktualizaciju kao rezultat ispunjenja osobnih potencijala te ističe da samoaktualizacija može imati različita značenja ovisno iz koje se perspektive promatra. Osoba se može osjećati samoostvareno ukoliko je učinila dobro djelo dok je za drugu osobu samoostvarenje završetak školovanja. Svatko ima svoju perspektivu, stoga je samoaktualizacija određena osobnim uvjerenjima i vrijednostima.

Triverdi i Mehta (2019) nalaze nekoliko ograničenja u teoriji motivacije. To se prije svega odnosi na izostanak objašnjenja direktnog učinka motivacije, odnosno povezanosti između potreba i ponašanja. Oni smatraju da motivaciji doprinose čimbenici očekivanja, iskustvo i percepcija. S obzirom da nemaju sve osobe jednaka očekivanja niti jednaku percepciju o potrebama i ljudskim vrijednostima, teorija se ne može generalizirati na sve osobe. Pojednim

je osobama važnije zadovoljiti potrebe za ljubavlju i pripadanjem, iako im trenutno nije u potpunosti zadovoljena osnovna potreba za hranom. Stoga je nužno sagledati i druge čimbenike koji imaju utjecaj na motivaciju osobe.

Rojas i sur., (2023) smatraju da su prihodi, dohodak i blagostanje glavni čimbenici koji imaju utjecaj na motivaciju. Rezultat istraživanja (Rojas i sur., 2023) ukazuje na relevantnost zadovoljavanja osnovnih potreba ali ne prema hijerarhijskom redosljedu. Potrebe za ljubavlju, pripadanjem i poštovanjem važne su za ljudska bića kao i za slijeđenje i primjenjivanje strategije u njihovom zadovoljenju.

Bowen (2021) stavlja naglasak na sigurnost i komunikaciju kao važne potrebe koje su svojstvene ljudima. Rezultati istraživanja neurobioloških trauma djetinjstva (Bowen, 2021) ukazuju na prioritetnu potrebu za sigurnošću i komunikacijom kao oblikom izražavanja emocionalnog i psihičkog stanja. S obzirom na dinamiku potreba, Bowen (2021) smatra da potrebe ne bi trebalo stavljati u hijerarhijski odnos već bi ih trebalo promatrati kao matricu za razumijevanje ljudske motivacije i ljudskog ponašanja kako je Maslow i predložio za buduća istraživanja. Matrica sadržava elemente fizičke, emocionalne, psihičke i socijalne sigurnosti te na taj način jača osobu i dovodi do samoaktualizacije (Slika 6). Kako bi se osoba razvijala unutar grupe ili samostalno, važno je da su potrebe navedene u matrici u međudjelovanju.

Slika 6. Matrica potreba prema Bowen (2021), revidirana hijerarhija potreba A. Maslowa

Sukladno s Maslowljevom hijerarhijom potreba, Bowen (2021) smatra da su zrak, voda, hrana, san i siguran dom, temeljne potrebe bez kojih osoba ne bi mogla živjeti. Komunikacijom osobe ostvaruju interakciju s drugima, izražavaju svoje misli i osjećaje te izgrađuju stabilne veze koje vode ka privrženosti grupi ili jednoj osobi. Zadovoljavanje i upotpunjavanje navedenih potreba, vodi prema razvoju društvenih odnosa. U društvenoj grupi, osoba ima potrebu postići ciljeve, pokazati postignuća kako bi doprinijela kvaliteti grupe i kako bi bila učinkovita unutar grupe.

Bowen (2021), nadalje ističe da je autonomija stvar izbora osobe. Kako osoba postaje zrelija, samopouzdanje i razvijene kompetencije daju joj sigurnost izbora drugih osoba i grupa kojoj želi pripadati. Smjer odabira određuje sličnost s interesima druge osobe ili grupe, vrijednostima i djelovanjem u društvu koje rezultira partnerskim odnosima. Intimni odnosi ne znače nužno fizičke odnose. Bowen (2021) definira intimnost kao duboku vezu u kojoj osobe imaju međusobno povjerenje i sigurne su u međuovisnost, podržavanje, iskrenost bez straha od otuđenosti, napuštenosti ili neprihvaćenosti. Izgrađena sigurnost dovodi do samoaktualizacije u kojoj je osoba “potpuna” i sa svim potencijalima doprinosi kvaliteti grupe ili društva kojeg je sastavni dio.

2.4.1.1. Maslowljeva hijerarhija potreba u istraživanjima odgoja i obrazovanja

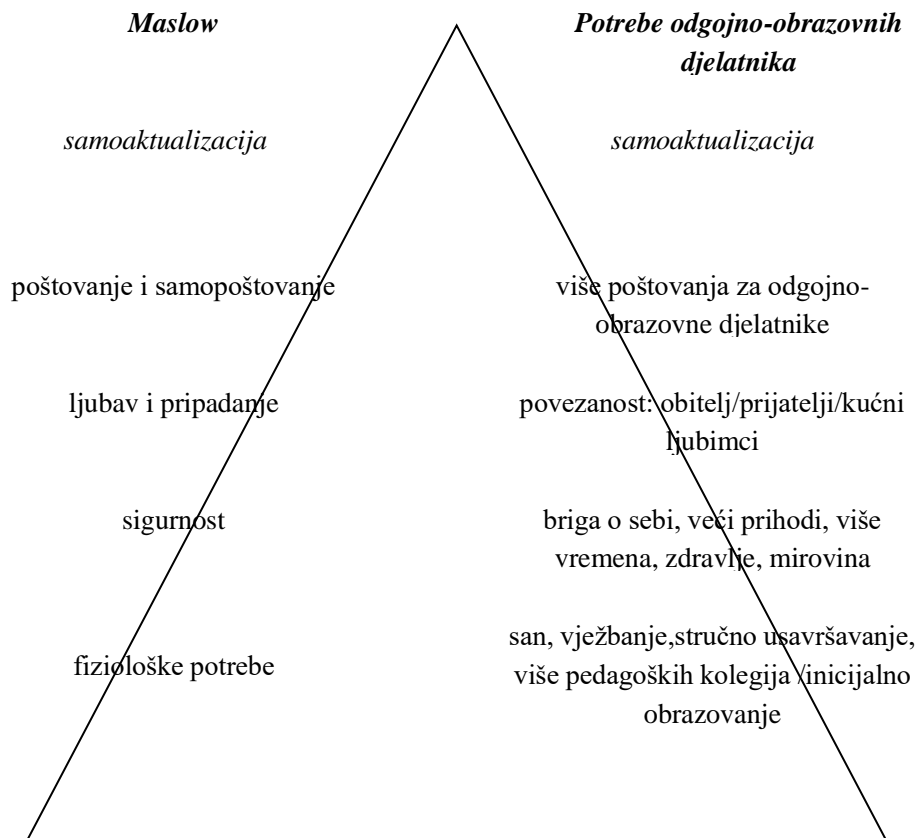
Maslowljeva teorija upućuju na uvažavanje potreba u radu s djecom i roditeljima. Noltemeyer i suradnici (2021) ističu kako je nužno da odgojno-obrazovni djelatnici analiziraju i aktivno interpretiraju potrebe svojih učenika kako bi razvijali strategije poučavanja te na taj način doprinijeli boljem razvoju kompetencija učenika. Temeljem istraživanja, u SAD je osmišljen školski program intervencije za roditelje i djecu s ciljem rješavanja prepreka u podršci roditeljima i djeci u učenju.

Wood (2019) naglašava važnost roditeljske uključenosti u odgojno-obrazovni proces. Istraživanjem su obuhvaćeni roditelji čija djeca su pohađala jedan dječji vrtić u SAD. Rezultati istraživanja ukazuju da program može pomoći odgojiteljima u razumijevanju potreba roditelja i definirati što ih motivira za uključenost u odgojno-obrazovni proces.

Listyaningrum i sur., (2020) su u istraživanju na uzorku od 800 roditelja djece dječjih vrtića utvrdio nekoliko potreba roditelja. Većina (82,20%) roditelja ističe važnost mentorstva i podrške putem programa neformalnog obrazovanja. Roditelji imaju potrebu za znanjem u

odgoju i obrazovanju svoje djece, potrebu za socijalnom podrškom, potrebu za motivacijom za uključivanje u odgojno-obrazovni proces i potrebu za samopoštovanjem.

Fisher i Royster (2016) smatraju da je za razvoj partnerskih odnosa roditelja i odgojno – obrazovnih djelatnika, važno sagledati potrebe jednih i drugih. Potrebe odgojno-obrazovnih djelatnika usporedili su s Maslowljevom hijerarhijom potreba (Slika 7).

Slika 7. Maslowljeva hijerarhija potreba (Maslow, 1971), usporedba s hijerarhijom potreba odgojno-obrazovnih djelatnika (Fisher i Royster, 2016)

Odgojno-obrazovni djelatnici ističu da im nedostaje odmor, imaju potrebu za kretanjem i vježbanjem u slobodnom vremenu i smatraju da nisu imali dostatan temelj u inicijalnom obrazovanju te stoga imaju potrebu za dodatnim stručnim usavršavanjem. Imaju potrebu za vremenom koje će im omogućiti bolju brigu o sebi, svom zdravlju. Smatraju da su potplaćeni i imaju potrebu za većim prihodima koji rezultiraju boljom mirovinom i sigurnošću u starijoj životnoj dobi. Nedostatak vremena povezuju s potrebom za obitelji, slobodnim vremenom ali i neformalnim druženjima s roditeljima. U konačnici, više poštovanja za odgojno-obrazovne djelatnike, prema navedenim potrebama, rezultiralo bi njihovom samoaktualizacijom.

Fisher i Crawford (2020), Maslowljevu hijerarhiju potreba smatraju primjenjivom kao model podrške u razvoju odgojno-obrazovnih ustanova. Prepoznajući potrebe djece, djelatnika i roditelja te usmjeravanjem djelovanja prema zadovoljavanju potreba, u ustanovi se grade kvalitetni odnosi i razvija pozitivna kultura usmjerena na dobrobit svih članova. Stoga Fisher i Crawford (2020) kao osnovni cilj primjene Maslowljeve teorije motivacije, ističu osmišljavanje plana za razvoj kulture ustanove i uključenosti roditelja u odgoj i obrazovanje djece (Slika 8).

Slika 8. Maslowljeva hijerarhija potreba kao model podrške ustanovama u razvoju (Fisher i Crawford, 2020).

Kao temeljne egzistencijalne potrebe, navode se besplatni obroci za učenike, potrepštine kao što su udžbenici, školski pribor. Djelatnici ističu potrebu za informacijsko komunikacijskom tehnologijom koja bi omogućila brži protok informacija i suvremeni pristup u odgojno-obrazovnom radu. Potreba za sigurnošću usmjerena je k razvoju sigurnog okruženja učenika u školi koje obuhvaća fizičko, emocionalno i kvalitetno okruženje za učenje. Sigurnost motivira roditelje na uključenost u neformalna i formalna druženja koja imaju za cilj razvoj partnerskih odnosa te usmjerenost roditelja i djelatnika na dobrobit učenika. Potreba za ljubavlju ostvaruje se međusobnom podrškom učenika u odgojno-obrazovnom radu zajedničkim nastojanjima k ostvarenju pozitivnih obrazovnih ishoda. Potiče se timski rad, sportska natjecanja ili natjecanja znanja u kojima učenici razvijaju privrženost i osjećaj pripadnosti grupi ili timu. Natjecanja

rezultiraju školskim nagradama, pozitivnim natjecateljskim duhom i priznanjima odgojiteljima za njihov rad. Zajednička nastojanja svih sudionika odgojno-obrazovne ustanove dovode do samoaktualizacije ustanove u kojoj su sudionicima zadovoljene potrebe, što rezultira motivacijom za postizanjem zajedničkih ciljeva (Fisher i Crawford , 2020; Skin i Lin 2021).

Humanistički pristup u odgoju i obrazovanju uključuje uvažavanje, poštivanje individualnih mogućnosti i prepoznavanje potreba djeteta. Uloga je odgojitelja razvijati pozitivne socioemocionalne odnose među svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa, uključujući i roditelje kao važne sudionike (Miljak, 1996; Rogers i Yalom, 1995; Thorne, 2003). Veugelers (2011) ističe kako odgoj i obrazovanje utemeljeno na humanističkoj teoriji osobnosti ima za cilj poticati autonomiju, razvoj kritičke svijesti i logičko razmišljanje. Nužno je poticati demokratsko građanstvo koje je usmjereno na toleranciji, interkulturalizmu i pluralizmu, poznavanju kulture, zaštiti i promidžbi kulturnih dobara. Svijest o “građaninu svijeta” kojemu je cilj briga i odgovornost na globalnoj i međunarodnoj razini, jedna je od temeljnih odrednica humanističkog pristupa odgoja i obrazovanja.

2.4.2. Rogersov pristup usmjeren na osobu

Rogersov pristup usmjeren na osobu naglašava važnost subjektivnog iskustva. Na temelju iskustva, osoba formira vlastito mišljenje i ponaša se sukladno razvijenoj svijesti o vlastitom mikro i makro okruženju. Rogers (1947) smatra da ponašanje nije izravno pod utjecajem i nije određeno organskim ili kulturološkim čimbenicima, već prvenstveno percepcijom pojedinca. Sukladno navedenom, ključni element u određivanju ponašanja je perceptivno polje pojedinca koje uključuje subjektivno znanje. Osoba na temelju percepcije stječe znanja i mišljenja o iskustvu. Objektivno se znanje odnosi na utvrđivanje subjektivnog znanja povratnom informacijom okruženja. Interpersonalno znanje odnosi se na međusobno razumijevanje i empatiju.

Proces stvaranja vlastitog iskustva, Rogers naziva fenomenološkim poljem (Rogers i Yalom, 1995). To bi moglo značiti, prije svega, da ako perceptivno polje određuje ponašanje, a primarni predmet proučavanja fenomenološke teorije bila bi osoba i percepcija svijeta kako ga doživljava sama osoba.

Rogers i Yalom (1995) ističu da osnovne potrebe moraju biti barem djelomično zadovoljene prije nego dođu na red druge potrebe. Potreba osobe za istraživanjem i promjenama u okolini imaju tendenciju samoaktualizacije. Organizmi uvijek traže nove izazove. Postoji

jedan centralni izvor energije u ljudskom organizmu i konceptualizira se kao tendencija prema ispunjenju uključujući održavanje i poboljšanje organizma. Rogers (1947) naglašava da, u razvoju osobnosti pojedinca, osoba teži samoaktualizaciji (da postane ono što zaista je), samoodržanju (nastaviti biti što je) i samopoboljšanju (nadići status quo).

2.4.2.1. Rogersov pristup odgoju i obrazovanju

Iako se Rogers bavio uglavnom psihoterapijom, smatrao je važnim sagledavanje fenomenološkog pristupa i u odgoju i obrazovanju. Sagledavajući probleme društvene zajednice kao što su nasilje, poroci i druge socijalne devijacije, Rogers i Freiberg (1994) smatraju da je nužna suradnja i povezanost odgojno- obrazovnih ustanova i društvene zajednice u formiranju okruženja za učenje. Važnost dijaloga između društvene zajednice, odgojno-obrazovnih ustanova i roditelja temelji se na uvažavanju potreba djece i transformaciji odgojno-obrazovne ustanove koja teži kvaliteti i poboljšanju materijalnih i odgojno-obrazovnih aspekata.

Rogers i Escuardo (2004) ističu da je tehnologija izvor informacija ali često nedostižna za svu djecu zbog socijalno ekonomskog statusa. Iako se na tehnologiju gleda pozitivno, interakcija odgojitelja i djece je iznimno važna a dijete je najvažniji element u procesu učenja. Odgojitelj je u funkciji podrške u osmišljavanju okruženja koje bi razvijalo individualne potencijale djeteta u vlastitom procesu učenja (Rocha Lopes i suradnici, 2015).

Rogers (1959) smatra da sva ljudska bića imaju prirodni potencijal za učenje. Suštinsko učenje događa se kada je učeniku učenje svrsishodno i relevantno njegovom interesu te kada potiče učenika na postignuća i dostizanje cilja. Učenje koje uključuje prisilu je prijeteće i ima tendenciju pružanja otpora. Suštinsko se učenje stječe samoinicijativnim i iskustvenim učenjem. Učenje je svrsishodnije kada dijete odgovorno sudjeluje u procesu učenja. Dijete zna ispunjava li učenje njegovu potrebu za učenjem, je li usmjereno prema onome što želi saznati i rasvjetljava li određena područja neznanja (Rogers, 1969). Društveno najkorisnije učenje u modernom svijetu oslanja se na proces učenja i trajnu otvorenost prema cjelovitom iskustvu.

Važnost partnerstva s roditeljima i članovima društvene zajednice Rogers (1959) sagledava kao dobru investiciju u odgojno-obrazovni proces. Aktivne i brižne društvene zajednice, elementi su koji rješavaju kompleksne poteškoće odgojno-obrazovnih ustanova i učenika. Stoga Rogers i Freiberg (1994) smatraju da odgojno obrazovne ustanove trebaju uvijek biti otvorene za roditelja. Ne samo kada su dani otvorenih vrata ili kad postoje određeni problemi vezani za

ponašanje ili učenje djeteta. Obrazovna bi politika trebala odgojno-obrazovnim ustanovama osigurati ljudske i financijske resurse potrebne za podršku djeci u njihovom razvoju.

2.4.3. Teorija izbora

Teorija izbora je usmjerena prema osobi i odlukama koje osoba donosi na temelju informacija koje dobiva iz okoline. Važnost svijesti o mogućnosti izbora pruža osobi emocionalnu, psihičku i socijalnu sigurnost te razvija kontrolu nad osobnim djelovanjem i djelovanjem prema drugima. Glasser (1997) ističe da se teorija izbora suprotstavlja staroj tradiciji modela ja-znam-što-je-za-tebe-najbolje. Osoba sama bira želi li poduzeti određene korake kako bi promijenila situaciju u kojoj se nalazi ili želi biti žrtva nepoželjnog tuđeg ponašanja. Izvanjska kontrola može djelovati na sve razine ljudskog društva sve dok osviještenost osobe o slobodi izbora autonomije ne rezultira otporom. Ljudski odnosi se grade i razvijaju u pozitivnom smjeru ukoliko izostaje kontrola, hijerarhija moći i nerazumijevanje za individualne potrebe. Glasser (1994) ističe tri vjerovanja izvanjske kontrole koja imaju utjecaj na ljudske odnose.

Prvo vjerovanje odnosi se na reagiranje osobe na vanjski signal iako ju nitko ne primorava da reagira na podražaje u svom okruženju. Osoba nije primorana na odluku da otvori vrata kada netko zvoniti ili odgovori na telefonski poziv iako to automatski čini. *Drugo vjerovanje* je vjerovanje o kontroli i manipuliranju drugima i prihvaćanju manipulaciju od strane drugih ljudi kao normalne pojave u ljudskim odnosima. *Treće se vjerovanje* odnosi na ne postojanje neslaganja u mišljenjima i da svako neprimjereno ponašanje koje nije u skladu s mišljenjem osobe, treba kazniti a ono mišljenje s kojim se osoba slaže nagraditi, kako bi osoba postigla ono što želi što je vrlo slično manipulaciji. Sva tri se navedena vjerovanja odnose na izvanjsku kontrolu koja je ustaljena u ljudskim odnosima.

U teoriji izbora, signali vanjske kontrole su informacija na koju možemo ili ne moramo odgovoriti, ovisno o izboru. Glasser (2000) smatra da osobe imaju tendenciju kontrolirati druge u odnosima. Ponašanja dijeli u kontrolirajuća i suprotna kontroli - ponašanja teorije izbora (Tablica 1). Međutim, Glasser (1997) ističe da je osoba motivirana iznutra a ne vanjskim signalima koji čine izvanjsku kontrolu. Odnosno, temelj motivacije su potrebe.

Tablica 1.

Kontrolirajuća ponašanja i ponašanja teorije izbora (Glasser, 2000).

<i>Kontrolirajuća ponašanja</i>	<i>Ponašanja teorije izbora</i>
prisiljavanje	slušanje
tjeranje	ohrabrivanje
kažnjavanje	vjerovanje
nagrađivanje	prihvatanje
manipuliranje	uvažavanje
šefovanje	odobravanje
kritiziranje	poštivanje
okrivljavanje	pregovaranje
žaljenje	dogovaranje
uspoređivanje	usrećivanje
procjenjivanje	staranje
prigovaranje	prijateljevanje

2.4.3.1. Temeljne potrebe u teoriji izbora

U teoriji izbora, osobni je izbor i sloboda izabrati jednu ili više potreba u određenom vremenu. Temeljna fiziološka potreba sukladno teoriji izbora (Glasser, 2000) je preživljavanje. Sva živa bića imaju urođen nagon za preživljavanjem i zadovoljavanjem egzistencijalnih potreba kao što su hrana, voda, zrak. Nagoni su genetski uvjetovani i osoba postupa u skladu s genskom strukturom koja ju obilježava (veća ili manja potreba za hranom, probava i sl). Preživljavanje uključuje i potrebu za reprodukcijom i opstankom ljudske vrste. Temeljne psihološke potrebe su ljubav i pripadanje, moć, sloboda i zabava.

Ljubav i pripadanje se odnosi na pravu i iskrenu ljubav. Ostvariva je ako postoji sloboda samostalno provedenog vremena po izboru. Pretjerana kontrola u odnosima, narušava slobodu i osjećaj pripadnosti bračnoj zajednici. Sličan je relacijski odnos između roditelja i djece. Glasser (1988) ističe da je plač bebe genetski uvjetovan način preživljavanja. Međutim, s vremenom se pretvara u kontrolirajući jer majka reagira na plač bebe udovoljavajući bebinim potrebama. Djeca s vremenom uče da kontrolirajuća ponašanja ne rezultiraju nužno pokazivanjem ljubavi majke i da je moguće zadovoljiti potrebe za ljubavlju pokazivanjem osjećaja, privrženosti i brigom o drugima.

Glasser (1997) ističe da je *moć* jedinstveno obilježje ljudske vrste. Moć zbog moći ima negativan utjecaj na ljudske odnose. U čežnji za moći, ljudski se odnosi narušavaju do te mjere da nestaje granica ljudskosti i morala. Pozitivna strana moći je osjećati zadovoljstvo uspjehom djece u odgojno-obrazovnim ustanovama, osjećati se moćno u profesionalnom napretku ili u zajednički ostvarenim ciljevima u radu s roditeljima. Dakle, moć predstavlja zajedništvo s drugima a ne stavljanje drugih u neravnopravan položaj što je zlouporaba moći. Zbog pretjerane ambicioznosti, ljudska vrsta nema granice u potrebama za moći. Važno je težiti ravnoteži i usmjeravati moć u postizanju viših ciljeva kao što su dobrobit i razvoj ljudskih potencijala.

Glasser, (2000) smatra da *slobodu* najbolje opisuje tvrdnja: “Čini drugima ono što bi želio da i drugi tebi čine!” Upotreba kontrole i moći ugrožava slobodu a potreba za slobodom je ustavno pravo koje se manifestira u pravu na slobodu govora, pravo na slobodu mišljenja i u konačnici, pravo na slobodu odlučivanja. Uskraćenost navedenih sloboda dovodi do revolucija, pobuna, ratova i destruktivnog ponašanja članova društva.

Dijete uči igrajući se. *Igra* je zabavna aktivnost koja pozitivno utječe na emocionalne stanje osobe jer opušta, rezultira zabavom, smijehom i motivira na ponavljanje aktivnosti. Glasser (1997) povezuje igru i zabavu s učenjem. Budući da zabava opušta, osoba je motivirana i spremna za daljnje izazove.

Prema teoriji izbora osoba slobodno donosi odluke. Glasser (1997) definira slobodu koristeći deset aksioma. Prvi aksiom definira *kontrolu ponašanja kao slobodan izbor osobe*. Osoba može kontrolirati jedino sebe samu u odnosima s drugima. Prisile, kažnjavanja, neće rezultirati bilo kakvom promjenom ponašanja. Preuzimanje kontrole u vlastitom životu povezana je s poimanjem važnosti slobode i ulaganja u odnose s drugima tj. koliko slobode želi osoba imati i koliko slobode želi dati. U razvoju partnerstva s roditeljima, važno je imati na umu da hijerarhijski odnosi neće doprinijeti kvaliteti odnosa. Uvažavanje i međusobno poštivanje rezultira slobodom izbora vremena i načina uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces.

Sve što od ljudi možemo dobiti ili im dati jest informacija. Informacija je signal koji je odaslan posredstvom vanjskih čimbenika i označava vanjsku kontrolu. Osoba ima slobodu pri odlučivanju što će učiniti s primljenom informacijom i želi li prihvatiti informaciju. Informaciju osoba može dati ali ne preuzima odgovornost hoće li druga osoba djelovati s obzirom na sadržaj primljene informacije. Svatko ima slobodu u odlučivanju prilikom primanja ili slanja informacije. Pravaoljana informacija koja se odnosi na rast i razvoj djeteta važna je za roditelja

kao i povratna informacija koju odgojitelj daje roditelja o njegovom djetetu. Međutim, sve što možemo učiniti je pružiti roditelju informaciju o djetetu ali ne izravno utjecati na roditelja što će učiniti s tom informacijom. Roditelji u konačnici odlučuju što će činiti.

Svi dugoročni duševni problemi su problemi odnosa. Loši odnosi ostavljaju emocionalni trag na osobi. Brojne su bolesti uzrokovane upravo narušenim emocionalnim stanjem. Stoga ne treba tragati za uzrokom i neprestano proživljavati stanje. Važno je prihvaćanje činjeničnog stanja koje dovodi do slobode. Loši odnosi roditelja i odgojitelja rezultiraju napetom situacijom koja se odražava nelagodnom u komunikaciji. Svakako je važno prijeći preko nelagodnih situacija jer iza svake situacije stoji narušena potreba koja je u datom trenutku izašla na vidjelo.

Problematična veza je uvijek dio našega sadašnjeg života. Problematična je veza ona u kojoj je uskraćena osobna sloboda. Da bi veza funkcionirala, osobna sloboda mora biti obostrana i dogovorena. Oba sudionika veze imaju potrebu i mogućnost izbora slobode ukoliko su usuglašeni. Važno je uvažavati slobodu i potrebe drugih. Međusobni dogovori roditelja i odgojitelja, razmjena informacija i dvosmjerna komunikacija, važni su za dječji rast i razvoj. Međutim, i roditelji i odgojitelji imaju slobodno vrijeme koje treba uvažavati.

Ono što se dogodilo u prošlosti i što je bilo bolno čvrsto je povezano s onim što sada radimo, no stalno vraćanje na bolnu prošlost može učiniti vrlo malo ili ništa za ono što trebamo učiniti sada - poboljšati važnu postojeću vezu. Važno je imati saznanja o prošlosti kako bi mogli raditi na poboljšanju veze u sadašnjosti i budućnosti. Negativno je neprestano živjeti u prošlosti i ne raditi na poboljšanju veze u sadašnjosti. Razvoj partnerskih odnosa u dječjem vrtiću kontinuiran je proces. Gradi se na usponima i padovima. Uči se na greškama i one daju smjernice kako dalje.

Pokreće nas pet genetičkih potreba: preživljavanje, ljubav ili pripadanje, moć, sloboda i zabava. Osoba je sama gospodar zadovoljavanja svojih potreba. Stalna potreba za zadovoljavanjem tuđih potreba može dovesti do uskraćivanja slobode. Temelj razvoja partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja je međusobno uvažavanje, prepoznavanje i uvažavanje potreba i uzajamna podrška u rastu i razvoju djeteta.

Te potrebe možemo zadovoljiti samo ako zadovoljimo sliku ili slike u našem svijetu kvalitete. Svatko ponaosob ima svoj svijet kvalitete. Zadovoljavanje potreba u svom svijetu kvalitete rezultira slobodom. Svijet kvalitete u razvoju partnerskih odnosa može se sagledati kroz profesionalne i roditeljske kompetencije. Razvoj tih kompetencija rezultira samopouzdanjem i međusobnim povjerenjem.

Sve što od rođenja do smrti možemo činiti jest ponašati se. Ponašanje je aktivnost koja je uzrokovana razmišljanjem, emocijama i cjelokupnim bićem. Otvorenost odgojitelja za prijedloge, otvorenost u emocionalnom i socijalnom pristupu svakako je važna za roditelje jer prepoznaju istinsku volju odgojitelja koji teži dobrobiti djeteta.

Sva su ponašanja definirana glagolima. Osobe biraju oblike ponašanja. Biraju biti potišteni, nesretni, depresivni. Važnost slobode očituje se u odabiru ne bivanja u navedenim oblicima ponašanja tj. u slobodi izbora. Roditelji nisu uvijek spremni uključiti se u odgojno-obrazovni proces. Odgojitelji mogu roditeljima pružiti mogućnost izbora žele li se uključiti. Na roditeljima je u konačnici izbor o uključivanju.

Sva su ponašanja izabrana, no neposrednu kontrolu imamo samo nad komponentom aktivnosti i mišljenja. Osoba može kontrolirati samo svoje misli i aktivnosti. Kontrola drugog uzrokuje oduzimanje slobode. Druge osobe se ne može mijenjati ali se može preuzeti kontrola nad sobom i svojom slobodom izbora. Odgojitelji često roditelje poučavaju o tome kako razvijati kompetencije djece i kako se dijete treba ponašati. Roditelje ne bi trebali poučavati organizirajući edukacije za koje odgojitelji smatraju da su važne. Pružanje mogućnosti izbora roditeljima u zadovoljavanju svojih potreba ukazuje na izostanak kontrole a zajedničko učenje i zajedničko djelovanje s roditeljima u rješavanju problema doprinosi slobodi i osjećaju zajedništva.

2.4.3.2. Primjena teorije izbora u odgoju i obrazovanju

Glasser (1994) tvrdi da se kvaliteta škole i odgojno-obrazovnog procesa može ostvariti bez prisile. Važno je prepoznati potrebe sudionika odgojno-obrazovnog procesa i omogućiti im izbor u njihovom djelovanju. Svijet kvalitete svake pojedine osobe, rezultat je pohranjenih slika stečenih pozitivnim iskustvom. Kako bi shvatili svijet kvalitete škole, potrebno je shvatiti svjetove kvaliteta njezinih pripadnika. Glasser (1994) smatra da svijet kvalitete učenika može biti predodžba o važnosti učenja. Uvjet da predodžba o važnosti učenja bude dio svijeta kvalitete učenika je interakcija s učiteljem. Učitelj obraća pozornost na učenikove ideje, sluša potrebe učenika i pruža slobodu u izboru. Ukazuje na važnost učenja bez prisile. Glasser (2000) ističe da su partnerstvo, obrazovanje, prijateljstvo i radna aktivnost važni elementi društvenih odnosa.

Tablica 2.

Teorija izbora kao temelj funkcije: poboljšanje ponašanja učenika (Frey i Wilhite, 2005)

<i>Postojeće učenika</i>	<i>ponašanje</i>	<i>Funkcije/ potrebe</i>	<i>Poboljšanje ponašanja</i>
Utvrđivanje ponašanja	i definiranje	Utvrđivanje pretpostavki	Započeti s funkcijom
Prikupljanje podataka		Utvrđivanje uzroka/motiva	Oblikovanje intervencije u:
Učestalost nepoželjnog, vremensko intenzitet, odvija ponašanje, sudionici	pojavljivanja ponašanja, trajanje, mjesto gdje se nepoželjno uzročnici,	- potrebe za preživljavanjem - potrebe za ljubavlju i pripadanjem - potrebe za moći i vlastitom vrijednošću - potrebe za slobodom i zabavom	1. kurikulumu 2. nastavi 3. okruženju 4. odnosima 5. zdravlje

Korištenjem teorije izbora u istraživanju funkcionalnih procjena ponašanja djece, Frey i Wilhite (2005) predlažu plan koji se temelji na razvoju podrške djeci u pozitivnim oblicima ponašanja i osiguravanje okruženja koje motivira na učenje. Plan uključuje sastavnice prikazane u Tablici 2.

Utvrđivanjem uzroka i motiva pojavljivanja nepoželjnog ponašanja prikupljanjem podataka, planiraju se akcije koje su usmjerene prema dobrobiti učenika i zadovoljavanju potreba. U istraživanju koje je obuhvatilo odgojitelje jednog dječjeg vrtića, Lečei i Lepičnik Vodopivec (2014), su usporedili skriveni kurikulum s elementima teorije izbora. Drugi je cilj istraživanja bio utvrditi što motivira odgojitelje na profesionalni razvoj. Istraživanje ukazuje na važnost poznavanja teorije izbora u radu s djecom kao temelja profesionalnog usavršavanja odgojitelja. Poznavanje i primjena teorije izbora u odgojno-obrazovnom procesu, prema Lečei i Lepičnik Vodopivec (2014), može doprinijeti boljim odnosima s djecom i roditeljima u dječjem vrtiću i promijeniti dosadašnja tradicionalna uvjerenja i vrijednosti odgojitelja temeljenih na implicitnim pedagogijama.

Sofović (2020) ističe da primjena teorije izbora u odgojno-obrazovnom procesu može biti ostvariva ukoliko odgojitelj svojim modelom ukazuje na djelovanje sukladno toj teoriji.

Istraživanje koje je imalo za cilj ispitati povezanost staža i godina starosti odgojiteljica radnog lokusa kontrole odgajateljica s njihovom dobi i dužinom radnog iskustva u tom poslu. Rezultati istraživanja upućuju na povezanost životne dobi i eksternog radnog lokusa kontrole. Lokus kontrole odgojiteljica, prema rezultatu istraživanja, utječe na percepciju sebe i okoline, usmjerava ponašanje i u vezi je sa brojnim aspektima psihološke dobrobiti. Sofović (2020) smatra da je nužno u sklopu stručnog usavršavanja organizirati za odgojiteljice edukacije o teoriji izbora koje bi imale za cilj jačanje radnog lokusa kontrole. S obzirom da je radni lokus odgojiteljica starije životne dobi u opadanju i da odgojitelji osjećaju stres zbog roditeljskog ponašanja, važno je omogućiti odgojiteljima alate koji će im pomoći u radu s roditeljima kao što su edukacije o primjeni teorije izbora (Sofović, 2020).

3. TEORIJE KOMUNIKACIJE

Komunikacija je proces kojim se ostvaruju društvene veze i ima utjecaj na odnos pošiljatelja i primatelja informacija (Brajša, 1993; Feather, 2003; Orešković, 2010). Muradian (2021) ističe da je komunikacija društveni fenomen koji se temelji na razmjeni mišljenja, stavova i ideja između sugovornika. S obzirom na komunikacijske vještine sugovornika, brojnost i vrste sugovornika, komunikacija može biti intrapersonalna, interpersonalna, grupna, masovna, javna, međukulturalna, suvremena (Fowkes i Gregory, 2000; Holmes, 2005; Rogulj, 2019).

Brajša (2000) smatra da je komuniciranje izražavanje vlastitih misli, osjećaja i potreba. Verbalno izražavanje može biti popraćeno paralingvističkim znakovima. Znakovi upućuju na stanje sugovornika koji tonom glasa, dinamikom i tempom izgovora pojedinih riječi, naglašavanjem interpunkcije, daje uvid sugovorniku u kontekst sadržaja razgovora, njegovu važnost ili emocije koje sadržaj izaziva u prepričavanju prošlog ili sadašnjeg iskustva (Bašić i suradnici., 1993). Neverbalnom, ili kinetičkom komunikacijom šaljemo poruku o svom emocionalnom stanju (geste, mimika, položaj tijela prilikom razgovora, položaj obrva, očiju, destikulacija).

Orešković (2010) smatra da komunikacija označava verbalno i neverbalno ponašanje u socijalnom kontekstu. Kako bi ljudska zajednica opstala, nužno je da ljudi komuniciraju. Pozitivna komunikacija ima utjecaj na razvoj pozitivnih odnosa među ljudima i poboljšava psihičko i emocionalno stanje ljudi dok negativna rezultira stvaranjem unutarnjeg nemira koji se odražava na sve aspekte ljudskog života. Komunikacija može biti poveznica ili prepreka u razvoju kvalitetnih odnosa, ovisno o svojim elementima i procesima (Berger i sur., 2010; Duck,

2014; Orešković, 2010). Putem komunikacijskih kanala sugovornici razmjenjuju poruke i dolaze do pozitivnog ili negativnog procesa komunikacije (Gill, 2021). Tijekom primanja i slanja informacija, važno je imati na umu što informacija predstavlja i kako primiti tj. shvatiti primljenu informaciju. Upravo je razumijevanje ili dešifriranje informacija i poruka, ključan element u daljnjem procesu komunikacije (Kunczik i Zipfel, 2006; Morreale i sur., 2007; Van Ruler; 2018).

U ljudskoj je prirodi komunicirati (Watzlawick i sur., 1967). Čovjek je društveno biće i ima potrebu ostvarivati komunikaciju na bilo koji od navedenih načina. Svaka izrečena riječ koja čini komunikaciju, sadržava određenu misao i pojam kojim se želi podijeliti stav i mišljenje o određenoj situaciji i problemu. Međutim, Watzlawick (1978) smatra da je upravo interpunkcijski konflikt odrednica shvaćanja međusobnog ponašanja. Sugovornik se može slagati ili ne slagati s primljenom porukom. Stoga sugovornici imaju podijeljenu perspektivu o konfliktu i uzroku konflikta u komunikaciji. Usuglašenost u razumijevanju poruka sugovornika može biti uvjetovana analognim ili digitalnim modalitetima komunikacije (Bašić i sur., 1993; Holtzhausen i Zerfass, 2015; Paul, 2011).

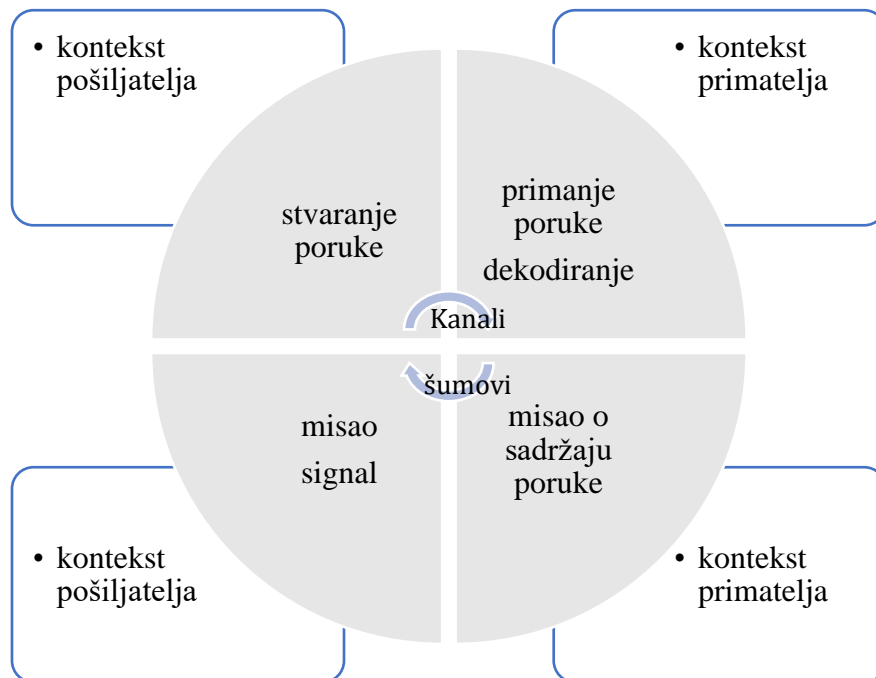
Prepoznavanje analognih modaliteta komunikacije koji uključuju govor tijela i način izgovora te digitalnih modaliteta koji se odnose na verbalni izričaj, rezultira simetričnim ili komplementarnim odnosima sugovornika (Berlo, 1960; Littlejohn, 1992; Thayer, 1968). U komplementarnoj komunikaciji koja se temelji na odnosu moći narušena je dvosmjerna izmjena informacija. Nasuprot tome, simetrični odnos se temelji na uvažavanju različitosti i uspostavljanju ravnopravnosti u komunikacijskom procesu.

3.1. Elementi i proces komunikacije

Za nesmetano odvijanje komunikacije nužno je postojanje sugovornika koji mogu biti primatelji ili pošiljatelji informacija. Bilo koji sudionik komunikacijskog procesa, može se smatrati izvorom informacija (Fitzpatrick i Ritchie, 2009; Francisco, 2018; Gill, 2021; Neves i Casimiro, 2019). Pošiljatelj šalje informaciju primatelju putem komunikacijskih kanala. U odgojno obrazovnom kontekstu odgojitelji i roditelji se mogu izmjenjivati u ulozi primatelja i pošiljatelja informacija.

Pathak (2014) smatra da proces komunikacije sadrži kontekst pošiljatelja i kontekst primatelja u kojima se događaju akcije koje određuju kvalitetu komunikacije (Slika 9). Isti autor ističe da je jedan od glavnih ciljeva komunikacije međusobno razumijevanje. Komunikacijom,

odgojitelji i roditelji dijele razmišljanja i razvijaju zajedničko mišljenje oko kojeg se mogu složiti. Takva im vrsta komunikacija pruža osjećaj pripadnosti, podijeljene moći i ljubavi (Glasser, 2000; Maslow, 2019). Tada se proces komunikacije odvija u pozitivnom smjeru i rezultira pozitivnim odnosima.

Slika 9. Proces komunikacije

Sagledavajući osnovne elemente komunikacije, važno je odrediti uloge u procesu komunikacije (Bašić i suradnici., 2005; Baym, 2010; Fox, 2001). Pošiljatelj je osoba koja inicira komunikaciju. Potaknuta potrebom za komuniciranjem, prenošenjem informacija koje su rezultat misli, emocija ili drugih stanja, šalje jasne poruke, interpretira misli u nekoliko rečenica, jasno izgovara poruke, umjerenim tempom, izgovara bitno jer suvišno opisivanje može utjecati na smanjenje motivacije primatelja poruke za primanje i obradu informacije. Potrebu za međusobnom komunikacijom imaju roditelji i odgojitelji. Roditelji žele primati informacije o djetetovom rastu i razvoju u institucionalnom kontekstu a odgojiteljima su važne informacije iz obiteljskog kontekst kako bi što bolje razumjeli dijete (Handika i Widodo, 2022).

Blackford (2022) ističe da “suvišno opisivanje i upotreba jezika koji inače pošiljatelj ne upotrebljava rezultira razvodnjavanjem misli”(str.53) i primatelj može krivo shvatiti poruku pošiljatelja. Otvoren stav pošiljatelja za bilo kakav ishod povratne informacije, važna je

odrednica za daljnji tijek komunikacije. Jedna od važnih uloga pošiljatelja u procesu komunikacije je empatija. Slanje poruke podrške suosjećanja i usmjerenost na probleme i stanja drugih osoba može poboljšati komunikacijske odnose u procesu komunikacije (Blackford, 2022; Burlleson i Bodie; 2008; Dance, 1967). U komunikacijskom procesu roditelja i odgojitelja važno je da su poruke jasne, smislene, kratke i da nemaju skriveno značenje. Važno je da prilikom prenošenja ili odašiljanja poruke odgojitelj promisli na koji bi način mogao roditelj shvatiti poruku i je li poruka upućena odgovarajućim tonom glasa i neverbalnom komunikacijom.

U procesu komunikacije, gotovo su uvijek prisutni čimbenici koji mogu narušavati tijek komunikacije. Šumovi u komunikaciji nastaju u odašiljanju poruke, primanju poruke, kanalima komunikacije i povratnoj informaciji (Dance, 1967; Fox, 2001; Gill, 2021).

Emocionalno stanje pošiljatelja uzrokovano utjecajem okoline, može utjecati na proces komunikacije. Stresna situacija koja ima utjecaj na verbalno izražavanje, gramatiku u neverbalnom izražavanju, također može doprinijeti šumovima u komunikaciji. Šumovi u komunikaciji u odnosu na primatelja uključuju također emocionalno stanje primatelja u trenutku primanja poruke ili informacije, shvaćanje tj. dešifriranje poruke te njegov odnos s pošiljateljem koji može ili ne mora imati utjecaj na oblikovanje misli tj. dešifriranog materijala primatelja. Predrasude odgojitelja o roditeljskoj nezainteresiranosti za uključivanjem u odgojno-obrazovni proces mogu rezultirati šumovima u komunikaciji i utjecati na kvalitetu procesa komunikacije (Kovács i sur., 2022).

Kao jedan od važnih šumova koji oblikuje proces komunikacije je *nepotpunost u povratnoj informaciji* (Aggerholm i Thomsen, 2015; Littlejohn, 1992; Thayer; 1968). Prisutnost povratne informacije određuje smjer procesa komunikacije (jednosmjerna ili dvosmjerna). Van Ruler (2018) ističe da nedorečenost povratne informacije ili djelomično dešifriranje informacije pošiljatelja može oblikovati nepotpunu povratnu informaciju. Loš izbor riječi odgojitelja ili roditelja koji ne odgovara u potpunosti signalu i sadržaju poruke pošiljatelja, može rezultirati komunikacijskim slomom i narušenim odnosima u komunikacijskom procesu.

Neprikladni ili nepravilni kanali komunikacije mogu doprinijeti šumovima u komunikaciji. Ukoliko informacijska i komunikacijska tehnologija nema sveobuhvatnu mogućnost odašiljanja poruke (video, zvuk, loša internetska veza), dolazi do šumova u komunikacijskom kanalu. U verbalnom smislu, okolinski utjecaji kao što su buka, zvukovi u okolini pošiljatelja ili primatelja mogu onemogućiti nesmetani proces komunikacije. Vrlo je važno da roditelji i

odgojitelji komuniciraju na individualnim razgovorima koji se odvijaju u prostoriji predviđenoj za tu namjenu. Rogulj (2019) ističe da ako se komunikacija odvija putem informacijske i komunikacijske tehnologije, važno je unaprijed odrediti vrijeme komunikacije kako bi i odgojitelj i roditelj osigurao sigurno okruženje za razgovor (dovoljno vremena, tišina, dobra internetska i telefonska veza).

Poruke se odašilju različitim kanalima komunikacije koji mogu biti suvremeni (informacijske i komunikacijske tehnologije, komunikacijske platforme, društvene mreže, mediji), tradicionalni (pisma, poruke, obavijesti, marketing) ili fizički (verbalno izražavanje, govor tijela). S obzirom na vrstu poruke koja se odašilje komunikacijskim kanalima, kanali mogu biti verbalni ili neverbalni (Hongznu, 2013; Kobir, 2019).

Kvalitetan komunikacijski proces važan je u razvoju odnosa roditelja i odgojitelja. Komunikacijom se oblikuju osobni i društveni odnosi koji u konačnici čine relacijsku komunikaciju (Rogers i Escudero, 2014). Na važnost komunikacije u oblikovanju društvenih odnosa upućuju i brojni modeli čiji su ciljevi omogućiti i razvijati kvalitetnu i učinkovitu komunikaciju koja doprinosi dobrobiti sudionika komunikacijskog procesa.

3.2. Modeli komunikacije

Budući da je komunikacija važan i složen društveni proces, postoje brojni teorijski modeli koji ga nastoje objasniti (Pierce i Corey, 2009). McLean (2005) dijeli modele komunikacije na linearne, interaktivne i transakcijske.

Linearni model je jednosmjernan model komunikacije. Sastoji se od pošiljatelja, kanala informacije i primatelja. Aristotelov model uključuje komunikaciju koja se odvijala na javnim mjestima; trgovima, tržnicama, javnim skupovima. Cilj ovakve vrste linearne komunikacije je saopćavanje važnih događaja, vijesti ili javnog govora kao rezultata osobnog stava i mišljenja.

Cilj Laswellovog linearnog modela je utvrditi učinak informacije ili poruke koju šalje pošiljatelj. Važno je utvrditi tko šalje informaciju, što se informacijom želi postići, razlog izbora komunikacijskog kanala, razlog izbora pošiljatelja i kakav utjecaj informacija ima na primatelja. Shannon-Weaverov model se temelji na utvrđivanju učinkovitosti komunikacijskih kanala u procesu komunikacije. Promatrajući odvijanja procesa komunikacije, prisutni su ometajući čimbenici koji su definirani kao šumovi u komunikaciji.

Berlov S-M-C-R model daje detaljan uvid u tijek poruke koja se odašilje putem komunikacijskog kanala. Pošiljalatelj posjeduje brojne komunikacijske vještine koje mu omogućavaju učinkovitu komunikaciju. Također je nužno da posjeduje stav, pozna je kulturu i znanje o informaciji koju želi poslati (Dance, 1967; Pierce i Corey, 2019; Wood, 2012). Informacija je sklop različitih elemenata koji su odraz govora tijela, obilježja rečenične strukture i valjanog koda koji se kreće kanalom komunikacije. Berlo (1960) ističe pet osjeta kao moguće kanale jednosmjerne komunikacije. Komunikacija je kako autor ističe jedino prihvatljiva ukoliko primatelj ima iste vještine i pripada istom ili sličnom kontekstu kao i pošiljalatelj.

Za razliku od linearnog, *interaktivni* se model komunikacije temelji na boljem protoku informacija među sudionicima. Jedno od glavnih obilježja je povratna informacija. Prisutnost povratne informacije, definira proces kao dvosmjerni komunikacijski proces. Glavno obilježje Osgood-Schrammova interaktivnog modela procesa dvosmjerne komunikacije je jednakost sugovornika. Pošiljalatelj i primatelj naizmjenično mijenjaju uloge u komunikacijskom procesu dešifrirajući poruke razumijevanjem i interpretiranjem. Članovi komunikacijskog procesa postaju interpretatori (Jones, 2018; Paul, 2011; Thayer, 1968). Westley i Macleanov model naglašava da brojni čimbenici određuju proces komunikacije. Uvjerenja i stavovi pošiljalatelja i primatelja, kulturološki čimbenici i trenutno okruženje u kojem se odvija komunikacijski proces (javno ili privatno), mogu imati utjecaj na iniciranje komunikacijskog procesa i tijeka odvijanja istog. Događaj ili situacija koja je potakla pošiljalatelja poruke na komunikacijski proces može odrediti tijek daljnjeg procesa komunikacije. Također, udaljenost i brojnost sudionika određuje proces komunikacije. Stoga, u kontekstu Westley i Macleanovog modela, navedeni čimbenici definiraju interpersonalnu komunikaciju (Reardon, 1998).

Brojni autori (McQuail i Windahl, 2016; McLean 2005; Reardon, 1998; Van Ruler, 2018) smatraju da je u komunikacijskom procesu važno dijeljenje i oblikovanje mišljenja. *Transakcijski model* odlikuje se dinamičnim komunikacijskim procesom koji pogoduje razvoju odnosa između sudionika te komunikacije. Međutim, model ukazuje i na šumove koji se događaju u komunikacijskom procesu. Barnlundov model uzroke šumova u komunikaciji povezuje s okruženjem u kojem se pošiljalatelj nalazi. Rješenje problema šumova u komunikaciji je povratna informacija kojom se šumovi dekodiraju i komunikacijski proces "čisti" (Feather, 2003; Fox, 2001; Kunczik i Zipfel, 2006; Watzlawick i sur., 1967). Dance Helicalov model ukazuje na komunikacijski proces kao kontinuitet u uzastopnoj nadogradnji znanja o razmijenjenim informacijama koje rezultiraju oblikovanjem stava i mišljenja sudionika

komunikacijskog procesa. Komunikacijski je proces cjeloživotno učenje koje se ostvaruje razmjennom informacija i razvojem vještine komuniciranja.

Navedeni modeli imaju za cilj utvrditi bitne postupke sudionika u komunikacijskom procesu kako bi komunikacija bila što učinkovitija. Sagledavajući elemente komunikacije i njihove međuodnose, osobne karakteristike primatelja i pošiljatelja poruke i brojne čimbenike koji imaju utjecaj na karakter poruke, komunikacijski proces klasificiramo prema osnovnim oblicima komunikacije.

3.3. Oblici komunikacije

Orešković (2010) smatra da je ljudsko ponašanje i situacija u kojoj se sugovornici nalaze te njihov mogući hijerarhijski odnos, čimbenik koji određuje je li komunikacija formalna ili neformalna. S obzirom na formalnost ili neformalnost komunikacijskog procesa koji ima za cilj primanje poruke, oblici komunikacije mogu biti verbalni, neverbalni, vizualni i pisani.

Verbalna komunikacija ostvaruje se interakcijom s drugima ali može biti i jednosmjerna tj. monolog (Blackford, 2022). Komunikacija se može odvijati s jednom osobom ili više osoba. Ukoliko se odvija s više osoba, tada komunikacija ima obilježja masovne ili grupne komunikacije (Berlo, 1960). Mjesto ili okruženje komunikacije može odrediti oblik verbalne komunikacije pa tako razlikujemo javnu komunikaciju, koja obuhvaća javni govor upućen određenom broju primatelja ili intrapersonalna komunikacija u kojoj netko komunicira sam sa sobom (McLean, 2005). Verbalna komunikacija može biti i komunikacija koja se ostvaruje različitim kanalima komunikacije kao što su informacijske i komunikacijske tehnologije, pisma, zapisi, tiskovine (Fox, 2001; Gill, 2021; Kunczik i Zipfel, 2006).

Neverbalna komunikacija ili govor tijela kako ističu Watzlawick i sur., (1967), povezana je s metakomunikacijom jer sudionici u komunikacijskom procesu komuniciraju o komunikaciji gestama, položajem tijela, facijalnom ekspresijom, pokretima tijela koji imaju kulturološko značenje. Primjerice, u Japanu, duboki naklon je znak poštovanja, dok je rukovanje ili mahanje rukom znak pozdrava, uzdignuti palac znak odobravanja, spuštene palac negodovanja. Izraz lica odražava emocije sudionika procesa komunikacije pa se tako stisnutim očima odražava sumnja ili nevjerica dok širom otvorene oči ukazuju na iznenađenje ili strah. Okretanje očima odražava dosadu dok pogled u stranu izražava sram ili tugu. Položaj tijela govori o otvorenosti za komunikaciju i odnose. Prekrižene ruke i noge odražavaju obrambeni

stav dok opuštene ruke i ravan položaj nogu ukazuju na otvorenost i samokontrolu (Watzlawick i sur.,1967).

Vizualna komunikacija je komunikacijski proces ostvaren komunikacijskim kanalima koji omogućuju vizualno primanje informacije. Često se koristi u poslovnom svijetu u obliku postera, Power Point Presentacija, dijagrama, grafikona, videa, fotografija, artefakata. Bitan element u vizualnoj komunikaciji je aktivno slušanje (Holmes, 2005; Jones, 2018; Wood, 2012). Blackford (2022), smatra da aktivno slušanje ne predstavlja isključivo slušanje. Uvažavanje sugovornika slušanjem i povratnom informacijom o sadržaju primljenog, rezultira razvojem pozitivnih društvenih odnosa.

Pisana komunikacija se odvija komunikacijskim kanalima koji prenose primatelju signale u obliku kodova, grafema ili znakova. Informacijska i komunikacijska tehnologija pruža brojne mogućnosti pisane, dvosmjerne komunikacije. Elektronička pošta omogućuje razmjenu informacija u obliku datoteka, različitih dokumenata, fotografija. Brojne komunikacijske platforme povezuju sudionike komunikacijskog procesa u manje ili veće grupe sličnog ili zajedničkog interesa. Stoga, ovakvu vrstu komunikacije možemo smatrati i suvremenim oblikom komunikacije.

Rogulj (2019) navodi da je komuniciranje putem informacijsko komunikacijske tehnologije nezaobilazno u današnje suvremeno doba. Brojni autori (Francisco, 2018; Gill, 2021; Neves i Casimiro, 2019; Van Ruler, 2018) smatraju da medijska komunikacija poprima važnu ulogu u kreiranju društvenih odnosa putem komunikacijskih procesa i suvremenih alata kojim se procesi odvijaju. Virtualni prostor omogućava brz protok informacija i povratne informacije što komunikacijski proces čini dinamičnijim. Suvremeni oblici komunikacije imaju bitne karakteristike koje ih čine učinkovitim ali i prepreke koje možemo sagledavati kao suvremene šumove u komunikacijskom procesu.

U dječjem vrtiću, komunikacija s roditeljima ostvaruje se u obliku individualnih razgovora. Cilj je razgovora razmjena informacija o djetetu, zajednička usmjerenost roditelja i odgojitelja na dobrobit djeteta i dogovor oko zajedničkog daljnjeg planiranja odgojno obrazovnog procesa prema individualnim potrebama i interesima djeteta. Osim individualnih razgovora s roditeljima, odgojitelji u dječjem vrtiću organiziraju i roditeljske sastanke. Odgojitelji s roditeljima razgovaraju o odgojno-obrazovnom kontekstu. Putem edukacija koje se odvijaju u sklopu roditeljskog sastanka, jačaju roditeljske i profesionalne kompetencije. Komunikacija roditelja i odgojitelja može se odvijati i putem informacijske i komunikacijske tehnologije.

3.4. Oblici komunikacije roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću

Suradnja i partnerstvo s roditeljima, važni su čimbenici razvoja kvalitetne odgojno-obrazovne prakse. Dvosmjernom komunikacijom, uključivanjem roditelja u odgojno-obrazovni proces, uvažavanjem roditelja i percipiranjem roditelja kao prvog izvora informacija, odgajatelji stvaraju pozitivno ozračje u kojemu se roditelji osjećaju pozvani na uključivanje i dobrovoljni angažman (Epstein i suradnici. 2002; Epstein i Sheldon 2016; Hornby 2011; Lindon 2005). Osmišljavanjem radionica za djecu i odrasle, zajedničkim druženjima, zajedničkim konstruiranjem prostorno materijalnog okruženja, odgajatelji šalju jasnu poruku roditeljima o potrebi za međusobnim djelovanjem s ciljem dobrobiti za dijete.

U vrijeme pandemije Covid 19, navedeni su oblici suradnje bili upitni zbog brojnih epidemioloških mjera i preporuka HZJZ. Zbog toga su se u većoj mjeri počele koristiti informacijske i komunikacijske tehnologije za suradnju s roditeljima (Somoljanji Tokić i Vukašinović, 2020).

Razvojem informacijske i komunikacijske tehnologije, brojne su informacije i sadržaji postali lako dostupni (Hjort i Hendry, 2015; Jamieson, 2013; Lupton, 2014; Mesch, 2006). Lupton i sur., (2016) ističu da roditelji koriste različite oblike komunikacijskih platformi kao što su; društvene mreže, Instagram, Twitter te druge aplikacije na pametnim telefonima kojima ostvaruju pristup informacijama i komuniciraju gdje god se nalazili. Mogućnost pristupu informacija i stalnog uvida u odgojno-obrazovni proces, stvara kod roditelja osjećaj samoeфикаsnosti u smislu jačanja roditeljske, brižne uloge (Olmstead, 2013; Rudi i sur., 2014; Telem i Pinto, 2006).

Mulyana i sur., (2020) ističu da razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije potiče interakciju između sudionika komunikacije platforme te stvara povezanost u kontekstu u kojem se odvija. Interakcija se događa između roditelja i odgojitelja ali i roditelja međusobno, što rezultira osjećajem pripadnosti skupini ali i usmjerenost k rješavanju zajedničkih problema ili usmjerenost k grupnim interesima skupine. Porast upotrebe digitalnih medija u komunikaciji između ustanove i obitelji sve je češća (Napoles i sur., 2022; Ramirez, 2001; Williams i Merten, 2011). Ljudi svakodnevno koriste različite suvremene informacijske i komunikacijske platforme kao što su e-mail, društvene mreže, Viber ili WhatsApp. Međutim, različita uvjerenja i stavovi o korištenju suvremenih oblika komunikacije mogu biti prepreka u komunikacijskim odnosima i ostvarivanju komunikacije putem komunikacijskih platformi. Stoga Bordalba i Bochaca (2019), smatraju da je potrebno percipirati roditelja kao partnera, a ne kao prepreku u

korištenju inovacija. Ističu ključnu ulogu upravljačkog tima koji uvodi sudionike odgojno-obrazovnog procesa u implementaciju korištenja digitalnih medija. Rogulj (2019) ističe potrebu korištenja društvenih mreža u razvoju komunikacije između roditelja i odgojitelja.

Virtualna je komunikacija postala svakodnevica, oblik interakcije i prozor u dječji vrtić (Blinn-Pike, 2009; Gill, 2009; Huges i Hans, 2001). U post-pandemijskom vremenu ali i u vremenu globalizacije, otvaraju se nova pitanja i novi problemi koji indirektno utječu na kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa; kako omogućiti nesmetani protok informacija te kako pospješiti uključenost roditelja korištenjem društvenih mreža i drugih komunikacijskih platformi? Zbog nedostatka fizičkog kontakta, odgajatelji tragaju za načinima uvažavanja potreba roditelja i djece, podršci u profesionalnom razvoju te načinima razvoja refleksivne prakse. Ovakvi izazovi otvaraju nove dimenzije uloge odgajatelja u odgojno-obrazovnom procesu kao izazova suradnje u vremenu globalnih društvenih promjena (Fournier-Sylvester, 2020). Kako bi komunikacija bila uspješnija, odgojitelji moraju razviti profesionalne, komunikacijske i digitalne kompetencije.

3.4.1. Prednosti korištenja informacijske i komunikacijske tehnologije u komunikaciji roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću

Korištenje komunikacijskih platformi ima prednosti u razvoju partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja ali nosi rizike i izazove (Palts i Kalmus, 2015). Dostupnost informacijama o razvoju djeteta putem komunikacijskih platformi pruža mogućnost uključivanja oba roditelja u odgojno-obrazovni proces, bez obzira gdje se nalazili (Lunts, 2003; Olmsread, 2013; Ramirez, 2001). Interakcija roditelja i odgojitelja je učestalija, roditelji osjećaju sigurnost jer imaju uvid u razvoj djeteta u institucionalnom kontekstu. Stječu povjerenje u odgojitelja budući da je putem suvremenih oblika komunikacije omogućen uvid u aktivnosti djeteta u dječjem vrtiću. Stoga, Lupton i sur., (2016) ističu emocionalnu dimenziju korištenja komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva roditelja i odgojitelja. Budući da roditelji imaju osjećaj odgovornosti za odgoj i obrazovanje djeteta, a zbog radnog vremena nemaju mogućnost znati što se događa s djetetom dok je u dječjem vrtiću, ovakva im dostupnost informacija putem komunikacijskih platformi pruža osjećaj sigurnosti. Uvođenje suvremenih oblika komunikacije važno je za razvoj partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću.

Jedan od oblika komunikacije roditelja i odgojitelja je primjer grčkog programa Syneducation (sinergija + edukacija). Babalis i sur., (2015) navode korištenje komunikacijske

platforme za razmjenu informacija učenika, roditelja i odgojitelja. Program se temeljio na kombinaciji odgojno-obrazovnih metoda, prakse i procesa i bio je spoj formalnog i neformalnog odgoja i obrazovanja. Rezultati akcijskog istraživanja upućuju na razvoj kvalitetne komunikacije sudionika odgojno-obrazovnog procesa putem komunikacijske platforme i njihovu snažnu međusobnu povezanost. Osim učinkovite komunikacije, sudionici su promijenili stavove o važnosti odgojno-obrazovnog procesa i shvatili važnost podijeljene odgovornosti za odgoj i obrazovanje djece. Autori ističu da je “duh” Syneduction programa, rezultirao uključenošću roditelja, njihovim angažmanom i partnerstvom. Takvo se pozitivno, partnersko ozračje proširilo i na lokalnu zajednicu i lokalnu vlast koja je podržala realizaciju programa.

Pričanje priča (storytelling¹) je suvremeni oblik komunikacije između roditelja i odgojitelja. Hailey i suradnici (2019) smatraju da pričanje priča doprinosi međusobnom uvažavanju roditelja i odgojitelja. Razmjenom ideja i aktivnostima koje rezultiraju pričanjem priče, odgojitelji imaju mogućnost upoznati kulturu i identitet obitelji djeteta. Kako bi potaknuli roditelje na uključivanje u pričanje priča, odgojitelji pružaju mogućnost fizičkog ili virtualnog uključivanja roditelja sukladno njihovim potrebama, mogućnostima i vještinama. Roditelji mogu putem suvremenih oblika komunikacije poslati odgojiteljima fotografije djece u aktivnostima iz obiteljskog okruženja; božićna okupljanja, ljetovanja, rođendani, zimovanja, obiteljska druženja ili se osobno uključiti u odgojno-obrazovni proces interpretacijom fotografija tj. pripovijedanjem situacija iz obiteljskog okruženja. Fotografije sadrže kratke opise koji mogu poslužiti odgojiteljima u razvoju daljnjih aktivnosti s djecom.

Jedan od uvjeta korištenja komunikacijskih platformi je pozitivan stav prema korištenju digitalnih medija. Budući da su odgojitelji “inicijatori veze”, aktivno je korištenje komunikacijskih platformi moguće isključivo zbog angažmana odgojitelja. U studiji slučaja, Somolanji Tokić i Vukašinović (2020) ističu potencijal društvenih mreža u ostvarivanju odgojno-obrazovnog kontinuiteta u vrijeme epidemije uzrokovane Covid-19 virusom. Odgovarajući na istraživačka pitanja o prethodno formiranim virtualnim društvenim mrežama kao pretečama kontinuiteta odgojno-obrazovnog procesa u vrijeme izolacije uzrokovane epidemijom i partnerskim odnosima kao društvenim oblikom prevladavanja krize uzrokovane novim okolnostima, autorice uočavaju obostranu potrebu za dijeljenjem informacija, naglašen osjećaj pripadnosti i prisutnost obostranog povjerenja. Digitalne su mreže, u ovom slučaju, u funkciji podrške obiteljima u kriznim situacijama. Aycicek (2020) ističe važnost korištenja

¹ Pripovjedački stil u kojemu je priča motivacija u razvoju kompetencija koje uključuju emocionalni razvoj, razvoj govora te kognitivni razvoj (Miller, 2019).

društvenih mreža u povezivanju odgojitelja i obitelji. Društvene mreže omogućuju roditeljima uvid u aktivnosti koje se događaju u dječjem vrtiću i češće komuniciraju. Međutim, ovakva je interakcija moguća ukoliko su odgojitelji spremni preuzeti odgovornost za korištenje društvenih mreža. Autor navodi kako ne postoji službeni dokument koji bi odgojitelje i roditelje obvezao da razvijaju partnerstvo korištenjem društvenih mreža.

Chairatchatakul i sur., (2012) istraživali su uključivanje roditelja u rad školske *online* stranice. Roditelji su uglavnom posjećivali stranicu, dijelili određeni informativni sadržaj ili su odgovarali na pitanja. Autori smatraju da se napretkom tehnologije mijenjaju i međusobni odnosi sudionika odgojno-obrazovnog procesa. Posljedično, vide potencijal korištenja društvenih mreža u boljoj komunikaciji i dijeljenju informacija među sudionicima.

Curry i Holter (2015) su zaključili da društvene mreže imaju utjecaj na međusobne odnose roditelja unutar grupe. Razvijeni odnosi imaju pozitivan utjecaj na roditeljsku percepciju o svojoj ulozi u obrazovanju djeteta i jačaju povezanost institucionalnog i obiteljskog odgoja

Hornby i Blackwell (2018) ističu važnost službenog dokumenta ili okvirnog plana koji bi obvezao sudionike odgojno-obrazovnog procesa na razvoj partnerstva. Autori ističu nužnost ciljane i stručne podrške roditeljima i odgojiteljima u razvoju partnerstva. Unatoč pozitivnim promjenama koje su se događale unazad deset godina, istraživanje i nadalje ukazuje na prepreke u razvoju partnerstva. Pozitivni se pomaci očituju u pozicioniranju roditeljstva kao bitne stavke u odgoju i obrazovanju, osmišljavanju različitih načina uključivanja roditelja u program, korištenju digitalnih tehnologija kao kanala razmjene informacija, međusobnim očekivanjima o ulozi u odgojno-obrazovnom procesu i učenju djeteta. Kao moguće unaprjeđenje u razvoju partnerstva, autori navode fleksibilnost u promjeni nastavnog ili školskog kurikulumu te uključivanje roditelja u izradu istog.

Bordalba i Bochaca (2019) smatraju da je u suvremenom životnom okruženju sve učestaliji oblik korištenja digitalne komunikacije. Rezultati kvalitativnog istraživanja u kojemu je intervjuirano trideset obitelji i isto toliko učitelja ukazuju na pozitivne stavove sudionika o korištenju komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva roditelja i odgojitelja. Stavovi su različiti s obzirom na vrstu komunikacijske platforme (e-mail ili on line platforme), kontekst u kojem se odvija odgojno-obrazovni rad i digitalnim kompetencijama koje su često barijera u korištenju komunikacijskih platformi. Rezultati istraživanja idu u prilog korištenju komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva pod uvjetom da u ustanovi djeluje stručni tim koji će podržavati ovakav način dvosmjerne komunikacije.

Blau i Hamerii (2010) istražili su koliko često roditelji koriste sustav za upravljanje učenja Mashov 2. Utvrđeno je značajno povećanje uključenosti roditelja i njihova online interakcija s odgojiteljima u odnosu na druge ustanove koje su aplikaciju koristile samo za komunikaciju osoblja unutar ustanove. Autori ističu da uključivanje roditelja u digitalne inovacije igra važnu ulogu u implementaciji informacijskih i komunikacijskih tehnologija u odgojno-obrazovne ustanove. Digitalna tehnologija i komunikacijske platforme omogućavaju interakciju u realnom vremenu, brz protok informacija među sudionicima odgojno-obrazovnog procesa.

Chairatchatakul i sur., (2012) ističu da uključenost roditelja u odgojnu i obrazovnu praksu doprinosi njihovoj boljoj informiranosti o učenju i razvoju djece. Roditelji na taj način stječu nova znanja o razvojnim mogućnostima djeteta. Za odgojitelje, roditeljska uključenost doprinosi razumijevanju postupaka roditelja, roditeljskih nastojanja, ciljeva i slike o djetetu. Pozicioniranje djeteta u fokus interesa svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa dovodi do osjećaja podijeljene odgovornosti. Kako bi potaknuli roditelje na uključivanje i angažman, osobito roditelje koji su zaposleni, odgojitelji pružaju mogućnost roditeljima uključivanje putem komunikacijskih platformi i tijekom vikenda. Ako ustanova učestalo pruža roditeljima mogućnosti uključivanja, sasvim je sigurno da će se roditelji više angažirati i uključivati.

Nedostatak roditeljske uključenosti jedan je od ključnih problema koji ima utjecaj na kvalitetu razvoja odgojno-obrazovne ustanove. Roditelji se češće uključuju ako smatraju da je njihovo uključivanje poželjno i ako mogu svojim djelovanjem doprinijeti odgojno-obrazovnom procesu (Bempechat i Drago-Severson 1999; Child i Westerman; 2013; Jamieson, 2013). Važno je znati koje informacije putem Facebook društvene mreže roditelji preferiraju. Iako roditelji fizički ne sudjeluju u odgojno-obrazovnom radu, oni aktivno prate i komentiraju aktivnosti koje se objavljuju na Facebook stranici.

Važnost suvremenih oblika komunikacije očituje se u roditeljskoj potrebi za uvidom u odgojno-obrazovni proces. Panić (2020) ističe roditeljsku potrebu za komunikacijom posredstvom novih tehnologija što može rezultirati njihovom većom uključenošću u odgojno-obrazovni proces jer društvene mreže su alati koji doprinose razmjeni i učinkovitosti komunikacije (Child i Westermann, 2013; Mesch, 2006; Williams i sur., 2012).

² Mashov- na hebrejskom «povratna informacija», akronim za «neposrednost, transparentnost».

3.4.2. Prepreke u ostvarivanju komunikacije roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću putem informacijske i komunikacijske tehnologije

Korištenje komunikacijskih platformi u ostvarivanju komunikacije roditelja i odgojitelja može biti izazov. Brojni čimbenici imaju ulogu u njezinom ostvarivanju a jedan od izazova je etički aspekt (Palts i Kamus, 2015). Objavljivanje fotografija djece na društvenim mrežama ili drugim komunikacijskim platformama može rezultirati strahom roditelja od *online* okruženja i može biti prepreka u ostvarivanju pozitivne komunikacije roditelja i odgojitelja.

Somolanji Tokić i Vukašinović (2018) ističu da Facebook zatvorena roditeljska grupa omogućuje transparentnost odgojno-obrazovnog procesa, ali ne nužno i dvosmjernu komunikaciju. Naime, istraživanje pokazuje nedostatan angažman roditelja i izostanak dvosmjerne komunikacije što roditelje pozicionira kao promatrače odgojno-obrazovnog procesa. Palts i Kalmus (2015) analizirali su stavove učitelja i roditelja koji se odnose na digitalnu komunikaciju i povezanost sa školskim uspjehom djece. U istraživanju su sudjelovali učitelji šest škola i roditelji djece koja pohađaju te škole. Istraživačka pitanja kojima su se istraživači vodili u fokus grupama odnosila su se na nužnost komunikacije učitelja i obitelji te djelovanje komunikacije na obrazovna postignuća i socijalizaciju učenika. Nadalje, nastojalo se utvrditi koje vrste komunikacijskih kanala subjekti smatraju relevantnima za međusobne odnose. Rezultati su pokazali važnost komunikacije učitelja i roditelja u odnosu na socijalni razvoj učenika. Roditelji su preferirali komunikaciju u obliku digitalne pisane forme. Međutim, nedostatne digitalne kompetencije učitelja i roditelja pokazale su se kao prepreka u korištenju suvremenih medija. Autori predlažu radionice za učitelje i roditelje kako bi se otklonila digitalna anksioznost i poboljšale digitalne kompetencije.

Willis i Exley (2018) usmjeravaju se na kompetencije odgojitelja koje su nužne za razvoj partnerstva u digitalnom okruženju. Korištenjem komunikacijske platforme *Seesaw*, roditelji su mogli dobiti uvid u aktivnosti djece u dječjem vrtiću. Autori navode da odgojitelji nemaju pozitivan stav o važnosti partnerstva s obitelji, nemaju potrebu za implementacijom kurikuluma i nisu otvoreni prema inovacijama. Navedeni se stavovi odgojitelja negativno odražavaju na profesionalnu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu. Rezultati istraživanja u ovom slučaju nisu dali pozitivne rezultate u prilog korištenja komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva obitelji i dječjeg vrtića.

Bagozzi i Warshaw (1989) smatraju da je vrlo važno razumijevanje razloga suprostavljanja korištenju informacijske i komunikacijske tehnologije. Rezultati istraživanja ukazuju na

važnost djelovanja tima podrške u korištenju sustava te mogućnost prilagodbe sučelja određene aplikacije kako bi se olakšalo njeno korištenje.

Bordalba i Bochaca (2021) istraživanjem stavova stručnjaka u odgoju i obrazovanju, temeljeno na dekomponiranoj teoriji planiranog ponašanja (DTPB)³, ističu nekoliko bitnih elemenata koji oblikuju uvjerenja o korištenju tehnologije u suvremenoj komunikaciji. Analizom podataka utvrdili su deset komponenti koje oblikuju bihevioralna, kontrolna i normativna uvjerenja sudionika istraživanja. Većina negativnih komponenti ukazuju na organizacijske poteškoće, negativnost obrazovne politike, probleme u infrastrukturi, nedostatak pomoćnog osoblja. U normativnom vjerovanju sudionika istraživanja, roditelji i njihove ideje su shvaćeni kao barijera u korištenju komunikacijskih platformi. Sudionici istraživanja vide komunikacijske platforme kao priliku za učenje i profesionalni razvoj.

Gjelaj i sur., (2020) smatraju da je manjak digitalnih kompetencija odgojitelja jedna od važnih prepreka koja onemogućuje korištenje suvremenih oblika komunikacije. Nedostatni materijalni uvjeti kao što su nedostatak informacijske i komunikacijske tehnologije u obiteljskom i institucionalnom okruženju može također biti prepreka kako za roditelje tako i za odgojitelje.

Paiva i sur., (2017) naglašavaju važnost veze obiteljskog i školskog konteksta. Rezultati eksplorativne studije slučaja Activities with Parents on Computer (APC)⁴ (2017), ukazuju na različite stavove roditelja i djece o korištenju digitalnih medija. Roditeljska je učestalost uključivanja značajnija ukoliko su otvoreni prema korištenju digitalnih medija u rješavanju zadaće u obiteljskom okruženju i ukoliko posjeduju informacijsko komunikacijsku tehnologiju.

Moraru (2019) identificira nekoliko poteškoća u razvijanju partnerstva korištenjem suvremenih oblika komunikacije: ograničeno vrijeme za komunikaciju, komunikacija uzrokovana isključivo problemskom situacijom, pomanjkanje vještina i znanja, manjak povjerenja, okrivljavanje, sram, manjak empatije. Autori predlažu osmišljavanje programa kao podršku ostvarenju partnerstva.

Saltmarsh i McPherson (2022) smatraju da učinkovitost komunikacije između sudionika odgojno-obrazovnog procesa može varirati ovisno o sagledavanju "pozicije moći" sudionika.

³ Decomposed Theory of planned Behavior (DTPB) - dekomponirana teorija planiranog ponašanja (Taylor i Todd, 1995). Prema ovoj teoriji, ponašanje je određeno namjerama koje se formuliraju prema stavovima tj. vjerovanjima o očekivanom rezultatu ponašanja, normativnom i kontrolnom vjerovanju (Ajzen, 2015).

⁴ „Activities with Parents on the Computer“, -eksplorativna studija slučaja koja je imala za cilj istražiti uključivanje roditelja i učenika rješavanjem zadataka putem digitalnih medija

Rezultati istraživanja ukazuju na korištenje oblika komunikacije u svrhu discipliniranja roditelja izvan odgojno-obrazovnog konteksta. Struktura moći odgojno-obrazovne ustanove pokazala se kao prepreka u komunikacijskom dijalogu roditelja i odgojitelja.

Roman (2022) ističe da individualni čimbenici kao što su motivacija, digitalna znanja i vještine mogu utjecati na korištenje suvremene komunikacije. Osim toga, kontekst koji uključuje međusobne odnose, kulturu, medijske faktore, interakcije, dostupnost tehnologije može utjecati na socioemocionalne odnose. Prilikom slanja poruke, materijala koji se dijeli kanalima suvremene komunikacije, otvara se pitanje koliko je pozitivno ono što dijelimo i kakav će imati utjecaj na primatelje poruke. Stoga je digitalna anksioznost često prepreka u ostvarivanju suvremene komunikacije.

Hefniy i sur., (2022) smatraju da socijalna, ekonomska ili kulturalna pozadina može biti prepreka u ostvarivanju suvremene komunikacije. Naime, socioekonomski status roditelja može utjecati na opremljenost obiteljskog doma tehnologijom a kulturološki čimbenici koji uključuju negativne stavove o komunikacijskim alatima mogu onemogućiti njihovo korištenje.

Bocoš i Marin (2022) ističu da je komunikacija važan element u partnerskim odnosima roditelja i odgojitelja. Međutim, nedostatak vremena roditelja može biti prepreka u ostvarivanju komunikacije. Stoga odgojitelji nastoje koristiti komunikacijske platformama kako bi olakšali dvosmjernu komunikaciju. Pri tome treba voditi računa o prednostima i zaprekama u ostvarivanju komunikacije posredstvom komunikacijskih platformi (Tablica 3).

Korištenje informacijske i komunikacijske tehnologije u komunikaciji roditelja i odgojitelja može imati brojne prednosti za sve sudionike odgojnog i obrazovnog procesa. Dijeljenje zajedničke odgovornosti za odgoj i obrazovanje djeteta stvara roditeljima osjećaj pripadnosti odgojno-obrazovnoj skupini a odgojitelje motivira na razvoj profesionalnih kompetencija (Kaya, 2007; Jurčević Lozančić, 2016; Ljubetić, 2009; Višnjic Jevtić, 2018). Kuusimäki i sur., (2019) smatraju da korištenje komunikacijskih platformi omogućuje dvosmjernu komunikaciju, povratne informacije i važan je faktor u razvoju partnerstva. Autori, nadalje, naglašavaju da je područje razvoja partnerstva putem navedenih oblika komunikacije nedovoljno istraženo. Tehnološki potpomognuta komunikacija predstavlja mogući smjer razvoja partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja, ukoliko se iskoriste njene prednosti i umanje nedostatci.

Tablica 3.

Prednosti i prepreke/nedostatci u korištenju komunikacijskih platformi za suradnju roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima.

<i>Prednosti korištenja komunikacijskih platformi</i>	<i>Prepreke/Nedostatci u korištenju komunikacijskih platformi</i>
Jačanje roditeljske i odgojiteljske uloge	Negativni stavovi o korištenju komunikacijskih platformi
Brz pristup informacijama	Nedovoljno razvijene profesionalne, roditeljske i digitalne kompetencije
Mogućnost stalne dostupnosti sudionika	Sigurnost na Internetu
Dvosmjerna komunikacija	Online anksioznost
Dobrobit za dijete	Nedostatni materijalni uvjeti
Osjećaj pripadnosti skupini	Socijalno ekonomski status
Emocionalna povezanost roditelja i odgojitelja	Problem u infrastrukturi
Dobrovoljni angažman	Nedostatak pomoćnog osoblja
Osjećaj sigurnosti	Manjak povjerenja
Partnersko ozračje	Odnosi moći
Kontinuitet odgojno-obrazovnog procesa	Nedostatak vremena
Interakcija u realnom vremenu	Povremena interakcija
Informiranost o razvoju djeteta	Nedostatna informiranost ili površne objave
Svakodnevni uvid u odgojno-obrazovni proces	Povremeno objavljivanje

4. ODNOSI RODITELJA I ODGOJITELJA U DJEČJIM VRTIĆIMA

Kao temeljni čimbenik razvoja ljudskih vrijednosti i cjelokupnog razvoja djeteta, upravo su kvalitetni, “zdravi” i intrinzično motivirani odnosi roditelja i odgojitelja (Miljak, 1996). Kako bi se odnosi roditelja i odgojitelja pravovaljano razvijali, potrebno je zadovoljiti nekoliko uvjeta. Jedan od uvjeta je kontinuitet u razvoju odnosa roditelja i odgojitelja (Hornby,2000) i obostrano sagledavanje važnosti razvoja partnerskih odnosa koje u konačnici rezultiraju dobrobiti za dijete pogoduju razvoju kulture odgojno-obrazovne ustanove.

Razvoj ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj doprinio je razvoju odnosa roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima. Druga polovica sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća, donosi promjene u novom sagledavanju važnosti uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces i pronalaženju modela koji bi rezultirao kvalitetnim odnosima roditelja i odgojitelja. Fleksibilnost odgojno-obrazovnog procesa, otvorenost dječjeg vrtića prema roditeljima i usmjerenost na dijete, pokazatelji su prvih čimbenika stvaranja pozitivnog ozračja i odgojno-obrazovne sredine koja ne podliježe krutim pravilima i strogom pridržavanju kućnoga reda (Miljak, 1996).

Rosić i Zloković (2003) smatraju da intencionalne i funkcionalne odgojne sredine imaju utjecaj na odgoj djeteta i značajne su za cjelokupni rast i razvoj djeteta. Svaka od navedenih sredina; obitelj, škola, ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, mediji, proizvodne sredine, sredine slobodnog vremena, vršnjačke skupine, posjeduju niz psiholoških, kulturalnih, pedagoških i socijalnih čimbenika (Tablici 4).

Tablica 4.

Podjela čimbenika intencionalnih i funkcionalnih sredina prema Rosić i Zloković (2003)

odgojna sredina	mikrosredina	čimbenici
Intencionalna	Dječji vrtić, program predškole, kraći programi(strani jezik, ritmika, sportske aktivnosti)	Pedagoški, socijalni, kulturalni, psihološki
Funkcionalna	Obitelj, mediji, dječje igralište	Pedagoški, socijalni, kulturalni, psihološki

Čimbenici proizašli iz funkcionalnih i intencionalnih sredina isprepliću se u odgojno-obrazovnom procesu. Prilikom uključivanja djeteta u institucionalni odgoj i obrazovanje tj. u intencionalne sredine djeluje niz čimbenika koji proizlaze iz obiteljskog okruženja. Jedan od čimbenika je kultura sredine iz koje dijete dolazi. Zatim su bitne navike koje dijete razvija u obitelji, odnosi s roditeljima koji se reflektiraju na obrasce ponašanja djeteta te socijalno okruženje koje nenamjerno utječe na razvoj djeteta. Uloga je odgojitelja prepoznati rezultate djelovanja tih čimbenika kako bi se stvorile pretpostavke za razvoj kvalitetnih odnosa između obitelji i predškolske ustanove. To podrazumijeva odgovarajuću razinu profesionalnih kompetencija odgojitelja u vezi s poznavanjem verbalne i neverbalne komunikacije te poznavanje različitih životnih stilova i vrijednosti (Ozturk, 2013).

Visković (2018) ističe važnost obiteljske kulture u razvoju dječje osobnosti. Sagledavajući ulogu obitelji u socioemocionalnom razvoju djeteta, odgojitelj prepoznaje kulturološke čimbenike u obrascima ponašanja djeteta, interakciji djeteta i odraslog i djece međusobno u odgojnoj sredini.

Wagner Jakab (2008) obitelj sagledava kao kompleksni sustav čiji utjecaj na dijete može biti pozitivan ili negativan. Važnost obiteljske klime odražava se u kognitivnom, socijalnom i emocionalnom razvoju djeteta.

Višnjic Jevtić (2018) ističe važnost kulturalnih čimbenika u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Kulturu ustanove određuju sudionici odgojnog i obrazovnog procesa koji svojim usuglašenim vrijednosnim stavovima, slikom o djetetu i akcijama doprinose razvoju partnerstva obitelji i dječjeg vrtića. Stoga je važno istaknuti da uvažavanje i prepoznavanje kulturoloških čimbenika roditelja i obitelji doprinosi izgradnji pozitivnih odnosa roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima.

4.1. Suradnički odnosi roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima

Hrvatski jezični portal definira suradnju kao odnos u kojemu sudionici sudjeluju u zajedničkom projektu ili su usmjereni k općem djelovanju. Pašalić-Kreso (2004) smatra da iako su pojmovi suradnje i partnerstva terminološki slični, u kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, uvelike se razlikuju. Suradnja se svodi na površne odnose roditelja i odgojitelja u kojima dominiraju odgojitelji u komunikaciji a roditelji se uključuju isključivo prema potrebama odgojitelja i dječjeg vrtića.

Ljubetić (2011) smatra da brojni čimbenici imaju ulogu u definiranju odnosa roditelja i odgojitelja. Čimbenici suradnje ukazuju na nedostatnu mogućnost uključivanja roditelja u odgojno-obrazovne ustanove. Percepcija i stavovi odgojitelja nisu usmjereni prema razvoju odnosa u kojima nema hijerarhijske podjele i u kojima se roditelji shvaćaju kao prvi izvori informacija o djetetu. Informacije o djetetu iz obiteljskog okruženja potrebne su odgojiteljima kako bi mogli pratiti cjelovit razvoj djeteta (Miljak, 1996). S obzirom na nedostatnu vremensku fleksibilnost, roditelji dolaze u odgojnu i obrazovnu skupinu isključivo po pozivu odgojitelja. Često se pozivi za uključivanje u rad odgojne i obrazovne skupine upućuju roditeljima prigodom obilježavanja važnijih datuma ili ukoliko roditeljska kompetencija obuhvaća tjednu tematiku skupine (Milanović, 1997). Tada roditelji prezentiraju svoje zanimanje ili druge vještine ili sposobnosti. Ljubetić (2014) smatra da su ovakvi “prigodničarski” pozivi roditeljima rezultat nedostatnih profesionalnih kompetencija odgojitelja u području partnerstva s roditeljima. Zbog nedostatnih kompetencija nužnih za razvoj partnerstva s roditeljima, odgojitelji imaju nisku razinu samopouzdanja u komunikaciji s roditeljima te posljedično i pozitivan razvoj odnosa s roditeljima.

Westergard (2013) ističe prevladavanje implicitnih pedagogija odgojitelja u suradnji s roditeljima koje često imaju negativnu ulogu u profesionalnom odnosu odgojitelja prema roditeljima. Nedostatak međusobne usmjerenosti na dijete rezultira površnim odnosima u kojima se zadovoljava forma ali ne i zajednička nastojanja usmjerena k cjelovitom razvoju djeteta.

Tijekom pedagoške godine održavaju se roditeljski sastanci. Kurtulmus (2016) roditeljski sastanak definira kao formalni oblik suradnje s roditeljima kojemu su roditelji obvezni prisustvovati. Budući da ne podrazumijeva dobrovoljnost, autor zaključuje da je navedeni oblik suradnje temeljen na formalnoj odgovornosti. Često inicijativa uključivanja roditelja u odgojni i obrazovni proces potiče od odgojitelja, stoga je upitno imaju li svi roditelji jednake mogućnosti ili one ovise o odlukama odgojitelja.

Nitecki (2015) ističe da je važno istražiti dubinu i strukturu međusobnih odnosa roditelja i odgojitelja kako bi se utvrdilo jesu li oni površni i ostvareni unaprijed određenim formalnim aktivnostima u kojima nema zajedničkog cilja ili su holistički i usmjereni na slobodan partnerski pristup bez nadmetanja i demonstriranja moći u odgojnim ili obrazovnim ulogama. U tu svrhu, nastojalo se participativnim akcijskim istraživanjem utvrditi kako je predškolski program poticao razvoj partnerstva između predškolske ustanove i obitelji. Rezultati navedenog istraživanja ukazuju na bolje razumijevanje međusobnih odnosa roditelja i odgojitelja u dječjem

vrtiću i identificiralo trendove u odnosima između roditelja i odgojitelja usmjerene na djetetov učinak u odgojno-obrazovnoj skupini i interakciju svih sudionika odgojnog i obrazovnog procesa.

Važnost holističkog pristupa u odnosima roditelja i odgojitelja ističu Lima i Kuusisto (2020). Rezultati istraživanja upućuju na temeljne odrednice koje čine razliku suradnje i partnerstva. Naglašavaju važnost istinske posvećenosti razvoju odnosa, međusobnog razumijevanja te usmjeravanje zajedničkih akcija prema zajedničkom cilju. Iako se put u izgradnji odnosa često čini nedostižan, autori ističu da su rezultati studije slučaja pokazali da ukoliko se odnosi grade na temeljnim zajedničkim vrijednostima, put od suradnje do partnerstva roditelja i odgojitelja je moguć.

4.2. Partnerski odnosi roditelja i odgojitelja

Za razliku od suradnje, partnerstvo se definira kao sudioništvo ili ortaštvo (Hrvatski jezični portal). Miljak (1996) smatra da je partnerstvo s roditeljima odnos u kojemu je prisutna ravnopravnost, dijalog, prihvaćanje i međusobno uvažavanje kompetencija. Ljubetić (2014) definira partnerstvo kao najviši oblik suradničkih odnosa odgojitelja i roditelja usmjerenih na dobrobit djeteta kao zajednički cilj djelovanja.

Valentine (2006) ističe da se partnerstvo s roditeljima ostvaruje prije nego što dijete započne pohađati dječji vrtić. Ranijim susretom odgojitelja, roditelja i djeteta u obiteljskom okruženju, odgojitelj upoznaje obiteljsku kulturu i razvojni identitet djeteta. Tijekom adaptacije djeteta u novo odgojno-obrazovno okruženje, odgojitelji uvažavaju roditelje kao aktivne sudionike u dnevnom ritmu odgojno-obrazovne skupine. Faza adaptacije je prema Valentine (2006), ključna stepenica razvoja partnerstva roditelja i odgojitelja u kojoj se gradi međusobno povjerenje i kooperativnost. Tijekom boravka djeteta u dječjem vrtiću, važno je da se roditelji osjećaju prihvaćeno i dobrodošlo u skupinu i vrtić koji pohađa njihovo dijete.

Angažman roditelja obuhvaća njihovo sudjelovanje u planiranju i vrednovanju odgojno-obrazovnog procesa, sudjelovanje u donošenju odluka koje se odnose na planiranje kurikuluma ili službenih dokumenata ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, informiranje odgojitelja o važnim promjenama koje se događaju u dječjem životu te volontiranje u odgojno-obrazovnom radu. Odgojitelji su usmjereni na profesionalni razvoj kompetencija koje su potrebne u radu s roditeljima, razvijanje svijesti o važnosti uključenosti roditelja u odgojni i obrazovnu praksu, uočavanje različitog individualnog pristupa djetetu s obzirom na kulturu i

socio-ekonomska obilježja obitelji, stvaranje mogućnosti za uključivanje roditelja sukladno potrebama roditelja i djece, informiranje roditelja o odgojno-obrazovnom procesu putem različitih oblika komunikacije.

Brojne zajedničke akcije odgojitelja i roditelja doprinose partnerskim odnosima koje su usmjerene na dobrobit djeteta. Ward (2009) povezuje cjelokupni rast i razvoj djeteta s roditeljskom uključenosti u odgojno-obrazovni proces. Roditelji su više motivirani za uključivanje ukoliko vide da posljedica njihovog uključivanja rezultira razvojem kompetencija djeteta. Međutim, odgojitelji roditeljsku uključenost percipiraju pozitivno, sukladno učestalosti uključivanja. Ukoliko su roditelji spremni uključiti se u odgojno-obrazovni proces, doprinijeti svojim zanimanjem za dijete i dati do znanja odgojiteljima da im je bitno što njihovo dijete radi tijekom dana u dječjem vrtiću, odgojitelji će sasvim sigurno pozitivno percipirati roditeljsku potrebu za uključivanjem. Njihov će se odnos produbljivati nizom novih planiranih aktivnosti koje su usmjerene k dobrobiti djeteta.

Milanović (1997) navodi brojne dobrobiti za dijete proizašle iz kvalitetnih odnosa roditelja i odgojitelja. Povratna informacija roditelja o djetetu uvelike olakšava odgojiteljima shvaćanje emocionalnog ili kognitivnog stanja djeteta. Stvaranje međusobnog povjerenja rezultira pozitivnim stavom roditelja o dječjem vrtiću i samoinicijativnom sudjelovanju djeteta u odgojno-obrazovnom procesu. Često roditelji negativne stavove o dječjem vrtiću projiciraju na dijete što rezultira njihovim nevoljkim dolaženjem u dječji vrtić. Razvoj međusobnog povjerenja roditelja i odgojitelja doprinosi otvorenosti u komunikaciji i razmjeni informacija te razvoju pozitivnih stavova koji su temelj razvoja partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja (Hornby, 2011).

Važno je stvoriti otvoren odnos u kojemu će roditelji shvatiti da su pozvani u odgojno-obrazovnu ustanovu. Roditelje treba informirati putem različitih formalnih i neformalnih oblika komunikacije kao što su web stranice ustanove, letci, brošure i sl. o kulturi ustanove. Roditelji će sukladno vlastitim potrebama ili potrebama djeteta odlučiti odgovara li im ponuđeni program. Razmjena informacija o djetetu daje uvid odgojiteljima i roditeljima o razvoju i potrebama djeteta. Odgojitelji pri tome dobivaju saznanja o djetetovom ponašanju u obiteljskom okruženju, ljudima koji imaju utjecaj na djetetov život, obiteljskoj kulturi, zdravstvenom stanju djeteta, saznanja o dječjim znanjima i interesima (Fitzgerald, 2004). Razmjena informacija i dvosmjerna komunikacija odvija se fizički, formalnim ili neformalnim načinima kao što su individualni razgovori, kraći razgovori prilikom dolaska ili odlaska djeteta

u dječji vrtić ili svakodnevnim uvidom u odgojno-obrazovni proces putem određenih kanala komunikacije.

Murphy i sur., (2021) ističu važnost podrške odgojiteljima koja je potrebna u razvoju partnerskih odnosa. Rezultati istraživanja upućuju na podijeljene stavove roditelja i odgojitelja o važnosti partnerstva. Stoga je odgojiteljima nužna podrška u razvoju profesionalnih kompetencija koje uključuju i razvoj partnerskih odnosa s roditeljima. Partnerski odnos roditelja i odgojitelja oblikuju i stavovi odgojitelja o važnosti partnerstva. Bač-Srednicka (2018) partnerske odnose roditelja i odgojitelja analizira Epsteinovim modelom uključenosti. Rezultati istraživanja u kojemu je sudjelovao 61 odgojitelj, ukazuje na njihove pozitivne stavove o važnosti uključenosti roditelja, komunikacije s roditeljima, volontiranju, donošenju odluka, učenju u obiteljskom okruženju. Manje su izraženi pozitivni stavovi odgojitelja prema posjetama obiteljskom okruženju i uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni rad. Iako neki od navedenih stavova ne idu u prilog partnerstvu s roditeljima, odgojitelji smatraju da su partnerski odnosi važni u odgojno-obrazovnom procesu.

Jedno od obilježja partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja je i zajedničko pronalaženje izlaza iz problemskih situacija koje se odnose na dijete. Inicijalno obrazovanje odgojitelja ne obuhvaća sveobuhvatna znanja o razvojnim mogućnostima djece, osobito ako su uočena određena odstupanja u razvoju djeteta. Zajedničko učenje roditelja i odgojitelja te organiziranje stručnih skupova za roditelje i odgojitelje, važno je kako bi se razvijale profesionalne i roditeljske kompetencije (Kurtulmus, 2016). Rezultati istraživanja koje je obuhvaćalo tri dimenzije partnerstva s roditeljima, roditeljsku uključenost ističe kao najučinkovitiju za odgojno-obrazovni proces. Međutim, manjak znanja roditelja o aktivnostima koje doprinose cjelovitom razvoju djece, upućuje na nužnost edukacija, škola za roditelje i sl.

Kako bi se razvijalo partnerstvo roditelja i odgojitelja, potrebno je uskladiti navedene čimbenike u odnosima. Omerdić i Riđić (2017) smatraju da je partnerstvo odnos koji zahtijeva da dvije strane budu jednako uključene. Važno je međusobno poticanje roditelja i odgojitelja na uključivanje u odgojno-obrazovni proces. Uloga dječjeg vrtića je omogućiti uključivanje roditelja u životnost dječjeg vrtića što podrazumijeva zajedničko donošenje odluka vezanih za dijete ali i cjelokupni kontekst dječjeg vrtića. Stoga su dječji vrtići koji razvijaju partnerstvo s roditeljima usmjereni na cjelokupni razvoj djeteta i njihova je humanistička orijentacija temeljena na vrijednosnom sustavu u kojem svi imaju jednako važnu ulogu u odgoju i obrazovanju djeteta.

S obzirom na brojna istraživanja u kojima su navedene akcije roditelja i odgojitelja koje doprinose razvoju partnerstva (Bognar, 1999; Epstein, 2001; Hornby, 2011; Hoover-Dempsey i Sandler, 2005; Hryniewicz i Luff, 2020; Ljubetić, 2014; Višnjić Jevtić, 2018), važno je partnerstvo s roditeljima sagledavati kroz kontinuitet i dosljednost u akcijama roditelja i odgojitelja koje se temelje na međusobnom povjerenju, zajedništvu u donošenju odluka vezanih za dijete i odgojno-obrazovni proces, dijeljenju zajedničke odgovornosti za odgoj i obrazovanje djeteta i dvosmjernoj komunikaciji koja omogućuje transparentnost rada tj. uvid roditeljima u odgojno-obrazovni rad skupine koju pohađa njihovo dijete (Slika 10).

Slika 10. Obilježja partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja

Hryniewicz i Luff (2020) ističu da je potreba za dubljim razumijevanjem međusobnih potreba obilježje efektivnih partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja. Odgojitelji trebaju biti svjesni prepreka u ostvarivanju partnerstva s roditeljima i dobiti koje partnerstvom

ostvaruju; za dijete, odgojitelja i roditelja. Stoga su ključna ishodišta partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja, ostvarene dobrobiti za sve sudionike odgojno-obrazovnog procesa koje uključuju usmjerenost na dijete, razvoj kompetencija djeteta, podrška djetetu u učenju i razvoju.

4.3. Čimbenici koji oblikuju odnose roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću

Razmatrajući važnost odnosa roditelja i odgojitelja, Reynolds i Clements (2005) definiraju tri dimenzije čimbenika koji određuju intenzitet uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces. Čimbenici koji doprinose uključenosti su stavovi i uvjerenja roditelja o roditeljstvu i obrazovanju, odnosi s djecom i odgojiteljima te očekivanja koja se odnose na budućnost njihove djece. Sukladno navedenom, roditeljska se uključenost temelji na međusobnoj usmjerenosti na dobrobit djeteta. Dini (2022) roditeljsku uključenost povezuje s mnogostrukim čimbenicima koji su usmjereni na dobrobit svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa. Aktivnosti koje se provode u dječjem vrtiću a usmjerene su na poštivanje dječjih prava, uvažavanje razvojnih potreba djece, razvijanje roditeljskog samopouzdanja u razvoju roditeljskih kompetencija, fleksibilnost vremena uključivanja roditelja prema potrebama i mogućnostima, razvoj skladnog odnos odgojitelja i roditelja uvelike pridonose boljem uključivanju roditelja u odgojno-obrazovni proces. Jedan od važnih čimbenika koji Dini (2022) ističe je odgojiteljevo poimanje roditeljske uloge koja ima primaran utjecaj na odgoj i obrazovanje djeteta.

Kao mogući indikator kvalitete u području oblikovanja odnosa roditelja i odgojitelja, Tankersley i sur., (2012) ističu akcije odgojitelja u pronalaženju načina koji bi povećali uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni proces. Neadekvatne akcije odgojitelja pod okriljem suradnje s roditeljima smatraju poticanje roditelja na opskrbljivanje odgojno-obrazovne skupine materijalima za rad, stavove o roditeljima kao sekundarno važnim osobama u obrazovanju, kritičko preispitivanje uloge roditelja, uvjetovanje i doziranje mogućnosti roditeljskog uključivanja, samostalno donošenje odluka vezanih za okruženje i događaje u odgojno-obrazovnoj skupini.

Huges i MacNaughton (2000), navode tri primarna čimbenika u partnerskim odnosima. Jedan je od čimbenika, zajednička odgovornost roditelja i odgojitelja za odgoj i obrazovanje djeteta, pravo glasa roditelja, uvažavanje roditelja kao prvog izvora informacija o djetetu i izgradnja "interpretativne zajednice" koja je usmjerena na dobrobit djeteta. Milanović (1997) ističe dva bitna čimbenika koji čine odnose roditelja i odgojitelja. Ciljevi čimbenika otvorenosti za potporu i čimbenici za suradnju, temelje se na prepoznavanju potreba roditelja i planiranje akcija koje doprinose rješavanju problema i postizanju cilja. Pri planiranju akcija, važno je

uvažavati stavove, mišljenja i osjećaje roditelja te djelovati u skladu s planiranim ciljem a to je zajednička usmjerenost na dobrobit djeteta. Kako bi se partnerski odnosi između roditelja i odgojitelja razvijali, potreban je kontinuitet u razvoju odnosa i planiranje zajedničkih akcija.

Ljubetić (2014) planiranje kontinuiteta u razvoju odnosa roditelja i odgojitelja, temelji na nekoliko čimbenika koji određuju kvalitetu odnosa: profesionalne kompetencije odgojitelja, konstruktivnost, vrijednosni stavovi, jasnoća i konkretnost u komunikaciji. Koliko će plan biti otvoren za uključivanje roditelja i razvoj međusobnih odnosa, ovisi o navedenim čimbenicima.

Rezultati istraživanja koje su proveli Brušine i sur., (2014) u vezi s profesionalnim kompetencijama u tri obrazovne ustanove, zaključuju da su one ključan čimbenik u odnosima roditelja i odgojitelja. Stav odgojitelja o važnosti partnerstva s roditeljima, oblikuje odgojno-obrazovni rad odgojitelja i definira daljnji razvoj partnerstva s roditeljima. Odgojitelji ističu nužnost podrške u razvoju profesionalnih kompetencija koje uključuju u prvom redu razvoj komunikacijskih vještina te nužnost programa obuke za partnerstvo koji bi trebao biti temelj inicijalnog obrazovanja odgojitelja. Međutim, ono što ispitanici smatraju važnim u razvoju partnerstva s roditeljima je razumijevanje potreba roditelja, razina uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces i poimanje kompleksnosti međusobnih odnosa. Važno je, također, prema navedenim autorima, uključiti partnerstvo s roditeljima u kurikulume odgojno-obrazovnih ustanova. Yulianti i sur., (2022) ističu važnost profesionalnih kompetencija odgojitelja. Rezultati istraživanja ukazuju na važnost otvorenosti odgojitelja za uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni proces koji je temeljen na samopouzdanju odgojitelja upravo zbog razvijenih profesionalnih kompetencija.

Komunikacija u odnosima je bitan čimbenik koji utječe na uključenost roditelja i spremnost odgojitelja na razvoj partnerstva. Fitzgerald (2004) uključenost roditelja temelji na individualiziranom pristupu roditeljima i pružanju mogućnosti aktivnog sudjelovanja roditelja u odgojno-obrazovnom procesu posredstvom otvorene i dvosmjerne komunikacije. Ljubetić (2014) čimbenike u odnosima roditelja i odgojitelja promatra kao tri ključne domene u razvoju kvalitetnih odnosa: dvosmjerna komunikacija, roditeljsko uključivanje u domu i roditeljsko uključivanje u dječjem vrtiću. Osim dvosmjerne komunikacije koja je bitan čimbenik u razmjeni informacija o djetetu, roditeljsko uključivanje u domu, doprinosi usmjeravanju djeteta prema razvoju vještina i postizanju uspjeha u svakodnevnom učenju. Roditelji imaju ulogu "produžene ruke" odgojno-obrazovne ustanove i pokazuju interes za djetetovo učenje i cjelokupan razvoj. Roditeljsko uključivanje u dječjem vrtiću potiču uglavnom odgojitelji Formalnim i neformalnim oblicima komunikacije, prepoznavanjem roditeljskih potreba i

stvaranjem ozračja koje poziva roditelje na angažman, odgojitelji zajedno s roditeljima stvaraju suvremeni kurikulum.

Ward (2009) navodi različite čimbenike u razvoju odnosa koji su usmjereni na dvosmjernu komunikaciju u prepoznavanju i podržavanju potreba roditelja. To se odnosi na strpljivost u razvoju komunikacije, autentičnost i iskrenost, slušanje roditelja i prepoznavanje roditeljskih osjećaja, dostupnost u komunikaciji i jasnoću poruke koja se upućuje sugovorniku. Navedeni su čimbenici temelj za izgradnju odnosa u kojima je lakše prebroditi eventualne poteškoće koje se mogu javiti a odnose se na dijete. Primjerice, često dolazi do ozljeda djece ili uočavanja razvojnih teškoća djeteta. Razvijen pozitivan odnos roditelja i odgojitelja, jasna, iskrena i dvosmjerna komunikacija rezultiraju pozitivnim ozračjem i odnosima. Roditelji se tada osjećaju dobrodošli u predškolsku ustanovu te svojim idejama, prijedlozima i potrebama mogu doprinijeti razvoju partnerskih odnosa ali i kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa te u konačnici razvoju djeteta.

Clarke i sur., (2010) povezuju pozitivnu interakciju odgojitelja i roditelja s gradnjom međusobnog povjerenja. Da bi se povjerenje roditelja i odgojitelja izgradilo, potrebno je međusobno uvažavanje uloga odgojitelja i roditelja u odgojno-obrazovnom procesu. Sagledavanje roditelja kao primarne osobe u odgoju i obrazovanju djeteta, usko je povezano s poštovanjem roditeljske uloge i recipročno je roditeljskom sagledavanju odgojitelja kao stručnjaka u odgoju i obrazovanju. Relacijsko se povjerenje gradi putem dosljednosti u postupcima i empatiji (Ljubetić, 2014).

Jafar (2015) ističe nekoliko čimbenika koji doprinose učinkovitosti uključivanja roditelja u predškolsku ustanovu. Jedan od čimbenika je obrazovanje roditelja i shvaćanje kurikuluma dječjeg vrtića. Nedostatak vremena, kultura vrtića koja može biti otvorena ili zatvorena za stavove roditelja, zahtjevi odgojitelja, uvjerenja roditelja o važnosti odgoja i obrazovanja u dječjem vrtiću, obiteljska struktura, roditeljski stilovi, spol roditelja, djeteta, stavovi roditelja o roditeljskim dužnostima i pravima čimbenici su koji također imaju ulogu u razvoju odnosa roditelja i odgojitelja.

S obzirom na čimbenike odnosa roditelja i odgojitelja u navedenim istraživanjima, razvojni je put partnerstva se ogleda u međusobnom djelovanju čimbenika i u kontinuitetu razvoja odnosa od suradnje do partnerstva (Maleš i suradnici, 2010) (Slika 11).

Slika 11. Čimbenici u razvojnem putu od suradnje do partnerstva roditelja i odgojitelja

Autonomija odgojitelja u aktivnostima koje doprinose razvoju partnerstva, rezultira novim pristupima i novim načinima kreiranja aktivnosti te doprinosi boljoj uključenosti roditelja u predškolsku ustanovu i razvoju suradničkih ili partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja.

5. MODELI PARTNERSTVA RODITELJA I ODGOJITELJA

Postoje različiti modeli partnerstva roditelja i odgojitelja u odgojno-obrazovnim ustanovama (Cunningham i Davis, 1985; Eccles i Harold, 1996; Kambouri i sur., 2021; Ljubetić, 2014; Swap, 1993). Cunningham i Davis (1985) razlikuju hijerarhijski, premještajući i korisnički model razvoja odnosa roditelja i odgojitelja. *Hijerarhijski model* stavlja roditelja u poziciju primatelja a odgojitelja u poziciju prenositelja znanja i informacija o djetetu. *Premještajući model* definira djelomično uvažavanje roditelja kao izvora informacija bez mogućnosti odlučivanja i *Korisnički model* u kojemu su ravnopravno zastupljene uloge roditelja i odgojitelja u odgojno-obrazovnom procesu.

Eccles i Harold (1996) modele uključenosti roditelja temelje na roditeljskim uvjerenjima i stavovima o važnosti uključivanja. Okolinski utjecaji (susjedstvo, druga djeca u skupini, drugi roditelji) imaju utjecaj na učestalost roditeljske uključenosti u predškolsku ustanovu.

Kambouri i sur., (2021) ističu aktivnosti koje doprinose razvoju partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja. Rezultati mješovitog istraživanja u kojemu su sudjelovali roditelji i odgojitelji, upućuju na važnost CAFE modela.⁵ i primjenu zajedničkih vrijednosti u odgojno-obrazovni proces. Autori ističu zajedničko dijeljenje vrijednosti, uvjerenja, razmjenu informacija između roditelja i odgojitelja (C), obostranu uključenost u dijalog i zainteresiranost za razvoj partnerskih odnosa (A), otvorenost, empatiju i uvažavanje (F), sigurnost u interakciji i pristup sigurnom fizičkom i emocionalnom okruženju (E). S obzirom na fleksibilnost u korištenju CAFE modela kao modela razvoja partnerskih odnosa, Kambouri i sur., (2021) upućuju na mogućnost dorade modela u smjeru odgojiteljevog prepoznavanja potreba roditelja, uočavanje učinkovitih metoda komunikacije, pronalaženje mogućnosti uključivanja roditelja u predškolsku ustanovu i poticanje motivacije za uključivanjem, osiguravanje kontinuiteta u komunikaciji razvijanjem međusobnog povjerenja.

Ljubetić (2009) definira odnose roditelja i odgojitelja sagledavajući modele uključenosti roditelja. *Asimilacijski model* odnosa roditelja i predškolske ustanove, upućuje na površne odnose sudionika u kojima su jedni davatelji a drugi primatelji usluga. Roditelje se drži na udaljenosti i samo su prigodno dobrodošli u predškolsku ustanovu. Tada postaju samo konzumenti odgojno-obrazovnog procesa ali ne i akteri. Pozicija moći predškolske ustanove ogleda se u isticanju pravila za roditelje, dosljednosti u pridržavanju pravila i uspostavljanje

⁵ CAFE (Collaborative, Communicative, Active, Friendly, Environment) model se temelji na čimbenicima koji podržavaju razvoj partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja.

kontrole roditelja. *Upravljački model* ima jasnu strukturu u organizaciji predškolske ustanove. Odgojitelji su nositelji obrazovnog rada a roditelji se uključuju u odgojno djelovanje kao pomoćnici. Iako je prisutno sudjelovanje roditelja u odgojno-obrazovnom radu, izostaje njihova potpuna uključenost. Za razliku od asimilacijskog i upravljačkog, *model uključenosti* temelji se na ravnopravnoj uključenosti roditelja i odgojitelja s ciljem ostvarivanja dobrobiti za dijete (Epstein, 2001; Hornby, 2011). *Koalicijski* je model temeljen na potrebama roditelja. Budući da su roditelji zaposleni i većinu svog vremena provode na radnom mjestu, lokalne su vlasti prepoznale potrebe roditelja i osigurale dječje vrtiće u neposrednoj okolici radnoga mjesta. Rezultat je veća uključenost roditelja, fleksibilnost u vremenskoj organizaciji odgojno-obrazovnog procesa i čvršće veze između roditelja i odgojitelja.

Swap (1993) smatra da pet modela roditeljske uključenosti u odgojno-obrazovni proces rezultira razvojem partnerskih odnosa. *Upravljački model* obilježava odgovornost roditelja za odgoj djeteta i odgovornost odgojitelja za obrazovanje djeteta. Dužnost roditelja je osigurati sve što je materijalno potrebno za predškolsku ustanovu. Upravljački model karakterizira oskudna komunikacija između roditelja i odgojitelja, odgojno-obrazovni se ciljevi realiziraju odvojeno, bez razmjene informacija o djetetu. *Modelom razvoja kurikuluma*, roditelje se uključuje u planiranje odgojno-obrazovnog rada. Svojim idejama, prijedlozima i odgojnim ciljevima, roditelji ukazuju na moguće akcije koje bi unaprijedile razvoj kompetencija djeteta. Rezultat aktivnog uključivanja roditelja u osmišljavanju kurikulumskih sastavnica, rezultira zajedničkom usmjerenošću roditelja i odgojitelja k ciljevima i ishodima učenja djece. *Transmisijski model* karakterizira uključenost roditelja ali ne uvažava potrebe roditelja. Odgojitelj ima ulogu koordinatora koji zadatke odgojno-obrazovnog rada preusmjereava na obiteljsko okruženje. Prevelika očekivanja odgojitelja u odnosu na realizaciju traženih izvršenja zadataka kod kuće, može narušiti povjerenje roditelja i njihovu motivaciju za daljnjim uključivanjem. *Model eksperta* isključuje bilo kakvo uvažavanje roditelja u odgojno-obrazovnom procesu. Odgojitelj je jedini stručan za odgoj i obrazovanje djece i roditeljska uključenost u modelu eksperta u potpunosti izostaje. *Korisnički model* obilježava aktivna uključenost roditelja. Odgojitelji pozivaju roditelje na suradnju i uvažavaju njihovo donošenje odluka vezano za odgoj i obrazovanje, međutim roditelji ne uvažavaju potrebe odgojitelja i nemaju povjerenja u njihove profesionalne kompetencije.

Karakteristike navedenih modela i akcije koje doprinose razvoju partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja, prikazane su u Tablici 5.

Tablica 5.

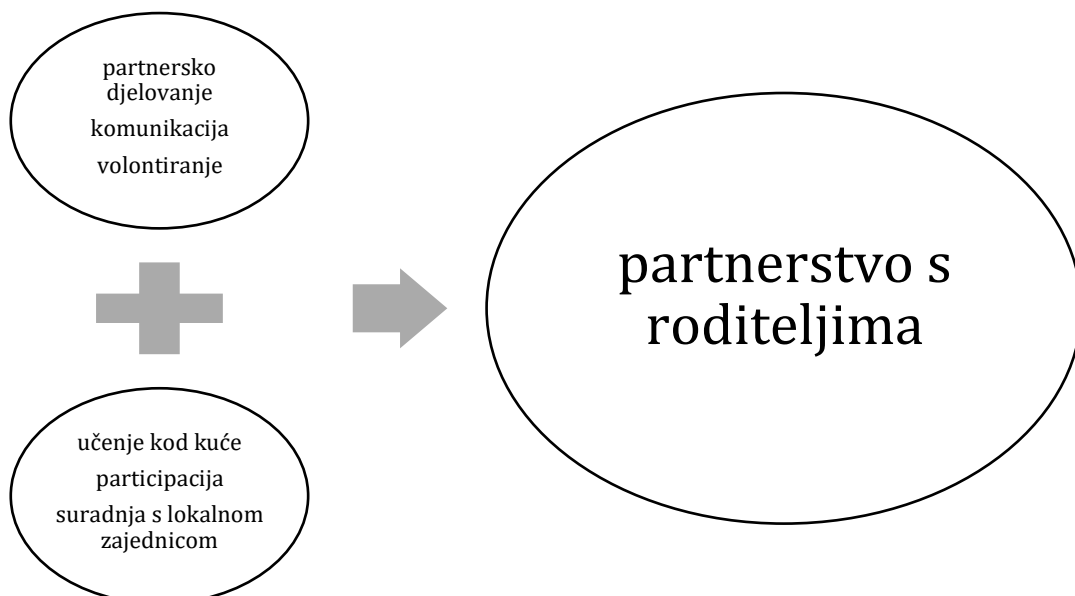
Modeli i karakteristike roditeljske uključenosti

<i>Autor</i>	<i>Model</i>	<i>Karakteristika modela</i>
Cunningham i Davis (1985)	<ol style="list-style-type: none"> 1. hijerarhijski 2. premještajući 3. korisnički 	<ol style="list-style-type: none"> 1. upotreba moći 2. djelomično uvažavanje 3. ravnopravne uloge
Kambouri i sur., (2021)	C A F E	<p>C-zajedničko dijeljenje vrijednosti, uvjerenja, razmjenu informacija između roditelja i odgojitelja.</p> <p>A- uključenost i dvosmjerni tok razvoja odnosa</p> <p>F-otvorenost, empatija, uvažavanje</p> <p>E- pristup prijateljskom okruženju, samouvjerenost u stavovima</p>
Ljubetić (2004)	<ol style="list-style-type: none"> 1. asimilacijski 2. upravljački 3. model uključenosti 	<ol style="list-style-type: none"> 1. površni odnosi sudionika 2. djelomična uključenost roditelja 3. potpuna uključenost roditelja
Swap (1993)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Upravljački model 2. Model razvoja kurikuluma 3. Transmisijski model 4. Model eksperta 5. Korisnički model 	<ol style="list-style-type: none"> 1. oskudna komunikacija između roditelja i odgojitelja, odgojno-obrazovni se ciljevi realiziraju odvojeno 2. zajednička usmjerenost roditelja i odgojitelja k ciljevima i ishodima učenja djece 3. uključenost roditelja ali ne i uvažavanje potrebe roditelja 4. odgojitelj je jedini stručnjak 5. aktivna uključenost roditelja, nepovjerenje roditelja u profesionalne kompetencije odgojitelja
Eccles i Harold (1996)	Model uključenosti roditelja	Roditeljski stavovi o uključenosti Okolinski utjecaji

U literaturi se najčešće spominju tri modela koja su osmislili Epstein (2001,2002), Hoover-Dempsey i Sandler (1995,2004,2005) i Hornby (2000, 2010, 2011) i zbog toga bit će detaljnije opisani. Iako su navedeni modeli povezani sa školskim kontekstom, primjenjuju se i u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja a osobito Hornbyev model uključenosti roditelja koji se temelji na učinkovitoj komunikaciji i razmjeni informacija što je posebno značajno za temu ove disertacije.

5.1. Epsteinov model

U Epsteinovom modelu (2002) uključenosti roditelja naglasak je postavljen na utvrđivanje mogućnosti kvalitetnijeg dječjeg rasta i razvoja pod utjecajem osnovnih elemenata koji moraju biti u međuosobnim odnosima. Ti elementi se odnose na obitelj, okruženje i zajednicu i njihov međuosobni odnos karakterizira konačne ishode učenja i razvoja djeteta. Sukladno međuosobnim odnosima, Epstein (1987) definira 4 elementa roditeljske uključenosti od kojih se prvi tip odnosi na temeljne obveze roditelja prema odgojno-obrazovnoj ustanovi koje uvjetuju njihovu uključenost. Uključivanje roditelja se odnosi na formalne oblike uključivanja kao što su informacije, roditeljski sastanci i individualni razgovori s odgojiteljima. Drugi element uključenosti obuhvaća komunikaciju roditelja i odgojitelja koja može biti dvosmjerna, otvorena, podržavajuća. Treći element roditeljske uključenosti oslanja se na sudjelovanje roditelja u različitim aktivnostima odgojno-obrazovne ustanove kao što su radionice s djecom i roditeljima, edukacije, sastanci. Epstein (1987) smatra kako je važno da se roditelji uključe i kod kuće u aktivnosti djece. Stoga je četvrti element, uključenost roditelja aktivnosti djece u obiteljskom kontekstu. Elementi uključenosti roditelja su u međuosobnim odnosima, preklapaju se u ciljevima, ishodima i akcijama. U središtu sustava je dijete. Model je namijenjen roditeljima i odgojiteljima kako bi zajedničkim akcijama doprinjeli razvoju kompetencija djeteta. Važno je da roditelji i odgojitelji imaju odgovornost za uspješnost u postignućima djeteta, stoga Epstein (1987) model temelji na šest tipova roditeljske uključenosti (Slika 12).

Slika 12. Višedimenzionalni model partnerstva Epstein (1987)

Partnersko djelovanje uključuje roditeljsku obvezu stvaranja poticajnog obiteljskog okruženja koje će pružiti djetetu sigurnost i motiviranost za učenje. Roditelji upoznaju odgojno-obrazovne djelatnike s važnim informacijama o djetetu; prehrambenim navikama, kalendarom cijepjenja i bolestima djeteta. Uloga je odgojitelja, upoznati roditelje s fazama djetetovog razvoja i kako dijete uči te pružiti roditeljima podršku u razvoju roditeljskih kompetencija. Organizirajući edukacije, konferencije, timske sastanke s roditeljima, odgojitelji motiviraju roditelje na uključivanje u odgojno-obrazovni proces.

Važnost dvosmjerne *komunikacije* roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika rezultira boljom uključenošću roditelja (Epstein i Sheldon, 2016). Uspostavljanje kvalitativnog sustava komunikacijskih odnosa, imperativ je za sve sudionike odgojno-obrazovnog procesa. Putem kanala komunikacije, roditeljima su dostupne informacije o napredovanju i razvoju djeteta, programima koje ustanova ima i mogućnostima koje ustanova pruža a odnose se na uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni proces. Dvosmjerna je komunikacija važna u razvoju odnosa roditelja i odgojitelja jer poziva na zajednički angažman kako u ustanovi, tako i u obiteljskom okruženju (Patrikakou i Weissberg, 2000).

Volontiranje u odgojno-obrazovnoj ustanovi, mogućnost je kojom roditelji mogu iskazati svoje kompetencije ili samo sudjelovati u odgojno-obrazovnom radu asistirajući. Obveza je predškolske ustanove omogućiti roditeljima uvid u raspored volontiranja kako bi se mogli uključiti sukladno svojim obvezama i slobodnom vremenu. Volontiranje roditelja u predškolskoj ustanovi, ukazuje na dijeljenje međusobne odgovornosti za odgoj i obrazovanje djeteta (Epstein, 2001).

Kako bi se odgojno-obrazovni proces nastavio i u obiteljskom okruženju, važno je da odgojitelji upoznaju roditelje s ciljevima i ishodima odgojno-obrazovnog rada, mogućim dodatnim *učenjem kod kuće* kako bi se bolje razvijale kompetencije djeteta. Kao primjer, Epstein i sur., (2002) navode aktivnosti koje su usmjerene na poticanje roditeljske svijesti o važnosti čitanja djetetu kod kuće. Važno je demonstrirati roditeljima različite načine čitanja djetetu kako bi razvilo jezične kompetencije. Roditelje je potrebno poticati da osnažuju dijete u pravilnom svakodnevnom, govornom izrazu. Nadalje, važno je ograničiti djetetu vrijeme pred ekranom i što više komunicirati s djetetom o svakodnevnom situacijama u kojima se dijete nalazi. Važno je omogućiti roditeljima korištenje edukativnih materijala za čitanje djeci u obiteljskom okruženju. Za razvoj socijalizacije djeteta, odgojitelji stvaraju situacije u kojima će pružiti roditeljima mogućnost druženja s drugim roditeljima i njihovom djecom.

Participacija (dijeljenje mišljenja) podrazumijeva uključenost roditelja u razne programe, timove i organizacije u kojima imaju mogućnost dijeliti mišljenje, stavove i ideje te biti sukreatori odgojno-obrazovnog procesa.

Lokalna zajednica je važan čimbenik koji može podržati roditelje i odgojno-obrazovnu ustanovu u nastojanjima da unaprijede partnerske odnose i razvijaju kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa. Osim obrazovne uloge, lokalna zajednica pruža podršku ustanovama i materijalno te na taj način osigurava i materijalnu dobrobit za djete.

Budući da je partnerstvo s roditeljima razvojni proces, Epstein (2002) predlaže nekoliko smjernica u akcijama odgojitelja koje doprinose razvoju procesa. Stvaranje tima za partnerstvo aktivnost je koja ima za cilj okupiti odgojitelje kojima je važno razvijati partnerstvo s roditeljima. Predškolska ustanova osigurava sredstva za edukacije tima za partnerstvo i pruža službenu podršku te na taj način osnažuje članove tima i jača njihove profesionalne kompetencije. Članovi tima definiraju jaka i slaba polazišta partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja i dogovaraju jednogodišnji akcijski plan. Nakon realizacije aktivnosti, slijedi evaluacija plana implementacije i predstavljanje rezultata akcijskog plana. Na godišnjim skupštinama, odgojitelji prezentiraju izvještaj rezultata akcijskog plana.

5.2. Epsteinov model u istraživanjima odgoja i obrazovanja

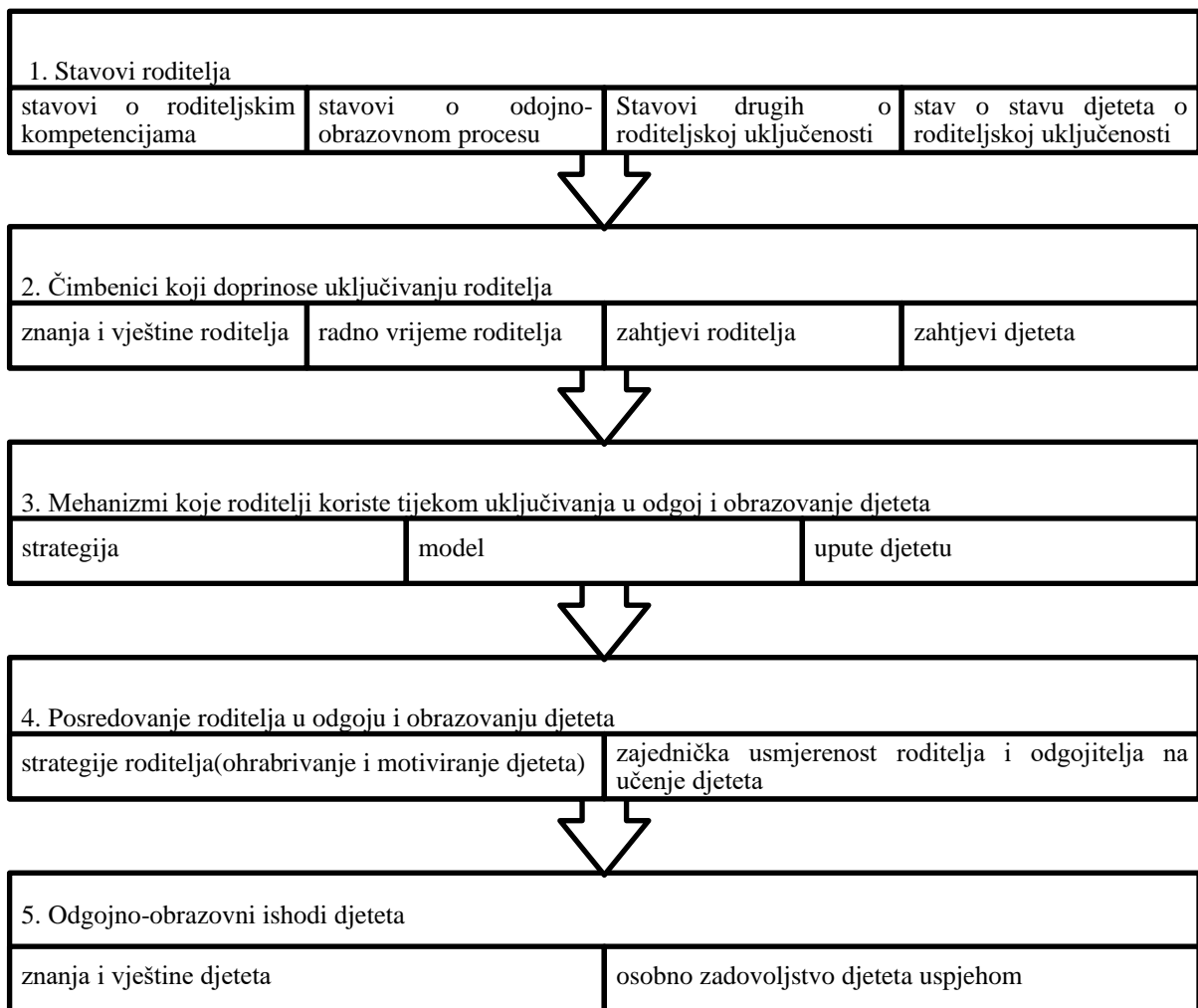
Rezultati istraživanja (Barnard, 2004; Henderson i Mapp, 2002; Hill i Taylor, 2004; Salac i Florida, 2022; Wang i Gu, 2021) ukazuju na brojna postignuća djece korištenjem Epsteinovog modela u razvoju partnerstva roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika. Međutim, (Bower i Griffin, 2011; Tekin, 2011) ističu da postoje određena ograničenja u jednakosti uloga roditelja i odgojitelja u odgojno-obrazovnom procesu. Roditeljska se uključenost temelji na pozivanju odgojno-obrazovnih ustanova ali s ciljem upoznavanja sa službenim dokumentima i sudjelovanju roditelja sukladno pravilima odgojno-obrazovne ustanove.

Ako razmotrimo prvi tip roditeljske uključenosti kojim se definira da je uključenost srazmjerna s osnovnim obvezama roditelja prema predškolskoj ustanovi, možemo zaključiti da su roditelji primorani sudjelovati u odgojno-obrazovnom radu bez obzira imaju li potrebu ili osjećaju li se kompetentni za sudjelovanje. Stoga Bower i Griffin (2011) naglašavaju da je u Epstein modelu roditeljske uključenosti “uloga roditelja u procesu donošenja odluka definirana i stvorena unutar postojećeg okvira škole, osiguravajući uključenost roditelja te se definira i vrednuje sukladno uvjetima škole”(str.78). Autori, nadalje naglašavaju da se uključenost

roditelja temelji na tradicionalnim oblicima i čimbenicima. Stoga je nužno sagledati i druge modele razvoja partnerstva roditelja i odgojitelja sukladno kontekstu u kojem se odvija odgojno-obrazovni proces.

5.3. Hoover-Dempsey i Sandlerov model

Model roditeljske uključenosti koji su na temelju istraživanja u periodu od 1995-1997. osmislili Hoover-Dempsey i Sandler, temelji se na psihološkoj perspektivi uloge roditelja u viđenju obrazovnih postignuća djeteta. Cilj je modela utvrditi razloge zašto se roditelji uključuju u odgojno-obrazovni proces i kako roditeljska uključenost ima ulogu u odgojno-obrazovnim ishodima djeteta. Model uključuje 5 razina i u svakoj se razini razmatraju razlozi roditeljske uključenosti (Slika 13).

Slika 13. Hoover- Dempsey i Sandler model roditeljske uključenosti (1995.,1997)

Prva razina modela temelji se na nekoliko ključnih pitanja o uključivanju roditelja u odgojno-obrazovni proces. Smatraju li roditelji da bi se trebali uključiti? Smatraju li da će njihovo uključivanje doprinijeti odgojno-obrazovnom procesu? Smatraju li da odgojno-obrazovne ustanove žele njihovu uključenost? Smatraju li da njihovo dijete želi roditeljsku uključenost u odgojno-obrazovni proces? (Hoover-Dempsey i Sandler, 1995., 1997; Hoover-Dempsey i Jones, 1995).

U *drugoj su razini modela* naznačeni čimbenici koji doprinose odlukama roditelja o načinu njihovog uključivanja u odgojno-obrazovni proces u institucionalnom ili obiteljskom okruženju. Pitanja ključna za drugu razinu modela uključuju mišljenje roditelja o njihovim znanjima i vještinama u poučavanju djeteta i slobodnom vremenu. Smatraju li roditelji da imaju dovoljno znanja kako bi podržali dijete u učenju u obiteljskom okruženju? S obzirom na posao koji obavljaju, smatraju li roditelji da imaju dovoljno slobodnog vremena kako bi podržali dijete u učenju u obiteljskom okruženju? Smatraju li roditelji da imaju slobodnog vremena kako bi sudjelovali u zbivanjima koje organizira odgojno-obrazovna ustanova (Hoover-Dempsey i Sandler, 1995., 1997; Hoover-Dempsey i Jones, 1995).

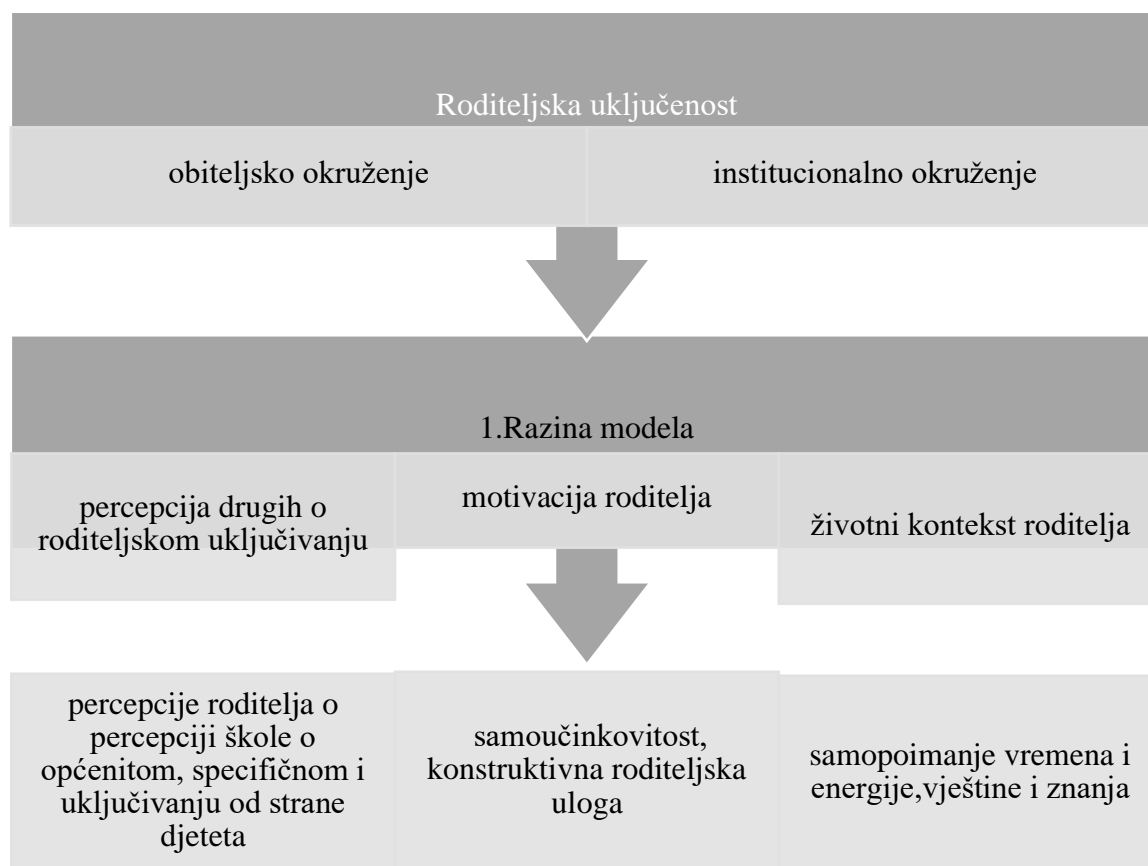
Treća razina modela uključuje mehanizme važne za podršku djetetu u učenju. Uključivanjem u odgojno-obrazovni proces, roditelji stječu određene vještine i znanja koje koriste u radu s djetetom u obiteljskom okruženju. Roditelji u trećoj razini modela stječu kompetencije koje im omogućavaju podučavanje ili pomoć djetetu oko specifičnih problema ili zadataka institucionalnog okruženja.

Četvrta se razina modela temelji na strategijama koje roditelji koriste u podršci djetetu u učenju. Važno je da su roditelji i predškolska ustanova usklađeni u nastojanjima za ostvarivanje dobrobiti djeteta i zajedničkim nastojanjima za ostvarivanjem aktivnosti koje rezultiraju uspjehom djeteta u učenju.

Peta razina modela definira ostvarene ishode koji su proizašli iz roditeljske uključenosti. Postignuća djeteta, motiviranost, emocionalni stav o uspješnosti, ishodi su koji su naznačeni kao rezultat primjene Hoover- Demsey i Sandler modela uključenosti roditelja (Hoover-Dempsey i suradnici, 2004; Hoover,- Demsey i Sandler, 1995; Hoover-Dempsey i Jones, 1997).

S obzirom da je naglasak modela na roditeljskoj uključenosti i definiranju motiva, čimbenika i strategija koje imaju ulogu pokretača uključivanja, teorija o samoučinkovitosti važna je za razumijevanje modela. Roditelji donose odluke o uključivanju pretpostavljajući da njihovi postupci doprinose boljim odgojno-obrazovnim ishodima djeteta. Međutim, niska

razina samoučinkovitosti i niska očekivanja roditelja rezultiraju izostankom uključenosti. Stoga Hoover- Dempsey i Sandler u Patrikakou i sur., (2005) predlažu predškolskim ustanovama smjernice kako bi se roditelji učestalije uključivali u odgojno-obrazovni proces. Smjernice uključuju stvaranje pozitivnog okruženja za roditelje koje daje na važnosti roditeljima i njihovoj ulozi u odgojno-obrazovnom procesu (informacije roditeljima o aktivnom angažmanu u podršci djetetu u učenju, uvažavanje prijedloga roditelja). Važno je da odgojitelji izravno i jasno komuniciraju s roditeljima o važnosti njihovog uključivanja (stvaranje prilika za interaktivnu komunikaciju, uvažavanje prijedloga i ideja roditelja, razvoj vještina slušanja, mogućnost telefonskih poziva, internetske komunikacije). Odgojitelji pružaju roditeljima povratne informacije o ishodima roditeljske uključenosti i utjecaju na odgojno-obrazovne ishode djeteta. Stvaraju situacije i organiziraju aktivnosti u institucionalnom kontekstu koje zahtijevaju roditeljski angažman u obiteljskom okruženju.

Slika 14. Hoover-Dempsey i Sandler's revidirani model roditeljske uključenosti, Razina 1 -
Preuzeto od Hoover-Dempsey i Sandler (2005) i Walker i sur., (2005).

S obzirom na utjecaj psiholoških i kontekstualnih čimbenika roditeljske uključenosti, Walker i sur., (2005) revidiraju prve dvije razine modela roditeljske uključenosti (Slika 14). Oni smatraju važnim utvrditi motivaciju roditelja koja doprinosi uključivanju tj. osnovne čimbenike koji potiču roditelje na uključenost. Za razliku od osnovnog modela, revidirani model sveobuhvatno definira konstruktivnu roditeljsku ulogu i samoučinkovitost kao motivaciju. Životni kontekst roditelja utječe na njihovo uključivanje jer percepcija o slobodnom vremenu, nedostatnoj energiji nakon vremena može biti prepreka uključivanju u odgojno-obrazovni proces. Psihološku podlogu uključivanja čini i percepcija koliko su učinkoviti u roditeljskim kompetencijama i kako ih odgojitelji percipiraju u odnosu na njihova znanja i vještine. Walker i sur., (2005) naglašavaju da je revidirani model dinamičniji u odnosu na postojeći Hoover-Dempsey i Sandlerov model roditeljske uključenosti jer međusobno povezuje razine i stvara odnose unutar razina.

5.4. Hoover-Dempsey i Sandlerov model roditeljske uključenosti u istraživanjima odgoja i obrazovanja

Rezultati istraživanja u kojima se koristio Hoover-Dempsey i Sandlerov model roditeljske uključenosti (Goodall 2018; Lavenda, 2011; Yamamoto i Bempechat, 2022; Yulianti i sur., 2022) upućuju na potrebu korištenja modela izvan granica Sjedinjenih Američkih Država. Razlog tomu su kulturološki čimbenici koji imaju utjecaj na uključivanje roditelja. Primjerice, u pojedinim se kulturama (istočne kulture), učitelji smatraju jedinim stručnjacima i nije uobičajeno da se roditelji uključuju osim ako im dužnost prema ustanovi zahtijeva uključivanje. Obiteljski i institucionalni kontekst su podijeljeni kao i uloge u odgojno-obrazovnom procesu. Ovakav se stav smatra prihvatljivim u određenim kulturama što nije karakteristično za navedeni model koji je stvoren sključivo u jednoj kulturi i jednom kontekstu (Yamamoto i Bempechat, 2022).

Hoover-Dempsey i Sandler (2005) ističu važnost konteksta u mikrokruženju. Tekin (2011) naglašava da se roditelji ne uključuju u odgojno-obrazovni proces zbog ekonomskog statusa. To je suprotno od onoga što tvrde Hoover-Dempsey i sur., (1992) da ne postoji poveznica između roditeljske uključenosti i materijalnog statusa roditelja ili spola roditelja. Pater i Corter (2013) ističu da se imigrantske obitelji slabije uključuju u odgojno-obrazovni proces što je također jedan od čimbenika koji je rezultat globalizacije. Zbog ne poznavanja jezika, kulture i ne prihvaćenosti, uključivanje izostaje. Hoover-Dempsey i Sandlerov model uključenosti roditelja temelji drugu razinu na uvjerenjima roditelja kao pokretačima uključenosti. Međutim,

čimbenici društvenog konteksta; politička previranja, siromaštvo, globalizacija, ratovi, pandemije imaju utjecaj na uključenost roditelja bez obzira na njihova pozitivna uvjerenja (Freeman i sur., 2008). Kako bi sagledali širu perspektivu i mogućnosti revidiranja modela, navedeni autori sugeriraju korištenje modela u različitim kontekstima i različitim kulturama.

5.5. Hornby model uključenosti roditelja

Hornby model uključenosti roditelja temelji se na potrebama roditelja i odgojitelja i njihovim jakim stranama (Hornby, 2000). Kako bi shvatili perspektivu roditelja i odgojitelja o partnerstvu, važno je znati međusobne potrebe i očekivanja. Hornby ističe (2000) potrebe i očekivanja roditelja u odnosu na odgojitelje.

Nužno je da se *odgojitelji dogovaraju s roditeljima i uvažavaju njihovo stajalište*. Dogovaranje s roditeljima rezultira kvalitetom odnosa roditelja i odgojitelja jer roditelj osjeća prihvaćenost i pripadnost skupini, jer doprinosi roditeljskim kompetencijama odgojno-obrazovnom procesu. Dogovaranje odgojitelja i roditelja o odgoju i obrazovanju usmjereno je na zajedničkim nastojanjima k dobrobiti za dijete ali i obostranoj dobrobiti za roditelje i odgojitelje.

Važno je da su *odgojitelji otvoreni za prijedloge roditelja*. Otvoreni su također i za sugestije roditelja kako unaprijediti odgojno-obrazovni proces određenim aktivnostima ili područjima u kojima se roditelji smatraju kompetentnima.

Odgojitelji priznaju ako nešto ne znaju. Hijerarhija moći ne pridonosi kvaliteti odnosa. Važno je da odgojitelji zajedno s roditeljima “grade” znanja i razumijevanja o razvoju djeteta. Zajednički rast roditeljskih i profesionalnih kompetencija može doprinijeti razvoju partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja.

Odgojitelji kontaktiraju roditelje ukoliko sumnjaju da dijete ima problem. Prepoznavanje teškoća djece u ranoj dobi važno je jer rana intervencija rezultira otklanjanjem teškoća ili pravovremenim uključivanjem stručnjaka. Zato je od iznimne važnosti, nakon kontaktiranja odgojitelja sa stručno razvojnom službom i opservacijom djeteta, obavijestiti roditelje o teškoći, problemu i izraditi plan zajedničkog djelovanja u smislu podrške djetetu u daljnjem cjelovitom razvoju.

Odgojitelji se ophode prema svoj djeci jednako. Sklonost odgojitelja prema jednom djetetu ili određenoj grupi djece (podjela po spolu ili dobi) odražava se na emocionalnu nestabilnost

druge djece. Djeca provode u dječjem vrtiću većinu svog vremena (8-10 sati) i bitno je pružiti svima emocionalnu toplinu, osjećaj sigurnosti i prihvaćenosti.

Odgojitelji uvažavaju individualne razlike djece. Svako dijete ima svoj vlastiti tempo razvoja. Uloga je odgojitelja uočiti individualne karakteristike djeteta te omogućiti kvalitetnu podršku u razvoju istih.

Odgojitelji uočavaju i pokušaju otkloniti poteškoće u učenju djeteta. Važnost podrške djetetu u učenju, odražava se na njegovo kognitivno i emocionalno stanje. Ukoliko se utvrdi da dijete ima poteškoće u učenju, odgojitelj (u suradnji sa stručnjacima i roditeljima) pruža podršku djetetu u učenju sukladno kontekstu u kojem se dijete nalazi (socijalno ili materijalno okruženje) i sukladno teškoći koju dijete ima.

Odgojitelji kvalitetno provode odgojno-obrazovni proces. Kvaliteta odgojno-obrazovnog procesa sukladna je razvoju profesionalnih kompetencija odgojitelja. Stoga je cilj odgojitelja sustavno razvijati profesionalne kompetencije kako bi kvalitetno provodili odgojno-obrazovni proces.

Odgojitelji redovito pišu izvješća o napretku i razvoju djeteta. Važnost praćenja rasta i razvoja djeteta te dokumentiranje odgojno-obrazovnog procesa očituje se u poznavanju razvojnih karakteristika svakog pojedinog djeteta. Sustavan rad na pedagoškoj dokumentaciji rezultira uvidom u rast i razvoj svakog pojedinog djeteta.

Odgojitelji se uključuju u udruge roditelja i odgojitelja. Neformalni oblici suradnje roditelja i odgojitelja rezultiraju opuštenom atmosferom koja je izvrsna prilika za otvorenu komunikaciju roditelja i odgojitelja. Zajedničko djelovanje roditelja i odgojitelja u aktivnostima koje organiziraju udruge ima za cilj stvoriti osjećaj pripadnosti i uzajamne podrške u ostvarivanju ciljeva odgojno-obrazovnog procesa.

Odgojitelji prepoznaju roditelje kao resurs znanja i vještina u dječjem vrtiću. Prepoznavanje znanja i vještina drugih iziskuje prethodnu emocionalnu i društvenu povezanost s osobom. Odgojitelji uvažavaju roditelje kao resurse znanja i vještina ali ih koriste isključivo prema svojim potrebama. Važno je omogućiti roditeljima mogućnost doprinosa odgojno-obrazovnom procesu kada i roditelji samoinicijativno iskažu potrebu za doprinosom.

Kako bi roditelji shvatili potrebe i očekivanja odgojitelja, Hornby (2010) navodi što odgojitelji očekuju od roditelja:

Roditelji je iskren ako dijete ima zdravstvene probleme ili teškoće u razvoju. Važno je da roditelj obavijesti odgojitelja o bilo kakvim teškoćama koje dijete ima a vezane su za bolest, bolesna stanja djetetovog organizma (ozljede, temperatura, zarazne, dječje ili druge bolesti). Dijete boravi u grupi djece i ako je dijete u obiteljskom okruženju pokazivalo znakove eventualnog nastanka bolesti, važno je da odgojitelj bude informiran kako bi pravodobno intervenirao ukoliko se stanje pogorša.

Roditelji obavještavaju odgojitelje o situacijama u obiteljskom okruženju. U obiteljskom se okruženju mogu dogoditi situacije koje ostavljaju trag na djetetovo emocionalno ili socijalno ponašanje (razvod ili svađa roditelja, smrt, bolest, promjena mjesta stanovanja, duža odsutnost jednog od roditelja zbog prirode posla). Nužno je da odgojitelji znaju za navedene situacije kako bi razumjeli uzrok djetetovog ponašanja.

Roditelji surađuju s odgojiteljima vezano za rješavanje nepoželjnih ponašanja djeteta. Upravo obostrana otvorenost za rješavanjem nepoželjnih ponašanja djeteta rezultira kvalitetom odnosa roditelja i odgojitelja. Dvosmjernom komunikacijom i razmjenom informacija o djetetovom ponašanju u obiteljskom okruženju i ponašanju djeteta u dječjem vrtiću, roditelji i odgojitelji usklađuju nastojanja u pronalaženju načina kako poboljšati djetetovo ponašanje i otkriti uzroke nepoželjnog ponašanja.

Roditelji s djecom provode kvalitetno vrijeme u obiteljskom okruženju (čitanje djeci, odgojni ili obrazovni zadatci). Uloga je roditelja osigurati djetetu uvjete za pravilan rast i razvoj. Stoga je važno da roditelji osim odgojne, ostvaruju i obrazovnu ulogu srazmjerno roditeljskim kompetencijama koje posjeduju.

Roditelji uče djecu što se od njih očekuje u dječjem vrtiću. Budući da u dječjem vrtiću u odgojno-obrazovnim skupinama boravi veći broj djece, važno je da djeca znaju kako funkcionirati kao tim i kako snositi odgovornost za svoje ponašanje. Često su u dječjim vrtićima jasno naznačena pravila ponašanja i nalaze se u pisanom ili slikovnom obliku. Međutim, djeca u dječjem vrtiću kao i u obiteljskom okruženju uče živjeti pravila tako da ih prakticiraju u svakodnevnim aktivnostima.

Roditelji imaju realna očekivanja o cjelovitom razvoju djeteta, jer ona jačaju samopouzdanje djeteta i ne ometaju odgojno-obrazovni proces kojemu je cilj individualni razvoj djeteta sukladno razvojnom stupnju na kojem se dijete nalazi. Uvažavanje procjene odgojitelja o razvojnim postignućima djeteta od velike je važnosti u razvoju odnosa roditelja i odgojitelja jer roditelji uvažavaju odgojitelje kao stručnjake u odgoju i obrazovanju.

Roditelji sudjeluju u roditeljskim sastancima. Važnost formalnih oblika suradnje s roditeljima nije isključivo u svrhu informiranja. Roditeljski su sastanci pružaju prilike za upoznavanje roditelja s odgojno-obrazovnim kontekstom koji uključuje prostorno-materijalno okruženje i odgojno-obrazovne i zdravstvene djelatnike. Na roditeljskim sastancima roditelji imaju priliku družiti se u interesnim skupinama ili predlagati teme budućih roditeljskih sastanaka sukladno svojim potrebama.

Roditelji sudjeluju u sastancima s odgojiteljima u kojima se raspravlja o dječjem razvoju. Važnost individualnog sastanka očituje se u razmjeni informacijama o djetetu i dvosmjernoj komunikaciji. Za razliku od roditeljskog sastanka, na individualnom sastanku u komunikacijskom procesu sudjeluje roditelj (jedan ili oba) i odgojitelj (jedan ili oba) ili u određenim prilikama stručno razvojna služba (pedagog, psiholog, edukacijski rehabilitator, zdravstveni voditelj). Budući da je manje sudionika u komunikacijskom procesu, roditelji imaju mogućnost neometano komunicirati i informirati odgojitelje o djetetu. Međusobno povjerenje omogućuje komunikaciju koja se temelji na uvažavanju potreba svih sudionika odgojnog i obrazovnog procesa.

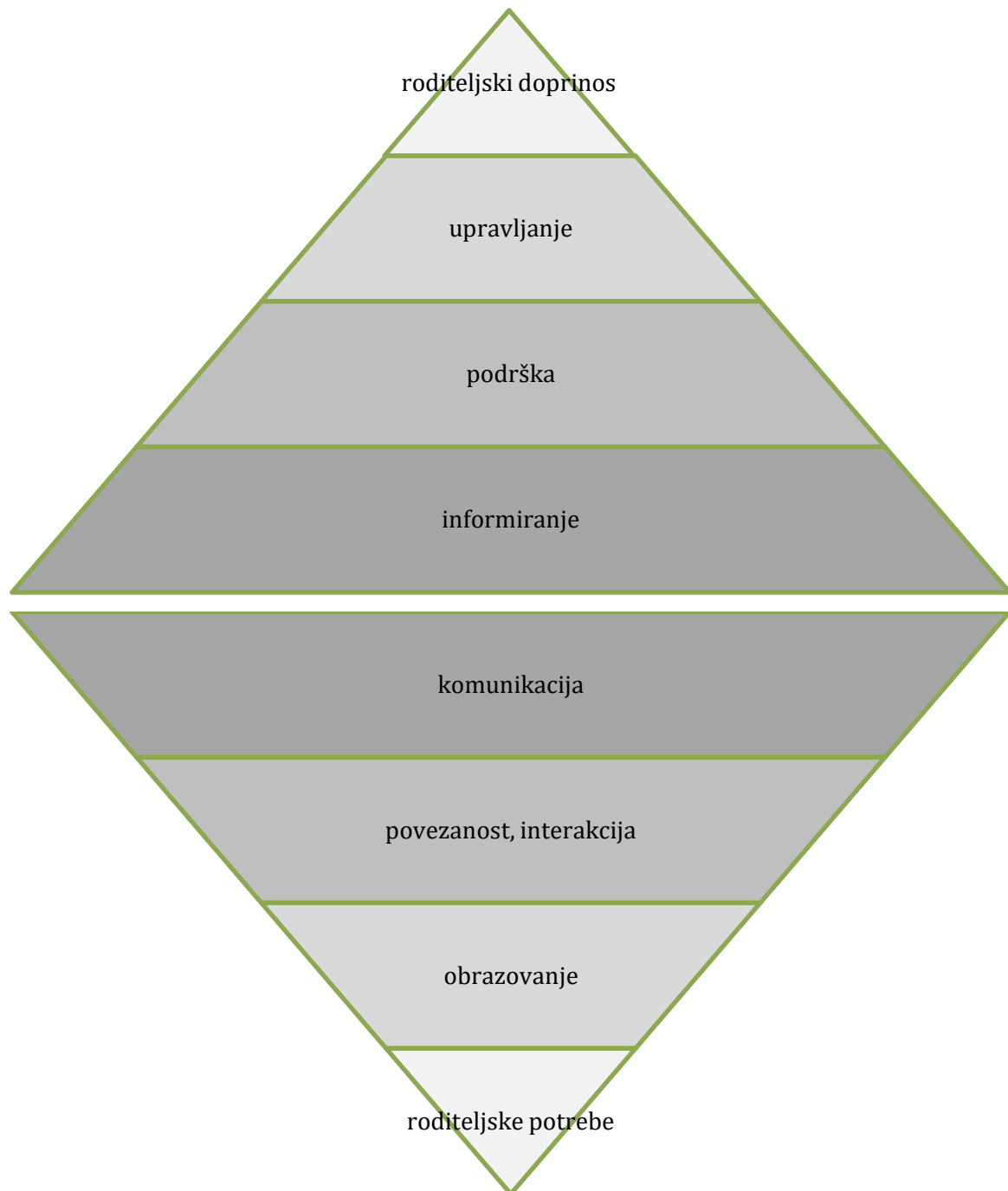
Roditelji čitaju obavijesti, pisma i sl. Važno je da roditelji budu upućeni u odgojno-obrazovni proces koji obuhvaća i službene obavijesti kao što su: obavijest o daljnjem nastavku korištenja programa vrtića, prekidu dolaženja djeteta tijekom ljetnih mjeseci i rezervacije mjesta u dječjem vrtiću, terminima pregleda za školu, upute o djelovanju u slučaju zaraznih bolesti ili protokole postupanja u izvanrednim situacijama.

Roditelji dostavljaju točne kontakte kako bi ih odgojitelji mogli kontaktirati ukoliko je potrebno. To uključuje promjenu telefonskog broja ili adrese stanovanja što je važna informacija odgojitelju zbog nepredviđenih situacija koje se mogu dogoditi s djetetom (ozljede, povišena temperatura) koje zahtijevaju hitan dolazak roditelja.

Roditelji ne dovode djecu u predškolsku ustanovu ako su bolesna. Odgojno-obrazovna skupina je skupina djece koja može biti mnogobrojna. Sagledavajući dobrobit djeteta, važno je da su djeca u dječjem vrtiću zdrava jer su tada u potpunosti posvećena odgojnom i obrazovnom procesu i sudjelovanju u aktivnostima. Zdravlje djeteta je važno jer odgovornim ponašanjem roditelji štite zdravlje svog djeteta i zdravlje odgojno-obrazovne skupine koju dijete pohađa.

Roditelji volontiraju u aktivnostima dječjeg vrtića. Volontiranje roditelja rezultira dobrobiti za sve sudionike odgojno-obrazovnog procesa. Dijete se osjeća ponosno jer majka ili otac sudjeluje u aktivnostima vrtića, roditelj upoznaje svoje dijete u institucionalnom kontekstu

a odgojitelj unaprjeđuje svoju praksu sukonstruirajući s roditeljima znanja i vještine u području odgoja i obrazovanja. Cilj je volontiranja, uključenost roditelja i razvoj odnosa koji doprinose kvaliteti uključenosti.

Slika 15. Model uključenosti roditelja (Hornby, 2000)

Hornbyev model uključenosti roditelja je hijerarhijski prikaz roditeljskih potreba i doprinosa odgojno-obrazovnom procesu (Slika 15). Hornby (2000) navodi doprinos roditelja u obliku *informacija* koje daju odgojiteljima u vezi sa zdravstvenim statusom djeteta, obiteljskom situacijom koja može utjecati na razvoj djeteta (rastave braka, smrt u obitelji, preseljenje, prinova u obitelji i sl.) kao i o aktivnostima kojima se dijete bavi u obiteljskom okruženju (napredak u čitanju, pisanju, razvoj kreativnosti, razvoj logičkog razmišljanja). Navedene informacije pomažu odgojiteljima u planiranju odgojno-obrazovnog procesa, roditelji osjećaju da ih odgojitelji uvažavaju kao bitne izvore informacija o djetetu (Ljubetić, 2014) i stvara se uzajaman osjećaj pripadnosti te usmjerenosti na dobrobit djeteta.

Pod pojmom *suradnje* Hornby (2000) podrazumijeva doprinos roditelja u odgojno-obrazovnom procesu koji može biti usmjeren k programima organiziranim od strane predškolske ustanove. Međutim, roditelji nisu uvijek u mogućnosti uključiti se kada to odgojitelji žele. Prije svega, obiteljski kontekst ili drugi čimbenici kao što su: manjak roditeljskih kompetencija (Epstein, 2001; Višnjić Jevtić 2018), kulturološki čimbenici (Freeman i sur., 2008; Pater i Corter, 2013) ili nedostatak slobodnog vremena (Epstein, 2001.,2002) mogu utjecati na izostanak doprinosa roditelja odgojno-obrazovnom procesu. Hornby (2000) naglašava da su odgojiteljima potrebne vještine u fleksibilnom poimanju partnerstva s roditeljima u kojemu se poštuju njihove potrebe i izbori. Prema potrebama roditelja, odgojitelji dogovaraju formalne i neformalne oblike suradnje. Roditelji imaju dostupnu informaciju o terminima formalnih i neformalnih oblike suradnje te mogućnost izbora žele li sudjelovati ili ne.

Podrška roditeljima očituje se u volontiranju roditelja u odgojno-obrazovnom procesu. Roditelji mogu svojim znanjima i vještinama doprinjeti različitim aktivnostima kao što su; sudjelovanje u organizaciji dana, materijalna podrška ili podrška drugim roditeljima sudjelovanjem u grupama podrške koje imaju zajedničke interese. Odgojitelji uvažavaju roditelje kao vrijedan izvor znanja i vještina koji doprinosi kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa. Kako bi shvatili važnost roditeljske uloge, nužno je da odgojitelji imaju razvijene menadžerske i komunikacijske vještine (Fitzgerald, 2004; Ljubetić, 2014; Ward, 2009).

Važno je da odgojitelji prepoznaju potencijal roditelja koji bi mogli sudjelovati u različitim aktivnostima usmjerenim na *upravljanje* predškolskom ustanovom. Roditelji bi mogli sudjelovati u izradi kurikuluma ustanove, biti dio nadzornog tijela ustanove ili biti uključeni u konferencije ili programe ustanove.

Hornby (2000), naglašava da je važno zadovoljiti roditeljske potrebe za *komuniciranjem*. Potrebno je da roditelji imaju mogućnost komuniciranja s odgojiteljima različitim oblicima i kanalima komunikacije. Komunikacija obuhvaća razmjenu informacija o odgojno-obrazovnom radu. Potrebno je da roditelji znaju s kojim se teškoćama dijete susreće u odgojno-obrazovnim aktivnostima. Roditelji bi trebali biti upoznati sa svojim pravima i dužnostima u dječjem vrtiću. Prava i dužnosti roditelja su dostupni putem službenih dokumenata predškolske ustanove. Važno je da roditelji imaju mogućnost u bilo koje vrijeme kontaktirati ustanovu osobito ako je dijete u pitanju. Komunikacija se može odvijati telefonski, individualnim razgovorima s odgojiteljima ili razmjenom dnevnika koje vode odgojitelji i roditelji zajedno. Važno je da je predškolska ustanova otvorena za svakodnevno uključivanje roditelja (Hornby, 2000; Hornby i Blackwell, 2008; Hornby i Greaves, 2022) i da odgojitelji imaju razvijene komunikacijske vještine i pismenost (Jurčević Lozančić, 2016; Ljubetić, 2009; Rogulj u Višnjić Jevtić i sur., 2018; Waks, 2014).

Roditelji imaju potrebu biti *povezani* s odgojiteljima jer odgojitelje smatraju glavnim izvorom informacija o razvoju djeteta u institucionalnom odgoju i obrazovanju. Različitim oblicima komunikacije, odgojitelji obavještavaju roditelje o razvojnem putu djeteta. Hornby i Greaves (2022) smatraju da odgojitelji roditelje smatraju nezainteresiranim za uključivanje jer ne dolaze na zajedničke sastanke, individualne razgovore ili druge oblike suradnje. Često je razlog nedolaska nedostatak vremena. Roditelji su zaposleni, imaju drugo dijete koje nemaju gdje ostaviti na čuvanje, imaju negativna osobna iskustva pa osjećaju nelagodu prilikom dolaska u odgojno-obrazovnu skupinu ili nisu spremni odgovoriti na očekivanja odgojitelja. Stoga je važno pružiti roditeljima mogućnost povezivanja sukladno njihovim mogućnostima ili potrebama, organizirajući zajedničke aktivnosti (Hornby, 2000; Milanović, 1997; Ljubetić, 2014).

Obrazovanje djeteta je važan pokretač partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja (Hornby, 2000; Huges i MacNaughton, 2000; Ljubetić, 2011). Stoga roditelji imaju potrebu uključiti se u edukacije, programe ili škole roditeljstva kako bi razvijali roditeljske kompetencije. Najučinkovitije edukacije su one koje promoviraju interaktivan pristup temi. Roditelji tada mogu aktivno sudjelovati i iznositi svoja iskustva iz obiteljskog ili institucionalnog okruženja te zajedno s odgojiteljima rješavati nedoumice ili probleme u odgoju i obrazovanju s različitih točki gledišta (perspektive roditelja ili perspektive odgojitelja ili u pojedinim slučajevima, iz obje perspektive). Kako bi bili uključeni u obrazovanje roditelja, važno je da odgojitelji posjeduju vještine slušanja i savjetovanja.

Roditeljima je potrebna savjetodavna *podrška* ili podrška odgojitelja u pronalaženju uzroka mogućeg problema ili razvojnih teškoća djeteta. Važno je da svi roditelji imaju mogućnost korištenja savjetodavne pomoći odgojitelja. Stoga bi odgojitelji trebali znati prepoznati razvojne teškoće djeteta i uputiti roditelje stručnjacima iz određenog područja (logoped, edukacijski rehabilitator, pedijatar, psiholog, pedagog).

5.6. Hornbyev model roditeljske uključenosti u istraživanjima odgoja i obrazovanja

Višnjić Jevtić (2018) ističe da je Hornbyjev model roditeljske uključenosti (2000., 2011.), usmjeren na međusobno uvažavanje potreba roditelja i odgojitelja. Roditelji imaju pravo na uključivanje sukladno svojim potrebama te mogu doprinijeti odgojno-obrazovnom procesu kompetencijama, vještinama ili namjerama. Model nema hijerarhijske podjele niti usmjerenost na samo jednu ulogu ili izvršavanje obveza jedne uloge, roditeljske ili odgojiteljske. Ravnopravnost u odgojno-obrazovnom procesu doprinosi boljoj uključenosti roditelja (Hornby, 2000; Hornby i Greaves 2020; Hornby i sur., 2003; Višnjić Jevtić, 2018) dok planiranje akcija i korištenje modela rezultira kontinuiranim razvojem partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja (Hornby i Blackwell, 2018). Središnji dio modela čini važnost razmjene informacija. Važno je odrediti modalitete u komunikaciji kako bi svi roditelji imali mogućnost pristupa informacijama i razmjeni informacija tj. dvosmjernoj komunikaciji.

Booth i Booth (1999) i Booth i Dunn (1996) ističu važnost dvosmjerne komunikacije i razmjene informacija roditelja i odgojitelja, osobito u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, što je zapravo i središnji dio Hornbyevog modela uključenosti roditelja. Važnost koordinacije roditelja i odgojitelja rezultira pozitivnom socio-emocionalnom i kognitivnom razvoju djeteta. Zajednička reakcija roditelja i odgojitelja na znakove koji upućuju na moguće poteškoće u rastu i razvoju djeteta, može doprinijeti učinkovitom rješavanju problema i u konačnici boljoj povezanosti roditelja i odgojitelja. Bierman i Sheridan (2022) smatraju da je važno utvrditi smjerove u kvalitetnim odnosima roditelja i odgojitelja te akcije koje doprinose razvoju partnerskih odnosa. Jedan od smjerova je implementacija programa za roditelje koji su osmišljeni kako bi zadovoljili roditeljske potrebe.

Hornbyev model uključenosti roditelja temelji se na tradicionalnim modalitetima komunikacije, s obzirom da je model nastao 2000. godine. U sadašnje vrijeme razvijene informacijsko komunikacijske tehnologije, komunikacija i razmjena informacija odvija se često putem komunikacijskih platformi kao aktivnog modaliteta u razvoju odnosa roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću.

5.7. Modaliteti odnosa roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima

Različiti modaliteti ukazuju na različite odgojno-obrazovne pristupe odgojitelja koji mogu biti usmjeren prema suvremenom ili tradicionalnom kurikulumu. Suvremeni je kurikulum određen aktivnostima koje potiču akciju, dvosmjernu komunikaciju roditelja i odgojitelja i djelotvornost. Dvosmjerna komunikacija omogućuje razmjenu informacija o djetetovom razvoju. Određeni modaliteti pružaju uvid u dječje aktivnosti koje se odvijaju u institucionalnom kontekstu te na taj način odgojno-obrazovni proces postaje transparentan. Roditelji imaju svakodnevno uvid u odgojno-obrazovni proces, upoznati su s dječjim interesom i razvojem kompetencija djeteta. Mogućnost uvida potiče roditelje na razmjenu informacija s odgojiteljima, komunikaciju koja se odnosi na odgojno-obrazovni proces i u konačnici na češću dvosmjernu komunikaciju.

Za razliku od suvremenog, tradicionalni je kurikulum zatvoren i komunikacija je jednosmjerna. Pasivni modaliteti pružaju šturu informaciju, roditelji su konzumenti informacija i njihova uloga nije aktivnog karaktera te ne pridonosi odgojno-obrazovnom procesu. Korištenjem isključivo pasivnih modaliteta, upitno je imaju li roditelji mogućnost pročitati obavijest na oglasnoj ploči, jesu li u dolasku po dijete imali vremena obratiti pažnju što piše u kutiću za roditelje i jesu li zbog obima posla i svog radnog vremena mogli sudjelovati na roditeljskom sastanku. Iako se radi o pasivnim modalitetima odnosa roditelja i odgojitelja, oni nikako ne bi trebali biti isključeni. Važno je roditeljima pružiti raznolike mogućnosti uključivanja u odgojno-obrazovni proces (Ljubetić 2011; Nurhayati, 2021).

Istraživanje provedeno na Kosovu s odgojiteljima i roditeljima dječjeg vrtića ukazuje da različiti oblici modaliteta rezultiraju konstruktivnom suradnjom roditelja i odgojitelja (Bicaj i sur., 2018). Autori tog istraživanja ističu točno određeno vrijeme održavanja sastanaka (dva puta godišnje) i način realizacije putem komunikacijskih alata; telefon, adresa elektronske pošte te razmjena informacija prilikom jutarnjih susreta s roditeljima. Važno je da odgojitelji sustavno razvijaju odnose s roditeljima. U tome im pomaže okvirni plan pomoću kojeg prate i bilježe akcije koje rezultiraju pozitivnim promjenama u razvoju partnerskih odnosa.

Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015), fleksibilnost odgojno-obrazovnog procesa, usko je povezana s razvojem partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja. Fleksibilnost se očituje u tome da odgojitelji prepoznaju potrebe roditelja i djeluju sukladno tome. Prilikom upisa djeteta u predškolsku ustanovu, roditelje se informira o njihovim obvezama. Jedna od obveza je i uvažavanje kućnoga reda dječjeg vrtića. Kućni red uključuje određeni vremenski termin dovođenja i odvođenja djeteta, strogo određeno vrijeme

doručka, ručka i dnevnog odmora. Osim toga, fleksibilnost se očituje u aktivnostima dječjeg vrtića koje nisu određene vremenskim ograničenjima i podložne su mogućnostima i potrebama roditelja i djece. U tom slučaju, kućni red je okvirni vremenski plan rada dječjeg vrtića koji je promjenjiv ovisno o problemu koji roditelj ima. Odgojitelji tada prepoznaju potrebu roditelja i omogućuju dolazak djetetu kada je roditelju izvodljivo.

Važna je izgradnja odnosa roditelja i odgojitelja putem dvosmjerne, otvorene komunikacije. Komunikacija roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću može biti pisana ili usmena. S obzirom na oblik komunikacije, Hornby (2011) modalitete komunikacije u suradnji roditelja i odgojitelja dijeli na posredne i neposredne. Posredni oblici komunikacije roditelja i odgojitelja, temelje se na jednosmjernoj komunikaciji i služe u informativne svrhe: priopćenje važnih informacija; obavijest o terminu roditeljskog sastanka, izleta, rođendana ili drugih događanja u dječjem vrtiću. Za razliku od posredne, neposredna je komunikacija roditelja i odgojitelja dvosmjernog karaktera i odvija se na različite načine: internetska komunikacija, razmjena bilješki, radionice za djecu i roditelje, grupe podrške kao i aktivno uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni proces (NKRPOO, 2015). Modalitete suradnje, Višnjić Jevtić (2018) dijeli na pasivne i aktivne (Tablica 6).

Tablica 6.

Podjela modaliteta suradnje roditelja i odgojitelja u odnosu na ulogu koju u njemu imaju roditelji (Višnjić Jevtić, 2018, str.86)

Uloga roditelja	Aktivnosti
PASIVNA	Pisana komunikacija Obavijesti Glasila Pisma Dnevnici Izvještaji o napretku Roditeljski sastanci Radionice za roditelje Individualni razgovori s roditeljima Razgovori prilikom dolaska/odlaska Dani otvorenih vrata

Uloga roditelja	Aktivnosti
AKTIVNA	Komunikacija preko suvremene tehnologije E-portfolio Elektronička pošta SMS Mobilne komunikacije Društvene mreže Mrežne stranice Druženja djece i odraslih Boravak roditelja u odgojnoj skupini Posjete domovima djece Sudjelovanje u tvorbi kurikuluma Sudjelovanje u radu upravljačkih tijela

Pasivni modaliteti ne pružaju roditeljima mogućnost uključivanja i služe kao oblik jednosmjernog informiranja dok aktivni modaliteti motiviraju roditelje na uključivanje. Važno je da odgojitelji primjenjuju suvremene modele u razvoju partnerskih odnosa. Stoga se aktivno sudjelovanje roditelja u životnim situacijama predškolske ustanove planira sustavno cijelu godinu. Tako roditelji mogu sudjelovati u različitim slobodnim aktivnostima, uključiti se u izlete, uređenje interijera ili eksterijera dječjeg vrtića ili škole (Bognar, 1999).

Rezultati studije slučaja dječjeg vrtića u Indoneziji (Hefniy i sur., 2022), ukazuju na važnost planiranja i implementiranja programa partnerstva s roditeljima. Programi omogućuju uključenost i zajedništvo roditelja i odgojitelja u odgoju i obrazovanju djeteta. Planiranim aktivnostima za roditelje, kao što su grupne aktivnosti, sastanci, interesne grupe, nastoji se uključiti roditelje kao ravnopravne sudionike odgojno-obrazovnog procesa. Rezultati su istraživanja pokazali pozitivne aspekte programa partnerstva.

Razvoj partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja ostvaruje se i prije uključivanja djeteta u predškolsku ustanovu. Informacije iz obiteljskog okruženja doprinose lakšoj adaptaciji djeteta u odgojno-obrazovnu skupinu i razvoju međusobnog povjerenja roditelja i odgojitelja.

Valentine (2006) navodi nekoliko modaliteta koji doprinose roditeljskoj uključenosti u odgojno-obrazovni proces. Godišnja knjižica o razvoju djeteta je modalitet koji omogućuje odgojiteljima upoznavanje djeteta s njegovom rutinom, navikama i s onim što voli. Prije uključivanja djeteta u predškolsku ustanovu, roditelji izrade album s fotografijama i opisima

individualnih karakteristika djeteta. Album služi kao temelj pedagoške dokumentacije koju odgojitelji tijekom odgojno-obrazovnog procesa nadopunjuju zajedno s roditeljima. Sudjelovanje roditelja u programima roditeljstva, projektima dječjeg vrtića, konferencijama, vanjskom i unutarnjem uređenju dječjeg vrtića, dio su modaliteta koji ih motiviraju na uključenost u odgojno-obrazovni proces.

Lewandowska i sur., (2021) smatraju da je važno pružiti različite mogućnosti roditeljima kako bi postigli bolju uključenost u odgojno-obrazovni proces. Jedan od načina uključivanja su individualni sastanci pri upisu djeteta u predškolsku ustanovu u kojima roditelji izražavaju očekivanja o odgojno-obrazovnom radu u dječjem vrtiću. Sastanci su prilike da se roditelji međusobno upoznaju i da saznaju više o kontekstu dječjeg vrtića. Na taj način roditelji dobivaju uvid u odgojno-obrazovna načela ustanove, upoznaju se s zaposlenicima i poslovima koji obavljaju u dječjem vrtiću.

Roditeljima je moguće poslati pisma kako bi ih se pozivalo i podsjetilo na prvi dolazak u predškolsku ustanovu. Pisma sadrže bitne informacije o dnevnim odgojno-obrazovnim aktivnostima.

Otvoreni dani dječjeg vrtića mogu doprinijeti obrazovanju roditelja. Odgojitelji organiziraju radionice za roditelje, predavanja stručnjaka te na taj način jačaju roditeljske i profesionalne kompetencije. Za tu svrhu može poslužiti i knjižnica za roditelje koja im pruža mogućnost izbora u razvoju vlastitih kompetencija.

Promatrajući modalitete odnosa roditelja i odgojitelja i njihov mogući razvoj prema partnerstvu možemo razlikovati aktivnosti i komunikaciju roditelja i odgojitelja te ostvarene dobrobiti (Tablica 7). Osnovni je cilj navedenih modaliteta razvoj međusobnih odnosa kojima je naglasak uvažavanje međusobnih potreba i zajedničko donošenje odluka vezano za dijete.

Tablica 7.

Modaliteti partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja

Aktivnosti	Komunikacija	Ostvarene dobrobiti		
		<i>dijete</i>	<i>roditelj</i>	<i>odgojitelj</i>
zajedničke radionice, zajednički izleti, zajednički posjeti lokalnoj zajednici, edukacije za roditelje i odgojitelje, zajedničko planiranje odgojno-obrazovnog procesa (prostorno materijalno okruženje, odgojno-obrazovni rad, kurikulum), individualni razgovori, interesne grupe, roditelj kao voditelj roditeljskog sastanka, roditelj u odgojno-obrazovnoj skupini, roditelj u službenim tijelima dječjeg vrtića, zajedničko praćenje dječjeg razvoja (komunikacijske platforme, razvojne mape, portfolio djeteta, e-razvojna mapa)	dvosmjerna komunikacija, otvorena komunikacija, “Ja-poruke”, sadržajna komunikacija, objektivna komunikacija, aktivno slušanje, interpersonalna komunikacija, uvažavajuća komunikacija	kvalitetan cjelovit rast i razvoj	informacije i znanje o djetetu, povjerenje, rast roditeljskih kompetencija, osjećaj pripadnosti, samoučinkovitost	informacija i znanje o djetetu, povjerenje, razvoj profesionalnih kompetencija, komunikacijske vještine, osjećaj pripadnost, samoučinkovitost

6. EMPIRIJSKI DIO RADA

6.1. Metodologija istraživanja

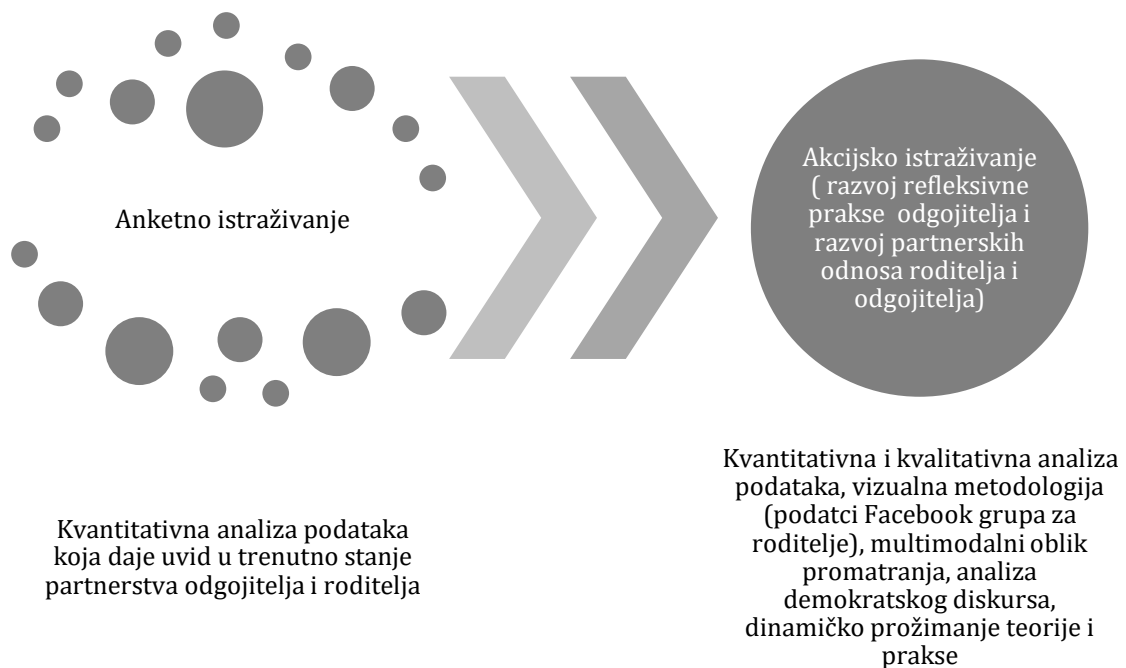
Polazeći od postpozitivističke paradigme kojom istraživač ima za cilj koristiti različite perspektive i pristupe u definiranju istraživačkih ciljeva i istraživačkih metoda (Bognar, 2012), u ovom se istraživanju nastojalo prikupiti i analizirati kvantitativne i kvalitativne podatke s ciljem boljeg razumijevanja problema istraživanja (Creswel, 1999). Rezultati kvantitativne metode na samom početku istraživanja, istraživaču daju uvid u postojeća stanja i moguće smjernice u dubljem istraživanju istraživačkog problema (Mack i suradnici, 2005). Stoga je za potrebe ovog rada, konstruiran upitnik prema Hornbyevom modelu uključenosti roditelja za predškolske ustanove (Prilog 1). Rezultati anketnog istraživanja dali su uvid o trenutnom stanju partnerstva roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima na području istočnog dijela Brodsko-posavske županije. Anketno je istraživanje također provedeno i u jednom dječjem vrtiću čiji su odgojitelji bili uključeni u akcijsko istraživanje. Stoga su temeljem analize upitnika planirane smjernice akcijskog istraživanja koje je imalo za cilj unaprijediti međusobno razumijevanje partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja korištenjem komunikacijskih platformi.

Budući da akcijsko istraživanje pripada paradigmi sudjelujućih istraživanja i u središte istraživačkog procesa postavlja aktivne sudionike pedagoške prakse (Bognar, 2012), u ovom su istraživanju odgojitelji i roditelji aktivni sudionici koji su u međusobnoj interakciji nastojali razvijati partnerske odnose. Marti (2015) smatra da, iako se akcijsko istraživanje često povezuje s kvalitativnim istraživanjem, postoje barem dva glavna razloga za razlikovanje navedenog pristupa. Prvi je epistemološki i naglasak je na konstruiranju znanja sudjelovanjem, učenjem, donošenjem odluka i djelovanjem. Drugi razlog za razlikovanje akcijskog istraživanja od kvalitativnih istraživanja je metodološki. Akcijsko se istraživanje temelji ne samo na kvalitativnim metodama, već i na kvantitativnim i mješovitim metodama.

Marti (2015) navodi četiri tipa dizajna akcijskog istraživanja u kojima su kvantitativne metode uključene u sudjelujuću dinamiku istraživanja na različite načine. Sekvencijalna uključenost se odnosi na situacije u kojima jedna istraživačka metoda prethodi drugoj ili je osmišljena temeljem rezultata prve. U prvom slučaju, sudionička faza koristi podatke prikupljene u kvantitativnoj fazi, što može rezultirati boljim odabirom sudionika ili identificiranjem tema za raspravu. U obrnutom smjeru, rezultati kvantitativnog istraživanja mogu se koristiti za vrednovanje ishoda akcijskog istraživanja ili za praćenje problema definiranih u sudjelujućoj fazi. Marti (2015) smatra da je dobro integrirati kvantitativne podatke u određivanje fokusa intervencije akcijskog istraživanja. Drugi tip dizajna

uključenosti kvantitativnih metoda istraživanja i sudjelujuće faze je provedba kvantitativnog istraživanja nakon sudjelujuće faze. Ovaj dizajn može poslužiti različitim ciljevima, kao što je evaluacija akcijskog istraživanja ili praćenje promjena u lokalnom okruženju. U trećem tipu kvantitativne metode se koriste za dijagnosticiranje ili analizu procesa s ciljem daljnjeg promišljanja o problemu. Na kraju, četvrti dizajn uključenosti kvantitativnih metoda istraživanja ukazuje na povezanost implementacije i analize kvantitativnih metoda s glavnim ciljem a to je mjerenje i sudjelovanjem uključenih osoba i skupina.

S obzirom da su u ovom istraživanju rezultati kvantitativnog istraživanja poslužili određivanju trenutnog stanja u razvoju partnerstva roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću te utvrđivanju mogućnosti intervencije u tom području, metodološka se struktura ovoga rada oslanja na prvi tip istraživačkog dizajna (Slika 16).

Slika 16. Metodološka struktura istraživanja

Kako bi analiza podataka pružila vjerodostojan uvid u problem istraživanja i triangulaciju, akcijsko je istraživanje obuhvatilo i podatke prikupljane od različitih sudionika istraživanja. Na taj se način nastojala postići multiperspektivnost istraživanja.

6.2. Cilj istraživanja

Cilj je anketnog istraživanja ispitati stavove i mišljenja o partnerstvu roditelja i odgojitelja dječjih vrtića u ruralnim i gradskim sredinama istočnog dijela Brodsko-posavske županije. Temeljem analize podataka anketnog istraživanja, postavljen je cilj akcijskog istraživanja koji je bio usmjeren na razvoj partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja. Korištenjem komunikacijskih platformi, roditeljima se nastojala omogućiti uključenost u odgojno-obrazovni proces. Dvosmjernom komunikacijom ostvarenom putem komunikacijskih platformi i međusobnom interakcijom roditelja i odgojitelja, nastojale su se razvijati profesionalne i roditeljske kompetencije te pozicionirati roditelje kao angažirane subjekte odgojno-obrazovnog procesa.

6.3. Anketno istraživanje

Anketno je istraživanje obuhvatilo slučajni uzorak skupina odgojitelja i roditelja koji čine sudionike predškolskih ustanova u ruralnom i gradskom, istočnom dijelu Brodsko-posavske županije. U anketnom je istraživanju sudjelovalo šest gradskih i dva dječja vrtića u ruralnoj sredini. Prije početka istraživanja, zatražena je suglasnost ravnateljica dječjih vrtića koje su odobrile istraživanje kao i Etičko povjerenstvo Filozofskog fakulteta Osijek (Prilog 2). Postupak prikupljanja podataka obavljao se tako da su odgojitelji podijelili upitnike roditeljima prilikom dolaska u dječji vrtić. Roditelji su ispunjene upitnike odlagali u kutije koje su bile postavljene kraj vrata sobe dnevnog boravka svake pojedine odgojno-obrazovne skupine. Potom sam podatke svakog pojedinačnog upitnika unosila u Google obrazac. Ovakvim sam načinom izbjegla moguće rasipanje uzorka jer su odgojiteljice podsjetile roditelje da ispune upitnik ako su to slučajno zaboravili učiniti ili ako ga nisu vratili na za to predviđeno mjesto.

6.3.1. Cilj i hipoteze anketnog istraživanja

Cilj je anketnog istraživanja ispitati stavove i mišljenja o partnerstvu roditelja i odgojitelja dječjih vrtića u ruralnim i gradskim sredinama istočnoga dijela Brodsko-posavske županije. S obzirom na cilj, postavljene su sljedeće hipoteze:

H0₁: Ne postoji statistički značajna razlika u stavovima i mišljenjima o važnosti partnerstva između odgojitelja te roditelja u dječjim vrtićima.

H0₂: Ne postoji statistički značajna razlika u stavovima i mišljenjima odgojitelja ruralnih i gradskih sredina o uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces.

H0₃: Ne postoji statistički značajna razlika u stavovima i mišljenjima roditelja i odgojitelja o korištenju komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva.

6.3.2. Instrument anketnog istraživanja

Upitnik sadrži čestice formulirane prema Hornbyevom modelu uključenosti roditelja i podijeljen je u cjeline. Čestice utvrđuju stavove roditelja i odgojitelja o važnosti uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces/stavove o važnosti razmjene informacija i korištenja društvenih mreža u dvosmjernoj komunikaciji roditelja i odgojitelja te stavove o važnosti partnerstva roditelja i odgojitelja (Tablica 10). Ispitanici procjenjuju Likertovom ljestvicom s rasponom iskaza od 1-5 (uopće se ne slažem, ne slažem se, niti se slažem niti se ne slažem, slažem se, u potpunosti se slažem) slaganje s navedenim tvrdnjama. Dobiveni podatci trebali su poslužiti utvrđivanju stanja u vezi s partnerstvom roditelja i odgojitelja dječjih vrtića u ruralnim i gradskim sredinama istočnoga dijela Brodsko-posavske županije.

Da bi se validirao upitnik, provedeno je predistraživanje koje je obuhvatilo dva dječja vrtića u ruralnom, zapadnom dijelu Brodsko-posavske županije i jedan dječji vrtić u Slavonskom Brodu čiji sudionici nisu sudjelovali u anketnom niti u akcijskom istraživanju. U predistraživanju je sudjelovalo 145 ispitanika (136 Ž, 9 M), 11 odgojitelja i 130 roditelja (četiri ispitanika nisu navela pripadaju li skupini odgojitelja ili roditelja). Prosječna dob ispitanika je 34 godine (\bar{x} =34,01, SD=4,50).

Statistička obrada je provedena u programu IBM SPSS 25. Kako bi se ispitala faktorska struktura upitnika od 29 čestica provedena je eksploratorna faktorska analiza (metoda glavnih komponenti). Kaiser-Meyer-Olkinov koeficijent (KMO=0,88) i Bartlettov test sfericiteta ($\chi^2=2873,59$, df=406, p<0,001) ukazuju da je korelacijska matrica prikladna za faktorizaciju. Na temelju Kaiser-Guttmanovog kriterija (karakteristični korijen veći od jedan) izdvojeno je šest faktora koji objašnjavaju 68,94 % varijance. Dobivenim rezultatima analize nije zadovoljeno načelo jednostavne strukture ni načelo interpretabilnosti. U tablici 8 su prikazana faktorska zasićenja.

Tablica 8.

Rezultati metode glavnih komponenti uz oblimin rotaciju – rješenje od 6 faktora

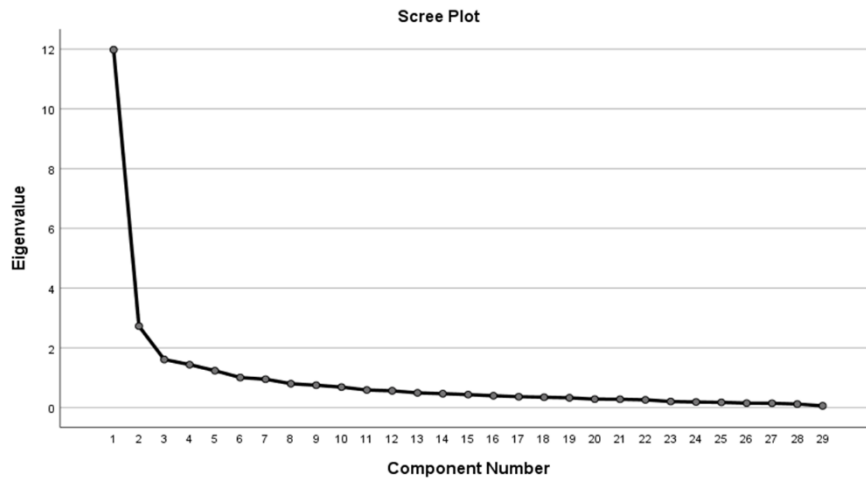
	Faktor						Komuna- liteti
	1	2	3	4	5	6	
27. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnika, očituje se u zajedničkom rješavanju problema.	0,82	-0,02	-0,02	0,04	0,05	-0,04	0,73
23. Važnost partnerskom odnosu daje ravnopravni dijalog odgojitelja i roditelja ili skrbnika.	0,82	0,03	0,14	-0,10	-0,03	-0,01	0,73
22. Partnerski je odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika važan jer omogućuje međusobnu razmjenu informacija o djetetu.	0,84	-0,17	-0,13	0,24	-0,01	-0,12	0,77
26. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnik, očituje se u usmjerenosti na dijete (dijete u fokusu interesa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa)	0,79	0,00	-0,09	0,15	0,18	-0,01	0,75
28. Partnerstvo odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važno jer su u partnerskim odnosima svi ravnopravni.	0,77	0,23	0,12	-0,17	0,08	0,10	0,77
21. Važno je da odgojitelji i roditelji ili skrbnici imaju otvorenu komunikaciju.	0,77	-0,06	-0,23	0,29	0,07	-0,01	0,76
25. Partnerski odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važan jer su jedni drugima međusobna podrška.	0,76	0,04	0,18	-0,12	-0,23	-0,02	0,68
24. Partnerski odnos odgojitelja i skrbnika je važan jer razvija profesionalne kompetencije odgojitelja.	0,75	0,21	0,15	-0,22	-0,08	0,01	0,73

	Faktor						Komuna- liteti
	1	2	3	4	5	6	
29. Partnerski odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika, važan je jer razvija roditeljske kompetencije.	0,66	0,32	0,22	-0,26	0,04	0,07	0,76
20. Važno je da odgojitelji i roditelji ili skrbnici imaju dvosmjernu komunikaciju.	0,59	0,13	0,06	0,10	-0,15	0,02	0,51
19. Prilikom korištenja komunikacijske platforme, važno je voditi računa o zaštiti osobnih podataka.	0,55	-0,12	-0,15	0,33	-0,07	-0,35	0,68
1. Prilikom upisa u dječji vrtić, važno je informirati roditelje ili skrbnike o njihovim pravima i obvezama.	0,47	-0,10	0,06	0,23	0,13	-0,41	0,63
16. Korištenje komunikacijske platforme za dvosmjernu komunikaciju, pogoduje razvoju partnerstva odgojitelja i roditelja ili skrbnika u dječjem vrtiću.	0,45	0,33	0,07	0,18	0,26	-0,09	0,69
15. Komunikacijske platforme daju mogućnost da se roditelje/ skrbnike informira o događanjima koje organizira lokalna zajednica a korisne su za roditelje ili skrbnike	0,37	0,34	0,16	0,15	0,20	-0,04	0,59
17. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija odgojitelja.	0,03	0,76	0,06	0,06	0,20	-0,24	0,78
18. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija roditelja ili skrbnika	0,06	0,75	-0,05	0,10	0,22	-0,18	0,74
14. Važno je da komunikacijske platforme pružaju mogućnost roditeljima ili skrbnicima razmjenu iskustva umrežavanjem u manje grupe koje imaju slične probleme.	0,07	0,73	0,09	-0,01	0,04	0,09	0,62

	Faktor						Komuna- liteti
	1	2	3	4	5	6	
13. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju video uratke djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	0,07	0,72	-0,05	0,09	-0,34	0,03	0,69
12. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju fotografije djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	0,09	0,57	0,12	0,19	-0,32	-0,02	0,66
5. Volontiranje roditelja u odgojno-obrazovnoj skupini prema interesu roditelja ili skrbnika (primjerice boravak s djetetom, predstavljanje svog zanimanja, organiziranje aktivnosti u vrtiću) potiče roditelje ili skrbnike na uključivanje u odgojno-obrazovni proces.	0,31	-0,15	0,78	0,04	0,16	0,26	0,77
4. Važno je uključivati roditelje ili skrbnike i odgojitelje u rad udruga koje imaju za cilj razvoj partnerskih odnosa.	-0,13	0,09	0,76	0,00	-0,04	-0,14	0,62
3. Važno je uključiti roditelje u rad Upravnog vijeća dječjeg vrtića	0,04	-0,07	0,62	0,17	0,03	-0,36	0,62
8. Važno je da roditelji ili skrbnici razmjenjuju informacije s odgojiteljima putem komunikacijske platforme.	-0,02	0,19	0,36	0,61	-0,14	0,00	0,70

	Faktor						Komuna- liteti
	1	2	3	4	5	6	
11. Važno je da u dječjem vrtiću postoje komunikacijske platforme pomoću kojih se roditelje ili skrbnike informira o odgojno-obrazovnom procesu.	0,10	0,35	0,00	0,58	-0,04	-0,11	0,70
6. Važno je da komunikacijske platforme (WhatsApp, Viber, Facebook) pružaju mogućnost uključivanja roditelja/ skrbnika u odgojno-obrazovni proces.	0,22	0,11	0,29	0,53	0,16	-0,06	0,70
7. Važno je da se roditelji ili skrbnici svakodnevno upoznaju s odgojno-obrazovnim procesom putem komunikacijskih platformi.	0,00	0,23	0,41	0,53	-0,27	0,05	0,74
9. Komunikaciju roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi ne treba vremenski ograničavati kada su u pitanju informacije koje su od neizmjerne važnosti.	0,09	0,42	-0,10	0,44	0,10	0,38	0,59
10. Komunikacija roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi, treba se odvijati isključivo u unaprijed dogovorenom vremenu.	-0,06	0,07	0,07	-0,04	0,75	0,02	0,56
2. Važno je da roditelji ili skrbnici imaju mogućnost povratne informacije o odgojno- obrazovnom procesu putem anonimnih anketa ili komunikacijskih platformi	0,06	0,36	0,12	-0,10	-0,03	-0,70	0,71
Karakteristični korijen	11,98	2,73	1,61	1,44	1,23	1,01	
% objašnjene varijance	41,31	9,40	5,55	4,96	4,26	3,47	

S obzirom na to da Cattellovo scree plot grafički prikaz vidljiv iz Slike 17 upućuje na postojanje dva faktora, ponovljena je analiza glavnih komponenti na 29 čestica kako bi se ispitalo dvofaktorsko rješenje.

Slika 17. Grafički prikaz Cattellovog scree plot

Izlučeni faktori objašnjavaju 50,70 % varijance. Nekoliko čestica je zasićeno s oba faktora, a čestica 10. *Komunikacija roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi, treba se odvijati isključivo u unaprijed dogovorenom vremenu* pokazuje vrlo niska zasićenja i komunalitet.

Tablica 9.

Rezultati metode glavnih komponenti uz oblimin rotaciju – dvofaktorsko rješenje (29 čestica)

	Faktor		Komunaliteti
	1	2	
22. Partnerski je odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika važan jer omogućuje međusobnu razmjenu informacija o djetetu.	0,87	-0,07	0,71
27. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnika, očituje se u zajedničkom rješavanju problema.	0,84	0,03	0,73
26. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnik, očituje se u usmjerenosti na dijete (dijete u fokusu interesa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa)	0,84	0,02	0,72

	Faktor		Komunaliteti
	1	2	
21. Važno je da odgojitelji i roditelji ili skrbnici imaju otvorenu komunikaciju.	0,83	-0,04	0,66
23. Važnost partnerskom odnosu daje ravnopravni dijalog odgojitelja i roditelja ili skrbnika.	0,77	0,11	0,68
28. Partnerstvo odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važno jer su u partnerskim odnosima svi ravnopravni.	0,69	0,22	0,65
19. Prilikom korištenja komunikacijske platforme, važno je voditi računa o zaštiti osobnih podataka.	0,67	0,03	0,47
25. Partnerski odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važan jer su jedni drugima međusobna podrška.	0,64	0,17	0,54
24. Partnerski odnos odgojitelja i skrbnika je važan jer razvija profesionalne kompetencije odgojitelja.	0,64	0,24	0,60
1. Prilikom upisa u dječji vrtić, važno je informirati roditelje ili skrbnike o njihovim pravima i obvezama.	0,64	0,09	0,47
29. Partnerski odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika, važan je jer razvija roditeljske kompetencije.	0,55	0,33	0,57
20. Važno je da odgojitelji i roditelji ili skrbnici imaju dvosmjernu komunikaciju.	0,53	0,27	0,47
16. Korištenje komunikacijske platforme za dvosmjernu komunikaciju, pogoduje razvoju partnerstva odgojitelja i roditelja ili skrbnika u dječjem vrtiću.	0,52	0,41	0,63
10. Komunikacija roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi, treba se odvijati isključivo u unaprijed dogovorenem vremenu.	0,12	-0,07	0,01
7. Važno je da se roditelji ili skrbnici svakodnevno upoznaju s odgojno-obrazovnim procesom putem komunikacijskih platformi.	-0,03	0,77	0,57
12. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju fotografije djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	-0,02	0,77	0,57
17. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija odgojitelja.	0,07	0,75	0,62
13. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju video uratke djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	-0,09	0,74	0,51
8. Važno je da roditelji ili skrbnici razmjenjuju informacije s odgojiteljima putem komunikacijske platforme.	0,02	0,71	0,52

	Faktor		Komunaliteti
	1	2	
14. Važno je da komunikacijske platforme pružaju mogućnost roditeljima ili skrbnicima razmjenu iskustva umrežavanjem u manje grupe koje imaju slične probleme.	-0,02	0,71	0,49
18. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija roditelja ili skrbnika	0,11	0,69	0,55
11. Važno je da u dječjem vrtiću postoje komunikacijske platforme pomoću kojih se roditelje ili skrbnike informira o odgojno-obrazovnom procesu.	0,17	0,63	0,52
4. Važno je uključivati roditelje ili skrbnike i odgojitelje u rad udruga koje imaju za cilj razvoj partnerskih odnosa.	-0,12	0,56	0,28
6. Važno je da komunikacijske platforme(WhatsApp, Viber, Facebook) pružaju mogućnost uključivanja roditelja/ skrbnika u odgojno-obrazovni proces.	0,35	0,52	0,55
9. Komunikaciju roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi ne treba vremenski ograničavati kada su u pitanju informacije koje su od neizmjerne važnosti.	0,05	0,49	0,27
15. Komunikacijske platforme daju mogućnost da se roditelje/ skrbnike informira o događanjima koje organizira lokalna zajednica a korisne su za roditelje ili skrbnike	0,41	0,47	0,55
2. Važno je da roditelji ili skrbnici imaju mogućnost povratne informacije o odgojno- obrazovnom procesu putem anonimnih anketa ili komunikacijskih platformi	0,17	0,43	0,28
3. Važno je uključiti roditelje u rad Upravnog vijeća dječjeg vrtića	0,17	0,42	0,27
5. Volontiranje roditelja u odgojno-obrazovnoj skupini prema interesu roditelja ili skrbnika (primjerice boravak s djetetom, predstavljanje svog zanimanja, organiziranje aktivnosti u vrtiću) potiče roditelje ili skrbnike na uključivanje u odgojno-obrazovni proces.	0,30	0,31	0,26
Karakteristični korijen	11,98	2,73	
% objašnjene varijance	41,31	9,40	

Analiza s dva faktora je ponovljena na 23 čestice, nakon isključivanja čestice 10. *Komunikacija roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi, treba se odvijati isključivo u unaprijed dogovorenom vremenu* i čestica koje su narušavale jednostavnu strukturu (5. *Volontiranje roditelja u odgojno-obrazovnoj skupini prema interesu roditelja ili skrbnika*

(primjerice boravak s djetetom, predstavljanje svog zanimanja, organiziranje aktivnosti u vrtiću) potiče roditelje ili skrbnike na uključivanje u odgojno-obrazovni proces., 6. Važno je da komunikacijske platforme (WhatsApp, Viber, Facebook) pružaju mogućnost uključivanja roditelja/ skrbnika u odgojno-obrazovni proces., 15. Komunikacijske platforme daju mogućnost da se roditelje/skrbnike informira o događanjima koje organizira lokalna zajednica a korisne su za roditelje ili skrbnike, 16. Korištenje komunikacijske platforme za dvosmjernu komunikaciju, pogoduje razvoju partnerstva odgojitelja i roditelja ili skrbnika u dječjem vrtiću., 20. Važno je da odgojitelji i roditelji ili skrbnici imaju dvosmjernu komunikaciju., 29. Partnerski odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika, važan je jer razvija roditeljske kompetencije.)

Rezultati analize (faktorska zasićenja, komunaliteti, karakteristični korijeni, postotak objašnjene varijance) su prikazani u Tablici 10. Prvi faktor *Partnerstvo* objašnjava 53,33 % varijance i zasićen je s 11 čestica, dok drugi faktor *Uključenost/Komunikacija* sadrži 12 čestica.

Tablica 10.

Rezultati metode glavnih komponenti uz oblimum rotaciju – dvofaktorsko rješenje (23 čestice)

	Faktor 1	Faktor 2	Komunaliteti
22. Partnerski je odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika važan jer omogućuje međusobnu razmjenu informacija o djetetu.	0,92	-0,14	0,73
27. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnika, očituje se u zajedničkom rješavanju problema.	0,87	-0,03	0,73
21. Važno je da odgojitelji i roditelji ili skrbnici imaju otvorenu komunikaciju.	0,87	-0,10	0,68
26. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnik, očituje se u usmjerenosti na dijete (dijete u fokusu interesa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa)	0,87	-0,05	0,72
23. Važnost partnerskom odnosu daje ravnopravni dijalog odgojitelja i roditelja ili skrbnika.	0,79	0,05	0,67
19. Prilikom korištenja komunikacijske platforme, važno je voditi računa o zaštiti osobnih podataka.	0,72	-0,02	0,51

	Faktor 1	Faktor 2	Komunaliteti
28. Partnerstvo odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važno jer su u partnerskim odnosima svi ravnopravni.	0,69	0,18	0,62
1. Prilikom upisa u dječji vrtić, važno je informirati roditelje ili skrbnike o njihovim pravima i obvezama.	0,68	0,04	0,49
25. Partnerski odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važan jer su jedni drugima međusobna podrška.	0,67	0,14	0,55
24. Partnerski odnos odgojitelja i skrbnika je važan jer razvija profesionalne kompetencije odgojitelja.	0,65	0,20	0,58
20. Važno je da odgojitelji i roditelji ili skrbnici imaju dvosmjernu komunikaciju.	0,55	0,22	0,47
12. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju fotografije djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	-0,01	0,78	0,60
13. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju video uratke djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	-0,08	0,77	0,54
17. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija odgojitelja.	0,05	0,76	0,62
7. Važno je da se roditelji ili skrbnici svakodnevno upoznaju s odgojno-obrazovnim procesom putem komunikacijskih platformi.	-0,01	0,76	0,56
14. Važno je da komunikacijske platforme pružaju mogućnost roditeljima ili skrbnicima razmjenu iskustva umrežavanjem u manje grupe koje imaju slične probleme.	-0,03	0,71	0,49
8. Važno je da roditelji ili skrbnici razmjenjuju informacije s odgojiteljima putem komunikacijske platforme.	0,04	0,71	0,53
18. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija roditelja ili skrbnika.	0,10	0,69	0,55
11. Važno je da u dječjem vrtiću postoje komunikacijske platforme pomoću kojih se roditelje ili skrbnike informira o odgojno-obrazovnom procesu.	0,19	0,62	0,54
4. Važno je uključivati roditelje ili skrbnike i odgojitelje u rad udruga koje imaju za cilj razvoj partnerskih odnosa.	-0,13	0,56	0,26

	Faktor 1	Faktor 2	Komunaliteti
9. Komunikaciju roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi ne treba vremenski ograničavati kada su u pitanju informacije koje su od neizmjerne važnosti.	0,05	0,50	0,27
2. Važno je da roditelji ili skrbnici imaju mogućnost povratne informacije o odgojno- obrazovnom procesu putem anonimnih anketa ili komunikacijskih platformi	0,18	0,42	0,29
3. Važno je uključiti roditelje u rad Upravnog vijeća dječjeg vrtića	0,18	0,40	0,26
Karakteristični korijen	9,57	2,70	
% objašnjene varijance	41,59	11,73	

Za dobivene skale koje predstavljaju izlučeni faktori, provedena je analiza pouzdanosti računanjem koeficijenata unutarnje konzistencije Cronbach alfa (α). Za prvu skalu *Partnerstvo* koja se sastoji od 11 čestica $\alpha=0,9$, a za drugu *Uključenost/Komunikacija* koja se sastoji od 12 čestica $\alpha=0,88$. Ovi koeficijenti ukazuju na visoku pouzdanost skala.

U tablicama je navedena deskriptivna statistika pojedinih čestica koje pripadaju svakoj skali (\bar{x} -aritmetička sredina, SD-standardna devijacija), korigirane korelacije s ukupnim rezultatom na skali (r_{it}) i koliko bi iznosio Cronbach α nakon isključivanja pojedine čestice.

Sve korigirane korelacije s ukupnim rezultatom na skali su dovoljno visoke ($>0,40$) za obje skale. Isključivanje pojedinih čestica skale *Partnerstvo*, ne bi povećalo pouzdanost skale, a za drugu skalu *Uključenost/ Komunikacija* bi isključivanje čestice 9. *Komunikaciju roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi ne treba vremenski ograničavati kada su u pitanju informacije koje su od neizmjerne važnosti* neznatno povećalo koeficijent pouzdanosti (nakon isključivanja čestice $\alpha=0,89$).

Tablica 11.

Statistički pokazatelji pouzdanosti za skalu Partnerstvo.

	\bar{x}	SD	r_{it}	Cronbach α ako se čestica izostavi
1. Prilikom upisa u dječji vrtić, važno je informirati roditelje ili skrbnike o njihovim pravima i obvezama.	4,85	0,48	0,63	0,93
19. Prilikom korištenja komunikacijske platforme, važno je voditi računa o zaštiti osobnih podataka.	4,69	0,66	0,63	0,93
20. Važno je da odgojitelji i roditelji ili skrbnici imaju dvosmjernu komunikaciju.	4,70	0,56	0,62	0,93
21. Važno je da odgojitelji i roditelji ili skrbnici imaju otvorenu komunikaciju.	4,68	0,68	0,75	0,93
22. Partnerski je odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika važan jer omogućuje međusobnu razmjenu informacija o djetetu.	4,69	0,60	0,78	0,92
23. Važnost partnerskom odnosu daje ravnopravni dijalog odgojitelja i roditelja ili skrbnika.	4,54	0,61	0,78	0,92
24. Partnerski odnos odgojitelja i skrbnika je važan jer razvija profesionalne kompetencije odgojitelja.	4,53	0,62	0,71	0,93
25. Partnerski odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važan jer su jedni drugima međusobna podrška.	4,59	0,61	0,70	0,93
26. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnik, očituje se u usmjerenosti na dijete (dijete u fokusu interesa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa)	4,62	0,66	0,79	0,92
27. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnika, očituje se u zajedničkom rješavanju problema.	4,63	0,62	0,81	0,92
28. Partnerstvo odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važno jer su u partnerskim odnosima svi ravnopravni.	4,57	0,65	0,74	0,93

Tablica 12.

Statistički pokazatelji pouzdanosti za skalu Uključenost/komunikacija

	\bar{x}	SD	r_{it}	Cronbach α ako se čestica izostavi
2. Važno je da roditelji ili skrbnici imaju mogućnost povratne informacije o odgojno- obrazovnom procesu putem anonimnih anketa ili komunikacijskih platformi.	4,55	0,76	0,45	0,88
3. Važno je uključiti roditelje u rad Upravnog vijeća dječjeg vrtića.	4,22	0,80	0,43	0,88
4. Važno je uključivati roditelje ili skrbnike i odgojitelje u rad udruga koje imaju za cilj razvoj partnerskih odnosa.	4,14	0,75	0,41	0,88
7. Važno je da se roditelji ili skrbnici svakodnevno upoznaju s odgojno-obrazovnim procesom putem komunikacijskih platformi.	4,31	0,86	0,67	0,87
8. Važno je da roditelji ili skrbnici razmjenjuju informacije s odgojiteljima putem komunikacijske platforme.	4,34	0,89	0,66	0,87
9. Komunikaciju roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi ne treba vremenski ograničavati kada su u pitanju informacije koje su od neizmjerne važnosti.	4,20	0,96	0,44	0,89
11. Važno je da u dječjem vrtiću postoje komunikacijske platforme pomoću kojih se roditelje ili skrbnike informira o odgojno-obrazovnom procesu.	4,32	0,79	0,68	0,87
12. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju fotografije djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	4,31	0,79	0,69	0,87
13. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju video uratke djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	4,22	0,81	0,63	0,87
14. Važno je da komunikacijske platforme pružaju mogućnost roditeljima ili skrbnicima razmjenu iskustva umrežavanjem u manje grupe koje imaju slične probleme.	3,93	0,89	0,60	0,87
17. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija odgojitelja.	4,04	0,81	0,71	0,87
18. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija roditelja ili skrbnika.	4,01	0,79	0,68	0,87

Provedena je i dodatna analiza kako bi se ispitalo i trofaktorsko rješenje na temelju teorijske podloge, prema kojoj se 29 čestica grupira u tri cjeline. Rezultati dobiveni analizom glavnih komponenti uz kosokutnu Oblimin rotaciju, s unaprijed zadanim brojem faktora (tri faktora) prikazani su u tablici 13. Tri izlučena faktora objašnjavaju 56,25% varijance. Nekoliko je čestica zasićeno s dva faktora, čestica 10. *Komunikacija roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi, treba se odvijati isključivo u unaprijed dogovorenom vremenu* nije zasićena nijednim faktorom, a trećim faktorom su obuhvaćene samo tri čestice. Nije zadovoljeno načelo jednostavne strukture, ni načelo interpretabilnosti.

Tablica 13.

Rezultati metode glavnih komponenti uz oblamin rotaciju – trofaktorsko rješenje

	Faktor			Komunaliteti
	1	2	3	
22. Partnerski je odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika važan jer omogućuje međusobnu razmjenu informacija o djetetu.	0,89	0,00	-0,16	0,74
21. Važno je da odgojitelji i roditelji ili skrbnici imaju otvorenu komunikaciju.	0,87	0,09	-0,28	0,75
26. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnik, očituje se u usmjerenosti na dijete(dijete u fokusu interesa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa)	0,86	0,06	-0,09	0,74
27. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnika, očituje se u zajedničkom rješavanju problema.	0,84	0,01	0,02	0,73
23. Važnost partnerskom odnosu daje ravnopravni dijalog odgojitelja i roditelja ili skrbnika.	0,74	0,00	0,22	0,70
19. Prilikom korištenja komunikacijske platforme, važno je voditi računa o zaštiti osobnih podataka.	0,71	0,12	-0,20	0,52
28. Partnerstvo odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važno jer su u partnerskim odnosima svi ravnopravni.	0,67	0,10	0,23	0,67
1. Prilikom upisa u dječji vrtić, važno je informirati roditelje ili skrbnike o njihovim pravima i obvezama.	0,64	0,07	0,04	0,47
25. Partnerski odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važan jer su jedni drugima međusobna podrška.	0,61	0,04	0,28	0,58
24. Partnerski odnos odgojitelja i skrbnika je važan jer razvija profesionalne kompetencije odgojitelja.	0,61	0,10	0,30	0,64

	Faktor			Komunaliteti
	1	2	3	
16. Korištenje komunikacijske platforme za dvosmjernu komunikaciju, pogoduje razvoju partnerstva odgojitelja i roditelja ili skrbnika u dječjem vrtiću.	0,54	0,38	0,07	0,64
20. Važno je da odgojitelji i roditelji ili skrbnici imaju dvosmjernu komunikaciju.	0,53	0,23	0,08	0,47
29. Partnerski odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika, važan je jer razvija roditeljske kompetencije.	0,52	0,16	0,37	0,63
15. Komunikacijske platforme daju mogućnost da se roditelje/ skrbnike informira o događanjima koje organizira lokalna zajednica a korisne su za roditelje ili skrbnike.	0,42	0,40	0,16	0,55
10. Komunikacija roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi, treba se odvijati isključivo u unaprijed dogovorenom vremenu.	0,11	-0,09	0,04	0,02
13. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju video uratke djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	-0,04	0,75	0,02	0,55
12. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju fotografije djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	0,01	0,71	0,14	0,58
11. Važno je da u dječjem vrtiću postoje komunikacijske platforme pomoću kojih se roditelje ili skrbnike informira o odgojno-obrazovnom procesu.	0,23	0,71	-0,14	0,63
17. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija odgojitelja.	0,10	0,70	0,13	0,63
18. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija roditelja ili skrbnika.	0,15	0,70	0,01	0,59
7. Važno je da se roditelji ili skrbnici svakodnevno upoznaju s odgojno-obrazovnim procesom putem komunikacijskih platformi.	-0,02	0,66	0,25	0,57
14. Važno je da komunikacijske platforme pružaju mogućnost roditeljima ili skrbnicima razmjenu iskustva umrežavanjem u manje grupe koje imaju slične probleme.	0,00	0,65	0,16	0,50
8. Važno je da roditelji ili skrbnici razmjenjuju informacije s odgojiteljima putem komunikacijske platforme.	0,04	0,64	0,17	0,53

	Faktor			Komunaliteti
	1	2	3	
9. Komunikaciju roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi ne treba vremenski ograničavati kada su u pitanju informacije koje su od neizmjerne važnosti.	0,11	0,61	-0,23	0,41
6. Važno je da komunikacijske platforme(WhatsApp, Viber, Facebook) pružaju mogućnost uključivanja roditelja/ skrbnika u odgojno-obrazovni proces.	0,36	0,47	0,13	0,55
2. Važno je da roditelji ili skrbnici imaju mogućnost povratne informacije o odgojno- obrazovnom procesu putem anonimnih anketa ili komunikacijskih platformi	0,16	0,31	0,25	0,29
4. Važno je uključivati roditelje ili skrbnike i odgojitelje u rad udruga koje imaju za cilj razvoj partnerskih odnosa.	-0,20	0,22	0,74	0,60
5. Volontiranje roditelja u odgojno-obrazovnoj skupini prema interesu roditelja ili skrbnika (primjerice boravak s djetetom, predstavljanje svog zanimanja, organiziranje aktivnosti u vrtiću) potiče roditelje ili skrbnike na uključivanje u odgojno-obrazovni proces.	0,21	-0,03	0,71	0,62
3. Važno je uključiti roditelje u rad Upravnog vijeća dječjeg vrtića.	0,11	0,16	0,57	0,45
Karakteristični korijen	11,98	2,73	1,61	
% objašnjene varijance	41,31	9,40	5,55	

6.3.3. Uzorak anketnog istraživanja

Metodom slučajnog odabira, 13 je dječjih vrtića u istočnom dijelu Brodsko-posavske županije imalo mogućnost sudjelovanja u anketnom istraživanju. Petz (2007) smatra da se slučajni uzorak sastavlja prema unaprijed određenim principima koji omogućavaju jednaku šansu uključenosti individuama u uzorak. Slučajnim klikom pokazivača na tablicu u kojoj je navedeno 13 dječjih vrtića, nasumce je izabrano šest gradskih i dva dječja vrtića u ruralnim sredinama koji su potom sudjelovali u anketnom istraživanju. Uzorak je činilo 633 odgojitelja i roditelja od koji je 76 odgojitelja i 557 roditelja. Sociodemografski podatci koji se odnose na spol ukazuju da je od ukupnog broja ispitanika, 558 žena i 70 muškaraca, a pet se ispitanika nije željelo izjasniti o spolu. Od ukupnog broja 369 ispitanika se izjasnilo da se njihov vrtić nalazi u gradu dok se vrtić 264 ispitanika nalazi u selu. S obzirom na to da su u istraživanju sudjelovali roditelji i odgojitelji, broj odgojitelja sačinjavao je 12% dok su 88% ispitanika bili roditelji. Od

čega je najviše ispitanika, 50.9% sa završenom srednjom školom. Deskriptivni pokazatelji nezavisnih varijabli prikazani su u Tablici 14 i Tablici 15.

Tablica 14.

Deskriptivni pokazatelji – broj odgojitelja uključenih u istraživanje prema spolu, mjestu vrtića i obrazovanju.

Odgojitelji		N	%
Spol	Ženski	73	96,05
	Muški	2	2,63
	Ne želi se izjasniti	1	1,32
mjesto vrtića	grad	51	53,95
	selo	35	46,05
Obrazovanje ispitanika	osnovna škola	0	0
	srednja škola	6	7,89
	VŠS/prvostupnik	35	46,05
	VSS/magistar struke	35	46,05
	poslijediplomsko obrazovanje	0	0

*N- broj ispitanika, %-postotak ispitanika

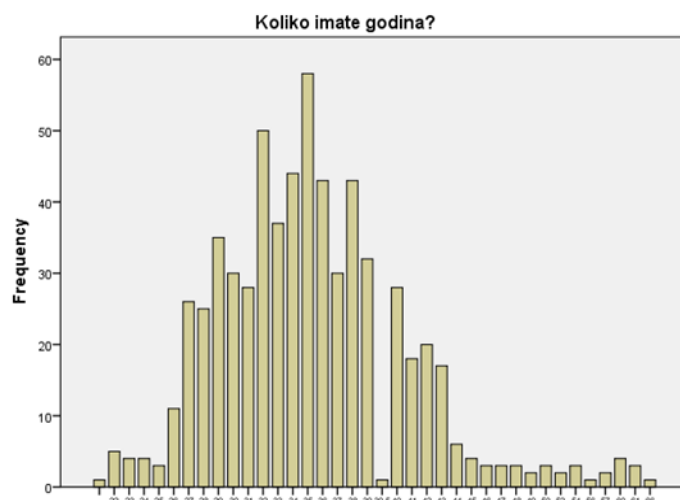
Tablica 15.

Deskriptivni pokazatelji – broj roditelja uključenih u istraživanje prema spolu, mjestu vrtića i obrazovanju.

RODITELJI		N	%
Spol	Ženski	485	87,07
	Muški	68	12,21
	Ne želi se izjasniti	4	0,72
mjesto vrtića	grad	328	58,89
	selo	229	41,11
Obrazovanje ispitanika	osnovna škola	15	2,69
	srednja škola	317	56,91
	VŠS/prvostupnik	68	12,21
	VSS/magistar struke	146	26,22
	poslijediplomsko obrazovanje	8	1,44

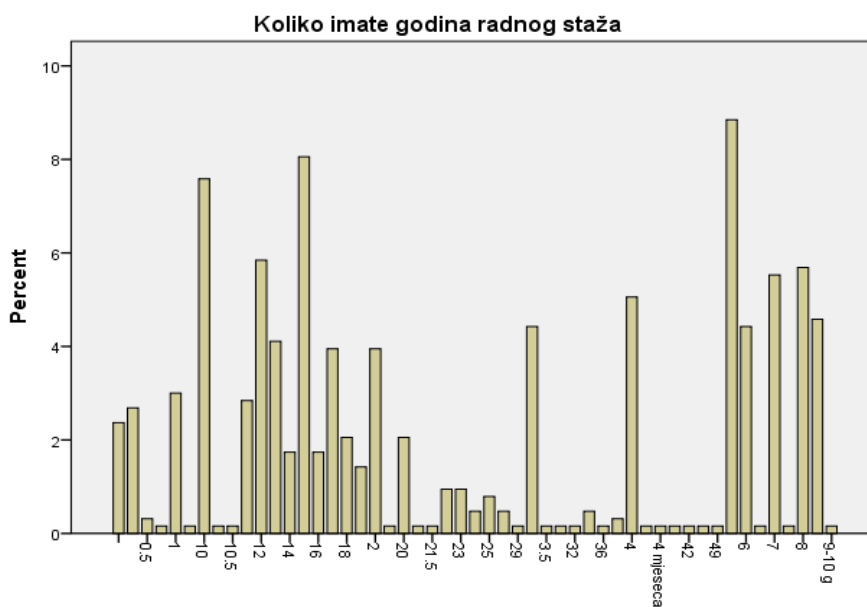
*N- broj ispitanika, %-postotak ispitanika

Deskriptivni pokazatelji ukazuju na raspon godina ispitanika od 22 do 66. Iz grafičkog prikaza (Slika 18), vidljivo je da se starosna dob ispitanika kreće od 26 do 35 godina.

Slika 18. Broj ispitanika prema dobi

Deskriptivni pokazatelji pokazuju da većina ispitanika ima od 6 do 15 godina radnog staža (Slika 19).

Slika 19. Broj odgojitelja prema radnom stažu

6.3.3.1. Deskriptivni parametri zavisnih i nezavisnih varijabli

U Tablici 16. prikazani su osnovni deskriptivni parametri aritmetičke sredine (\bar{x}), standardne devijacije (SD), minimalni (MIN) i maksimalni rezultati (MAX). Daljnjom analizom osnovnih deskriptivnih parametara utvrđivala se normalnost distribucije varijabli pomoću K–S testa (*Kolmogorov-Smirnov test*) na razini statističke pogreške $p < 0,05$. Granična vrijednost K–S testa za uzorak ispitanika $N=633$ iznosi 0,05. U skladu s navedenim, varijable smo testirali uz pomoć neparametrijskih statističkih testova. Prikazani deskriptivni parametri odnose se na sve zavisne varijable (Tablica 16).

Tablica 16.

Deskriptivni pokazatelji zavisnih varijabli

Varijable	N	\bar{x}	Min	Max	SD	K-S
1. Važno je da roditelji ili skrbnici imaju mogućnost povratne informacije o odgojno-obrazovnom procesu putem anonimnih anketa ili komunikacijskih platformi.	633	4,47	1,00	5,00	0,79	0,00
2. Važno je uključiti roditelje u rad Upravnog vijeća dječjeg vrtića.	633	3,40	1,00	5,00	0,92	0,00
3. Važno je uključivati roditelje ili skrbnike i odgojitelje u rad udruga koje imaju za cilj razvoj partnerskih odnosa.	633	3,90	1,00	5,00	0,88	0,00
4. Važno je da se roditelji ili skrbnici svakodnevno upoznaju s odgojno-obrazovnim procesom putem komunikacijskih platformi.	633	4,01	1,00	5,00	1,04	0,00
5. Važno je da roditelji ili skrbnici razmjenjuju informacije s odgojiteljima putem komunikacijske platforme.	633	4,04	1,00	5,00	1,05	0,00
6. Komunikaciju roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi ne treba vremenski ograničavati kada su u pitanju informacije koje su od neizmjerne važnosti.	633	4,01	1,00	5,00	1,08	0,00

Varijable	N	\bar{x}	Min	Max	SD	K-S
7. Važno je da u dječjem vrtiću postoje komunikacijske platforme pomoću kojih se roditelje ili skrbnike informira o odgojno-obrazovnom procesu.	633	4,18	1,00	5,00	0,98	0,00
8. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju fotografije djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	633	4,04	1,00	5,00	0,98	0,00
9. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju video uratke djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	633	3,97	1,00	5,00	0,99	0,00
10. Važno je da komunikacijske platforme pružaju mogućnost roditeljima ili skrbnicima razmjenu iskustva umrežavanjem u manje grupe koje imaju slične probleme.	633	3,82	1,00	5,00	0,99	0,00
11. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija odgojitelja.	632	3,89	1,00	5,00	0,95	0,00
12. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija roditelja ili skrbnika.	633	3,86	1,00	5,00	0,60	0,00
13. Prilikom korištenja komunikacijske platforme, važno je voditi računa o zaštiti osobnih podataka.	633	4,51	1,00	5,00	0,81	0,00
14. Važnost partnerstva očituje se u dvosmjernoj komunikaciji odgojitelja i roditelja ili skrbnika.	633	4,66	1,00	5,00	0,61	0,00
15. Važnost partnerstva očituje se u otvorenoj komunikaciji odgojitelja i roditelja ili skrbnika.	633	4,66	1,00	5,00	0,66	0,00
16. Partnerski je odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika važan jer omogućuje međusobnu razmjenu informacija o djetetu.	633	4,67	1,00	5,00	0,63	0,00
17. Važnost partnerskom odnosu daje ravnopravni dijalog odgojitelja i roditelja ili skrbnika.	633	4,52	1,00	5,00	0,73	0,00

Varijable	N	\bar{x}	Min	Max	SD	K-S
18. Partnerski odnos odgojitelja i skrbnika je važan jer razvija profesionalne kompetencije odgojitelja.	633	4,39	1,00	5,00	0,79	0,00
19. Partnerski odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važan jer su jedni drugima međusobna podrška.	633	4,55	1,00	5,00	0,72	0,00
20. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnik, očituje se u usmjerenosti na dijete (dijete u fokusu interesa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa)	633	4,63	1,00	5,00	0,66	0,00
21. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnika, očituje se u zajedničkom rješavanju problema.	633	4,61	1,00	5,00	0,70	0,00
22. Partnerstvo odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važno jer su u partnerskim odnosima svi ravnopravni.	633	4,49	1,00	5,00	0,76	0,00
23. Prilikom upisa u dječji vrtić, važno je informirati roditelje ili skrbnike o njihovim pravima i obvezama	633	4,85	1,00	5,00	0,63	0,00

*N=broj ispitanika, \bar{x} =aritmetička sredina, Min=minimalan odgovor, Max=maksimalan odgovor, SD=standardna devijacija

Deskriptivnim pokazateljima utvrđen je raspon odgovora od 1,00 do 5,00. Najniže slaganje prema aritmetičkoj sredini 3,40 vidljiva je u varijabli *Važno je uključiti roditelje u rad Upravnog vijeća dječjeg vrtića* uz standardnu devijaciju od 0,92. Dok su varijable *Važnost partnerstva očituje se u dvosmjernoj komunikaciji odgojitelja i roditelja ili skrbnika* i *Važnost partnerstva očituje se u otvorenoj komunikaciji odgojitelja i roditelja ili skrbnika* imale najviše slaganje prema aritmetičkoj sredini 4,66 uz standardnu devijaciju od 0,66 i 0,61.

U Tablici 17. prikazana je pouzdanost upitnika pomoću Chrobach Alphe. Pouzdanost je izrazito visoka i iznosi $\alpha=0,94$.

Tablica 17.

Pouzdanost upitnika

Cronbach alfa	Standardizirana alfa	N
0,94	0,94	493

Primjenom *Mann-Whitney U* testa za neparametrijske podatke utvrđena je statistički značajna razlika između odgojitelja i roditelja u pet varijabli o **važnosti partnerstva** (Tablica 18). Statistički značajna razlika utvrđena je u varijablama: *Važnost partnerstva očituje se u dvosmjernoj komunikaciji odgojitelja i roditelja ili skrbnika* ($Z=-2,13$; $p=0,03$), *Partnerski je odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika važan jer omogućuje međusobnu razmjenu informacija o djetetu* ($Z=-2,07$, $p=0,014$), *Važnost partnerskom odnosu daje ravnopravni dijalog odgojitelja i roditelja ili skrbnika* ($Z=-2,64$; $p=0,01$), *Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnik, očituje se u usmjerenosti na dijete (dijete u fokusu interesa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa)* ($Z=-2,52$; $p=0,01$), *Prilikom korištenja komunikacijske platforme, važno je voditi računa o zaštiti osobnih podataka* ($Z=-2,91$; $p=0,00$).

Tablica 18.

Stavovi i mišljenja roditelja i odgojitelja o važnosti partnerstva

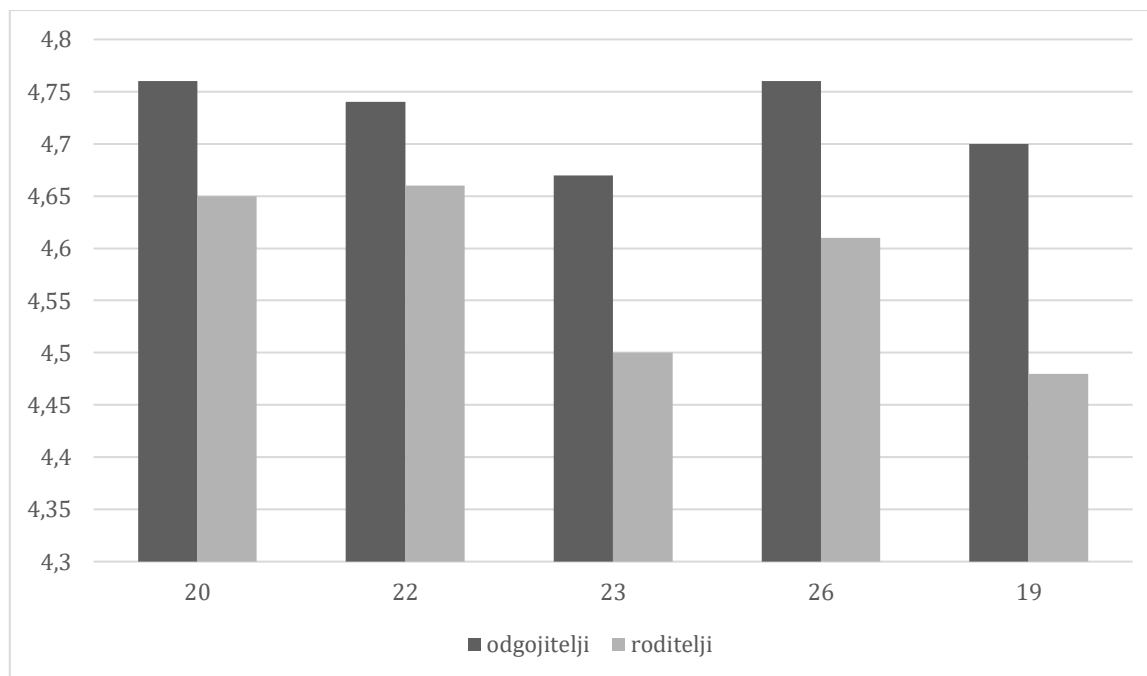
Varijabla	\bar{x}		SD		Z	P-value
	O	R	O	R		
20. Važnost partnerstva očituje se u dvosmjernoj komunikaciji odgojitelja i roditelja ili skrbnika.	4,76	4,65	0,61	0,61	-2,13	0,03
21. Važnost partnerstva očituje se u otvorenoj komunikaciji odgojitelja i roditelja ili skrbnika.	4,70	4,66	0,71	0,65	-1,08	0,08
22. Partnerski je odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika važan jer omogućuje međusobnu razmjenu informacija o djetetu.	4,74	4,66	0,72	0,62	-2,07	0,014

Varijabla	\bar{x}		SD		Z	p-value
	O	R	O	R		
23. Važnost partnerskom odnosu daje ravnopravni dijalog odgojitelja i roditelja ili skrbnika.	4,67	4,50	0,72	0,73	-2,64	0,01
24. Partnerski odnos odgojitelja i skrbnika je važan jer razvija profesionalne kompetencije odgojitelja.	4,47	4,38	0,87	0,78	-1,60	0,11
25. Partnerski odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važan jer su jedni drugima međusobna podrška.	4,62	4,54	0,75	0,72	-1,42	0,15
26. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnik, očituje se u usmjerenosti na dijete (dijete u fokusu interesa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa).	4,76	4,61	0,63	0,66	-2,52	0,01
27. Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnika, očituje se u zajedničkom rješavanju problema.	4,63	4,60	0,71	0,60	-0,52	0,60
28. Partnerstvo odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važno jer su u partnerskim odnosima svi ravnopravni.	4,47	4,49	0,87	0,74	-0,32	0,74
1. Prilikom upisa u dječji vrtić, važno je informirati roditelje ili skrbnike o njihovim pravima i obvezama	4,63	4,60	0,71	0,60	-0,52	0,60
19. Prilikom korištenja komunikacijske platforme, važno je voditi računa o zaštiti osobnih podataka.	4,70	4,48	0,74	0,81	-2,91	0,00

* \bar{x} -aritmetička sredina, SD-standardna devijacija, Z-testa vrijednost, p-value-statistička značajnost, O-odgojitelj, R-roditelj

Odgojitelji više prepoznaju važnost partnerskog odnosa u svim statistički značajnim varijablama u odnosu na roditelje: *Važnost partnerstva očituje se u dvosmjernoj komunikaciji odgojitelja i roditelja ili skrbnika* ($O\bar{x} = 4,76$; $R\bar{x} = 4,65$), *Partnerski je odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika važan jer omogućuje međusobnu razmjenu informacija o djetetu* ($O\bar{x} = 4,76$; $R\bar{x} = 4,66$), *Važnost partnerskom odnosu daje ravnopravni dijalog odgojitelja i roditelja*

ili skrbnika ($O\bar{x} = 4,67$; $R\bar{x} = 4,50$), *Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnik, očituje se u usmjerenosti na dijete (dijete u fokusu interesa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa)* ($O\bar{x} = 4,76$; $R\bar{x} = 4,61$), *Prilikom korištenja komunikacijskih platformi, važno je voditi računa o zaštiti osobnih podataka* ($O\bar{x} = 4,78$; $R\bar{x} = 4,48$), (Slika 20).

Slika 20. Statistički značajne razlike odgojitelja i roditelja o važnosti partnerstva

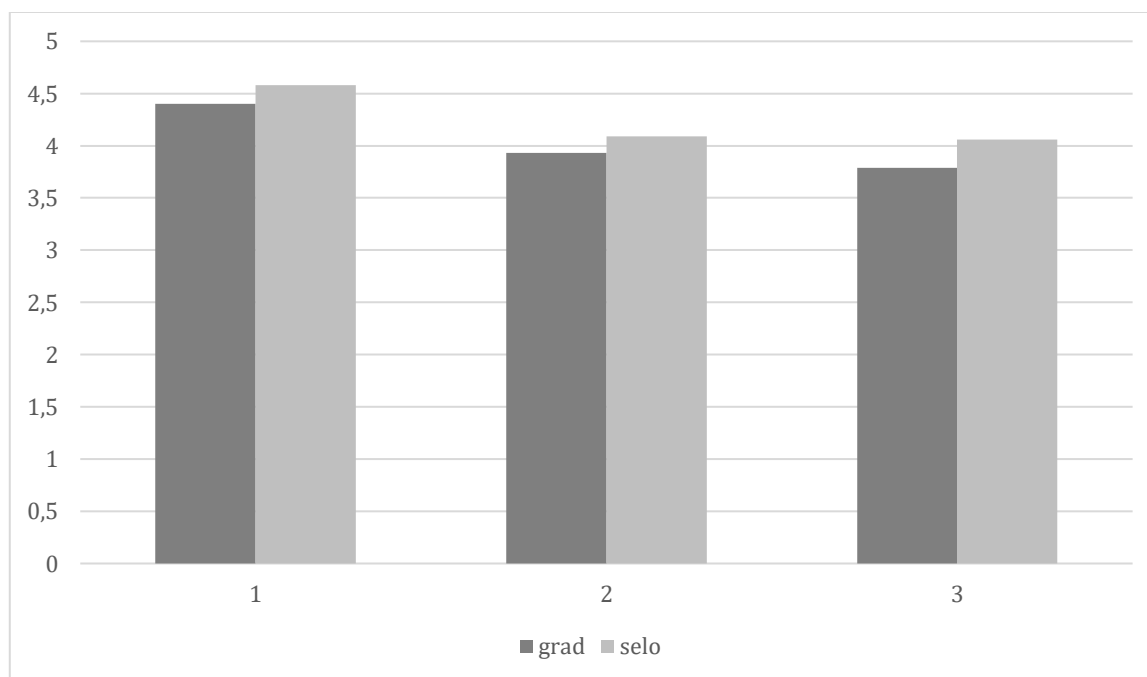
Primjenom Mann-Whitney U testa utvrđena je **statistički značajna razlika između odgojitelja i roditelja grada i sela o uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces** u tri zavisne varijable (Tablica 19). Statistički značajna razlika iz koje je vidljivo da roditelji i odgojitelji dječjih vrtića u ruralnim sredinama smatraju važnijim uključenost roditelja u odgojno-obrazovni proces od roditelja i odgojitelja gradskih vrtića, utvrđena je u varijablama: *Važno je da roditelji ili skrbnici imaju mogućnost povratne informacije o odgojno-obrazovnom procesu putem anonimnih anketa ili komunikacijskih platformi* ($p=0,00$); *Važno je uključiti roditelje u rad Upravnog vijeća dječjeg vrtića* ($p=0,02$); *Važno je uključivati roditelje ili skrbnike i odgojitelje u rad udruga koje imaju za cilj razvoj partnerskih odnosa* ($p=0,00$), (Slika 21).

Tablica 19.

Mann-Whitney U testa – razlika ruralnih i gradskih sredina

Varijabla	\bar{x}		SD		Z	p
	Grad	Selo	Grad	Selo		
1. Važno je da roditelji ili skrbnici imaju mogućnost povratne informacije o odgojno-obrazovnom procesu putem anonimnih anketa ili komunikacijskih platformi	4,40	4,58	0,70	0,84	2,61	0,00
2. Važno je uključiti roditelje u rad Upravnog vijeća dječjeg vrtića	3,93	4,09	0,92	0,91	2,38	0,02
3. Važno je uključivati roditelje ili skrbnike i odgojitelje u rad udruga koje imaju za cilj razvoj partnerskih odnosa.	3,79	4,06	0,89	0,84	3,87	0,00

* \bar{x} -aritmetička sredina, SD-standardna devijacija, Z-testa vrijednost, p - statistička značajnost, O-odgojitelj, R-roditelj

Slika 21. Statistički značajna razlika između odgojitelja i roditelja grada i sela o uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces

U vezi sa stavovima i mišljenjima odgojitelja i roditelja o korištenju komunikacijskih platformi utvrđena je statistički značajna razlika primjenom *Mann-Whitney U* testa u jednoj od ukupno 11 varijabli (Tablica 20).

Tablica 20.

Stavovi i mišljenja odgojitelja i roditelja o korištenju komunikacijskih platformi

Varijabla	\bar{x}		SD		Z	p-value
	O	R	O	R		
7. Važno je da se roditelji ili skrbnici svakodnevno upoznaju s odgojno-obrazovnim procesom putem komunikacijskih platformi.	3,91	4,03	1,12	1,03	0,80	0,42
8. Važno je da roditelji ili skrbnici razmjenjuju informacije s odgojiteljima putem komunikacijske platforme.	3,82	4,07	1,16	1,03	1,77	0,07
9. Komunikaciju roditelja/ skrbnika putem komunikacijskih platformi ne treba vremenski ograničavati kada su u pitanju informacije koje su od neizmjerne važnosti.	4,04	4,01	1,05	1,09	-0,18	0,86
11. Važno je da u dječjem vrtiću postoje komunikacijske platforme pomoću kojih se roditelje ili skrbnike informira o odgojno-obrazovnom procesu.	4,01	4,20	1,11	0,96	1,14	0,26
12. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju fotografije djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	3,94	4,05	1,08	0,95	0,52	0,60
13. Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju video uratke djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	3,88	3,99	1,06	0,99	0,76	0,45

Varijabla	\bar{x}		SD		Z	p-value
	O	R	O	R		
14. Važno je da komunikacijske platforme pružaju mogućnost roditeljima ili skrbnicima razmjenu iskustva umrežavanjem u manje grupe koje imaju slične probleme.	3,74	3,83	1,12	0,97	0,50	0,62
16. Korištenje komunikacijske platforme za dvosmjernu komunikaciju, pogoduje razvoju partnerstva odgojitelja i roditelja ili skrbnika u dječjem vrtiću.	4,57	4,35	0,66	0,77	-2,45	0,01
17. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija odgojitelja.	3,89	3,88	1,09	0,93	-0,35	0,72
18. Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija roditelja ili skrbnika	3,84	3,86	1,07	0,95	0,04	0,97

* \bar{x} -aritmetička sredina, SD-standardna devijacija, Z-testa vrijednost, p-value-statistička značajnost, O-odgojitelj, R-roditelj

6.3.4. Rasprava

Temeljni cilj ovog anketnog istraživanja je utvrditi stavove i mišljenja o partnerstvu roditelja i odgojitelja u ruralnim i gradskim sredinama istočnog dijela Brodsko-posavske županije. Budući da je upitnik formuliran prema Hornbyevom modelu uključenosti roditelja, pitanja su obuhvaćala dijelove koji su se odnosili na važnost partnerstva odgojitelja i roditelja, uključenost roditelja u odgojno-obrazovni proces i pitanja o korištenju komunikacijskih platformi.

Sukladno rezultatima analize upitnika, utvrđeno je da odgojitelji više prepoznaju važnost partnerskog odnosa u statistički značajnim varijablama u odnosu na roditelje. Istraživanjem stavova i mišljenja roditelja i odgojitelja Li, Y. i suradnici (2020), ističu da je jedan od razloga konflikta između roditelja i odgojitelja pedagogiziranje roditelja od strane odgojitelja. Istraživanje je obuhvatilo 15 fokus grupa u kojima su sudjelovali roditelji i odgojitelji. Rezultati istraživanja ukazuju na važnost međusobnog povjerenja, ravnopravnog dijaloga i uvažavanja što odgovara upravo stavovima i mišljenju odgojitelja anketnog istraživanja koji se u odnosu na roditelje više slažu da je za partnerstvo važan ravnopravni dijalog ($O\bar{x} = 4,67$; $R\bar{x}$

=4,50). Također smatraju da je partnerski odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika važan jer omogućuje međusobnu razmjenu informacija o djetetu ($O\bar{x} = 4,76$; $R\bar{x} = 4,66$) i da je pri objavljivanju na komunikacijskim platformama važna zaštita osobnih podataka ($O\bar{x} = 4,78$; $R\bar{x} = 4,48$). Međutim, ono u čemu se roditelji i odgojitelji većinom slažu je da se *Važnost partnerstva očituje u otvorenoj komunikaciji* ($O\bar{x} = 4,70$; $R\bar{x} = 4,49$), *Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnika, očituje se u zajedničkom rješavanju problema* ($O\bar{x} = 4,62$; $R\bar{x} = 4,60$) te da je *Partnerstvo odgojitelja i roditelja ili skrbnika važno jer su u partnerskim odnosima svi ravnopravni* ($O\bar{x} = 4,47$; $R\bar{x} = 4,49$).

Odgojitelji više u odnosu na roditelje smatraju da se važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnika, očituje u usmjerenosti na dijete (dijete u fokusu interesa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa, $O\bar{x} = 4,76$; $\bar{x} = 4,61$). Curry i Holter (2015) u svom su istraživanju zaključili da društvene mreže imaju utjecaj na međusobne odnose roditelja unutar skupine. Razvijeni odnosi imaju pozitivan utjecaj na roditeljsku percepciju o svojoj ulozi u obrazovanju djeteta i jačaju povezanost institucionalnog i obiteljskog odgoja. Moguće da su odgojitelji pokazali veće slaganje u odnosu na roditelje što se tiče usmjerenosti na dijete jer je njihova primarna profesionalna uloga odgoj i obrazovanje djece. Ovome u prilog ide istraživanje stavova odgojitelja o važnosti partnerstva Kaya (2007) čiji rezultati ukazuju da odgojitelji s razvijenim profesionalnim kompetencijama imaju pozitivnije stavove o važnosti partnerskih odnosa s roditeljima jer se osjećaju samoeffikasno i usmjereni su na dijete. Učestalost uključenosti roditelja putem komunikacijskih platformi, Blau i Hamerii (2017) istražili su integracijom sustava za upravljanjem učenja Mashov. Analiza podataka deset izraelskih škola pokazala je povećane digitalne interakcije sudionika odgojno-obrazovnog procesa. Autori ističu da uključivanje roditelja u digitalne inovacije igra važnu ulogu u implementaciji informacijsko komunikacijskih tehnologija u odgojno-obrazovne ustanove.

Važnost holističkog pristupa u odnosima roditelja i odgojitelja ističu i Lima i Kuusisto (2020). Rezultati istraživanja upućuju na temeljne odrednice koje čine razliku suradnje i partnerstva. Naglašavaju važnost istinske posvećenosti razvoju odnosa, međusobnog razumijevanja te usmjeravanje zajedničkih akcija prema zajedničkom cilju. Iako se put u izgradnji odnosa često čini nedostižan, autori ističu da su rezultati studije slučaja pokazali da ukoliko se odnosi grade na temeljnim zajedničkim vrijednostima, put od suradnje do partnerstva roditelja i odgojitelja je moguć.

Što se tiče važnosti uključenosti roditelja, statistički značajna razlika između odgojitelja i roditelja ruralnih i gradskih sredina postoji u tri zavisne varijable. Odgojitelji koji rade u

dječjem vrtiću koji se nalazi u ruralnom području, u nešto se većem postotku u odnosu na odgojitelje urbanih dječjih vrtića slažu da je važno da roditelji ili skrbnici imaju mogućnost povratne informacije o odgojnom i obrazovnom procesu putem anonimnih anketa ili komunikacijskih platformi ($p=0.00$), te da je važno uključiti roditelje u rad Upravnog vijeća dječjeg vrtića. Nadalje, u većoj se mjeri od odgojitelja u gradu slažu da je važno uključivati roditelje ili skrbnike i odgojitelje u rad udruga koje imaju za cilj razvoj partnerskih odnosa ($p=0.00$). Gross i suradnici (2020) u istraživanju koje su proveli u 18 dječjih vrtića u urbanim sredinama, analizom podataka istraživanja došli su do zaključka da kultura škole određuje uključenost roditelja. Stavovi i uvjerenja odgojitelja, pedagoga i ravnatelja uvelike određuju mogu li se roditelji uključiti volontiranjem ili drugim oblicima uključenosti. Autori predlažu daljnje istraživanje stavova i mišljenja odgojitelja, roditelja, pedagoga i ravnatelja u ruralnim sredinama. Iako su rezultati ovog anketnog istraživanja pokazali da su odgojitelji koji rade u ruralnoj sredini više usmjereni na uključenost roditelja od odgojitelja koji rade u gradskoj sredini, ostaje prostor za daljnje kvalitativno istraživanje uloge kulture dječjeg vrtića kao moguće uloge roditeljske uključenosti u odgojno-obrazovni proces.

Rezultati anketnog istraživanja upućuju na veće slaganje odgojitelja u odnosu na roditelje o *Korištenju komunikacijske platforme za dvosmjernu komunikaciju koja pogoduje razvoju partnerstva odgojitelja i roditelja ili skrbnika u dječjem vrtiću* ($O\bar{x} = 4,57$; $R\bar{x} = 4,35$). Suprotno navedenom, važnost korištenja komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva, odgojitelji i roditelji u anketnom istraživanju iskazuju gotovo jednakim slaganjem u određenim tvrdnjama. Rezultati anketnog istraživanja upućuju da se gotovo jednako slažu da je *Važno da se roditelji i ili skrbnici svakodnevno upoznaju s odgojno-obrazovnim procesom putem komunikacijskih platformi* ($O\bar{x} = 3,91$; $R\bar{x} = 4,03$), da je *Važno da u dječjem vrtiću postoje komunikacijske platforme pomoću kojih se roditelji i skrbnici informiraju o odgojno-obrazovnom procesu* ($O\bar{x} = 4,20$; $R\bar{x} = 4,01$). Mogući razlog većem slaganju odgojitelja u odnosu na roditelje je nesigurnost roditelja u vlastite kompetencije i objavljivanje na komunikacijskim platformama. Rezultati anketnog istraživanja ukazuju na stavove roditelja o važnosti komunikacijskih platformi i važnosti informiranja putem istih ali i o mogućoj nesigurnosti u dvosmjernoj komunikaciji. Somolanji Tokić i Vukašinović (2018) u studiji slučaja kojoj je bio za cilj utvrditi kako su se događale promjene u razvoju partnerstva putem Facebook zatvorene roditeljske grupe, zaključuju da grupa omogućuje transparentnost odgojno-obrazovnog procesa, ali ne nužno i dvosmjernu komunikaciju. Naime, istraživanje pokazuje nedostatan angažman roditelja

putem Facebook grupe za roditelje. Manjak dvosmjerne komunikacije roditelje pozicionira kao promatrače odgojno- obrazovnog procesa.

Babalis i suradnici (2015), utvrdili su istražujući komunikacijsku platformu Syneduction, da korištenje komunikacijske platforme upućuje na učinkovitu komunikaciju sudionika odgojno-obrazovnog procesa. Rezultati kvalitativnog istraživanja, u kojemu je intervjuirano 30 obitelji i 30 učitelja, ukazuju na pozitivne stavove sudionika o korištenju komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva roditelja i odgojitelja. Stavovi su različiti s obzirom na vrstu komunikacijske platforme (e-mail ili on line platforme), kontekst u kojem se odvija odgojno-obrazovni rad i digitalnim kompetencijama koje su često barijera u korištenju komunikacijskih platformi.

Rezultati anketnog istraživanja idu u prilog međusobnom slaganju roditelja i odgojitelja da *Komunikacijske platforme pogoduju razvoju kompetencija roditelja i odgojitelja* ($O\bar{x} = 3,84$; $R\bar{x} = 3,86$) i da *Komunikacijske platforme pogoduju razvoju kompetencija odgojitelja* ($O\bar{x} = 3,91$; $R\bar{x} = 4,03$). U istraživanju kojemu je bilo za cilj ispitati stavove i mišljenja roditelja i odgojitelja o komunikacijskoj platformi Seesaw, Willis i Exley (2018) zaključuju da su roditelji mogli dobiti uvid u aktivnosti djece u dječjem vrtiću, međutim, stavovi odgojitelja ograničavaju razvoj partnerstva. Autori navode da se nedostatak spoznaje o važnosti partnerstva s obitelji, potrebe za implementacijom kurikuluma te otvorenost prema inovacijama negativno odražavaju na profesionalnu ulogu odgojitelja u odgojno-obrazovnom procesu. Za ravnopravni dijalog i svijest o važnosti partnerstva, važne su profesionalne kompetencije. Brušine i suradnici (2014), istraživanjem profesionalnih kompetencija u tri obrazovne ustanove, zaključuju da su profesionalne kompetencije ključan čimbenik u odnosima roditelja i odgojitelja. Stav odgojitelja o važnosti partnerstva s roditeljima, oblikuje odgojno-obrazovni rad odgojitelja i definira daljnji razvoj partnerstva s roditeljima. Mulyana i suradnici (2020) također ističu važnost interakcije roditelja i odgojitelja putem komunikacijske platforme. Rezultati su istraživanja ukazali da se interakcija roditelja i odgojitelja putem komunikacijskih platformi događa u realnom vremenu, što rezultira osjećajem pripadnosti skupini i usmjerenošću k rješavanju zajedničkih problema te ravnopravnim dijalogom sudionika.

6.3.5. Zaključak (anketno istraživanje)

Partnerstvo s roditeljima kontinuiran je proces koji se razvija tijekom institucionalnog boravka djeteta u dječjem vrtiću. Uključuje mnoge oblike interakcije odgojitelja, roditelja i djece.

Obilježava ga zajednička usmjerenost na dobrobit djeteta. Kako bi odgojitelji bili «inicijatori» razvoja partnerskih odnosa s roditeljima, važno je da imaju razvijene profesionalne kompetencije koje im omogućuju prije svega prepoznavanje razvoja kompetencija djece a zatim i kompetencije koje su im nužne u interakciji s roditeljima.

Stoga je cilj anketnog istraživanja bio ispitati stavove i mišljenja o partnerstvu roditelja i odgojitelja dječjih vrtića u ruralnim i gradskim sredinama istočnoga dijela Brodsko-posavske županije.

Prva hipoteza da ne postoji statistički značajna razlika u stavovima i mišljenjima o važnosti partnerstva između odgojitelja te roditelja u dječjim vrtićima nije potvrđena budući da su rezultati istraživanja pokazali da odgojitelji više prepoznaju važnost partnerskog odnosa u četiri statistički značajne varijable u odnosu na roditelje. Važnija im je u odnosu na roditelje, dvosmjerna komunikacija, međusobna razmjena informacija o djetetu, ravnopravni dijalog odgojitelja i roditelja te usmjerenost na dijete (dijete u fokusu interesa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa) i zaštita osobnih podataka.

Pretpostavka da ne postoji statistički značajna razlika u stavovima i mišljenjima odgojitelja ruralnih i gradskih sredina o uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces također nije potvrđena. Postoji statistički značajna razlika iz koje je vidljivo da roditelji i odgojitelji dječjih vrtića u ruralnim sredinama smatraju važnijim uključenost roditelja u odgojno-obrazovni proces od roditelja i odgojitelja gradskih vrtića. Nadalje, smatraju važnijim mogućnost pružanja povratne informacije roditeljima putem anonimnih anketa ili komunikacijskih platformi. Ispitanicima iz ruralnih sredina u odnosu na ispitanike urbanih sredina je važno njihovo sudjelovanje u radu Upravnog vijeća vrtića, te u udrugama koje imaju za cilj razvoj partnerskih odnosa.

Hipoteza da ne postoji statistički značajna razlika u stavovima i mišljenjima roditelja i odgojitelja o korištenju komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva nije potvrđena budući da je utvrđena statistički značajna razlika u jednoj varijabli. Odgojitelji više nego roditelji prepoznaju važnosti korištenja komunikacijske platforme za dvosmjernu komunikaciju koja pogoduju razvoju partnerstva odgojitelja i roditelja u dječjem vrtiću.

Iako postoje statistički značajne razlike u stavovima i mišljenjima odgojitelja i roditelja o važnosti partnerstva, uključenosti roditelja i važnosti komunikacije putem komunikacijskih platformi, postoje i međusobna slaganja koja upućuju na mogućnost i važnost korištenja komunikacijskih platformi u razvoju partnerskih odnosa. Važan preduvjet za razvoj partnerskih

odnosa korištenjem komunikacijskih platformi je međusobno slaganje roditelja i odgojitelja o mogućnosti uključivanja roditelja u rad dječjeg vrtića putem komunikacijske platforme. Važna je i svijest roditelja i odgojitelja o mogućnostima koje komunikacijske platforme pružaju i zajednička nastojanja kako unaprijediti međusobnu komunikaciju, ravnopravnost odnosa i profesionalne i roditeljske kompetencije. Rezultati anketnog istraživanja idu u prilog navedenim tvrdnjama i smjernica su odgojiteljima u planiranju akcijskog istraživanja. Budući da su roditelji iskazali pozitivan stav prema komunikacijskim platformama i važno im je da u vrtiću postoje komunikacijske platforme koje omogućuju informiranje o odgojno-obrazovnom procesu, odgojitelji su u okvirnom planu akcijskog istraživanja planirali aktivnosti kojima će uključiti roditelje u rad dječjeg vrtića i razvijati partnerstvo korištenjem komunikacijske platforme.

Suvremena komunikacija i korištenje komunikacijskih platformi ima prednosti u razvoju partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja ali javljaju se rizici i izazovi s kojima se odgojitelji i roditelji mogu susretati tijekom odgojno-obrazovnog procesa. Jedan od izazova je objavljivanje na komunikacijskoj platformi. Budući da se odgojitelji i roditelji slažu da korištenje komunikacijske platforme u velikoj mjeri pogoduje razvoju međusobnih kompetencija, odgojitelji su u okvirnom planu akcijskog istraživanja planirali aktivnosti kojima su težili unaprijediti profesionalne i roditeljske kompetencije. Važnost korištenja komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva roditelja i odgojitelja proces je koji se razvija i uključuje sustavan rad na profesionalnim kompetencijama i brojne izazove s kojima će se odgojitelji i roditelji susretati. Stoga je bilo važno utvrditi prednosti i nedostatke razvoja partnerskih odnosa korištenjem komunikacijskih platformi.

Rezultati anketnog istraživanja dali su uvid u trenutno stanje partnerstva odgojitelja i roditelja na području istočnog dijela Brodsko-posavske županije i bili su smjernica odgojiteljima dječjeg vrtića Latica u planiranju akcijskog istraživanja. Međutim, moguća daljnja istraživanja mogu biti usmjerena na utvrđivanje čimbenika u razvoju partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja u odnosu na razvijene digitalne kompetencije, uključenost roditelja te čimbenike koji određuju kulturu dječjeg vrtića.

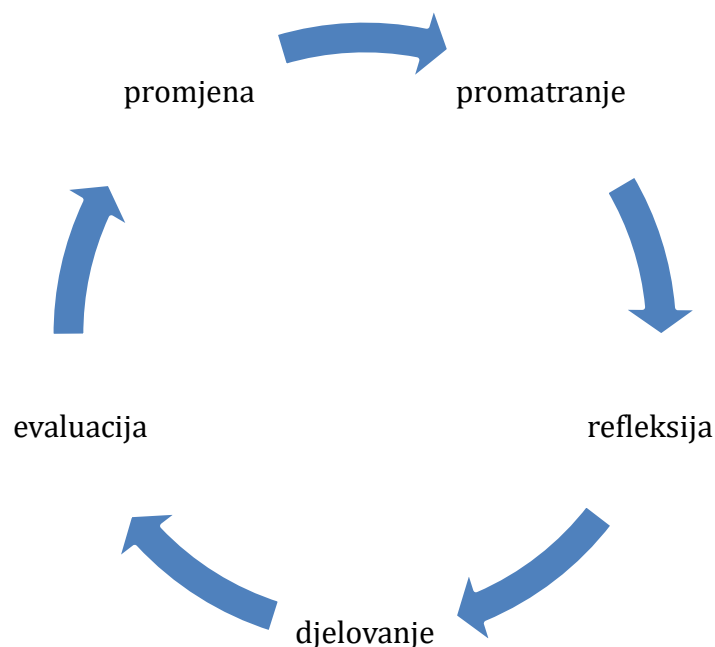
6.4. Akcijsko istraživanje

6.4.1. Metodologija akcijskog istraživanja

Akcijsko istraživanje je proces u kojemu dominira suradničko partnerstvo sudionika i istraživača koji međusobnim uvažavanjem i pružanjem podrške u procesu, doprinose ostvarivanju promjene (Somehk, 2005). Istražujući vlastitu praksu, sudionici akcijskog istraživanja promatraju i objašnjavaju razloge zašto istražuju svoju praksu, opisuju postupke kako dolaze do novih spoznaja i rješenja (Whitehead i McNiff, 2006). Bognar (2008) o akcijskom istraživanju ističe sljedeće:

Akcijsko istraživanje predstavlja samostalno i odgovorno mijenjanje (unaprjeđivanje) svoje prakse i sebe samog (svojih sposobnosti) polazeći od uočenih problema, izazova, pitanja za koja smo zainteresirani naći odgovore, odnosno rješenja. Unaprjeđenja se ostvaruju na sustavan način kroz nekoliko planski raspoređenih faza uz kontinuirano prikupljanje podataka. Tijekom procesa promjena bolje upoznajemo svoju praksu i sebe samog (str.378)

Whitehead i McNiff (2006) proces promatranja, refleksije, evaluacije i planiranja nove akcije prikazuju cikličkom strukturom (Slika 22).

Slika 22. Ciklička struktura akcijskog istraživanja

Iako struktura akcijskog istraživanja sadrži planirane etape, ono što je važnije je promjena koja se događa tijekom tog procesa. Svijest sudionika o važnosti promjene, razvoj kritičkog

mišljenja i reflektivni pristup sudionika, značajke su kvalitetnog akcijskog istraživanja (Savin-Baden i Major, 2010). Po završetku akcijskog istraživanja važno je da akcijski istraživač izradi izvještaj u kojemu će koristiti naraciju, deskripciju i analizu ostvarenog procesa (Bognar, 2006).

Budući da izvještaj akcijskog istraživanja opisuje razvoj i promjenu vlastite prakse, McNiff (2016) predlaže da se koristi narativni oblik pisanja i prvo lice jednine. Osim analize ostvarenog procesa, u izvještaju je neophodno istaknuti probleme s kojima se istraživač susretao i načine rješavanja istih. U konačnici, izvještaj i rezultati akcijskog istraživanja trebali bi dati uvid u proces ostvarivanja promjena (Bognar, 2006).

Sudionice akcijskog istraživanja - odgojiteljice dječjeg vrtića Latica, analizirale su rezultate upitnika koji je formuliran prema Hornbijevoj modelu uključenosti roditelja te osvijestile potrebu mogućih promjena koje bi pridonijele uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces. Ovakav kolektivni samoreflektivni pristup rezultira propitivanjem vlastite pedagoške prakse (Carr i Kemmis, 1986) i pedagoške prakse drugih odgojiteljica koja rezultira motivacijom i potrebom odgojitelja za razvojem profesionalnih kompetencija (Kemmis i McTaggart, 1988). Primjenom sudjelujuće paradigme i procesa u kojemu se istraživač dogovara sa sudionicima istraživanja o postupcima i aktivnostima kako bi istražili vlastitu praksu (Bognar, 2012), planirane su zajedničke aktivnosti roditelja i odgojitelja koje su rezultirale osnaživanjem sudionika akcijskog istraživanja i pridonijele generiranju novih spoznaja o ostvarivanju partnerstva roditelja i odgojitelja korištenjem komunikacijskih platformi. Aktivnosti su bile usmjerene na transparentnost odgojno-obrazovnog procesa korištenjem komunikacijskih platformi. Uloga je komunikacijske platforme omogućiti dvosmjernu komunikaciju i razmjenu informacija, razvoj međusobnog povjerenja roditelja i odgojitelja i prepoznavanje međusobnih potreba te razvoj profesionalnih i roditeljskih kompetencija.

Sukladno postavljenom cilju, vodila sam se istraživačkim pitanjima prema Hornbijevoj modelu uključenosti:

1. Kako unaprijediti kompetencije odgojitelja i roditelja za sudjelovanje u partnerstvu posredstvom komunikacijskih platformi?
2. Kako uključiti roditelje u partnerstvo korištenjem komunikacijskih platformi?
3. Koje su prednosti partnerstva posredstvom komunikacijskih platformi?
4. Koji su nedostaci partnerstva posredstvom komunikacijskih platformi?

Uvažavajući rezultate anketnog istraživanja, šest je odgojiteljica izradilo plan aktivnosti te potvrdilo svoje dobrovoljno sudjelovanje u akcijskom istraživanju.

6.4.2. Kontekst i sudionici akcijskog istraživanja

Dječji vrtić Latica (Slika 23) nalazi se u istočnom dijelu Brodsko posavske županije i pripada općini Garčin. Dječji vrtić je započeo s radom 2020. godine, u doba pandemije Covid 19 što je uzrokovalo potrebom za prilagodbom sudionika istraživanja novonastalim okolnostima koje su ograničile dolazak roditelja u dječji vrtić.

Dječji vrtić ima tri odgojno-obrazovne skupine. Prva skupina obuhvaća djecu u dobi od prve do treće godine života dok su dvije odgojno-obrazovne skupine mješovite, odnosno obuhvaćaju djecu od treće do pete godine života i od pete godine života do polaska u školu. U svakoj skupini rade dvije odgojiteljice. Osim odgojiteljica, u mješovitoj skupini od pete godine života do polaska u školu radi odgojiteljica pripravnica. Tijekom pedagoške godine 2021/2022. dječji je vrtić pohađalo 85 djece.

Slika 23. Dječji vrtić Latica Garčin

Osim web stranice dječjeg vrtića u kojoj odgojitelji objavljuju obavijesti za roditelje, odgojitelji koriste i Facebook komunikacijsku platformu u kojoj povremeno objavljuju fotografije djece u odgojno-obrazovnim aktivnostima. Svaka odgojno-obrazovna skupina ima zatvorenu Facebook grupu za roditelje.

Slika 24. *Online* sastanak putem Zoom aplikacije

Timski su sastanci bili realizirani putem Zoom aplikacije svaka dva tjedna u navedenom periodu (Slika 24). Navedene su aktivnosti snimljene putem Zoom aplikacije, uz prethodno dopuštenje a potom analizirane. Osim *online* sastanka, posjet dječjem vrtiću i moje sudjelovanje u odgojno-obrazovnom radu ostvareno je prema potrebama odgojiteljica. U akcijskom su istraživanju sudjelovale i jedna odgojiteljica i osnivačica dječjeg vrtića „Dobro drvo“ u ulozi kritičkih prijatelja. Bognar (2001) ističe važnost kritičkih prijatelja u procjeni kvalitete istraživanja. Kritički prijatelji su sudjelovali na *online* sastancima, razmjenjivali primjere pedagoške prakse i pružali povratne informacije o etapama realizacije akcijskog istraživanja.

6.4.3. Polazne vrijednosti

Kao važna polazna vrijednost za akcijsko istraživanje u dječjem vrtiću «Latica» je **uključenost roditelja**. Mogućnost izbora uključivanja u različite planirane aktivnosti roditelja i odgojitelja doprinosi razvoju međusobnih odnosa, stoga Glasser (1997) ističe da je motivacija unutarnji pokretač koji osobu potiče na akcije iznutra i da motivaciju u konačnici pokreću potrebe. Stoga je druga polazna vrijednost upravo **prepoznavanje i uvažavanje potreba djece i roditelja**. Treća je polazna vrijednost **dvosmjerna komunikacija** kao središnji dio Hornbyevog modela

uključenosti roditelja. U konačnici, kako bi odgojitelji mogli prepoznati potrebe roditelja i uvažiti ih pružajući im izbor u aktivnostima odgojno-obrazovnog procesa, ostvariti odgovarajuću komunikaciju i pružanje pravovaljanih informacija, važno je da imaju razvijene *profesionalne kompetencije*. Yulianti i sur., (2022) ističu važnost profesionalnih kompetencija odgojitelja jer samopouzdanje i otvorenost prema roditeljima temelj su razvijenih profesionalnih kompetencija. Navedene polazne vrijednosti važne su za refleksivne praktičare i pedagošku praksu jer su u međuodnosu i čine kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa.

6.4.4. Problem akcijskog istraživanja

Na samom početku akcijskog istraživanja, odgojiteljice su analizirale upitnik i utvrdile da se roditelji žele uključiti u odgojno-obrazovni proces korištenjem komunikacijskih platformi i mišljenja su da je partnerstvo odgojitelja i roditelja važno u odgojno-obrazovnom procesu.

Međutim, u novootvorenom dječjem vrtiću u kojem je provedeno akcijsko istraživanje, uključenost roditelja nije bila moguća zbog pandemije Covid 19. Roditelji nisu bili u mogućnosti fizički ulaziti u prostor dječjeg vrtića niti su imali uvid u odgojno-obrazovni proces. Komunikacijska platforma Facebook, služila je odgojiteljima uglavnom u informativne svrhe i u svrhu objavljivanja proslava rođendana djece. Odgojiteljice napominju da se nisu osjećale sigurno objavljivati primjere pedagoške prakse niti su imale uvid u ono što rade odgojiteljice u drugim odgojno-obrazovnim skupinama. Tvrde da je međusobno nerazumijevanje i neprepoznavanje međusobnih potreba, rezultiralo neuključivanjem roditelja u odgojno-obrazovni proces i stagniranjem u mijenjaju pedagoške prakse. Smatraju da je međusobna otuđenost stvarala emocionalno nezadovoljstvo i osjećaj manje vrijednosti. Stoga je temeljni istraživački problem: *Kako razvijati partnerske odnose odgojitelja i roditelja i unaprijediti profesionalne kompetencije odgojitelja koristeći komunikacijske platforme?*

Budući da su odgojitelji koji su bili uključeni u akcijsko istraživanje već imali aktivne roditeljske Facebook grupe zatvorenog tipa, odlučile su ih zadržati. Za potrebe akcijskog istraživanja, otvorena je još jedna zatvorena Facebook grupa pod nazivom „Akcijsko istraživanje“ u kojoj sam zajedno s odgojiteljicama, poticala razvoj profesionalnih kompetencija i refleksivnosti odgojiteljica. Razina profesionalnih kompetencija odgojitelja može biti čimbenik u uključivanju roditelja u odgojno-obrazovni proces, odnosno može utjecati na razvoj partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja u dječjem vrtiću. Također, pozitivni stavovi i mišljenja odgojitelja i roditelja o važnosti partnerskih odnosa mogu doprinijeti razvoju

međusobnih odnosa, prepoznavanju međusobnih potreba i uspostavljanju zajedničkih vrijednosti u odnosu na usmjerenost na dobrobit djeteta. Sukladno razvoju profesionalnih kompetencija odgojitelja, razvijaju se i roditeljske kompetencije. Razvijene profesionalne kompetencije rezultiraju samopouzdanjem odgojitelja i akcijama koje doprinose razvoju partnerskih odnosa s roditeljima što je zapravo jedan od ciljeva ovog akcijskog istraživanja.

6.4.5. Plan akcijskog istraživanja

Okvirni se plan oslanjao na Hornbijev model roditeljske uključenosti i sadržavao je ciljeve i kriterije vrednovanja (Tablica 21). S obzirom da Hornby (2000), ističe važnost uključivanja roditelja u odgojno-obrazovni proces i važnost doprinosa roditelja, akcijsko je istraživanje obuhvatilo nekoliko ciljeva kao što su ostvarivanje dvosmjerne komunikacije putem komunikacijske platforme, stvaranje situacija koje rezultiraju interakcijom i povezanošću roditelja i odgojitelja, razvoj profesionalnih i roditeljskih kompetencija, uključenost roditelja u kreiranje službenih dokumenata ustanove.

Tablica 21.

Ciljevi i kriteriji za ostvarivanje aktivnosti

CILJEVI	KRITERIJI
Postizanje suradnje odgojitelja i roditelja	Odgojitelji koriste formalne i neformalne oblike suradnje s roditeljima
Dvosmjerna komunikacija putem komunikacijskih platformi	Odgojitelji i roditelji dvosmjerno komuniciraju putem komunikacijskih platformi
Međusobna povezanost i interakcija	Odgojitelji i roditelji sudjeluju u zajedničkim aktivnostima Odgojitelji pružaju roditeljima bitne informacije i zajedno rješavaju probleme
Međusobna podrška u razvoju kompetencija	Odgojitelji organiziraju <i>online</i> predavanja za roditelje sukladno interesu roditelja Odgojitelji sudjeluju u aktivnostima namijenjenim razvoju profesionalnih kompetencija
Uključenost roditelja u sukonstrukciju kurikulumu	Odgojitelji uključuju roditelje u kreiranje vrtićkog kurikulumu
Volontiranje roditelja	Odgojitelji pružaju mogućnost volontiranja roditelja u rad vrtića sukladno interesu roditelja

Okvirni plan aktivnosti obuhvaćao je period od svibnja do prosinca 2022. godine. Tijekom svibnja planirana je analiza upitnika za roditelje. Osim formiranja Facebook grupa za svaku odgojno-obrazovnu skupinu, planirano je da odgojiteljice oforme Facebook grupu (grupa akcijskih istraživača) u kojoj bi razmjenjivale pedagošku dokumentaciju (aktivnosti djece, video dokumentaciju, transkripte razgovora djece i odgojitelja). Temeljem analize pedagoške dokumentacije, odgojiteljice bi komentirale i interpretirale svoj odgojno-obrazovni rad, reflektivno sagledavale pedagošku praksu te na taj način jačale profesionalne kompetencije i međusobno kritičko prijateljstvo.

Tijekom lipnja 2022., planirano je putem komunikacijske platforme ispitati potrebe roditelja za uključivanjem koristeći anketu. Prema Hornbijevom modelu, anketa obuhvaća tvrdnje kojima se definiraju roditeljske potrebe za uključivanjem; roditelj-voditelj radionica, roditelj-voditelj roditeljskog sastanka, roditelj-volonter, roditelj- sukreator odgojno-obrazovnog procesa, roditelj-sukreator vrtičko-obiteljskog odgojno-obrazovnog procesa i roditelj-predlagatelj tema virtualnih edukacija. Sukladno rezultatima ankete (Prilog 2), odgojiteljice bi imale uvid u potrebe roditelja za uključivanjem. Planirana je analiza aktivnosti djece koje će odgojiteljice objavljivati na komunikacijskoj platformi, poticanje dvosmjerne komunikacije s roditeljima i ostale aktivnosti u odnosu na ključne probleme koje odgojiteljice uočavaju u radu. Kao podrška odgojiteljima u profesionalnom razvoju i roditeljima u razvoju roditeljskih kompetencija, planirala je organizacija *online* izlaganja ili radionica za čije je vođenje planirano pozivanje odgovarajućih stručnjaka.

Tijekom srpnja 2022. planirano je održavanje *online* sastanaka s pregledom i analizom prijašnjih etapa akcijskog istraživanja. Temeljem rezultata, planirana je sljedeća etapa koja uključuje planiranje neformalnih druženja odgojitelja, roditelja i djece putem komunikacijske platforme, kako bi se stvorio osjećaj pripadnosti, povjerenja i povezanosti. Neformalnim oblicima partnerstva, odgojitelji imaju uvid u obiteljsko okruženje djeteta te na taj način zajedno s roditeljima mogu planirati mogući obiteljsko-vrtički model u kojemu će roditelji nastaviti implementirati odgojno-obrazovni proces u obiteljsko okruženje.

Tijekom rujna 2022, planirano je upoznavanje roditelja novoupisane djece s komunikacijskom platformom na prvom roditeljskom sastanku i uključivanje roditelja u kreiranje vrtičkog kurikulumu. Planirani su intervjui odgojitelja i roditelja koji imaju za cilj utvrditi ostvarenost aktivnosti koje doprinose uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces.

Budući da vrijeme prilagodbe djece na dječji vrtić završava krajem rujna, tijekom listopada 2022, planirani su *online* sastanci odgojitelja koji imaju za cilj analiziranje aktivnosti na komunikacijskim platformama i aktivnosti djece i roditelja u obiteljskom okruženju. Planirano je i uključivanje odgojiteljica i osnivačice dječjeg vrtića Dobro drvo u ulogu kritičkih prijatelja. Odgojitelji dječjeg vrtića Dobro drvo imaju razvijenu pedagošku praksu, partnerske odnose s roditeljima i partneri su brojnim međunarodnim organizacijama kojima je cilj usmjerenost na dijete.

Tijekom studenog 2022. planirani su *online* sastanci odgojitelja, volontiranje roditelja i zajedničke aktivnosti roditelja, djece i odgojitelja. Po završetku akcijskog istraživanja, na kraju 2022. godine, planirano je zajedničko neformalno druženje odgojitelja, roditelja i djece, božićne zajedničke radionice, neformalna druženja te podjela iskustava i evaluacija akcijskog istraživanja.

6.4.6. Postupci prikupljanja podataka

Za vrijeme akcijskog istraživanja podatke sam prikupljala sustavnim promatranjem, anketiranjem roditelja i grupnim intervjuom. Osim toga, redovito sam vodila istraživački dnevnik. Dvije su odgojiteljice tijekom akcijskog istraživanja vodile dnevnike profesionalnog razvoja.

6.4.6.1. Sustavno promatranje

Sustavno promatranjem je kako ističe Mužić (2004) jedno od izravnijih i prirodnijih načina prikupljanja podataka. S obzirom na način prikupljanja podataka, može biti promatranje uz pomoć tehnologije što doprinosi objektivnosti i vjerodostojnosti snimanog materijala. U ovom akcijskom istraživanju, podatci dobiveni sustavnim promatranjem, objavljeni su na komunikacijskoj platformi. Odgojiteljice su objavljivale, analizirale aktivnosti djece te kompetencije koje su kod njih razvijale. Za potrebe suradnje članova istraživačkog tima korištena je Zoom aplikacija koja ima mogućnost snimanja *online* sastanaka čime je osigurana objektivnost i potpunost prikupljenih podataka (Mužić, 2004). Mužić (2004) ističe važnost sudjelujućeg promatranja kojim se sustavno dokumentiraju opažanja o vlastitom utjecaju na druge sudionike istraživanja. U periodu od svibnja do prosinca 2022. snimljeno je 15 *online* sastanaka koji su prosječno trajali dva sata.

Podatci prikupljeni sustavnim promatranjem objavljeni su na komunikacijskoj platformi te analizirani prema kriterijima za ostvarivanje aktivnosti akcijskog istraživanja koji su definirani sukladno Hornbyevom modelu uključenosti roditelja a odnose se na suradnju, informaciju, oblike interakcije i povezanost, podršku roditeljima i povezanost, upravljanje i doprinos roditelja, dvosmjernu komunikaciju putem komunikacijskih platformi.

6.4.6.2. Anketa za roditelje

Na samom početku akcijskog istraživanja, odgojiteljice su ispitale potrebe roditelja za uključivanjem u odgojno-obrazovni proces. Za tu namjenu, korišten je anketni upitnik koji je sadržavao pet pitanja (Prilog 3). Anketni je upitnik putem Google obrasca podijeljen roditeljima preko Facebook roditeljske grupe. Petnaest roditelja odgovorilo je na pitanja a podatci su analizirani na *online* sastanku s odgojiteljima.

6.4.6.3. Intervju

Pavić i Šundalić (2021) ističu da intervju za razliku od ankete sadrži pitanja koja imaju za cilj dubinski istražiti određenu pojavu. Cohen i sur., (2007) prema Watts i Ebbutt (1987) smatraju da grupni intervju doprinosi zajedništvu sudionika u ostvarivanju cilja. Grupno intervjuiranje roditelja koji su sudjelovali u kreiranju kurikuluma dječjeg vrtića, snimljeno je uz prethodno odobrenje roditelja putem Zoom aplikacije. U intervjuu je sudjelovalo pet roditelja i pet odgojiteljica. Proveden je polustrukturirani intervju za koji je značajna fleksibilnost ispitivača u postavljanju pitanja te mogućnost postavljanja dodatnih pitanja koja mogu dati detaljniji uvid u istraživački problem (Bognar, 1998). Pitanja u polustrukturiranom skupnom intervjuu bila su usmjerena na utvrđivanje razloga korištenja komunikacijske platforme te prednosti i nedostataka tog načina suradnje (Prilog 4). Mužić (2004) smatra da se prilikom grupnog intervjuiranja ostvaruje povezanost sudionika i međudjelovanje koje rezultira bogatstvom podataka. Zbog toga su u grupnom intervjuu sudjelovali zajedno odgojitelji i roditelji (Slika 25).

Slika 25. Grupni intervju s roditeljima i odgojiteljima

6.4.6.4. Istraživački dnevnik

Kako bi reflektivni pristup bio učinkovitiji, potrebno je da akcijski istraživač vodi istraživački dnevnik. Bognar (2006) ističe da je istraživački dnevnik izvor kvalitativnih informacija i daje uvid u aktivnosti koje su se događale tijekom akcijskog istraživanja. Creswell i Creswell (2018) ističu da je važno zapisivati i voditi bilješke tijekom istraživanja jer bi se podatci mogli zaboraviti.

McNiff (2016) napominje da je važno voditi istraživački dnevnik od samog početka istraživanja i da bilježenja događaja, važnih datuma, kratkih bilješki, anegdota, osobnih iskustava i osjećaja doprinosi bogatstvu podataka koje istraživač može koristiti u analizi i pisanju izvještaja. Uz tekst i opis, istraživački dnevnik sadrži i fotografije ili videozapise.

U ovom istraživanju vodila sam istraživački dnevnik koji je sadržavao interpretaciju razgovora odgojiteljica, fotografije objava odgojiteljica na Facebook grupama za roditelje i bilješke važnih događaja, uočenih problema ili podsjetnika za sljedeće timske sastanke. Podatci su prikupljeni i bilježeni kronološkim slijedom. Ovakav način vođenja istraživačkog dnevnika omogućio mi je ostvarivanje refleksije ali i uvid u promjene koje su se događale tijekom akcijskog istraživanja (Prilog 5).

6.4.7. Etički aspekt akcijskog istraživanja

Creswell i Creswell (2018) ističu da etički aspekt istraživanja uključuje detaljno informiranje sudionika istraživanja o elementima kao što su svrha istraživanja, potrebno uloženo slobodno vrijeme, rizici i dobiti istraživanja te sigurnost podataka i mogućnost odustajanja ispitanika od istraživanja u svakom trenutku. Bognar (2017) smatra da bi sudionici istraživanja trebali imati slobodu odlučivanja u svim aspektima djelovanja slijedeći vlastite interese i želju za promjenom.

Svi su sudionici istraživanja upoznati s ciljem akcijskog istraživanja te su svi roditelji, odgojiteljice i ravnateljica dale informirani pristanak za snimanje, fotografiranje djece u aktivnostima, korištenje svih materijala u svrhu provedbe akcijskog istraživanja. Isto tako, odgojiteljice su upoznate s mogućim odustajanjem u bilo kojoj etapi akcijskog istraživanja. Pismena odobrenja odgojiteljica, roditelja i djece, upućena su na razmatranje Etičkom povjerenstvu Filozofskog fakulteta, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku koje je odobrilo istraživanje (Prilog 6).

6.4.8. Opis i interpretacija ostvarenih aktivnosti

6.4.8.1. Utvrđivanje početnih stavova odgojitelja i roditelja o razvoju partnerskih odnosa

Na samom početku akcijskog istraživanja, odgojiteljice su izjavile da su se osjećale nesigurno u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi. Razlog tome su bili nedostatak radnog iskustva, novi kontekst dječjeg vrtića, nepoznavanje roditelja i epidemiološke mjere. Iako su osjećale potrebu za uspostavljanjem kontakta s roditeljima i imale aktivirane Facebook grupe, njihove objave su uglavnom bile usmjerene na proslave dječjih rođendana i osnovne informacije o radu dječjeg vrtića.

Na prvom *online* sastanku, razgovarala sam s odgojiteljicama o razvoju partnerskih odnosa s roditeljima. Shvatila sam da odgojiteljice nisu imale pozitivan stav o uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces. Brinulo ih je njihovo neuključivanje na komunikacijsku platformu koju su otvorile prije početka akcijskog istraživanja i smatrale su da ih roditelji ne doživljavaju kao stručnjake, iako su se one trudile raditi s djecom kako to najbolje znaju:

Naši roditelji ne znaju što je vrtić. Oni misle da se mi tu igramo. Oni ustvari nisu imali ni priliku sudjelovati zbog korone...nekakvim feštama ili sve ono što gradski vrtić ima. Roditelji to nisu mogli jer sve što smo planirali, bilo je otkazano. Loše smo startali. (odgojiteljica Marina, osobna komunikacija, 3.svibanj 2022.)

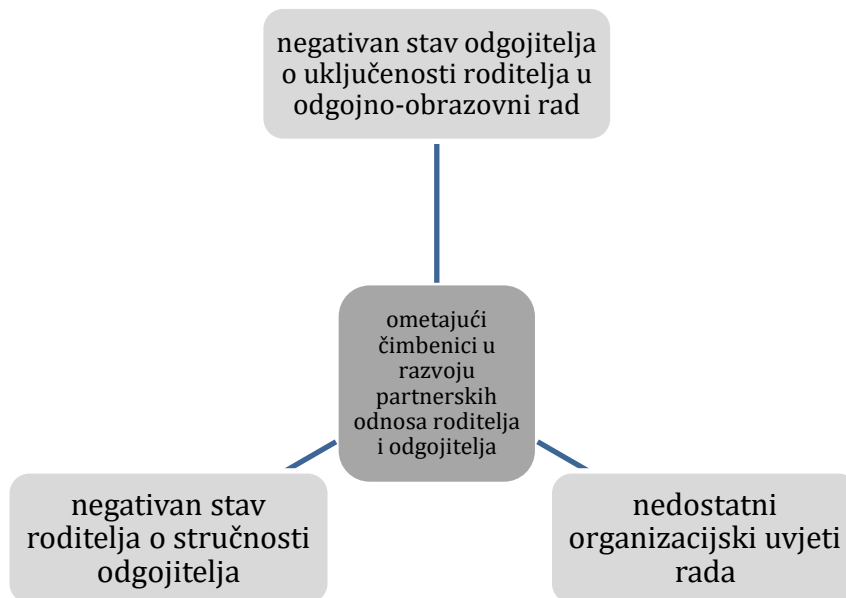
Svaka odgojno-obrazovna skupina imala je Facebook grupu za roditelje, međutim, roditelji nisu komentirali njihove objave niti se uključivali, što je djelovalo demotivirajuće na odgojiteljice: "Meni ta njihova nezainteresiranost nije ni pružala motivaciju" (odgojiteljica Brankica, osobna komunikacija, 3.svibanj 2022). Iako su Facebook grupe koristile roditeljima za vrijeme Covid 19 kako bi mogli imati uvid u aktivnosti djeteta u vrtiću (Somolanji Tokić i Vukašinović, 2020), te su odgojiteljice putem Facebook grupa pozivale roditelje da se uključe, roditelji se nisu uključivali.

Reynolds i Clements (2005) smatraju se da su pozitivni stavovi i uvjerenja roditelja o roditeljstvu i obrazovanju, te očekivanja koja se odnose na budućnost njihove djece, temeljni čimbenici koji doprinose roditeljskom uključivanju. Prema tome, roditeljska uključenost se temelji na međusobnoj usmjerenosti na dobrobit djeteta. Kada sam pregledavala s odgojiteljicama Facebook grupe na *online* sastancima, poticala sam ih da razmisle o tome što objavljuju na Facebook grupama za roditelje i jesu li te objave zaista ono što roditeljima treba kako bi vidjeli razvoj i učenje svog djeteta. Odgojiteljice su pronalazile razloge zašto nisu u mogućnosti pedagoški dokumentirati:

Evo...mi dokumentiramo u skupini...ja kad sam sama u skupini, ja ne znam gdje mi je glava a kamoli gdje mi je mobitel. I onda tek kad kolegica dođe, ili kad ona meni dođe...e...jesi slikala, daj slikaj to. Jednostavno se ne sjetimo. (odgojiteljica Marina, osobna komunikacija, 3.svibanj 2022.)

Bordalba i Bochaca (2021) ističu nekoliko bitnih elemenata koji oblikuju uvjerenja odgojitelja o korištenju tehnologije u odgojno-obrazovnom radu. Analizom podataka utvrdili su da većina negativnih komponenti ukazuju na organizacijske poteškoće, probleme u infrastrukturi i nedostatak osoblja. Odgojiteljice koje su sudjelovale u ovom akcijskom istraživanju smatrale su da nedostatak odgojitelja utječe na njihovu kvalitetu pedagoškog dokumentiranja "Fali nam treći odgojitelj koji će dokumentirati" (odgojiteljica Silvia, osobna komunikacija, 3.svibanj 2022). Problem je proizašao iz nerazumijevanja odgojiteljica o važnosti i načinu pedagoškog dokumentiranja. Kao temeljni problem, navodile su organizacijske uvjete rada. Smatrale su da ne mogu fotografirati i pratiti djecu u aktivnostima jer tek kada aktivnost završi, sjete se da su trebale fotografirati ili druga odgojiteljica još nije došla na posao i ne mogu to same učiniti.

Odgojiteljice su smatrale da je problem velika brojnost djece koja onemogućava fokusiranje odgojiteljice na aktivnost djeteta. Razgovarajući s odgojiteljicama, uvidjela sam nekoliko problema koji čine „ometajući čimbenik“ u razvoju partnerskih odnosa (Slika 26).

Slika 26. Ometajući čimbenici u razvoju partnerstva roditelja i odgojitelja

Odgojiteljice su imale negativan stav prema uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni rad. Smatrale su da roditelji ne cijene njihovu stručnost i kao jedan od problema su istakle nedostatak odgojitelja koji negativno utječe na kvalitetu odgojno-obrazovnog rada. Predodžba odgojitelja o vlastitim profesionalnim kompetencijama može utjecati na odnose s roditeljima.

Razvijene profesionalne kompetencije i svijest odgojitelja o važnosti partnerskih odnosa pomažu u stvaranju veza između odgojitelja i roditelja (Visković, 2018). Stoga je bilo važno potaknuti odgojiteljice na promišljanje o vlastitoj pedagoškoj praksi i načinima kako uključiti roditelje u odgojno-obrazovni rad putem Facebook grupa za roditelje.

Budući da je jedno od istraživačkih pitanja bilo kako uključiti roditelje u partnerstvo putem komunikacijske platforme, pitala sam odgojiteljice koje aktivnosti djece bi mogle objaviti na Facebook grupama kako bi potaknule roditelje na uključenost:

Pa možda stavljati više slika u aktivnosti gdje dijete nešto radi, nebitno što, jel se igra s kockama ili je složio nešto, pa malo opisati tu sliku. Možda bi dobili više povratnih informacija iako mi stavljamo takve fotografije često i isto tako nemamo baš povratnu informaciju, tu i tamo: Super, bravo, gif, lajk i to je to. Tako da ne znam da li bi se s tim nešto promijenilo.(odgojiteljica Marija, osobna komunikacija, 1.lipanj 2022.)

Dini (2022) povezuje roditeljsku uključenost s aktivnostima koje se provode u dječjem vrtiću, a usmjerene su na razvijanje roditeljskog samopouzdanja u razvoju roditeljskih kompetencija, fleksibilnost vremena uključivanja roditelja prema potrebama i mogućnostima

te razvoj skladnog odnosa između odgojitelja i roditelja. Odgojiteljice su uvidom u rezultate upitnika shvatile da roditelji žele biti uključeni i prepoznaju važnost razvijanja partnerstva s odgojiteljicama. Na temelju tih podataka, odgojiteljice su počele razmišljati o tome kako uključiti roditelje i što je potrebno učiniti kako bi to ostvarile.

6.4.8.2. Ostvarivanje dvosmjerne komunikacije putem Facebook grupa za roditelje

Kako bi roditelji imali uvid u aktivnosti svoje djece u dječjem vrtiću, odgojiteljice su planirale sustavno promatrati što djeca rade, snimati i fotografirati aktivnosti koje doprinose razvoju dječjih kompetencija te te fotografije objavljivati u Facebook grupama za roditelje. Iskustva u objavljivanju fotografija i informacija na Facebook grupama imale su samo odgojiteljice Brankica i Đurđa. Na početku istraživanja, u Facebook grupe su objavljivale fotografije aktivnosti djece bez dodatnih informacija i objašnjenja:

Pa evo, stavili smo tu obavijest za izlet. Ovdje smo stavili slike što smo bili vani, malo smo se igrali i družili, pa nismo ništa objašnjavali, samo smo stavili slike što oni rade tokom tjedna. Možda smo trebale više objasniti, malo stručnije. Znači, da smo ove aktivnosti koristili za razvoj suradnje, samospoznaje i za njihovu samostalnost, za njihovu empatičnost i samopouzdanje. Najviše postova imamo zapravo o rođendanima jer smo ovaj mjesec imali puno rođendana i slavlja i to je to. (odgojiteljica Marina, osobna komunikacija, 1.lipanj 2022)

Iako su odgojiteljice bile svjesne da interpretacija fotografija nije dovoljno stručna, bile su spremne na učenje:

Nama fali prakse, u biti za ovakve aktivnosti i vježbe. Zato ovo i radimo. I uredu je evo da ne znamo, da naučimo. Mi smo baš isto gledali zašto ne valja naše pisanje od početka i zato što se iz toga ne može baš ništa pročitati. (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 1.lipanj 2022)

Razmišljale su kako putem Facebook grupe za roditelje bolje objasniti roditeljima što djeca rade u vrtiću. Nadale su se da će roditelji cijeniti njihovu stručnost ako detaljno opisuju kako su aktivnostima koje su osmislile razvijale dječje kompetencije:

Ne znam. Ja sada razmišljam o slikama koje ja stavim. Ja stavim slike i napišem...danas smo radili nešto. Možda bi trebali bolje objasniti te slike. Radili smo to i to. Možda da im kroz razvojne zadaće i malo stručnije objasnimo kako smo radili...možda bi nas uvažili. (odgojiteljica Marina, osobna komunikacija, 1.lipanj 2022)

Slika 27. Objave odgojiteljica na Facebook grupi za roditelje

Analizirale su na *online* sastanku Facebook objavu za roditelje i brojne fotografije koje sadrži objava (Slika 27). Odgojiteljice su shvatile da imaju previše fotografija i da roditelji vjerojatno ne pregledavaju sve fotografije. U daljnjem razgovoru, odgojiteljice nisu bile sigurne je li dječji interes vidljiv iz objave i može li se na temelju fotografija zaključiti koje su kompetencije djeca razvijala u aktivnostima.

Razgovarajući o Facebook objavama na *online* sastancima, odgojiteljice su objašnjavajući međusobno kako su određenim aktivnostima razvijale kompetencije djece i razmišljajući o tome kako potaknuti dječji interes za uključivanje, razvijale refleksivnu praksu. Također, imale su uvid u aktivnosti koje su druge odgojiteljice provodile u odgojno-obrazovnim skupinama. Na taj su način uočavale nedostatke i moguća unaprjeđenja svoje prakse. Miljak (1996) ističe da individualna samorefleksija odgojitelja nije dovoljna za razvoj profesionalnih kompetencija. Važno je da odgojitelji vode argumentiranu i kritičku raspravu s drugim kolegicama u dječjem vrtiću. Kroz takve razgovore o pedagoškoj praksi, odgojitelji postaju svjesni svojih pogrešaka i mogućnosti za unaprjeđenje u odgojno-obrazovnom radu.

Kako bi potaknula odgojiteljice na refleksiju i razumijevanje procesa djetetovog učenja, razgovarale smo na *online* sastancima o aktivnostima u objavama na Facebook grupama za roditelje i o tome što bi one trebale sadržavati:

Pa možda stavljati više slika u aktivnosti gdje dijete nešto radi, nebitno što, jel se igra s kockama ili je složio nešto, pa malo opisati tu sliku. Možda bi dobili više povratnih informacija iako mi stavljamo takve fotografije često i isto tako nemamo baš povratnu informaciju, tu i tamo: Super, bravo, gif, lajk i to je to. (odgojiteljica Marija, osobna komunikacija, 1.lipanj 2022)

S obzirom na to da je uloga odgojitelja pažljivo promatrati i razumjeti djetetov razvoj, bilježiti ga te planirati daljnji tijek odgojno-obrazovnog procesa kako bi se podržao cjeloviti razvoj djeteta (Vujičić, 2011), smatrala sam važnim razgovarati s odgojiteljicama o načinima pedagoškog dokumentiranja. Dokumentiranje uključuje fotografiranje, snimanje videozapisa, bilježenje razgovora djece u interakciji, djeteta i odgojitelja, grafičke reprezentacije te dječje likovne radove (Rinaldi, 2001; Rintarkopi, 2016). Pedagoška dokumentacija pruža roditeljima uvid u učenje i razvoj djece te ih motivira na uključivanje u odgojno-obrazovne aktivnosti (Ward, 2009).

Nakon *online* sastanka, odgojiteljice su aktivnije objavljivale na Facebook grupama za roditelje, a Đurđa i Marija su pratile proces učenja djece (Slika 28). Osim fotografija, snimale su djecu u aktivnostima. Zatim su video zapise uz objašnjenje koje su kompetencije djeca razvijala baveći se aktivnostima, objavljivale na Facebook grupi za roditelje.

Slika 28. Sustavno promatranje djece u aktivnostima

Koristeći navedene oblike pedagoške dokumentacije koje su objavljivale na Facebook grupi, odgojiteljice Marija i Đurđa su pružile uvid roditeljima u razvoj djece te su na taj način pokušale motivirati roditelje da se uključe *online* u odgojno-obrazovni rad skupine. Budući da zbog radnog vremena roditelji nemaju mogućnost znati što se događa s djetetom dok je u dječjem vrtiću, dostupnost informacija putem komunikacijskih platformi pruža im osjećaj sigurnosti (Lupton i sur., 2016).

Odgojiteljice su osjetile povezanost s roditeljima svoje skupine i promijenile postavke grupe te su se uključile sa svojim profilima, smatrajući da roditelji žele vidjeti njihovu osobnu uključenost i saznati mišljenje odgojiteljica svoje djece:

Tako da, najviše smo postigle uključivanjem u skupinu. Jer oni nisu znali s kim se dopisuju. Tu piše dječji vrtić Latica Garčin. I onda kad sam ja stavila lajk, to je bio lajk od dj. vrtića Garčin. To nije ni od Marije Polić ni od Đurđe Knežević. A oni žele nas. Marija se sjetila- što misliš da uđemo? I može..i lakše je. Ne moram ući baš na stranicu nego sam odmah na svom. Mogu ući u grupu i odmah komunicirati. (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 15.lipanj 2022.)

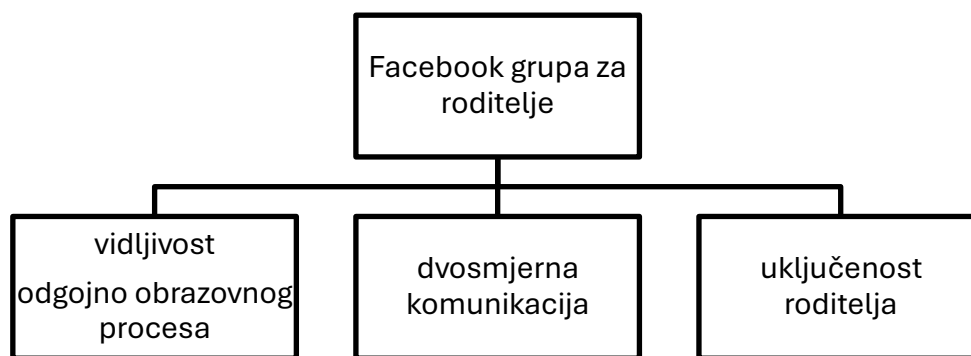
Što se tiče razvoja profesionalnih kompetencija i objavljivanja aktivnosti djece u Facebook grupi, Đurđa i Marija su se samokritično osvrnule na dosadašnja iskustva, promijenile su način objavljivanja fotografija djece i detaljnije su komentirale aktivnosti. Osim toga, shvatile su kako je važno da roditelji imaju uvid u odgojno-obrazovni proces: “Mislim da ovo pruža bolji uvid jer vide konkretno što rade a nije bitno tko je na slici ili videu, već proces i aktivnost“ (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 15.lipanj 2022.). Bognar (2006) ističe nekoliko elemenata koji čine razvoj profesionalnih kompetencija akcijskih istraživača koje rezultiraju promjenama u praksi. Spremnost na promjene, razvoj komunikacijskih vještina, prihvaćanje rizika, samokritičnost i upornost, neke su od osobina praktičara koje mogu biti važne za ostvarivanje promjena i doprinijeti razvoju profesionalnih kompetencija. Osim navedenih osobina, intrinzična motivacija i proaktivno djelovanje doprinosi procesu promjena pedagoške prakse.

U odnosu na početak objavljivanja kada su objave sadržavale više fotografija a manje opisa dječjeg razvoja, odgojiteljice su promijenile način objavljivanja. Objavljivale su fotografije koje ukazuju na usmjerenost odgojitelja na dječju aktivnost i proces dječjeg učenja i razvoja:

Ja sam htjela reći kako sam primjetila i kod sebe i kod drugih kolegica kako smo promijenile nekako taj način slikanja, više smo se fokusirale na njihovu aktivnost i na sam taj interes i kako ćemo to dokumentirati, zapravo, nego na to kako oni ispadnu na slici, bar ja. Više nisam sad opterećena s tim da stanu sva djeca i da se vidi svako dijete nego baš ta njihova aktivnost.(odgojiteljica Silvia, osobna komunikacija, 1.srpanj 2022.)

Na moje pitanje o važnosti i cilju otvaranja Facebook grupe za roditelje odgojiteljice su odgovorile da su oformile Facebook grupe za roditelje kako bi uključile roditelje u rad vrtića i kako bi roditelji vidjeli što se u vrtiću radi. „Da roditelji imaju bolji uvid. Da uključimo roditelje. Da ih upoznamo s onim što se zbiva u vrtiću. Što rade djeca u skupini, kako provode dan“ (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 14.lipanj 2022.). Odgojiteljice su istaknule da im je cilj grupe ostvariti bolju komunikaciju s roditeljima. „I radi bolje komunikacije, stavljanja obavijesti“ (odgojiteljica Silvia, osobna komunikacija, 14. lipanj, 2022.).

Temeljem odgovora odgojiteljica utvrdila sam da Facebook grupa za roditelje omogućuje vidljivost odgojno-obrazovnog procesa, dvosmjernu komunikaciju i uključenost roditelja (Slika 29).

Slika 29. Mogućnosti Facebook grupe iz perspektive odgojitelja

Nakon što su odgojiteljice organizirale aktivnost na otvorenom u kojoj su djeci pružile mogućnost kupanja za vrijeme ljetnih vrućina, dobile su u Facebook grupi pozitivne komentare roditelja.

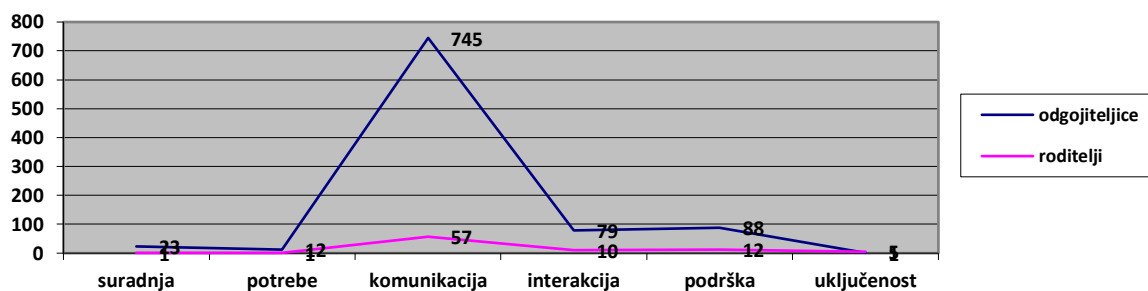
Odgojiteljice su, na temelju refleksije ostvarenih *online* aktivnosti (Slika 30) promijenile mišljenje o uključivanju roditelja putem Facebook grupe. Zaključile su da roditelji više komentiraju i pokazuju interes za aktivnosti u vrtiću.

Tu je bilo 15, 16 lajkova, oduševljeni su uglavnom tom idejom. Javljali su se privatnim porukama jel' mogu doći s godišnjeg za petak, samo u petak zbog toga. I dva komentara od edukacije, slike od edukacije od jučer, mama je napisala, vidjeli ste komentar. (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 29.lipanj 2022.).

Slika 30. Objava odgojitelja o aktivnosti kupanja i komentari roditelja

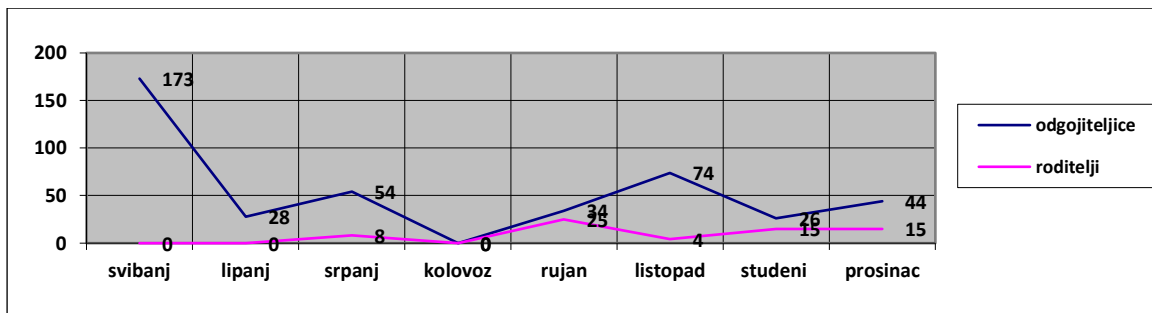
S obzirom na ciljeve akcijskog istraživanja koji uključuju aktivnosti ostvarivanja dvosmjerne komunikacije roditelja i odgojitelja, podrške, interakcije i suradnje, bilo mi je važno utvrditi koliko i što su roditelji i odgojitelji objavljivali putem Facebook grupa za roditelje. Sustavno sam pratila objave na sve tri Facebook grupe i analizirala ih prema navedenim aktivnostima te bilježila broj objava. Po završetku akcijskog istraživanja, zbrojila sam objave svih Facebook grupa za roditelje i prikazala u obliku brojčanih podataka (Slika 31).

Slika 31. Objave roditelja i odgojitelja putem Facebook grupa za roditelje tijekom akcijskog istraživanja

Budući da se okvirni plan akcijskog istraživanja oslanjao na Hornbijev model roditeljske uključenosti, u kojemu je Hornby (2000) dvosmjernu komunikaciju smjestio u središnji dio modela, bilo mi je važno utvrditi jesu li komunikacijske platforme poslužile roditeljima i odgojiteljima u ostvarivanju dvosmjerne komunikacije? Podatci ukazuju na ostvarivanje komunikacije između roditelja i odgojitelja putem Facebook grupa za roditelje. Iako su odgojiteljice više objavljivale (745 objava) u usporedbi s objavama roditelja (57) uočena je mogućnost *online* uključivanja roditelja u odgojno-obrazovni rad premda se iz podataka ne može zaključiti da je ostvarena dvosmjerna komunikacija.

Kako bih stekla uvid u aktivnosti koje su motivirale roditelje da sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu putem Facebook grupa, pratila sam svaku Facebook grupu pojedinačno tijekom istraživanja i bilježila aktivnosti koje su roditelji i odgojitelji objavljivali. Dodatno, kroz analizu istraživačkog dnevnika, mogala sam zaključiti koje objave odgojitelja potiču roditelje da se više uključe i objave unutar određenog vremenskog razdoblja, kao i kako odgojitelji uključuju roditelje u aktivnosti putem Facebook grupe.

Slika 32. Aktivnosti tijekom akcijskog istraživanja (Facebook grupa Ljiljani)

Odgojiteljice Đurđa i Marija su na početku akcijskog istraživanja, u svibnju i lipanj, objavile 173 fotografija djece u aktivnostima na Facebook grupi Ljiljani. Iako su se trudile, komentari roditelja su izostali (Slika 32). U srpnju su roditelji komentirali aktivnost kupanja djece u bazenu na dvorištu. Listyaningrum i sur., (2020) ističu da roditelji imaju potrebu za znanjem o odgoju i obrazovanju svoje djece, potrebu za društvenom podrškom i potrebu za motivacijom da se uključe u obrazovni proces. Odgojiteljice su prepoznale potrebe djece a roditelji su podržali tu aktivnost te se uključili komentirajući putem Facebook grupe. Nakon kolektivnog godišnjeg odmora odgojiteljice su pred kraj mjeseca kolovoza na Facebook grupi objavile plan roditeljskog sastanka.

Odgojiteljice su na početku pedagoške godine, putem Facebook grupe, pozvale roditelje na roditeljski sastanak i zamolile ih neka potvrde svoj dolazak. Na taj način su započele komunikaciju putem Facebook grupe. Također su roditelje uputile na zajedničko sudjelovanje na *online* predavanju stručnjaka o važnosti djetetovog okruženja za učenje.

Odgojiteljice su u rujnu putem Facebook grupe pozvale roditelje da se uključe u zajedničko planiranje kurikuluma. Hornby i Blackwell (2018) ističu da su u novije doba primjetni pozitivni pomaci u osmišljavanju različitih načina uključivanja roditelja u odgojne i obrazovne aktivnosti u vrtiću, u korištenju digitalnih tehnologija kao kanala za razmjenu informacija, u razmjenu međusobnih očekivanja o procesu učenja djeteta. Kao moguće poboljšanje u razvoju partnerstva, autori navode fleksibilnost u promjeni kurikuluma te uključivanje roditelja u izradu istog. Pozivu na zajedničko planiranje kurikuluma odazvalo se šest roditelja koji su putem Facebook grupe potvrdili svoj dolazak.

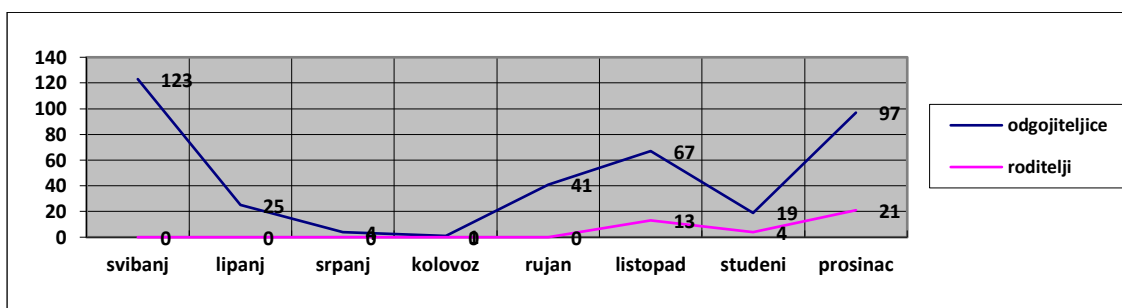
Odgojiteljice su također pozvale roditelje da ispune anketu kako bi saznale koliko vremena djeca kod kuće provode ispred ekrana. Chairatchatakul i sur., (2012) naglašavaju da sudjelovanje roditelja u odgojnoj i obrazovnoj praksi pridonosi njihovom boljem informiranju o učenju i razvoju djece. Na taj način roditelji stječu nova znanja o mogućnostima razvoja djeteta. Za odgojiteljice, roditeljsko sudjelovanje pridonosi razumijevanju njihovih postupaka, ciljeva i percepcije djeteta. Huges i MacNaughton (2000), navode tri primarna čimbenika u partnerskim odnosima. Jedan je od čimbenika, zajednička odgovornost roditelja i odgojitelja za odgoj i obrazovanje djeteta, pravo glasa roditelja, uvažavanje roditelja kao prvog izvora informacija o djetetu i izgradnja "interpretativne zajednice" koja je usmjerena na dobrobit djeteta.

Stavljanje djeteta u središte interesa svih sudionika u odgojno-obrazovnom procesu rezultirao je osjećajem podijeljene odgovornosti. Iz Slike 32 se može vidjeti da su tijekom rujna roditelji i odgojitelji imali gotovo jednak broj objava na Facebook grupi za roditelje. Razlog tome su aktivnosti na Facebook grupi koje ukazuju na pozitivan stav odgojitelja prema uključivanju roditelja, pozivanje roditelja da se uključe u rad vrtića i usmjerenost na dobrobit djeteta. Odgojiteljice su tijekom rujna objavljivale informacije o aktivnostima kojima su razvijale kompetencije djece i prepoznale su probleme koje djeca imaju te putem Facebook grupe pozvale roditelje da zajedno pomognu djeci. Roditelji su objavljivali na Facebook grupi fotografije djece iz obiteljskog okruženja te na taj način informirali odgojiteljice o aktivnostima u obiteljskom okruženju.

Tijekom listopada, odgojiteljice su zajedno s roditeljima putem Facebook grupe planirale radionicu izrade didaktičkih sredstava od neoblikovanog materijala i pekarsku radionicu u dječjem vrtiću. Milanović (1997) ističe da je za razvoj partnerskog odnosa između roditelja i odgojitelja potreban kontinuitet i planiranje zajedničkih akcija. Roditelji su se svakodnevno uključivali u radionice sve do kraja listopada. Odgojiteljice su objavljivale fotografije tih događanja na Facebook grupi. Od 75 objava, 71 je bilo od strane odgojitelja, dok su četiri objave bile od roditelja. Razlog tome moguće je tražiti u većoj uključenosti roditelja na samim radionicama nakon čega nisu imali potrebu komentirati ili objavljivati na Facebook grupi.

Tijekom studenog, aktivnost roditelja na Facebook grupi se povećala jer su objavljivali videozapise i fotografije djece koja su sudjelovala u blagdanskoj priredbi na općinskom trgu. Epstein (2001) smatra da je lokalna zajednica važan čimbenik koji može podržati roditelje i odgojno-obrazovnu ustanovu u nastojanjima da unaprijede partnerske odnose i razvijaju kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa. Posredstvom općine kao osnivača dječjeg vrtića, organizirano je blagdansko druženje djece i odraslih te je na taj način ostvarena povezanost lokalne zajednice, roditelja, djece i odgojitelja.

Roditelji su tijekom prosinca objavljivali fotografije izazova koje je postavila odgojiteljica, a to je briga djeteta o rastu posijanog žita u posudama. Nakon što je dijete ispunilo izazov, roditelj je objavio fotografiju djeteta i žita iz obiteljskog okruženja na Facebook grupi. Tijekom prosinca, roditelji su objavljivali fotografije djece iz obiteljskog okruženja, pored okićene jelke i čestitke za blagdane.

Slika 33. Aktivnosti tijekom akcijskog istraživanja (Facebook grupa Zvončići)

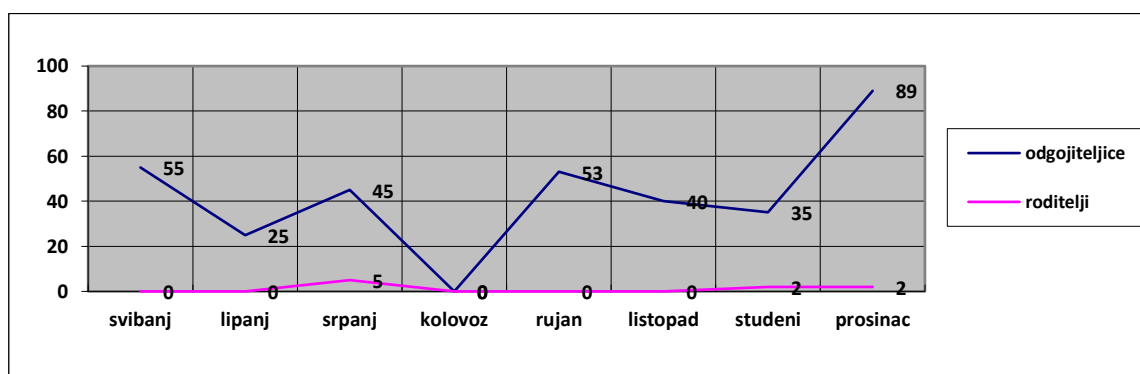
Na početku istraživanja, odgojiteljica Silvia i odgojiteljica pripravnica Ivona su objavljivale brojne fotografije na Facebook grupi Zvončići (Slika 33). Često nisu mogle razmjenjivati

mišljenje s drugima jer su radile samo ujutro. Također, u skupini je bilo dijete s teškoćama u razvoju, što je od Silvije zahtijevalo dodatni angažman i potrebu za stručnom podrškom.

Najveća uključenost roditelja ove skupine bila je tijekom listopada i studenog. Roditelji djece iz te skupine nisu se u većem broju odazvali na događanja u vrtiću kao što su to učinili roditelji djece iz skupine Ljiljani. Hornby (2000) smatra da bi roditelji trebali imati realna očekivanja o cjelovitom razvoju djeteta, jer ona jačaju samopouzdanje djeteta i ne ometaju odgojno-obrazovni proces kojemu je cilj individualni razvoj djeteta sukladno razvojnom stupnju na kojem se dijete nalazi. Iz navedenog razloga, odgojiteljice su težile uključivanju roditelja i djece u zajedničke radionice u kojima će zajedno s roditeljima pratiti što dijete može i koji je njegov interes.

Tijekom listopada i studenog, odgojiteljice Silvia i Ivona redovito su objavljivale videozapise aktivnosti djece, zajedno s detaljnim objašnjenjima značaja tih aktivnosti za njihov razvoj. Roditelji su često komentirali videozapise i podržavali odgojiteljice da nastave tu praksu. Kao rezultat toga, razina roditeljskog uključivanja u ovoj obrazovnoj grupi bila je najdinamičnija tijekom studenog i prosinca. Lewandowska i sur., (2021) vjeruju da je važno pružiti roditeljima različite modalitete kako bi se postiglo bolje uključivanje u obrazovni proces. Fitzgerald (2004) naglašava da pružanje mogućnosti roditeljima za uključivanjem rezultira razvojem otvorene i dvosmjerne komunikacije.

Tijekom prosinca, povećale su se aktivnosti dvosmjerne komunikacije roditelja i odgojitelja putem Facebook grupe jer su i odgojiteljica Silvia i odgojiteljica pripravnica Ivona postavile prethodno opisani izazov za djecu i roditelje, kao što su to učinile odgojiteljice Đurđa i Marija.

Slika 34. Aktivnosti tijekom akcijskog istraživanja (Facebook grupa Lavići)

Na samom početku akcijskog istraživanja, odgojiteljice Marina i Brankica su svoju pedagošku praksu usmjeravale pretežno na brigu o djeci. Rad u jasličnoj odgojno-obrazovnoj skupini zahtijeva dosta vremena i fizičke aktivnosti prilikom njege djece. Također, adaptacija djece traje duže zbog njihove dobi i novopridošle djece kojima je taj period prilično stresan. Faza adaptacije je ključna u razvoju partnerstva između roditelja i odgojitelja. U njoj se gradi međusobno povjerenje i suradnja (Valentine, 2006). Zbog epidemioloških mjera, roditelji nisu mogli ulaziti u vrtić i nisu sudjelovali u fazi adaptacije, što je utjecalo na razvoj međusobnog povjerenja. To je također utjecalo na razvoj partnerstva. U usporedbi s prethodnim Facebook grupama za roditelje, u Facebook grupi Lavići nedostajale su objave roditelja (Slika 34).

Odgojiteljica Marina je tražila način kako zadobiti povjerenje roditelja. Bilo joj je jasno da zbog nemogućnosti uključenosti roditelja u vrtić nisu stekle povjerenje roditelja niti su roditelji novoupisane djece upoznali odgojiteljice. Hryniewicz i Luff (2020) ističu da odgojitelji trebaju biti svjesni prepreka u ostvarivanju partnerstva s roditeljima i dobrobiti koje se partnerstvom ostvaruje za dijete, odgojitelja i roditelja. Nakon prestanka epidemioloških mjera, odgojiteljice su smatrale kako bi roditelji mogli podijeliti neke dodatne informacije o svojoj djeci. Odgojiteljice su putem Facebook grupe pružile roditeljima mogućnost da se prijave za individualne razgovore:

Osobno sad kad su se otvorila vrata imamo puno više nekih informacija od njih puno više, nekako to čavrljanje i šta ja znam ujutro i sve se nekako otvorilo pa imaju neku povratnu informaciju. Recimo, meni je dobra povratna informacija da su se na individualni ispunili svi ovi termini za jedan dan što znači da opet shvaćaju važnost tih individualnih da nismo mi tu neke babaroge i ne znam ni ja šta, već da zajedno dođemo do nekog rješenja (odgojiteljica Marina, osobna komunikacija, 28.rujan 2022)

Smatrale su da će na taj način dobiti više informacija o djetetu koje su im pomogle u pisanju e-razvojnih mapa za svako dijete koje su potom objavljivale na Facebook grupi. Prethodno su zatražile suglasnost roditelja za navedene aktivnosti, koju su naposljetku i dobile. Svaka e-razvojna mapa sadržavala je osnovne informacije o djetetu, fotografije djeteta u omiljenim aktivnostima u vrtiću te fotografije procesa učenja djeteta (Prilog 7). Odgojiteljica Marina je objavljivala na Facebook grupu e-razvojnu mapu svakog djeteta pojedinačno. U srpnju je, kada su mape objavljene, primijećeno blago povećanje aktivnosti roditelja na Facebook grupi.

Iako se roditelji u Facebook grupi Lavići nisu uključivali kao što su to činili roditelji djece odgojno-obrazovnih skupina Zvončići i Ljiljani, vrlo je vjerojatno da će to činiti u narednom periodu do polaska u školu djece, nakon što bolje upoznaju odgojiteljice i odgojno-obrazovni rad te steknu povjerenje odgojiteljica za što je potrebno vrijeme i kontinuitet u razvoju partnerskih odnosa (Ljubetić, 2014; Milanović, 1997).

S obzirom na to da je jedno od istraživačkih pitanja ovog akcijskog istraživanja *kako uključiti roditelje u partnerstvo putem komunikacijskih platformi*, analizom objava roditelja i odgojitelja na Facebook grupama, utvrdila sam sljedeće aktivnosti koje su rezultirale uključivanjem roditelja u partnerstvo:

- objave odgojiteljica o aktivnostima u kojima su detaljno opisivale razvoj kompetencija djece (fotografije, video zapisi, e-razvojne mape),
- objave odgojiteljica koje su uključivale izazove za roditelje i djecu i bile su usmjerene na dobrobit djeteta,
- objave usmjerene na podršku roditeljima i uvažavanje potreba roditelja i djece,
- objave u vezi s aktivnostima koje su ukazivale na pozitivan stav odgojitelja o uključivanju roditelja,
- objave koje su se odnosile na suradnju s lokalnom zajednicom,
- objave o organiziranju zajedničkih aktivnosti roditelja, odgojitelja i djece.

Odgojiteljice su putem Facebook grupa pozivale roditelje na uključivanje u planiranje vrtićkog kurikulumu i na zajedničko rješavanje problema štetnosti korištenja mobitela za djecu što je rezultiralo većom uključenosti roditelja putem Facebook grupe u odgojno-obrazovni rad.

Iako analizom podataka nisam utvrdila da se putem Facebook grupa odvijala u potpunosti dvosmjerna komunikacija, navedene aktivnosti koje su se odvijale korištenjem Facebook grupe omogućile su uključenost roditelja u rad vrtića. Fitzgerald (2004) uključenost roditelja temelji na individualiziranom pristupu roditeljima i pružanju mogućnosti aktivnog sudjelovanja roditelja u odgojno-obrazovnom procesu posredstvom otvorene i dvosmjerne komunikacije. Analizom objava svake Facebook grupe, primijetila sam da su se roditelji više uključivali u komentiranje i objavljivanje sadržaja od listopada do kraja prosinca 2022. godine. Razlog tome je što su roditelji putem objava prepoznali da odgojiteljice razvijaju dječje kompetencije. Ranije objave su bile samo fotografije dječjih rođendana i oskudne informacije, dok su kasnije objave pružale roditeljima sigurnost i povjerenje jer su pokazivale da su zadovoljene potrebe njihovog djeteta te da je dijete sretno i zadovoljno u vrtiću. Odgojiteljice su putem objava na Facebook grupi omogućile roditeljima da budu uključeni i da imaju pristup informacijama bez obzira gdje se nalazili. Zbog toga su roditelji aktivirali svoje Facebook profile i uključili se, što je rezultiralo osjećajem pripadnosti grupi. S obzirom na sve navedeno, navedene aktivnosti mogu biti korisne u razvoju partnerstva putem komunikacijske platforme.

6.4.8.3. Odgojitelji pružaju mogućnost volontiranja roditeljima sukladno potrebama roditelja

Jedan od oblika uključenosti roditelja je volontiranje sukladno roditeljskim kompetencijama i interesima. Motivirane pozitivnim komentarima roditelja o aktivnostima koje su ostvarile s djecom, odgojiteljice Marija i Đurđa su na moju inicijativu osmislile pitanja za anketu. Anketa je putem Google obrasca podijeljena roditeljima u Facebook roditeljskoj grupi (Slika 35).

Anketa je sadržavala pet tvrdnji. Prvom tvrdnjom, odgojiteljice su željele utvrditi potrebu uključivanja roditelja u zajedničke radionice roditelja, odgojitelja i djece. Odgojiteljice su omogućile roditeljima da odaberu tematske radionice, uključujući kuharsku, pekarsku, frizersku, stari zanati i vrtlarsko uređenje dvorišta. S obzirom na to da roditelji zbog posla ne mogu uvijek fizički sudjelovati u aktivnostima u vrtiću, ponudile su roditeljima mogućnost sudjelovanja na virtualnim radionicama.

Želimo doznati što Vam je potrebno

Pitanja Odgovori 15 Postavke

Želimo doznati što Vam je potrebno

U svrhu razvoja partnerskih odnosa, želimo doznati Vaše potrebe za uključivanjem u odgojno-obrazovni proces. Molimo Vas da slobodno naznačite sve što Vam je bitno jer upravo nam je Vaše mišljenje vodilja za planiranje daljnjeg odgojno-obrazovnog rada. Mišljenja smo da zajedničkim djelovanjem možemo doprinijeti cjelokupnom rastu i razvoju Vašeg djeteta. Stoga Vas molimo da odvojite 5 min i odgovorite na 5 kratkih pitanja.

odgojiteljice dječjeg vrtića "Latica"

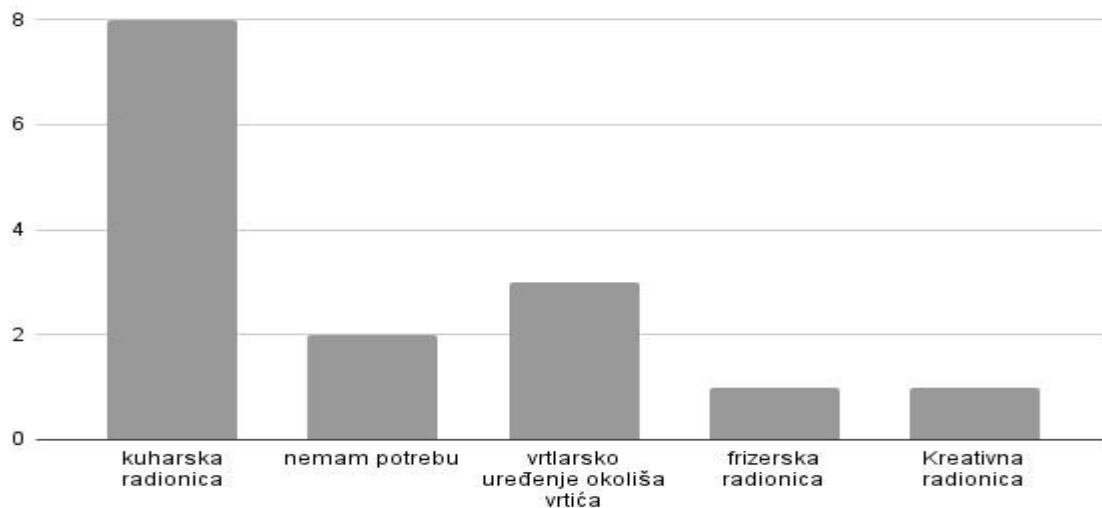
Slika 35. Anketa za roditelje objavljena na Facebook grupi za roditelje

Slika 36. Interes roditelja za volontiranjem u dječjem vrtiću

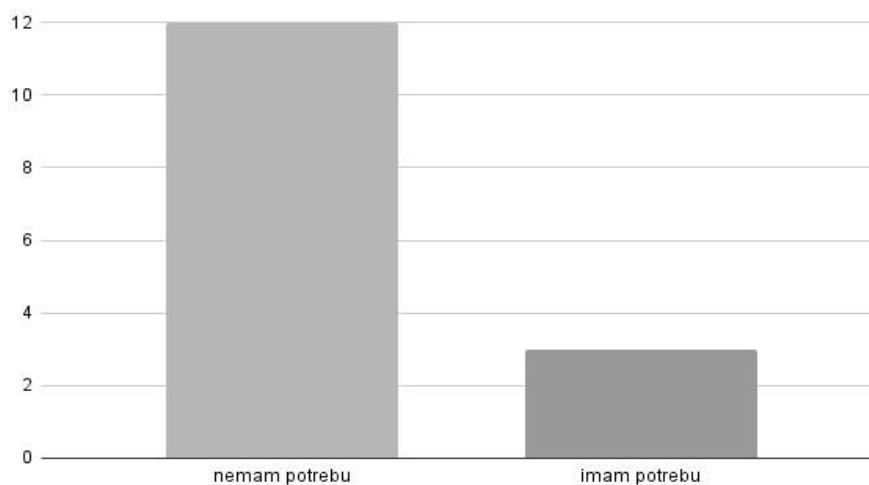
Sljedeća tvrdnja se odnosila na mogućnost i potrebu roditelja za volontiranjem u vrtiću (Slika 36). Budući da su odgojiteljice imale iskustva s adaptacijom djece u rujnu i susretale se sa situacijama u kojima su se djeca teško odvajala od roditelja, pružile su roditeljima mogućnost da izraze želju za volontiranjem tijekom adaptacije kako bi roditelji mogli boraviti u skupini s djetetom i olakšati na taj način djetetu prilagodbu na dječji vrtić. Treća tvrdnja se odnosila na vođenje roditeljskog sastanka prema interesima roditelja, dok su roditelji četvrtom tvrdnjom izrazili želju za objavljivanjem aktivnosti djeteta iz obiteljskog okruženja. Petom tvrdnjom su izrazili potrebu za virtualnim predavanjima stručnjaka iz određenog područja i naveli teme koje su im se činile bitnima za razvoj djeteta.

Omerdić i Riđić (2017) ističu da se uključenost roditelja ostvaruje sudjelovanjem roditelja u zajedničkim aktivnostima djece i odraslih i njihovom doprinosu odgojno-obrazovnom radu. Hoover-Dempsey i Sandler (1995) smatraju da je za razvoj partnerstva s roditeljima važno stvaranje situacija i aktivnosti u institucionalnom kontekstu koje zahtijevaju roditeljski angažman. Stoga je važno pružiti roditeljima priliku da iskažu svoje potrebe za uključivanjem, potrebe sudjelovanja u zajedničkim aktivnostima i potrebe za doprinosom ukoliko smatraju da mogu na bilo koji način doprinijeti aktivnostima u dječjem vrtiću. U anketi je roditeljima bila pružena mogućnost da predlože teme radionica u koje bi se mogli uključiti tijekom pedagoške godine (Slika 37). Odgojiteljice su osmislile radionice u kojima su trebali sudjelovati roditelji zajedno s djecom i odgojiteljicama. Roditelji su iskazali najveće zanimanje za kuharsku radionicu i vrtlarsko uređenje dječjeg vrtića.

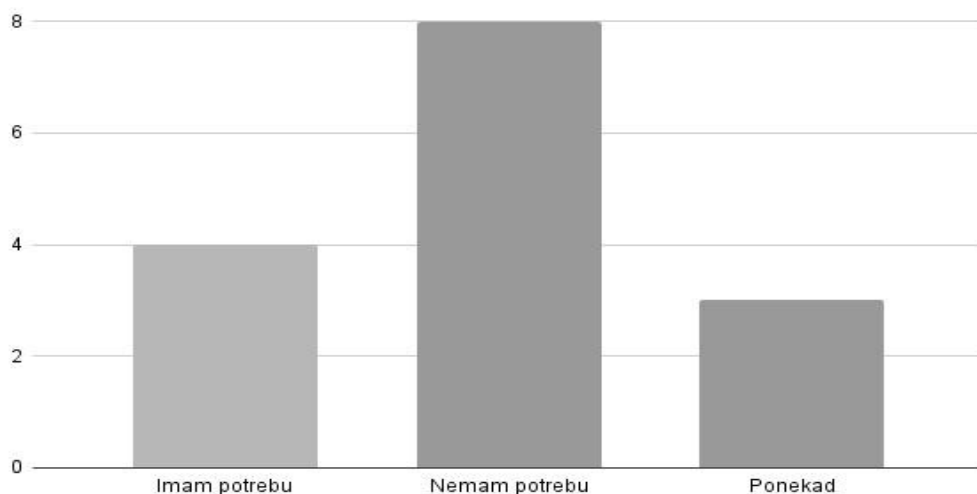
Slika 37. Interes roditelja za volontiranjem u radionicama

Razvoj roditeljskih kompetencija je važan u stvaranju partnerstva. Stoga je nužno da odgojitelji prepoznaju postojeće roditeljske kompetencije i pruže im mogućnost sudjelovanja u kreiranju odgojno-obrazovnog procesa. Dini (2022) smatra da odgojiteljevo poimanje roditeljske uloge ima primaran utjecaj na kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa. S obzirom na to da je roditeljima tek u svibnju pružena mogućnost uključivanja u odgojno-obrazovni proces, troje roditelja je iskazalo potrebu za potencijalnim vođenjem roditeljskog sastanka (Slika 38).

Slika 38. Interes roditelja za vođenjem roditeljskog sastanka

Odgojiteljice su željele saznati jesu li roditelji zainteresirani za dijeljenje informacija iz obiteljskog okruženja s njima. Smatrale su da su takve informacije važne kako bi dobile cjelovit uvid u razvoj djeteta. Patrikakou i sur., (2005) smatraju da je važno stvarati situacije u institucionalnom okruženju koje će potaknuti roditelje na povratnu informaciju iz obiteljskog okruženja. Hornby (2010) ističe da odgojitelji imaju potrebu da ih roditelji obavještavaju o situacijama u obiteljskom okruženju. Važnost povratne informacije iz obiteljskog okruženja temelji se na prepoznavanju uzroka eventualnih promjena u ponašanju djeteta ili pozitivnih informacija o razvoju djetetovih kompetencija koje mogu biti smjernice odgojitelju u daljnjem planiranju odgojno-obrazovnog procesa. Iz Slike 39 vidljivo je da roditelji imaju podijeljena mišljenja o dijeljenju informacija o djetetu iz obiteljskog okruženja. Mogući uzrok nedostatka povjerenja u odgojitelja može biti nedostatak poznavanja odgojiteljica, konteksta i kulture dječjeg vrtića.

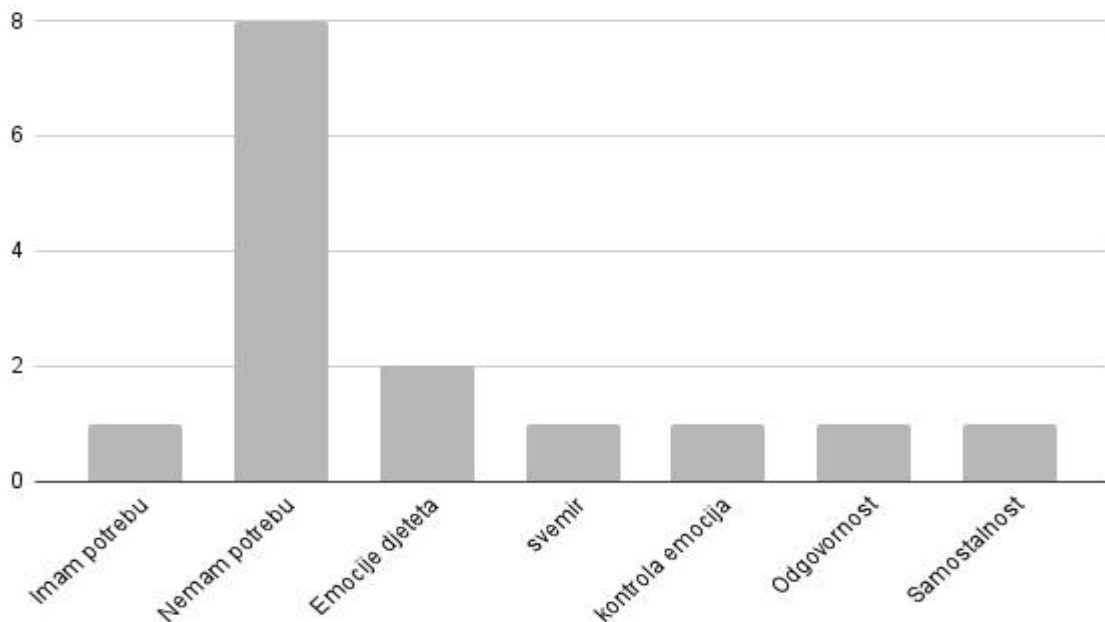

Slika 39. Spremnost roditelja na dijeljenje informacija iz obiteljskog okruženja

Budući da su odgojiteljice planirale organizirati zajedničke radionice s roditeljima kako bi uključile ih u rad vrtića te na taj način ostvarile povezanost i interakciju s roditeljima, pitale su ih u koje se radionice žele uključiti i pozvale ih da predlože teme. Hornby (2000) ističe doprinos roditelja u odgojno-obrazovnom procesu može biti usmjeren k programima organiziranim od strane odgojno-obrazovne ustanove. Međutim, roditelji nisu uvijek u mogućnosti uključiti se kada to odgojitelji žele.

Epstein (2002) ističe da nedostatak slobodnog vremena može utjecati na izostanak doprinosa roditelja odgojno-obrazovnom procesu. Stoga je važno pružiti roditeljima izbor sudjelovanja u

programima ili radionicama sukladno njihovim potrebama za moguće načine uključivanja. Roditelji su imali potrebu za edukacijama kojima bi se razvijale njihove roditeljske kompetencije te smo na *online* sastanku analizom ankete utvrdili da roditelji imaju potrebu predložiti teme virtualnih predavanja kako bi jačali roditeljska i odgojiteljska znanja i vještine. Najveći su interes iskazali za temu o emocijama i kako pomoći djetetu da postane samostalno i odgovorno te kako naučiti dijete kontroli u nepoželjnom izražavanju nezadovoljstva (Slika 40).

Slika 40. Interes roditelja za teme *online* izlaganja stručnjaka

Analizirajući navedene tvrdnje, odgojitelji su dobili uvid u potrebe roditelja za uključivanjem. Glasser (1994) smatra da je važno prepoznati potrebe sudionika odgojno-obrazovnog procesa i omogućiti im izbor u njihovom djelovanju. Odgojiteljice su prepoznale potrebe roditelja te su, sukladno tim potrebama, tijekom akcijskog istraživanja organizirale različite aktivnosti usmjerene na razvoj partnerskih odnosa.

6.4.8.4. Odgojitelji organiziraju online predavanja za roditelje sukladno potrebama roditelja

Budući da su roditelji izrazili potrebu za predavanjem stručnjaka o kontroli nepoželjnih ponašanja i emocija djece, odgojiteljica Marina je dala sljedeći prijedlog kako uključiti roditelje i ostvariti radionice za roditelje:

Možemo onda organizirati i nekakvu radionicu na temu emocionalne inteligencije ili nešto? Ili kako postupati u određenim situacijama. Možemo ih pitati što točno žele, da se izjasne na Facebook grupama i onda napravimo radionicu. Možemo kroz tri skupine, kroz 3 različite teme i onda oni mogu proći kroz sve tri skupine. Malo se izmijeniti, da bude dinamičnije. Da bude povezano opet. Imamo roditelje koji imaju djecu i u jednoj i u drugoj skupini. (odgojiteljica Marina, osobna komunikacija, 25.lipanj 2022)

Sukladno navedenom, bila sam dogovorila *online* predavanje Klare Ereš mag. paed. soc., kako bi mogli sudjelovati i roditelji koji ne mogu doći uživo (Slika 41). Svim je roditeljima putem Facebook grupa podijeljena Zoom poveznica za predavanje planirano za 28.lipanj 2022.

Slika 41. Osvrt odgojitelja i roditelja na zajedničko predavanje i radionicu

Nakon *online* predavanja, odgojiteljice su organizirale radionicu u kojoj su zajedno s roditeljima promišljale o smjernicama ostvarivanja podrške djetetu u emocionalno kriznoj situaciji. Na radionici je sudjelovalo sedam roditelja i pet odgojiteljica. Važno je napomenuti da je radionica organizirana s ciljem zajedničkog pronalaženja rješenja problema. Važnost zajedničkog učenja roditelja i odgojitelja i organiziranje konferencija za roditelje važno je kako bi se razvijale i profesionalne i roditeljske kompetencije (Kurtulmus, 2016). Odgojiteljice su osmislile radionicu kojoj je bio cilj prepoznavanje poželjnih i nepoželjnih ponašanja djeteta i pronalaženje načina u rješavanju nepoželjnih oblika ponašanja djeteta. Tijekom radionice, podijelile su s roditeljima svoja iskustva i načine kako rješavaju situacije u vrtiću kada djeca pokazuju nepoželjna ponašanja, dok su roditelji upoznali odgojiteljice s ponašanjima djece u obiteljskom okruženju i njihova iskustva u rješavanju problema. U tome im je pomagala i predavačica.

Koncept prostora i razmještaj stolova te aktivna rasprava roditelja u kojoj se uvažavaju njihove ideje i prijedlozi idu u prilog izostanka hijerarhijskog tipa radionica i transmisivskog modela uključenosti roditelja (Swap, 1993). Zajednička usmjerenost k dobrobiti djeteta rezultira uključenošću roditelja (Hornby, 2000), što je vidljivo iz komentara kojeg je roditelj napisao na Facebook grupi za roditelje (Slika 41).

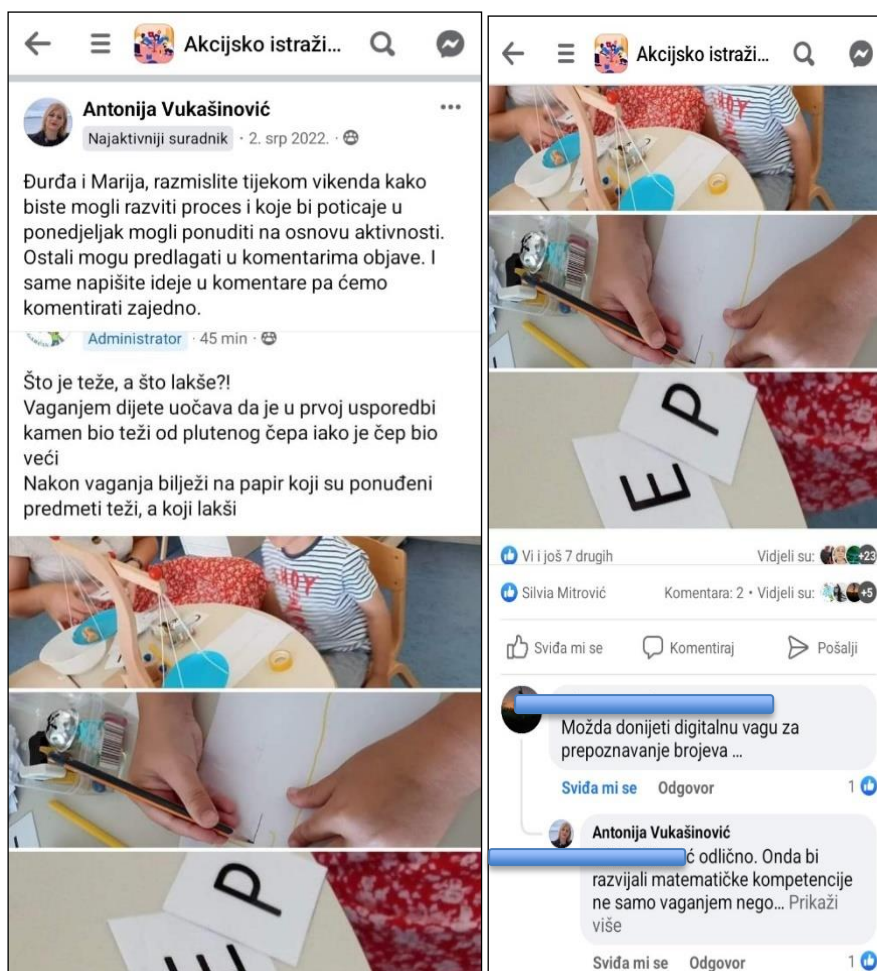
6.4.8.5. Odgojitelji sudjeluju u aktivnostima namijenjenima razvoju profesionalnih kompetencija

Osim *online* sastanaka, ostvarila sam i posjete dječjem vrtiću prema zahtjevima i potrebama odgojiteljica. Nakon toga, razgovarala sam s odgojiteljicama kako bih saznala koja područja razvoja djeteta ih zanimaju i koji predavači bi im mogli pomoći u razumijevanju problema s kojima se susreću u svom radu.

Otvorenost odgojitelja za uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni proces temelji se na samopouzdanju odgojitelja, koje proizlazi iz razvijenih profesionalnih kompetencija (Yulianti i suradnici, 2022). O snaživanje odgojitelja ostvareno je prema njihovom vlastitom tempu razvoja i prema područjima u kojima se nisu osjećali sigurno i trebala im je podrška. O tome sam napravila sljedeću zabilješku u istraživačkom dnevniku:

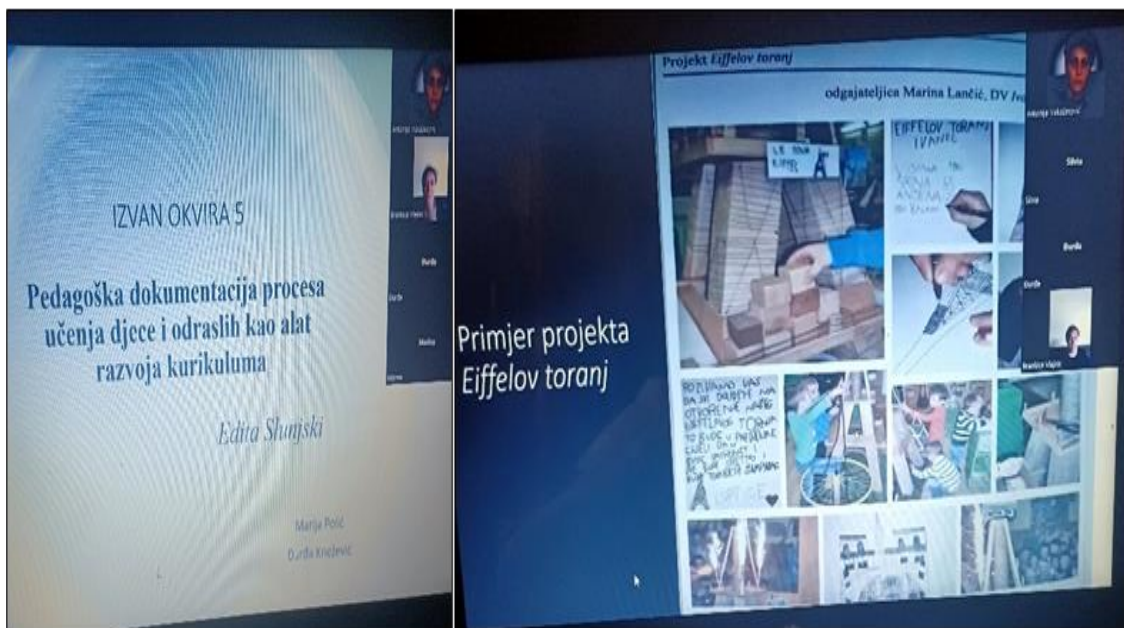
Danas sam na prijedlog odgojiteljica boravila u vrtiću. Kada sam ušla u jasličku skupinu, uočila sam vrlo siromašno prostorno-materijalno okruženje bez odgovarajućih centara za aktivnosti. Isto tako, odgojiteljice prekidaju dječje aktivnosti spremajući stolove, igračke. Sat vremena je trajala užina iako dosta djece užinu nije ni jelo. Svejedno im je odgojiteljica rekla da moraju sjediti za stolom. Slika o djetetu nije izgrađena jer djeca nemaju autonomiju čak ni

pri samostalnom posluživanju. Silvia je prema dogovoru pripremila poticaje kojima razvija daljnji proces. Ono u čemu je nesigurna je dokumentiranje. U njihovoj sobi također nema odgovarajućih centara stoga sam ih uputila na knjigu „Dječji vrtić, zajednica koja uči“ (Slunjski, , 2008). Ivona ističe da im je veliki problem nedostatna podrška psihologa u izradi individualiziranog plana za dijete s posebnim potrebama. Smatra da nema dovoljne kompetencije da to sama radi. Namjeravam im osigurati podršku predavanjem stručnjaka u ovom području. Odgojiteljice Đurđa i Marija djelomično imaju organiziran prostor iako u prostoru nema dovoljno materijala pa djeca prenose iz jednog centar u drugi. Budući da prema njihovoj pedagoškoj dokumentaciji, daleko više razumiju proces, razgovarali smo o samom pisanju priprema i o konkretiziranju ciljeva koje bi trebale navoditi u dnevnom planu. Marija i Đurđa će proučiti knjigu „Pedagoška dokumentacija“ (Slunjski, 2020) i istu prezentirati kolegicama na timskom sastanku pred kraj srpnja. Predlažem da nakon edukacije pedagoginje Anite Malašić o prostorno materijalnom okruženju, svaka od njih izradi tlocrt sobe s pripadajućim centrima. U dogovoru s ravnateljicom za listopad (nakon adaptacije nove djece i dolaskom novih roditelja) planiramo zajedničku radionicu u kojoj će sudjelovati odgojiteljice i roditelji s ciljem izrade didaktičkih materijala od pedagoški neoblikovanog materijala. (A. Vukašinić, osobna komunikacija, 1.srpanj 2022)

Slika 42. Komunikacija sudionika akcijskog istraživanja putem Facebook grupe Akcijsko istraživanje

Budući da je jedno od istraživačkih pitanja ovog istraživanja kako unaprijediti kompetencije odgojitelja i roditelja za sudjelovanje u partnerstvu putem komunikacijske platforme, bilo je važno pružiti podršku roditeljima i odgojiteljima u razvoju navedenih kompetencija. Hornby (2000) ističe važnost kvalitete odgojno-obrazovnog procesa te da je ista sukladna razvoju profesionalnih kompetencija odgojitelja. Stoga je cilj odgojitelja sustavno razvijati profesionalne kompetencije kako bi kvalitetno provodili odgojno-obrazovni proces. Višnjić Jevtić (2018) smatra da je, uvažavajući Hornbyjev model roditeljske uključenosti, važno pružiti podršku i odgojiteljima u profesionalnom razvoju. U svrhu razvoja profesionalnih kompetencija putem komunikacijske platforme, odgojiteljice su otvorile Facebook grupu Akcijsko istraživanje u kojoj su ostvarene različite aktivnosti koje su bile usmjerene k razvoju refleksivne prakse (Slika 42).

Slika 43. Online prezentacija stručne literature

Primijetila sam nedostatak poticaja u prostorno-materijalnom okruženju tijekom posjeta odgojno-obrazovnim skupinama, pa sam razgovarala s odgojiteljicama Silvijom i Ivonom o načinima poboljšanja prostora u kojem djeca borave. Rocha Lopes i sur., (2015) naglašavaju da je uloga odgojitelja podrška u stvaranju okruženja koje će poticati razvoj individualnih potencijala djeteta u njegovom vlastitom procesu učenja. Fullan (2011) ističe da je potrebno koristiti potencijal i snagu grupe kako bi se u procesu promjene grupa mijenjala. Stoga su odgojiteljice, koristeći stručnu literaturu koju su prethodno proučile, prezentirale važne

elemente pedagoške prakse drugim odgojiteljicama te su se na taj način međusobno osnaživale. Predložila sam im da prouče knjigu Pedagoška dokumentacija (Slunjski, 2020). Odgojiteljice su proučile knjigu i na sljedećem *online* sastanku su je prezentirale ostalim kolegicama (Slika 43).

Prezentacija knjige koju su izložile odgojiteljice na *online* sastanku dala je drugim odgojiteljicama uvid u planiranje okruženja koje će potaknuti interes djeteta i na taj način omogućiti djetetu učenje. Nakon prezentacije, postavila sam odgojiteljicama pitanja o prostoru u kojem djeca borave i centrima aktivnosti koji bi trebali biti jasno vidljivi u sobi. „Pa, moja soba na početku godine je bila pregrađena i onda kad sam čula da imam, ne znam, 21 spavača u skupini onda je ta soba postala, mislim, bez tih pregrada, sve je bilo onako zgurano doslovno do zida“ (odgojiteljica Silvia, osobna komunikacija, 12.srpanj 2022.)

Odgojiteljica Đurđa također je tvrdila da niti njezina soba nema pregrađen prostor koji bi mogao ukazivati na moguće centre aktivnosti. „Nije ni naša pregrađena“ (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 12.srpanj 2022.). Odgojiteljica Brankica također ima sličan problem:

U biti, od početka smo imali određene centre a onda se s vremenom to izgubilo. Ostao je recimo, otprilike stolić blizu likovnog, blizu kupaone gdje je likovni centar i gdje oni znaju gdje su bojice, uzimaju i to... ostao je građevni centar otprilike isti i recimo ovaj dio gdje smo imali hladni prirodni a ovo drugo se izgubilo jer smo maknuli pregrade da bude više kao mjesta zbog kreveta, namještanja i zbog hrpu drugih nekih tako, vremenom su se izgubili centri evo, ostali su samo ovi neki (odgojiteljica Brankica, osobna komunikacija, 12.srpanj 2022.)

Odgojiteljica Marija bila je istaknula da su u njihovoj sobi točno određeni centri aktivnosti „Jesu kod nas, koliko mogu biti jesu, evo trudimo se da jesu, sad“ (odgojiteljica Marija, osobna komunikacija, 12.srpanj 2022.). Odgojiteljica Silvia je zaključila da je zbog manjeg broja djece u skupini mogla imati točno određene centre aktivnosti: „Meni jesu zadnjih tri tjedna otkad je manje djece a prije toga ne baš“ (odgojiteljica Silvia, osobna komunikacija, 12.srpanj 2022.).

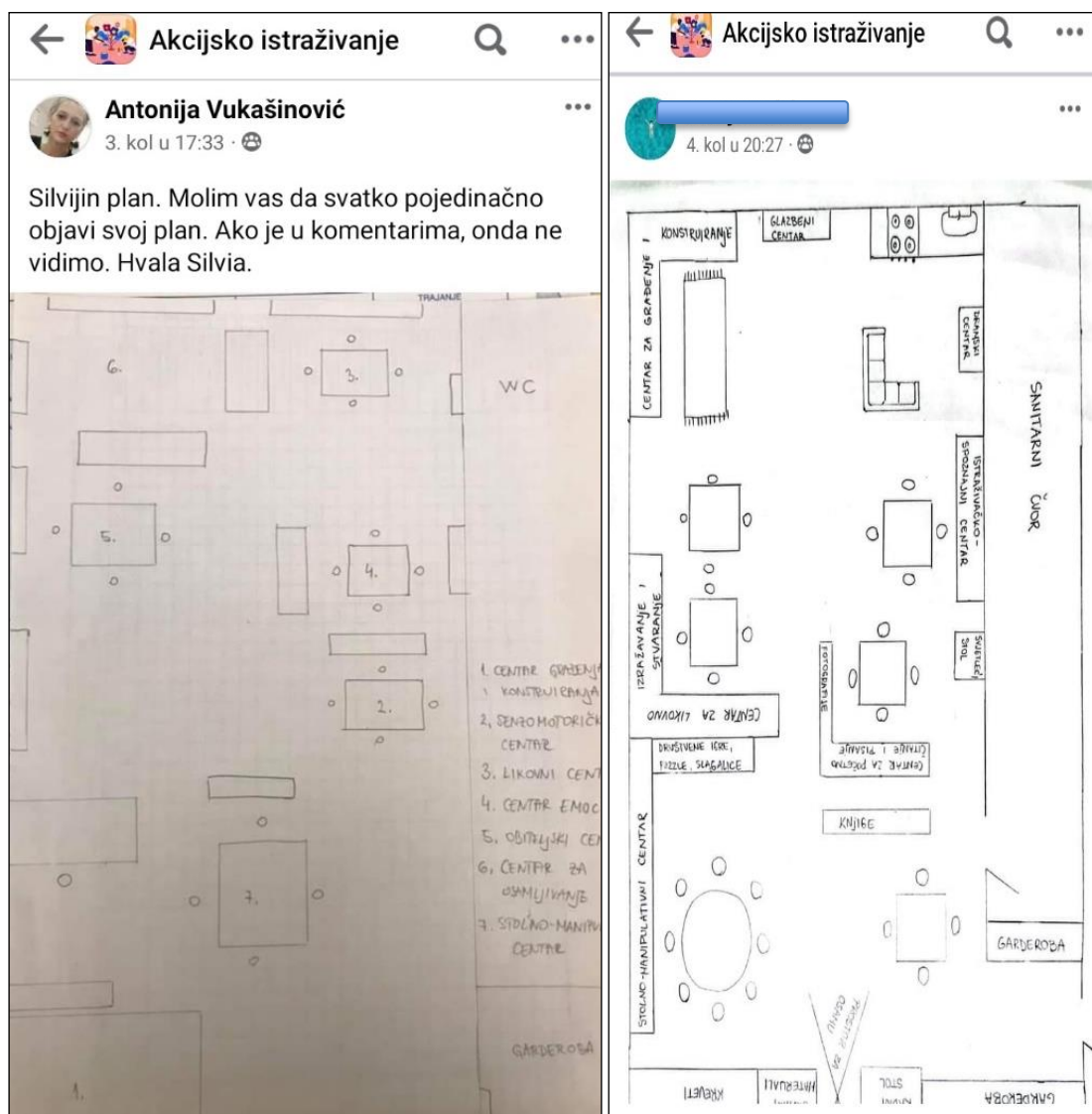
Odgojiteljice su prepoznale nedostatke u prostorno-materijalnom okruženju, što je bio važan korak prema ostvarivanju promjena. Kada su sagledale vlastiti prostor, shvatile su da je potrebno napraviti promjene.

Kvalitetno osmišljeno okruženje može rezultirati većom uključenosti djece u aktivnosti. Ako odgojitelji prate djecu u tim aktivnostima i bilježe njihov razvoj, to im može pomoći razumjeti kako djeca uče i što im je potrebno za daljnji razvoj. Odgojiteljice su u prezentaciji istaknule važnost praćenja odgojno-obrazovnog procesa i pedagoške komunikacije između odgojitelja i roditelja. Na pitanje nalaze li poveznicu s početkom akcijskog istraživanja kada su

na Facebook grupe za roditelje objavljuje više fotografija i sada kada objavljuju manje fotografija, Marina je rekla sljedeće:

Ako radite razvojne mape i sad hrpa tih slika i dok sam ih gledala mapu po mapu za svako dijete, baš nemaju smisla. Sve je slikano iz ptičje perspektive u cilju da se vide djeca, a zapravo se ne vidi ono što mi je bio cilj aktivnosti. Tako da ove slike koje su novije i iz nedavnih vremena i nedavnih mjeseci one su mi bolji nekakav prikaz svega nego one prije što sam nagomilavala bez veze. (odgojiteljica Marina, osobna komunikacija, 19.srpanj 2022.)

Marina i Đurđa su shvatile bit fotografiranja djece u aktivnostima i način kako pratiti proces učenja djeteta. Shvatile su da je iz njihovog dokumentiranja sada vidljiv odgojno-obrazovni proces. „Sad se vidi ono što pratimo kod djece, da iz njihovih aktivnosti proizlazi nekakav proces, da ih potičemo, da nešto istražuje zapravo, a ne samo da uslikamo da oni tamo nešto rade“ (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 19.srpanj, 2022.).

Slika 44. Plan prostorno materijalnog okruženja objavljen putem komunikacijske platforme

Nakon *online* sastanka, odgojiteljice su prema dogovoru napravile plan prostorno-materijalnog okruženja sobe dnevnog boravka te planove stavile na zajedničku Facebook grupu „Akcijско istraživanje“ (Slika 44).

Budući da su odgojiteljice napravile plan, došla sam vidjeti kako su ga primijenile na prostorno-materijalno okruženje. Izjavile su da im nedostaje materijala i tuljaka koje bi koristile za pregradnju prostora. Dogovorile smo se da će tijekom rujna prikupiti potrebni materijal i odabrati dan kada djeca nisu u vrtiću kako bi preuredile prostor.

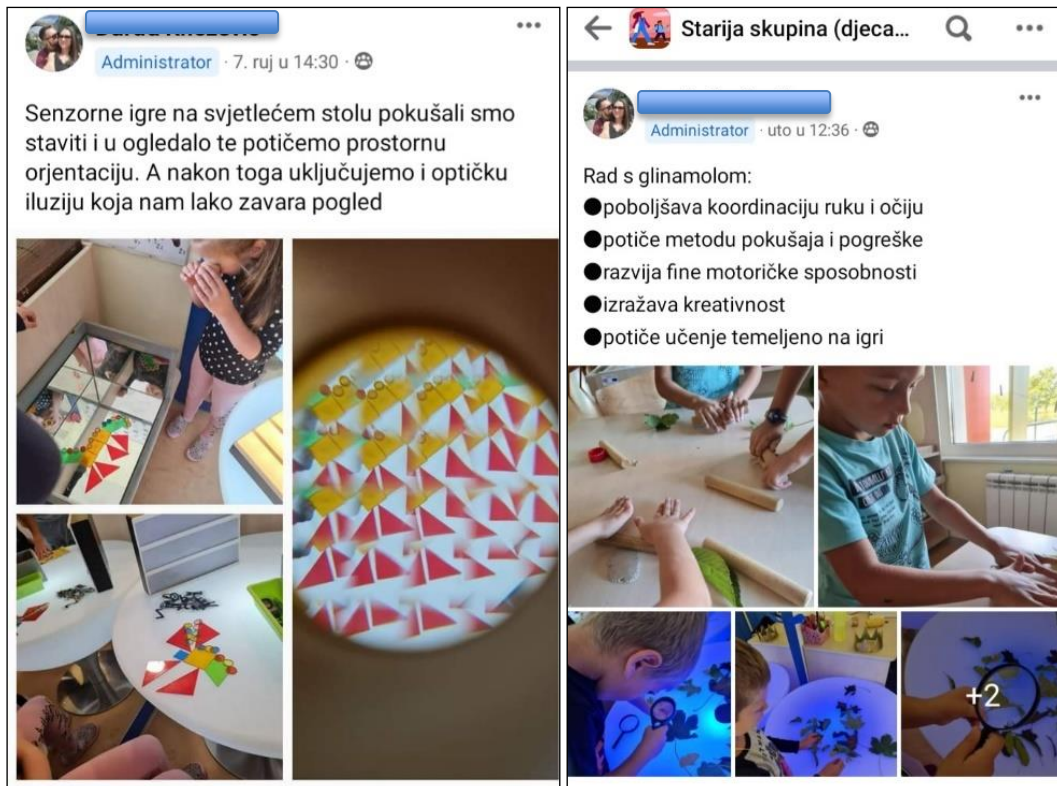
S obzirom da su odgojiteljice na prethodnom *online* sastanku navele da im trebaju informacije o radu u jasličkoj skupini, kontaktirala sam kolegicu koja je predsjednica udruge odgojitelja Maroške iz Zadra kako bi podijelila svoja iskustva i praksu u radu s djecom jasličke dobi te razvoju partnerstva s roditeljima. Kurtulumus (2016) ističe važnost zajedničkog učenja roditelja i odgojitelja te organiziranje stručnih skupova za roditelje i odgojitelje kako bi se razvijale profesionalne i roditeljske kompetencije. *Online* predavanju prisustvovalo je pet roditelja dječjeg vrtića Latica, odgojiteljice i odgojiteljice iz gradskog vrtića Potjeh (Slika 45).

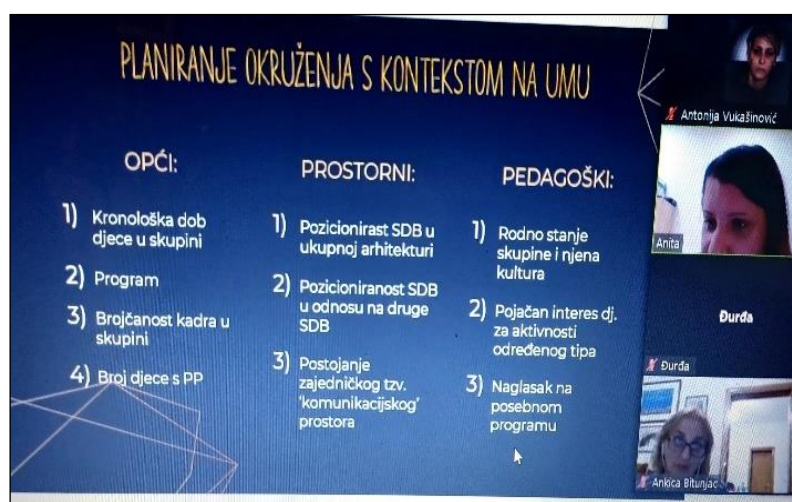
Slika 45. Poziv roditeljima putem komunikacijske platforme na uključivanje

Nakon predavanja, razvila se rasprava o broju djece u skupini i potencijalu prostorno-materijalnog okruženja kao „trećeg odgojitelja.“ Odgojiteljice koje sudjeluju u akcijskom istraživanju nisu smatrale da je broj djece u grupi najveći problem. Tražile su način kako bi im prostor pomogao u rješavanju tog problema.

Nakon *online* predavanja, odgojiteljice su bile aktivnije na Facebook grupi za roditelje. Sustavno su pratile dječje aktivnosti i razvoj dječjih kompetencija u aktivnostima. Svaku su aktivnost opisale i dokumentirale fotografijama, objašnjavajući kako su razvijale kompetencije djece te kakav je plan za nastavak aktivnosti (Slika 46).

Slika 46. pedagoško dokumentiranje putem komunikacijske platforme

Slika 47. Podrška odgojiteljima u planiranju prostorno-materijalnog okruženja

Budući da su odgojiteljice izrazile potrebu za podrškom stručnjaka u planiranju prostorno-materijalnog okruženja dječjeg vrtića, 22. rujna 2022. održano je *online* predavanje Anite Malašić, mag. paed. Tema predavanja bila je: „Stvaranje okruženja za učenje - važnost pedagoške vizije, suradnje i dokumentiranja“ (Slika 47).

Po završetku prezentacije i predavanja, odgojiteljice su iznosile probleme koje su imale u odgojno-obrazovnom radu. Problemi su se odnosili uglavnom na pedagošku dokumentaciju i oblikovanje prostorno materijalnog okruženja. „Uglavnom imamo problem zbog prostora. Kako organizirati prostor? Mjesta za spavanje su nam problem. Imamo problema i sa žutom knjigom. Ja sam izgubljena i ne znam što bih napisala.“ (odgojiteljica Marina, osobna komunikacija, 22. rujna 2022).

Kako bi riješile navedeni problem, odgojiteljice su se složile da je potrebno osigurati međusobnu podršku na način da međusobno razgovaraju o aktivnostima koje planiraju, o radu s djecom i da si međusobno predlažu koje bi aktivnosti pogodovala razvoju kompetencija djece. Fullan i German (2006) smatraju da je za pravovaljanu podršku u procesu promjene potrebno osigurati dovoljno vremena za suradnju i zajedničko učenje grupe ljudi.

Osim navedenih problema, odgojiteljice su imale potrebu za dodatnom podrškom u radu s djecom s teškoćama u razvoju. „Ako može i edukacija baš za to kako se piše taj individualno razvojni plan za djecu s teškoćama u razvoju. Jer ja sam čula o tome, ali ne znam kako bih ga počela ni što pratiti.“ (odgojiteljica Marija, osobna komunikacija, 22. rujna, 2022.). Odgojiteljica Ivona je o važnosti edukacija za profesionalni razvoj odgojitelja rekla sljedeće:

Bila je jako dobra edukacija, sjećam se da smo dobile onaj vodič za djecu s autizmom. Evo recimo takve edukacije su bile jako korisne i šteta što Silvia je išla na neku drugu tada edukaciju, a imala je dijete s autizmom u grupi. Bilo bi super da imamo više takvih edukacija. (odgojiteljica Ivona, osobna komunikacija, 22. rujna 2022)

U tu svrhu, kontaktirala sam predsjednicu udruge roditelja djece iz autističnog spektra „Plavi cvijet“ Ivu Klarić. Predavanje je održano 6. listopada 2022. pod nazivom „Alati za lakšu integraciju djece s dijagnozom poremećaja iz spektra autizma u redovnu odgojno-obrazovnu skupinu.“

Odgojiteljice su postavile niz pitanja vezano za dijete s teškoćama, suradnju s roditeljima, na koji način ostvariti otvorenu komunikaciju. Razmjenom iskustava s predavačicom, odgojiteljice su dobile informacije o radu s djecom s teškoćama u razvoju koje su im pomogle u komunikaciji s roditeljima i aktivnostima s djecom.

Budući da su odgojiteljice imale problem s izradom poticaja za aktivnosti s djecom, predložila sam im da prouče knjigu Loose Parts (Belegovsky i Daly, 2014). Pred kraj listopada odgojiteljice su održale prezentaciju knjige (Slika 48).

Slika 48. Prezentacija i analiza stručne literature

U prezentaciji knjige istaknule su mogućnost uporabe materijala koji se nalaze u neposrednom okruženju (lišće, kamenje, čavlići, kartoni, vuna). Odgojitelj djeci pruža ove materijale kao poticaj kako bi podržao njihov razvoj kompetencija. Pozitivan aspekt ovih materijala je njihova svakodnevna dostupnost u neposrednom okruženju, kao i razvoj kreativnosti. Znanja stečena kroz prezentaciju mogla su se primijeniti od strane odgojitelja u stvaranju prostornog materijalnog okruženja i radionica s roditeljima za izradu didaktičkih igara.

Sljedeći moj posjet po pozivu odgojiteljica ostvaren je 15.studenog 2022. o čemu sam u istraživačkom dnevniku napisala sljedeće:

Danas sam posjetila odgojiteljice u jutarnjem terminu kako bi se dogovorile oko tjednog planiranja i timskog praćenja odgojno obrazovnog procesa. Budući da su odgojiteljice na prošlom timskom sastanku izjavile da nemaju uvid u ono što odgojiteljice rade po skupinama, odlučila sam u dogovoru s ravnateljicom napraviti u zbornici ploču koja će biti podijeljena na tri dijela. Odgojiteljice će pisati razvoj kompetencija djece i aktivnosti koje pridonose razvoju. Svaka će skupina imati svoje polje s tim da će druge odgojiteljice moći predložiti u polju za prijedloge aktivnosti za koje smatraju da bi ih mogle provoditi u skupini. Na ovaj će način imati uvid što rade, kako pratiti proces i koje materijale mogu koristiti te eventualno raditi na zajedničkom projektu. U svakom slučaju, pretpostavljam da će ovakav način planiranja unaprijediti njihove profesionalne kompetencije i ojačati timski duh. Planiram dva puta tjedno tijekom mjeseca studenog dolaziti u vrtić kako bi imala uvid u način realizacije planiranja i timskog djelovanja odgojiteljica s ciljem razvoja profesionalnih kompetencija i profesionalne odgovornosti. (A. Vukašinić, osobna komunikacija, 15.studeni 2022.)

Osim plana za naredni tjedan, pregledala sam i prostorno materijalno okruženje soba dnevnog boravka. U usporedbi s prethodnim posjetom vrtiću, kada su odgojiteljice imale primjedbe na nedostatak materijala, primijetilo se da su sada upotpunile centre raznovrsnim kartonima, tuljcima i drugim neoblikovanim materijalima.

Slika 49. Prostorno-materijalno okruženje

Stacey (2015) smatra da kvalitetno prostorno materijalno okruženje poziva djecu na interakciju s drugom djecom ali i odgajateljem. Svojevrsan je odraz odgajateljeve slike o djetetu i odraz pružanja autonomije djeci u aktivnostima. Budući da prostorno materijalno okruženje „poziva“ djecu na aktivnost, uloga je odgajatelja dinamična i konstruktivna.

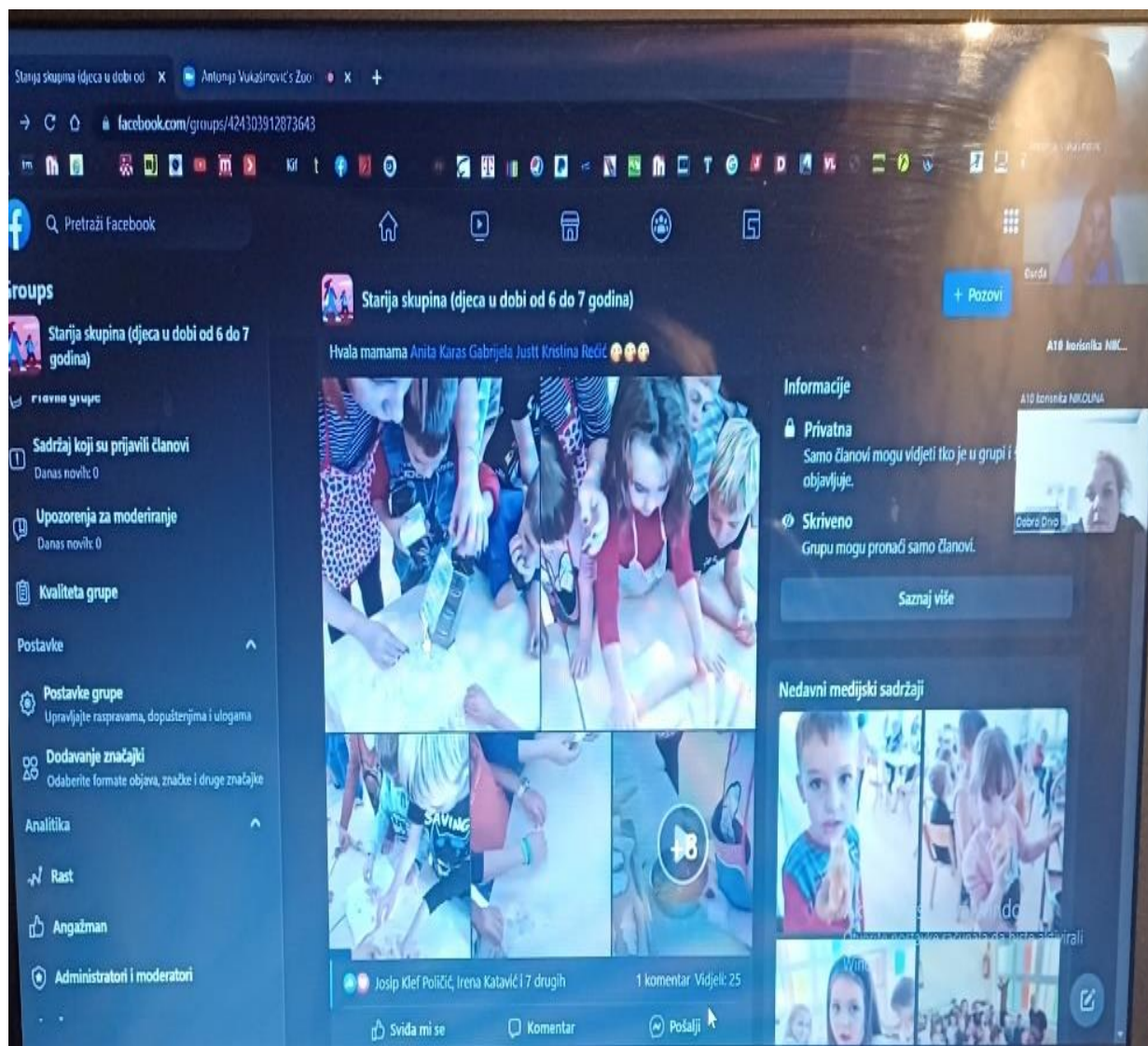
Motivirane dosadašnjim rezultatima uvođenja promjena, odgajateljice su posegnule za dodatnom literaturom. Razmatrale su promjene u prostoru, bilježile su dječje aktivnosti i sagledavale su vlastitu praksu. Odgojiteljice su planirale i pratile djecu u aktivnostima. Prostor je pozivao na igru i obilovao raznovrsnim materijalima i poticajima (Slika 49).

Sljedeća podrška odgojiteljima u razvoju profesionalnih kompetencija u radu s roditeljima bila je organizirana *online* predavanjem Petre Gotal. Odgojiteljice su u prethodnim razgovorima istaknule da su koristile priručnik Rastimo zajedno, Pećnik i Starc (2010) za planiranje roditeljskih i individualnih sastanaka s roditeljima. Budući da je Petra Gotal voditeljica programa podrške roditeljstvu „Rastimo zajedno“, zamolila sam je da održi predavanje na tu temu.

Petra je prezentirala dio svoje pedagoške prakse i korištenje aplikacije Seesaw u razvoju partnerstva s roditeljima. Također, istaknula je važnost postojanja kompetencijskog okvira koji bi pomogao u razvoju profesionalnih kompetencija odgojitelja. Murphy i sur., (2021) ističu važnost podrške odgojiteljima koja je potrebna u razvoju partnerskih odnosa s roditeljima. Predavanje je koristilo odgojiteljicama jer su dobile uvid u pedagošku praksu odgojiteljice koja već dugi niz godina sudjeluje u radionicama namijenjenim razvoju partnerstva s roditeljima.

Osim podrške odgojiteljima u obliku izlaganja stručnjaka iz određenog područja i zajedničkom osnaživanju u razvoju profesionalnih kompetencija čitanjem stručne literature, smatrala sam da će im koristiti kritičko prijateljstvo s dječjim vrtićem koji ima višegodišnju pedagošku praksu. Stoga sam pozvala odgojiteljice dječjeg vrtića Dobro drvo da se u ulozi kritičkih prijatelja pridruže *online* sastanku koji je održan u listopadu putem Zoom aplikacije. *Online* sastanku su bile prisutne odgojiteljice dječjeg vrtića Dobro drvo iz Zagreba, odgojiteljice dječjeg vrtića Latica, ravnateljice vrtića i ja u ulozi voditeljice sastanka. Tijekom dva sata koliko je *online* sastanak trajao, odgojiteljice dječjeg vrtića Dobro drvo su prezentirale pedagošku praksu i svoja dugogodišnja iskustva u razvoju partnerstva putem komunikacijskih platformi - u njihovom slučaju preko aplikacije Wix. Istaknule su koje su aktivnosti razvoja partnerstva s roditeljima koristile i način na koji uključuju roditelje u rad vrtića putem aplikacije

Wix. Odgojiteljice dječjeg vrtića Latica su smatrale su da će im viđeno koristiti u planiranju aktivnosti.

Slika 50. Analiza objava Facebook grupa za roditelje posredstvom mrežnog kritičkog prijateljstva

U daljnjoj raspravi, odgojiteljice dječjeg vrtića Latice analizirale su aktivnosti djece na Facebook grupama (Slika 50). Marina je istaknula veću pažnju roditelja i praćenje objava te navela aktivnosti djece koje potiču roditeljsku pažnju: „Roditelji sve više gledaju. Rekli su da su vidjeli kad smo bili u šetnji. Poticali smo ih da što više s djecom gledaju Facebook grupe.“ (odgojiteljica Mirna, osobna komunikacija, 26.listopad 2022.) Također su prepoznale i uvažavale potrebe roditelja i pružale su im podršku: „Našli smo na internetu edukaciju jer su

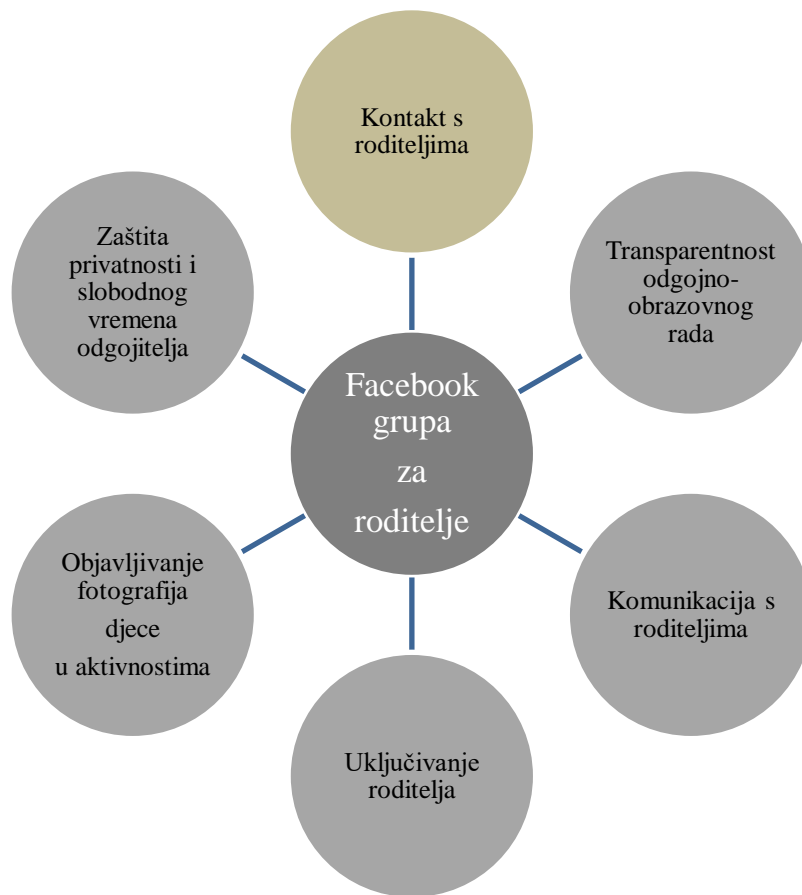
roditelji rekli da imaju problem kod rješavanja socijalno-emocionalnih problema djece“ (odgojiteljica Marina, osobna komunikacija, 26.listopad 2022.)

Nakon što su odgojiteljice dječjeg vrtića Latica završile s analizom aktivnosti djece koje su objavljivale na Facebook grupi za roditelje, zamolila sam odgojiteljice dječjeg vrtića Dobro drvo da se osvrnu na aktivnosti i pomognu odgojiteljicama savjetima ili konstruktivnim kritikama. Odgojiteljica Ana je komentarom ukazala na mogućnost planiranja slijeda aktivnosti koje su povezane određenom temom: „Ne znam ulazite li u dubinu i dižete li aktivnosti na viši nivo? Na sklopu aktivnosti, mogla bi se napraviti povezanost s nečim, nekom temom, u vidu proširenja aktivnosti i kontinuiteta.“ (odgojiteljica Ana, osobna komunikacija, 26.listopad 2022.)

Marina se složila da je bilo potrebno dublje istražiti temu. Također su se složile da je važno istaknuti razvoj dječjih kompetencija u objavama. Marina je rekla da joj je nedostajalo iskustvo u radu. Ana, odgojiteljica i osnivačica vrtića Dobro drvo, istaknula je važnost kritičkog prijateljstva i dobronamjernih komentara na aktivnosti odgojiteljica, te spremnost na prihvaćanje kritike kao temelj rasta pojedinca: „Ovo su sve konstruktivne kritike. Možda vam otvorimo vidike. Ovakve su grupe dobre ako je netko spreman na profesionalni rast i razvoj.“(odgojiteljica i osnivačica vrtića Ana, osobna komunikacija, 26.listopad 2022.)

U daljnjem sagledavanju prakse, Đurđa je opisala kontekst koji je djelomično nepotpun jer je imala osobne obveze i nije se u potpunosti posvetila radu. S obzirom da radi u starijoj skupini, kritički su joj prijatelji ukazali na potrebu za više aktivnosti koje se odnose na predčitalačke vještine, matematičke kompetencije i slično. Đurđa se složila s navedenim komentarima.

Bognar (2004) ističe da učitelji teško mogu postići unaprjeđenje pedagoške prakse bez pomoći kolega ili iskusnijih osoba. Šagud (2005) smatra da promjene u odgojno-obrazovnim ustanovama nisu kratkoročne i lagane, stoga je potrebno uključiti ljude iz različitih područja i razina rada. Spremnost ljudi da pomognu sudionicima u procesu promjena može biti potaknuta stvarnom motivacijom na pružanje pomoći. Miljak (1996) smatra da je potrebno u zajedničkim raspravama ohrabrivati dijalog, razmjene mišljenja sudionika i akcije koje će se provesti. Šagud (2005) ističe da se kompetencija za refleksiju razvija kao svaka druga kompetencija, što znači da odgajatelj mora biti sklon odgovornosti za svoje odluke i akcije te otvoren za nove ideje i prihvaćanje pogrešaka u radu.

Slika 51. Razlozi aktiviranja Facebook grupa za roditelje

Zanimljivo je bilo pitanje odgojiteljice Ane koja je željela znati razlog otvaranja Facebook grupa za roditelje. Odgovori odgojiteljica vrtića Latica prikazani su Slikom 51.

Na samom početku akcijskog istraživanja, odgojiteljice su navele samo tri razloga koji se odnose na cilj objavljivanja u Facebook grupama za roditelje, a to su vidljivost procesa, dvosmjerna komunikacija i uključenost roditelja. Za razliku od početka akcijskog istraživanja, odgojiteljice su u većoj mjeri prepoznale važnost i mogućosti Facebook grupa za roditelje. Smatrale da su komunikacijske platforme omogućile neposredni kontakt s roditeljima, dvosmjerno objavljivanje fotografija djece u aktivnostima i slobodno vrijeme odgojitelja jer je informacija i komunikacija roditeljima bila stalno dostupna. Odgojiteljice nisu morale privatnim porukama svakom roditelju pojedinačno odgovarati na pitanja vezana za odgojno-obrazovni proces.

Ovaj podatak ide u prilog razvoju profesionalnih kompetencija odgojitelja. Yulianti i sur., (2022) ukazuju na važnost otvorenosti odgojitelja za uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni

proces koji je temeljen na njihovom samopouzdanju upravo zbog razvijenih profesionalnih kompetencija.

Po planu izlaganja dogovorenom na početku *online* sastanka, sljedeće su na redu bile odgojiteljice Brankica i Silvija. Nakon što su analizirale aktivnosti na Facebook grupi za roditelje, odgojiteljice vrtića Dobro drvo primijetile su i pozitivno komentirale aktivnosti. Brankica i Silvija su pripremile za djecu različite materijale kao što su kinetički pijesak, žitarice, tempere na plastificiranim podlogama koji su u funkciji poticanja senzomotoričkog razvoja djece. Budući da su odgojiteljice Brankica i Silvija radile u jasličnoj skupini, ovakav izbor i ponuda materijala djeci je ugodno iznenadio odgojiteljice dječjeg vrtića Dobro drvo jer one to nisu činile u istoj mjeri. Iako su odgojiteljice vrtića Dobro drvo priznale nedostatak u svom radu i odlučile posvetiti više pažnje rješavanju problema, stekla sam dojam da odgojiteljice vrtića Latica nisu bile spremne prihvatiti konstruktivne kritike kritičkih prijatelja.

Osobito je bio prisutan otpor prilikom analize Facebook objave odgojiteljice Marije u kojoj je vidljivo da djeca sjede u krugu i dugo čekaju kako bi probali komadić jabuke. Sugeriranje kritičkih prijatelja na mogući drugačiji pristup poučavanju o jabuci, naišao je na otpor odgojiteljice: “Mene su učili na fakultetu da djecu treba učiti strpljenju“ (odgojiteljica Marija, osobna komunikacija, 26.listopad 2022). Ana se složila da je kritiku ponekad teško primiti i istaknula je da je i sama imala problem nositi se s tim. Također, naglasila je da je to proces učenja.

Nakon *online* sastanka s kritičkim prijateljima, ostvarila sam planirani posjet vrtiću. Budući da su odgojiteljice u razgovoru s kritičkim prijateljima izjavile da nemaju dovoljno radnog iskustva koje bi im pomoglo u pedagoškom dokumentiranju aktivnosti djece, predložila sam im korištenje magnetne ploče koja se nalazila u zbornici vrtića. Odgojiteljice su nakon radnog vremena boravile u zbornici te sam smatrala da bi bilježenjem prijedloga aktivnosti djece na magnetnoj ploči, međusobno si pomogle u tjednom planiranju aktivnosti za djecu. Međutim, zatekla sam polupraznu ploču i nevoljko sudjelovanje određenih odgojiteljica (Slika 52).

11.4 - 11.5. 2022. tjedni plan

LEGIC/ (MARIJA, MARIJA)	ZVONČIĆ (ĐURĐA)	LA VICI/ (JELICA, ANA)
	TORNJEVI - VISINE - GDJE SE NALAZE - GRAĐENJE	BOJE - istraživanje boja - likovne tehnike - senzomotorika
AKTIVNOSTI	AKTIVNOSTI	AKTIVNOSTI - istra. magnetima - istraživanje magnetskih sila i akcija - igra piketinaur - otvara - primjećivanje obopetne problema odgovarajući boji - bojanje četka

Slika 52. Ploča s tjednim planom odgojno-obrazovnog rada

Pokušala sam razumjeti što je problem. Prisjetila sam se bilješke u istraživačkom dnevniku u kojoj je zabilježeno da su odgojiteljice smatrale da bi im kritičko prijateljstvo koristilo. Međutim, nisu bile spremne na komentare kritičkih prijatelja o aktivnostima koje su planirale za djecu: „Ja bih isto malo sačekala da se ne obrukam baš pred nekim drugim ljudima“ (odgojiteljica Marija, osobna komunikacija, 29.lipanj 2022.).

Odgojiteljica Đurđa se nadala mojoj pomoći u razvoju pedagoške prakse te je predložila sljedeće:

Pa bar ovaj ljetni dio da nam ostavite za to, dok je manje djece, dok mi možemo s njima i sad se vraćamo svi s godišnjeg, nema više godišnjeg za sedmi mjesec. Imat ćemo cijeli sedmi mjesec, možda da se malo uhodamo i da nas uputite kako da razvijamo to, pa da onda od nove pedagoške godine krenemo s njima. (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 29.lipanj 2022.)

Jedan od najvećih problema koji bi istaknula u ovom akcijskom istraživanju je stav odgojiteljica prema kritičkom prijateljstvu. Njihova nespremnost prihvatiti konstruktivnu kritiku koja omogućuje učenje, rezultirala je smanjenom motivacijom za daljnjim sudjelovanjem u istraživanju, otporom prema timskom radu i odbijanjem komentara kritičkih prijatelja. Salas-Rodríguez i Lara (2023) smatraju da emocionalno stanje pojedinca može utjecati na uvjerenja o samoučinkovitosti i razvoju profesionalnih kompetencija.

Iako su me odgojiteljice upozoravale tijekom lipnja da nisu još spremne za kritičke prijatelje, sukladno njihovim objavama na Facebook grupama, smatrala sam da su napredovale u razvoju profesionalnih kompetencija i da će kritički prijatelji i umreženost s dječjim vrtićem koji ima dugogodišnju kvalitetnu pedagošku praksu potaknuti motivaciju za daljnje promišljanje i unaprjeđenje vlastitog odgojno-obrazovnog procesa. Vujičić i sur., (2016) smatraju da s obzirom da na to da praktičari imaju bogata znanja temeljena na pedagoškoj praksi, uz pomoć kritičkih prijatelja mogu izravno poboljšati svoju praksu. Durksen i sur., (2017) ističu važnost suradnje s drugim odgojiteljima koja rezultira razvoju profesionalnih kompetencija i kvaliteti odgojno-obrazovnog rada. Lee i sur., (2011) smatraju da u različitim oblicima profesionalnog razvoja, povjerenje ima ključnu ulogu. Važno je pružiti osjećaj sigurnosti odgojiteljima u preuzimanju rizika u procesima profesionalnog razvoja i greškama koje omogućavaju učenje.

Nakon što sam razgovarala s odgojiteljicama i ukazala im na to da je razvoj profesionalnih kompetencija proces koji traje te da je važna suradnja, odgojiteljice su ipak napisale i međusobno predlagale moguće aktivnosti s djecom. Prijedloge su napisale i na Facebook grupama (Slika 53).

Slika 53. Tjedni plan odgojno-obrazovne skupine

Budući da je odgojiteljica Brankica bila izjavila da odgojiteljice imaju potrebu uvida u pedagošku praksu dječjeg vrtića Dobro drvo, predložila sam odgojiteljici iz vrtića Dobro drvo da prezentira praksu koja se odnosi na podržavanje interesa djece osmišljavanjem poticajnog prostorno materijalnog okruženja. Prezentacija je dala uvid u tromjesečni odgojno-obrazovni proces koji je u fokusu imao razvoj matematičkih kompetencija djece integriranom pristupu učenju. Ana je potanko opisala sve planirane aktivnosti te način kako je pratila djecu i njihove interese te ih podržavala dajući im odgovarajuće poticaje i smišljajući aktivnosti. Nakon prezentacije, otvorena je rasprava. Odgojiteljice iz Laticice su sada bile u funkciji kritičkih prijatelja koji daju prijedloge ili sugestije. Đurđu je zanimalo koliko je dugo to sve trajalo. Ana je odgovorila da je trajalo preko tri mjeseca ali da se djeca nisu bavila isključivo samo s tom temom. Marina je također komentirala Anine aktivnosti s djecom i imala je ideje koje je namjeravala koristiti u svom radu. „Sada tek vidim koliko se duboko može ući u temu i koliko

duboko ja uopće nisam ušla niti u jednu temu. Poticajno je vidjeti to sve da i mi nastavimo ove igre građenja i da nešto napravimo“ (odgojiteljica Marina, osobna komunikacija, 23.studeni 2022.)

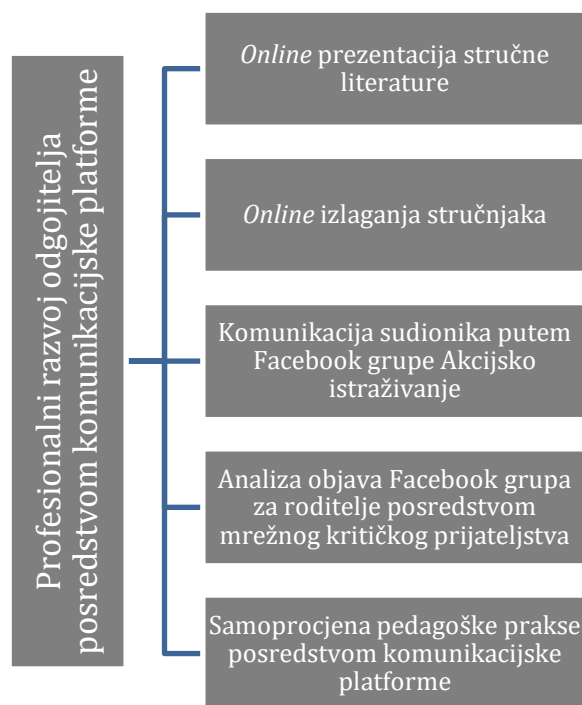
Tijekom *online* sastanka, odgojiteljice su međusobno razmjenjivale ideje, te raspravljale o načinima i strategijama učenja djeteta. Vujičić i sur., (2016) ističu da je jedno od najvažnijih umijeća odgojitelja razumijevanje kako dijete uči te promatranje i dokumentiranje tog procesa. Profesionalni razvoj odgojitelja i dokumentiranje povezani su i kontinuirano se razvijaju jer promatranjem i bilježenjem dječjih aktivnosti i reflektivnim sagledavanjem načina kako je dijete razvijalo određene kompetencije, odgojitelj obogaćuje svoja znanja o djeci, učenju i poučavanju (Šagud, 2005; Višnjić Jevtić i sur., 2018; Vujičić i sur., 2016).

Po završetku *online* sastanka, odgojiteljice su se pozdravile s kolegicama iz dječjeg vrtića Dobro drvo, zahvalile na konstruktivnim kritikama i dogovorile posjet uživo u njihovom vrtiću. Kako bi provjerila moje tvrdnje vezane za stavove odgojiteljica o važnosti komentara drugih na njihov rad, zamolila sam ih da napišu kratak osvrt. Odgojiteljica Đurđa je napisala sljedeće:

Smatram da bi bilo svrhovitije da je osim kritičkog prijatelja koji već ima sve što želimo bio potreban i netko kao mi. Netko tko je u procesu učenja i stjecanja iskustva i na putu rasta, tko će iznijeti i svoje poteškoće u radu, napredak u radu i pokazati promjene gdje smo došli od početka pa kroz neko vrijeme. Također, kritički prijatelji nisu bili upućeni od početka kako se naš proces razvijao pa nisu imali niti pravu sliku samog napretka, konkretno nakon jedne od refleksija sam malo izgubila motivaciju zbog ne baš pohvalnih komentara na prikazane grupe. Još nisam prešla fazu kritičkog komentara da ga ne shvatim osobnom kritikom nego dobronamjernih savjeta za poboljšanje iako se trudim da to tako bude. (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 23.studeni 2022)

Slično je komentirala i odgojiteljica Marija koja je također smatrala da su kritički prijatelji trebali biti sličniji njima. S obzirom na to da su odgojiteljicama Mariji i Đurđi upućene konstruktivne kritike u svezi Facebook objava, nisu se osjećale ugodno, što je utjecalo na njihovu motivaciju. Međutim osvrti drugih odgojiteljica idu u prilog pozitivnom učinku kritičkog prijateljstva na razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja (Prilog 8).

Analizom *online* sastanaka, utvrdila sam aktivnosti odgojiteljica koje su doprinijele njihovom profesionalnom razvoju (Slika 54).

Slika 54. Aktivnosti koje su doprinijele profesionalnom razvoju odgojitelja posredstvom komunikacijske platforme

Kako bih dobila sveobuhvatnu sliku jesu li aktivnosti pomogle u razvoju profesionalnih kompetencija, zamolila sam odgojiteljicu Đurđu i Marinu na *online* sastanku da svaka pojedinačno napiše kratak osvrt o svom profesionalnom razvoju tijekom akcijskog istraživanja i onome što je po njihovom mišljenju rezultiralo razvojem njihovih profesionalnih kompetencija (Prilog 9).

Iz osvrta, utvrdila sam da odgojiteljice smatraju da su razvile *refleksivnu praksu* jer su u razgovoru o aktivnostima s ostalim odgojiteljicama naučile kako prepoznati interes djeteta i kako postići kontinuitet u odgojno-obrazovnom procesu. Naučile su kako povezati teoriju i praksu. Smatrale su da je važna *motivacija* u procesu ostvarivanja promjena što one na početku akcijskog istraživanja nisu imale jer su smatrale da je profesionalni razvoj težak i nedostižan. Također, smatrale su da je važan *kontinuitet* u profesionalnom razvoju i *cjeloživotno učenje*. Navele su kao bitne elemente profesionalnog razvoja *zajedništvo* kolektiva koji teži profesionalnom razvoju, *prihvatanje kritičko-prijateljskih komentara*, *stvaranje ozračja* koje potiče na aktivnost i suradnju, *usmjerenost* u odgojno-obrazovnom radu na *proces a ne na produkt*, *usmjerenost na dijete*. Također su navele da im je *korištenje stručne literature* pomoglo u profesionalnom razvoju.

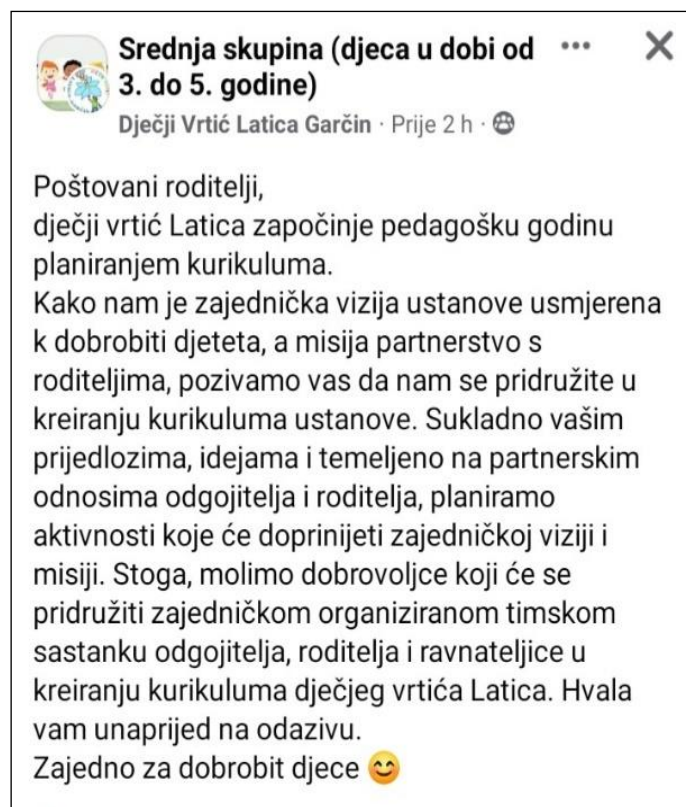
Tijekom akcijskog istraživanja, sukladno potrebama odgojiteljica, ostvarene su navedene aktivnosti koje su imale ulogu u oblikovanju profesionalnog identiteta odgojitelja. Tankersley i sur., (2012) smatraju da se kritičko promišljanje odvija kroz sve etape profesionalnog razvoja odgojitelja i da je refleksija ključ unaprjeđenja vlastite prakse. Brajković (2013) smatra da je važno uključiti odgojitelje u proces planiranja sadržaja i metoda učenja kao i u refleksivan odnos prema procesu učenja. U ovom su akcijskom istraživanju komunikacijske platforme poslužile odgojiteljima kao sredstvo ostvarivanja refleksivne prakse i sagledavanja vlastitog procesa učenja jer su odgojiteljice posredstvom Facebook grupa za roditelje i Facebook grupe Akcijsko istraživanje, istraživale vlastitu praksu, promišljale o aktivnostima djece i kako djeca uče te su na taj način razvijale profesionalne kompetencije.

Izlaganja stručnjaka određenog područja, seminari ili radionice mogu pomoći profesionalnom razvoju odgojitelja (Darling-Hammond i Cook-Harvey 2018). U tu svrhu, odgojiteljima je omogućeno sudjelovanje na *online* izlaganjima stručnjaka. Važno je napomenuti da su odgojiteljice predlagale područja i teme sastanaka jer im je znanje iz određenog područja djetetovog razvoja bilo potrebno u razvoju profesionalnih kompetencija. Isto tako, online predavanja su pružala mogućnost sudjelovanja bilo gdje se sudionik nalazio, što je išlo u prilog predavačima i sudionicima jer nisu uvijek morali biti fizički prisutni na predavanju. Na iste su se način planirale i *online* prezentacije stručne literature.

Darling- Hammond i sur., (2017) smatraju je odgojiteljima potrebna vrsta podrške koja je usmjerena prema individualnim potrebama pojedinca i individualnom profesionalnom usavršavanju. Tijekom akcijskog istraživanja, u skladu s potrebama odgojiteljica, organizirala sam predavanja stručnjaka iz određenih područja kako bi se kontinuirano razvijale njihove profesionalne kompetencije.

6.4.8.6. Odgojitelji uključuju roditelje u kreiranje vrtičkog kurikulumu

Roditelji su putem upitnika koji im je podijeljen u Facebook grupama na početku akcijskog istraživanja izrazili želju da se uključe u kreiranje vrtičkog kurikulumu. Budući da je počela nova pedagoška godina i bilo je potrebno osmisliti kurikulum vrtića, odgojiteljice su putem Facebook grupa pozvale roditelje na sastanak s ciljem kreiranja kurikulumu dječjeg vrtića (Slika 55).

Slika 55. Pružanje roditeljima mogućnost uključivanja u planiranje kurikulumuma

Slika 56. Planiranje vrtićkog kurikulumuma s roditeljima

Sastanak s roditeljima održan je 12. listopada 2022. Na sastanku je aktivno sudjelovalo šest roditelja, četiri odgojiteljice i ravnateljica dječjeg vrtića (Slika 56).

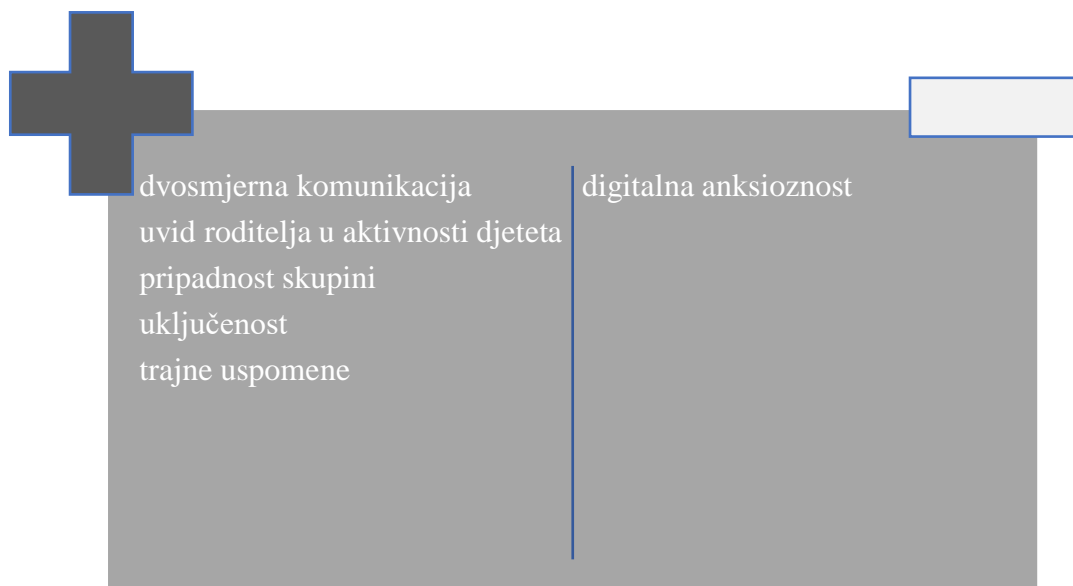
Na početku sastanka ravnateljica je pročitala nekoliko dijelova iz kurikuluma te pozvala roditelje na uključivanje s idejama i prijedlozima. Naglasila je važnost suradnje i istaknula partnerstvo s roditeljima kao primarni cilj i misiju vrtića: „Važna je zajednička odgovornost odgojitelja i roditelja koja doprinosi razvoju suradničkih odnosa. To nam je primarno. Težimo k ravnoteži između organizacije i potreba roditelja i individualnih potreba.“ (A. Bitunjac, osobna komunikacija, 12.listopad 2022.)

Roditelji su se osvrnuli na prethodne edukacije i radionice i rekli da su im bile od pomoći. Istaknuli su izlaganje o postavljanju granica u ponašanju djeteta rane i predškolske dobi tj. pozitivnom roditeljstvu.

Odgojiteljice su omogućile roditeljima da predlože aktivnosti i vrijeme kada mogu sudjelovati u obilježavanju Dana kruha. Omerdić i Ridić (2017) smatraju da je jedna od uloga dječjeg vrtića uključivanje roditelja u život dječjeg vrtića što podrazumijeva sudjelovanje roditelja u donošenju odluka vezanih za dijete ali i cjelokupni kontekst dječjeg vrtića. Također, odgojiteljice su predložile posjete ili izlete u poslijepodnevnim satima oko čega su se roditelji složili kao i oko uređenja vanjskog dijela dvorišta. Predložili su donošenje sadnica koje bi pravile hlad u dvorištu i formiranje travnjaka i izdignutih površina te gredica za sadnju povrća. Roditelji i odgojitelji su se dogovarali oko radionice na kojoj su trebali izrađivati didaktičke igre te obogatiti prostorno materijalno okruženje sobe dnevnog boravka. Na ovaj su način i roditelji biti u funkciji sukonstrukcije kurikuluma i odgojno-obrazovnog procesa.

Osim sudjelovanja na sastanku, odgojiteljice su pozvale roditelje neka se putem Facebook grupe uključe u kreiranje vrtićkog kurikuluma što su neki od njih i učinili. Roditelji su razmatrali plan posjeta kazalištu ili kinu u Slavonskom Brodu. Smatrali su također da svatko od njih može svojim znanjem i vještinama doprinijeti odgojno-obrazovnom radu. Epstein (2001) ističe da participacija tj. dijeljenje mišljenja podrazumijeva uključenost roditelja u razne programe, timove i organizacije u kojima imaju mogućnost dijeliti mišljenje, stavove i ideje te biti sukreatori odgojno-obrazovnog procesa. Jafar (2015) smatra da je važno da roditelji budu upućeni u kreiranje kurikuluma dječjeg vrtića jer na taj način shvaćaju odgojno-obrazovni proces. Uključivanje roditelja može doprinijeti kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa i razumijevanju njegovog funkcioniranja.

Nakon roditeljskog sastanka provela sam grupni intervju kako bih saznala što roditelji misle o korištenju komunikacijskih platformi. U grupnom je intervjuu sudjelovalo šest roditelja. Otvorena pitanja u intervjuu su se odnosila na korištenje komunikacijske platforme, prednosti i nedostatke. Na pitanje kako su putem objava na Facebook grupama mogli pratiti razvoj svog djeteta, roditelji su rekli da su putem Facebook grupe vidjeli što dijete radi u vrtiću. Budući da dijete nije pričalo kod kuće što radi u vrtiću, kada ga je majka podsjetila na aktivnost koju je vidjela na objavi, dijete se prisjetilo i onda prepričavalo.

Slika 57. Prednosti i nedostaci korištenja komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva iz perspektive roditelja

S obzirom na to da se dva istraživačka pitanja odnose na prednosti i nedostatke partnerstva posredstvom komunikacijskih platformi zamolila sam roditelje neka odgovore što im se čini pozitivno a što negativno u korištenju Facebook grupa za roditelje (Slika 57). Roditelji su izjavili da je dobra strana Facebook grupe ta što si mogu putem grupe spremi i sačuvati vrtićke fotografije svog djeteta koje ostaju kao trajna uspomena. Osim toga, objave i fotografije Facebook grupa služile su za razmjenu informacija s odgojiteljicama. Kuusimäki i sur., (2019) smatraju da korištenje komunikacijskih platformi omogućuje dvosmjernu komunikaciju, povratne informacije i važan je faktor u razvoju partnerstva. Roditelji su se složili da su putem Facebook grupa mogli razmijenjivati informacije s odgojiteljicom. Često su to činili i Facebook Messengerom koji im je omogućio komuniciranje s odgojiteljicom u privatnosti.

Jedna je majka o potrebi za uključivanjem rekla sljedeće: „Napravila sam Facebook profil tek kad su mi djeca krenula u vrtić, upravo zato da budem uključena“ (roditelj S.M., osobna komunikacija, 12.listopad 2022.). Glasser (1994) tvrdi da se kvaliteta škole i odgojno-obrazovnog procesa može ostvariti bez prisile. Važno je prepoznati potrebe sudionika odgojno-obrazovnog procesa i omogućiti im izbor u njihovom djelovanju. Odgojiteljice su prepoznale potrebe roditelja te im putem Facebook grupe omogućile uključivanje što su oni svojevrijedno i učinili.

Što se tiče uvida roditelja u aktivnosti djeteta u vrtiću, roditelji su putem Facebook grupe vidjeli da se djeca igraju s određenim igračkama s kojima se kod kuće nisu igrali ili ih nemaju: „Kod kuće uopće ne slaže kocke. Kad sam vidjela na Facebook grupi da to radi u vrtiću, dala sam mu i kod kuće.“ (roditelj V.Ž., osobna komunikacija, 12.listopad 2022.) Chairatchatakul i suradnici (2012) smatraju da uključenost roditelja u odgojno-obrazovni rad doprinosi njihovoj boljoj informiranosti o učenju i razvoju djece. Roditelji na taj način stječu nova znanja o razvojnim mogućnostima djeteta. Uvidom u Facebook grupu shvatili su mogućnosti i potrebe djeteta u institucionalnom okruženju te su poduzeli akcije kako bi podržali dijete u njegovom učenju u obiteljskom okruženju (Rosić i Zloković, 2003).

Osim prednosti korištenja Facebook grupe, roditelji su naveli i određene nedostatke. Jedan od takvih je uzrokovan strahom od negativnih komentara drugih: „Mi smo ovdje mala sredina. I ako nešto komentiram, strah me da ostali ne pričaju da se pravim pametna“ (roditelj J.V., osobna komunikacija, 12.listopad 2022.).

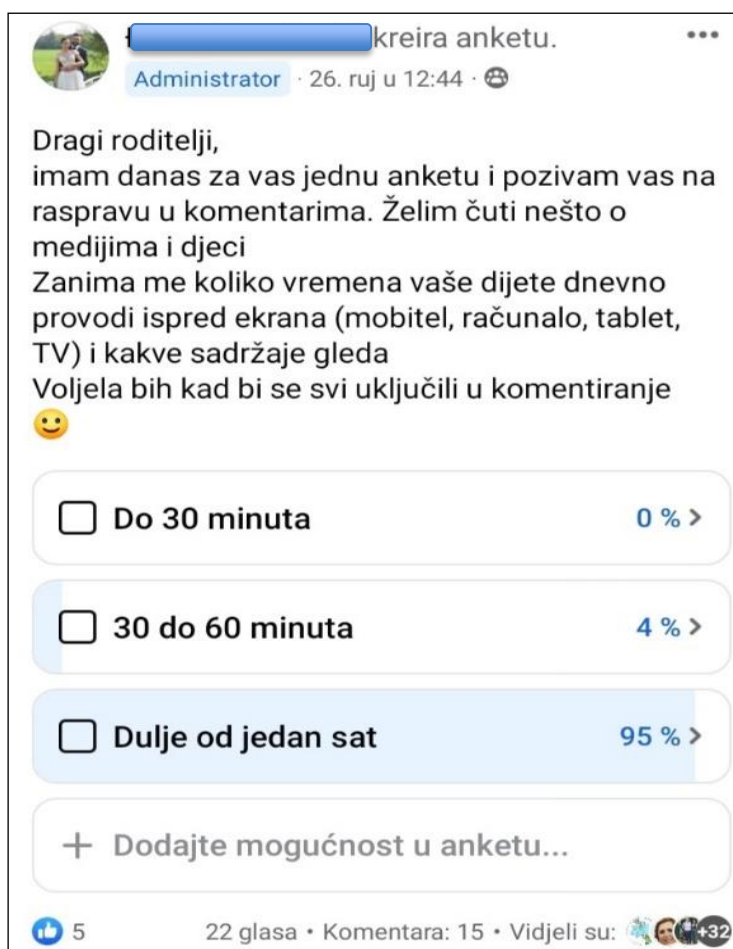
Palts i Kamus (2015) smatraju da objavljivanje fotografija djece na društvenim mrežama ili drugim komunikacijskim platformama može rezultirati strahom roditelja od *online* okruženja i može biti prepreka u ostvarivanju pozitivne komunikacije roditelja i odgojitelja. Iako roditelji nisu izrazili strah zbog izloženosti djece na društvenim mrežama, izrazili su zabrinutost zbog komentara drugih roditelja o njihovom uključivanju. Roman (2022) smatra da se prilikom dijeljenja sadržaja u mrežnom okruženju otvara pitanje koliko je pozitivno ono što dijelimo i kakav će imati utjecaj na primatelje poruke. Stoga je digitalna anksioznost često prepreka u ostvarivanju te vrste komunikacije.

S obzirom na to da se radi o ruralnoj sredini gdje se svi poznaju, roditelji se nisu osjećali opušteno uključiti se u javno komentiranje objava odgojiteljica. Moguće je da je razlog nedostatak samopouzdanja i roditeljskih kompetencija (Yulianti i sur., 2022).

6.4.8.7. Odgojitelji pružaju roditeljima bitne informacije i zajedno rješavaju probleme

Odgojiteljica Đurđa je primijetila moguće probleme kod djece i podijelila je s roditeljima informacije o tome što se događa. Zatražila je njihovu pomoć i suradnju kako bi zajedno riješili problem. Konkretno, situacija se odnosi na korištenje mobitela i pristup sadržaju koji nije prikladan za djecu. Odgojiteljica Đurđa je čula kako djeca razgovaraju o čudovištu koje gledaju putem mrežnih stranica i kako se boje spavati zbog toga. Plaše se mraka i čudovišta koje će doći i odnijeti ih. „Uvidjela sam potrebu da im zapravo prikažem, pokažem to što oni gledaju pa sam im prvo stavila anketu da vidim što oni to gledaju, čime se zanimaju, znaju li roditelji uopće? Je li ih prate?“ (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 28. rujna 2022) Uvidjevši Đurđinu zabrinutost reagirali su roditelji i aktivno se uključili u raspravu putem Facebook grupe te odgovorili na izazov koji je Đurđa postavila.

Đurđa je potom kreirala anketu za roditelje na Facebook grupi kako bi saznala njihove potrebne i potakla raspravu o problemu (Slika 58).

Slika 58. Online anketa za roditelje

Na Facebook grupi 22 roditelja su ispunili anketu i sudjelovali u raspravi. Budući da je odgojno-obrazovnu skupinu pohađalo 23 djece, 99% roditelja se uključilo u ispunjavanje ankete i u raspravu, što je pokazatelj uključenosti roditelja. Nakon ankete postavljene na Facebook grupi za roditelje, odgojiteljica Đurđa je objasnila razlog svoje zabrinutosti. Na taj način, odgojiteljica Đurđa je istaknula da je njezina profesionalna uloga usmjerena prema dobrobiti djeteta i svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa, uključujući roditelje. Hornby (2000) ističe važnost suradnje roditelja i odgojitelja vezano za rješavanje nepoželjnih ponašanja djeteta. Huges i MacNaughton (2000), navode da je jedan od čimbenika koji doprinosi razvoju partnerstva roditelja i odgojitelja, zajednička odgovornost za odgoj i obrazovanje djeteta, obostrana usmjerenost na problem i otvorenost za rješavanjem problema. Odgojiteljica Đurđa je pozvala roditelje na zajedničko rješavanje problema (Slika 59). Predložila im je sudjelovanje u izazovu koji je imao za cilj ne korištenje informacijsko komunikacijske tehnologije. Djeca su više vremena provodila u zajedničkim aktivnostima s roditeljima i u igri.

Slika 59. Informacija odgojitelja roditeljima s ciljem zajedničkog rješavanja problema

Roditelji su putem Facebook grupe izrazili svoju zabrinutost i ukazali da su u razgovoru s djecom saznali kako su ona koristila informacijsko komunikacijsku tehnologiju da bi vidjela čudovište i druge likove kojih su se bojali (Slika 60).

Slika 60. Ostvarena dvosmjerna komunikacija

Hornby (2000) smatra kako je važno da roditelji obavještavaju odgojitelje o situacijama u obiteljskom okruženju. U obiteljskom okruženju mogu se dogoditi problemi koji utječu na emocionalno i socijalno ponašanje djeteta. Važno je da odgojitelji budu svjesni kako se dijete ponaša u obitelji kako bi zajedno s roditeljima mogli planirati daljnji odgojno-obrazovni proces i pružiti podršku djetetu u njegovom daljnjem razvoju. Kao rezultat tih aktivnosti, roditelji su ostvarili interakciju s odgojiteljicom i bolje se povezali u rješavanju problema (Slika 61).

Slika 61. Informacija roditelja o aktivnostima djeteta iz obiteljskog okruženja

Budući da je odgojiteljici Đurđi bilo važno kako se djeca osjećaju u dječjem vrtiću i željela je zadovoljiti njihovu potrebu za sigurnošću, pratila je komunikaciju roditelja na Facebooku i primijetila objavu na istoj mrežnoj stranici. „I ovaj sada je ovih dana otkad je to od kad sam im to objavila, svako jutro je neka rasprava u vezi tih igrica u vezi ekrana i to i taman je izašla dobro ova edukacija bila sam im stavila link.“ (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 28.rujan, 2022.)

Prepoznajući potrebe djece i roditelja te stvaranju uvjeta u kojima roditelji i djeca mogu zadovoljiti potrebe, odgojiteljica Đurđa je gradila kvalitetne odnose i razvijala pozitivnu kulturu ustanove koja je usmjerena na dobrobit svih članova. Pružala je podršku roditeljima putem Facebook grupe za roditelje, upućujući ih na web edukacije na istu temu (Slika 62). Fisher i Crawford (2020) naglašavaju važnost podrške roditeljima u razvoju njihovih kompetencija. Na ovaj način, putem Facebook grupe, ostvarena je povezanost između roditelja i odgojitelja.

Slika 62. Podrška roditeljima u zajedničkom rješavanju problema

Glasser (2000) smatra da se ljudski odnosi grade i razvijaju u pozitivnom smjeru ako nema kontrole, hijerarhije moći i nerazumijevanja za individualne potrebe. Upravo razumijevanje odgojiteljice Đurđe za potrebama djece za sigurnošću rezultiralo je uključivanjem roditelja. Na taj se način ostvarila povezanost odgojitelja i roditelja u ravnopravnom djelovanju u korist djeteta.

6.4.8.8. Odgojitelji i roditelji sudjeluju u zajedničkim aktivnostima

6.4.8.8.1. Odgojitelji koriste formalne oblike suradnje s roditeljima

Budući da roditelji nisu mogli ulaziti u dječji vrtić u prvom dijelu istraživanja zbog epidemioloških mjera, odgojiteljice su organizirale individualne razgovore s roditeljima u studenom i obavijestile ih o istima putem Facebook grupe za roditelje (Slika 63).

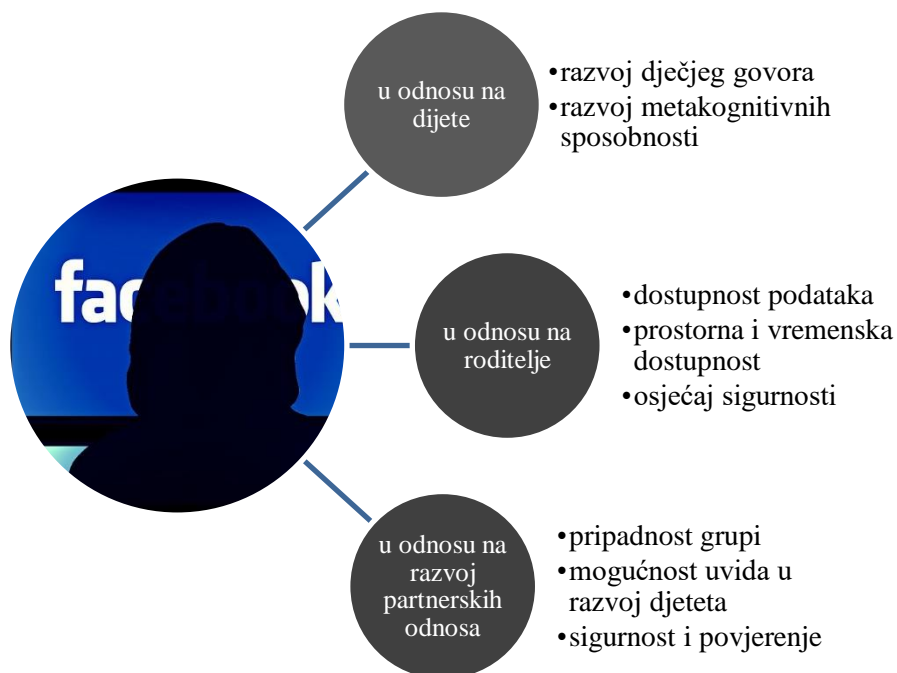
Slika 63. Obavijest roditeljima o formalnim oblicima suradnje

Odgojiteljica Brankica je u studenom na individualnim sastancima imala 11 roditelja. Roditeljski sastanci i individualni razgovori su prilika za upoznavanje roditelja, okruženja i drugih djelatnika koji sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu dječjeg vrtića, kao što su zdravstveni djelatnici, pedagozi, edukacijski rehabilitatori i psiholozi (Hornby, 2000). Stoga je važno da roditelji sudjeluju u formalnim i neformalnim oblicima suradnje kako bi imali priliku družiti se u interesnim skupinama ili predlagati teme za buduće roditeljske sastanke prema svojim potrebama.

Hornby (2000) smatra da su važne informacije roditelja o djetetu iz obiteljskog okruženja. U obiteljskom okruženju mogu se dogoditi situacije koje ostavljaju trag na emocionalno ili socijalno ponašanje djeteta, stoga je nužno da odgojitelji budu upoznati s tim situacijama kako bi razumjeli uzrok djetetovog ponašanja. Informacije pružaju roditeljima i odgojiteljima sveobuhvatan uvid u razvoj djeteta.

Nakon što je odgojiteljica Brankica razmjenila informacije o djeci s roditeljima, pitala je roditelje koriste li Facebook grupu. Istaknula je kako su roditelji izjavili da redovito prate Facebook grupu i da su komentari roditelja pozitivni: “Jedanaest smo roditelja imali na individualnim. Pet je roditelja izjavilo da svakodnevno gledaju grupu i lajka a pet je reklo da letimično pogleda ima li njegovog djeteta.” (odgojiteljica Brankica, osobna komunikacija, 17.studen 2022.)

Od 11 provedenih individualnih razgovora, odgojiteljica Brankica je bila potvrdila da su svi roditelji smatrali da je Facebook grupa korisna jer od djeteta nisu dobivali informacije o tome što rade u vrtiću pa su grupu koristili za informacije i gledanje slika. Najčešće su tražili svoje dijete na slikama, te je li on u igri s drugom djecom ili sam. Osjećali su se sigurno ukoliko su vidjeli na fotografijama da se dijete igra s drugom djecom i da nije samo. Osim toga, uočavali su da se dijete u vrtiću bavilo aktivnostima kojima se kod kuće ne bi inače bavilo. Zanimljiv je komentar roditelja koji je rekao da zajedno s djetetom pregledava Facebook grupu. Dijete je opisivalo dan u vrtiću i što se igralo taj dan. Odgojiteljica Marina je izjavila da je dio roditelja njezine odgojno-obrazovne skupine bio bez aktiviranog profila na komunikacijskoj platformi. Međutim, kako bi postali dio grupe, naknadno su aktivirali svoje profile i pridružili se Facebook grupi za roditelje. Iz navedenih tvrdnji, izdvojila sam prednosti Facebook grupe (Slika 64).

Slika 64. Prednosti Facebook grupe u razvoju partnerstva s roditeljima

Prema navodima roditelja, Facebook grupa omogućila im je uvid u razvoj djeteta, osjećaj sigurnosti jer su vidjeli da se dijete igra i druži s drugom djecom, pristup informacijama u svako doba dana i bilo gdje se nalazili. Roditelji su kod kuće s djecom pregledavali fotografije i video zapise objavljene na Facebook grupi. Na taj način, dijete se prisjećalo što je radilo tijekom dana, verbaliziralo situacije i na taj način bogatilo govor (Čudina-Obradović, 2008).

Roditelji su navodili da su zajedno s djetetom pregledavali i razgovarali o Facebook objavama odgojiteljica. Visković (2016) smatra da povezanost roditelja i djeteta u zajedničkim aktivnostima rezultira osjećajem sigurnosti djeteta i pozitivno se odražava na njegov kognitivni i emocionalni razvoj. Uvidom u fotografije aktivnosti dijete je razmišljalo o vlastitom procesu učenja, kako je došlo do određenih rješenja i kako bi mu ta rješenja mogla pomoći u nastavku aktivnosti. Na taj način je razvijalo metakognitivne sposobnosti. Katz i McClellann (1997) smatraju da djeca mogu koristiti fotografije aktivnosti za razmišljanje o svojim iskustvima, idejama te za samoprocjenu. Gledajući fotografije ili videozapise u kojima su sudjelovali, mogu se prisjetiti prethodnih situacija i promatrati kako su razvili vlastite vještine i kompetencije kroz interakciju s drugima u grupnim situacijama.

Za razliku od grupnog intervjua s roditeljima koji je održan 12. listopada 2022., roditelji prilikom individualnih razgovora s odgojiteljicom Brankicom nisu spomenuli digitalnu anksioznost kao prepreku u korištenju Facebook grupe. Clarke i sur., (2010) smatraju da je povjerenje ključna poveznica u izgradnji pozitivne interakciju odgojitelja i roditelja. Sagledavanje roditelja kao izvora informacija o djetetu, usko je povezano s poštovanjem roditeljske uloge i recipročno je roditeljskom sagledavanju odgojitelja kao stručnjaka u odgoju i obrazovanju. Budući da je roditeljima putem Facebook grupa omogućena uključenost u rad vrtića i imali su uvid u aktivnosti svoje djece, pretpostavljam da je vremenom raslo i povjerenje u odgojiteljice ali i u druge roditelje koje su zbog ukidanja epidemioloških mjera sve češće srećali u dječjem vrtiću.

Slika 65. Radionica roditelja i odgojitelja s ciljem prevencije nepoželjnih ponašanja djece

Osim individualnih sastanaka s roditeljima, odgojiteljice osmislile radionicu s ciljem pronalazjenja rješenja za podršku djetetu u emocionalno kriznoj situaciji. Na radionici je sudjelovalo sedam roditelja i pet odgojiteljica. Tijekom radionice, odgojiteljice su podijelile svoja iskustva i načine rješavanja nepoželjnog ponašanja djece u vrtiću, dok su roditelji komentirali ponašanje djece u obitelji (Slika 65).

Jedan od formalnih i pasivnih oblika suradnje kako ističe Višnjić Jevtić (2017) je radionica za roditelje. Ljubetić (2004) smatra da asimilacijski model odnosa roditelja i odgojitelja, upućuje na površne odnose sudionika u kojima su jedni davatelji a drugi primatelji usluga. U takvim se odnosima roditelje poučava i oni tada postaju samo konzumenti odgojno-obrazovnog procesa ali ne i akteri. Hoover- Dempsey i Sandler (citirano u Patrikakou i suradnici, 2005) smatraju važnim da odgojitelji izravno i jasno komuniciraju s roditeljima o njihovom uključivanju te da stvaraju situacije i organiziraju aktivnosti u institucionalnom kontekstu koje zahtijevaju roditeljski angažman u obiteljskom okruženju. Iz navedenih razloga radionicu možemo promatrati kao pasivan oblik suradnje jer su odgojiteljice bile u ulozi voditelja radionica.

6.4.8.8.2. Odgojitelji i roditelji sudjeluju u neformalnim oblicima suradnje

Osim formalnih, odgojiteljice su koristile i neformalne oblike suradnje s roditeljima. Tijekom akcijskog istraživanja, odgojiteljice su omogućile roditeljima uključivanje u rad odgojno-obrazovne skupine, prema njihovim prijedlozima u anketnom istraživanju. U ovom slučaju, Facebook grupa je poslužila odgojiteljima kao platforma koja omogućuje povezanost i međudjelovanje jer je omogućila roditeljima uvid u planirane aktivnosti i informirala je druge roditelje o mogućnostima uključivanja i njihovom potencijalnom doprinosu odgojno-obrazovnom procesu. Roditeljima je poslužila kako bi komentirali aktivnosti i izrazili dojmove o atmosferi u vrtiću (Slika 66).

Slika 66. Planiranje zajedničkih aktivnosti s roditeljima

Tijekom listopada, roditelji su dolazili u vrtić i sudjelovali zajedno s djecom i odgojiteljima u zajedničkim aktivnostima pripreme pekarskih proizvoda. Tankersley i sur., (2012) navode akcije odgojitelja koje se odnose na pronalaženje modaliteta uključivanja roditelja u odgojno-obrazovni proces. Jedan od navedenih je roditeljski doprinos u sudjelovanju u zajedničkim aktivnostima odgojitelja, roditelja i djece. Uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni rad, sukladno vlastitim potrebama, potrebama djece i u konačnici potrebama odgojitelja, rezultira dobrobiti za sve sudionike odgojno-obrazovnog procesa (Hornby, 2000). Uključivanje doprinosi i razvoju odnosa.

Roditeljima je Facebook grupa poslužila kako bi komentirali aktivnosti i izrazili dojmove o doživljenom i atmosferi u vrtiću. Sudjelovanjem roditelja u odgojno-obrazovnoj skupini, dijete se osjeća važno jer majka ili otac sudjeluje u aktivnostima vrtića, roditelj upoznaje svoje dijete u institucionalnom kontekstu, a odgojitelj unaprjeđuje svoju praksu razmjenjujući s roditeljima znanja i vještine u području odgoja i obrazovanja (Fitzgerald, 2004). Roditelji su nakon posjete vrtiću na Facebook grupama pozitivno komentirali aktivnosti (Slika 67).

Slika 67. Komentar roditelja na Facebook grupi o ostvarenoj zajedničkoj aktivnosti

Dogovaranje s roditeljima i zajedničke aktivnosti rezultiraju kvalitetom odnosa roditelja i odgojitelja jer roditelj se osjeća prihvaćeno, osjeća pripadnost skupini zbog vlastitog doprinosa odgojno-obrazovnom procesu (Ljubetić, 2004). Prepoznavanje znanja i vještina drugih zahtijeva prethodnu emocionalnu i društvenu povezanost s osobom (Hornby, 2000). Ovakva povezanost se ostvaruje kroz zajedničke aktivnosti usmjerene na dobrobit djeteta. Stoga su odgojiteljice, u skladu s izraženim potrebama roditelja, organizirale zajedničke aktivnosti o kojima su obavijestile roditelje putem Facebook grupe (Slika 68).

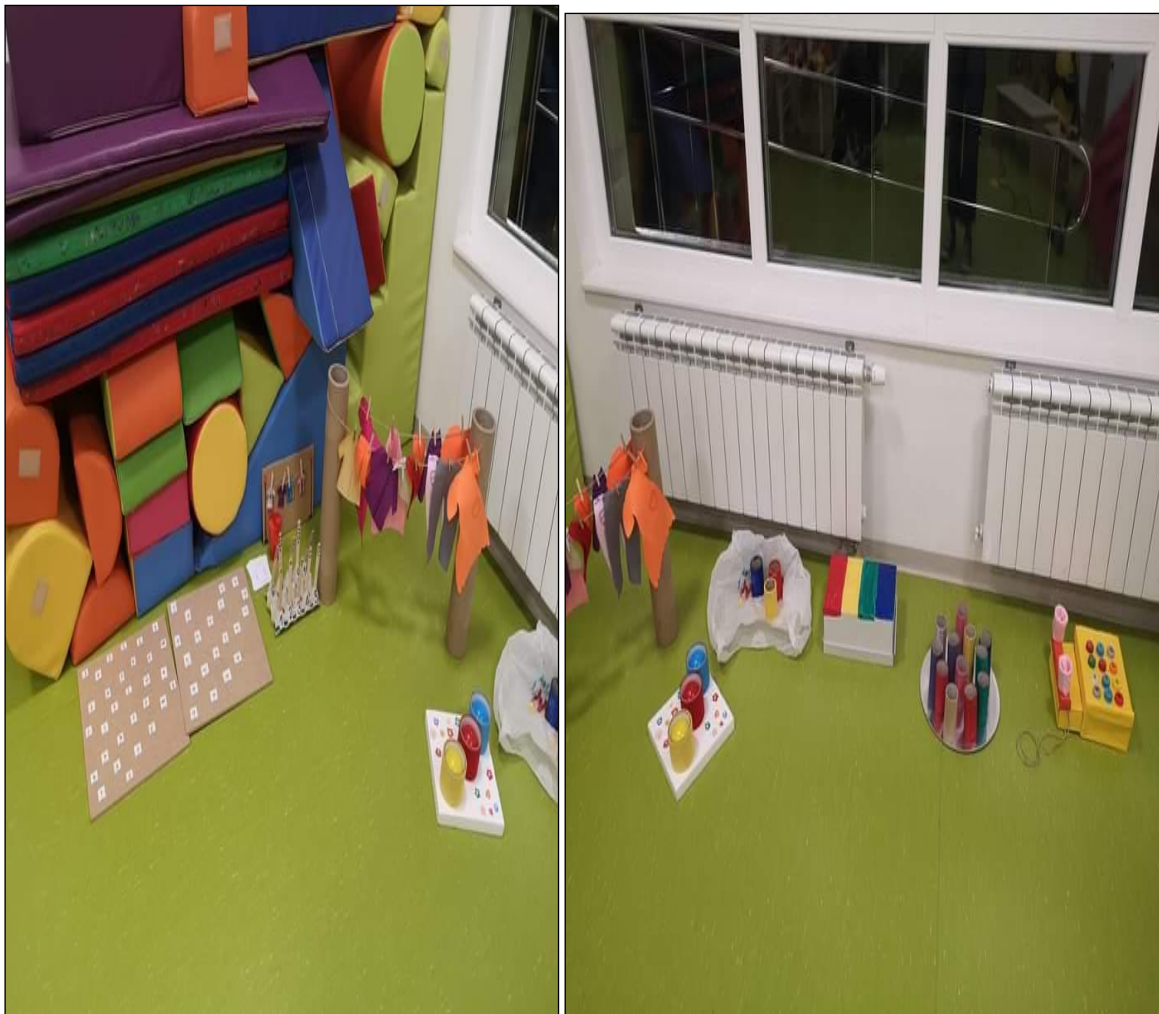
Slika 68. Poziv odgojiteljica roditeljima na zajedničke aktivnosti

Slika 69. Radionica za izradu didaktičkih igara

Radionica na temu Izrada didaktičkog materijala održala se 18.listopada 2022. u 17:00 h. Na radionici je sudjelovalo osam roditelja i odgojiteljice koje su sudjelovale u akcijskom istraživanju.

Zajedno su izrađivali didaktičke igre koje su odgojiteljice kasnije koristile u radu s djecom: igru Križić – kružić koja ima svrhu razvijati kod djece logičko mišljenje, sušilo za odjeću koje pomaže djeci u razvoju fine motorike, telefon od neoblikovanog materijala, didaktičke igre za povezivanje slova i brojeva, didaktičku igru pridruživanja broja odgovarajućoj količini, igru klasificiranja krugova prema boji, taktilne ploče od prirodnog materijala te loptice od brašna za smirenje djeteta ukoliko ima nepoželjne oblike ponašanja (Slika 70).

Slika 70. Igre za djecu koje su izradili odgojitelji i roditelji

Roditelji koji su sudjelovali u ovoj radionici su izrazili zadovoljstvo ovakvim tipom susreta. Svidjela im se opuštena atmosfera i krajnji rezultat njihovog truda, iako su se u početku brinuli hoće li znati osmisliti igru za dijete. Cilj radionice bio je uključiti roditelje u razumijevanje odgojno-obrazovnog procesa te ostvariti povezanost s roditeljima. Izrađivanjem igračaka od neoblikovanog materijala, odgojitelji su roditeljima pokazali koje su igračke prikladne za određenu dob djeteta, kao i koje vještine dijete razvija igrajući se takvim igračkama. Također, roditeljima je putem Facebook grupe pružena mogućnost uvida u izradu igračaka od materijala koji su im dostupni u obiteljskom okruženju.

Roditelji su kroz radionicu izrade igračaka dobili uvid u odgojno-obrazovni proces i način učenja djece različite dobi. Roditelji su bolje upoznali odgojiteljice te shvatili da su dobrodošli u predškolsku ustanovu. Roditelji koji nisu mogli sudjelovati, dobili su putem Facebook grupe uvid u ostvarene aktivnosti te im je na taj način omogućena bolja informiranost i uvid u način obrazovanja djeteta. Jafar (2015) ističe nekoliko čimbenika koji doprinose učinkovitosti uključivanja roditelja u predškolsku ustanovu. Jedan od čimbenika je obrazovanje roditelja i razumijevanje odgojno-obrazovnog procesa vrtića. Nedostatak vremena odgojitelja, kultura vrtića koja može biti otvorena ili zatvorena za stavove roditelja, zahtjevi odgojitelja, uvjerenja roditelja o važnosti odgoja i obrazovanja u dječjem vrtiću, neki su od čimbenika koji utječu na odnos roditelja i odgojitelja. Omerdić i Riđić (2017) smatraju da su dječji vrtići koji razvijaju partnerstvo s roditeljima usmjereni na cjelokupni razvoj djeteta i njihova je humanistička orijentacija temeljena na vrijednosnom sustavu u kojem svi imaju jednako važnu ulogu u odgoju i obrazovanju djeteta.

Višnjić Jevtić (2018) smatra da kulturu ustanove određuju sudionici odgojnog i obrazovnog procesa koji svojim usuglašenim vrijednosnim stavovima, slikom o djeteta i akcijama doprinose razvoju partnerstva obitelji i dječjeg vrtića. U slučaju odgojiteljica, uključivanje roditelja putem Facebook grupe imalo je za cilj povezati odgojitelje i roditelje i poboljšati razvoj roditeljskih kompetencija, što može doprinijeti razvoju kulture ustanove koja promovira partnerske odnose s roditeljima.

Osim zajedničke radionice u kojoj su odgojitelji i roditelji zajedno bili usmjereni na izradu igračaka za djecu, odgojiteljice Marina i Brankica su organizirale radionicu u kojoj su zajedno s odgojiteljicama i roditeljima sudjelovala i djeca (Slika 71).

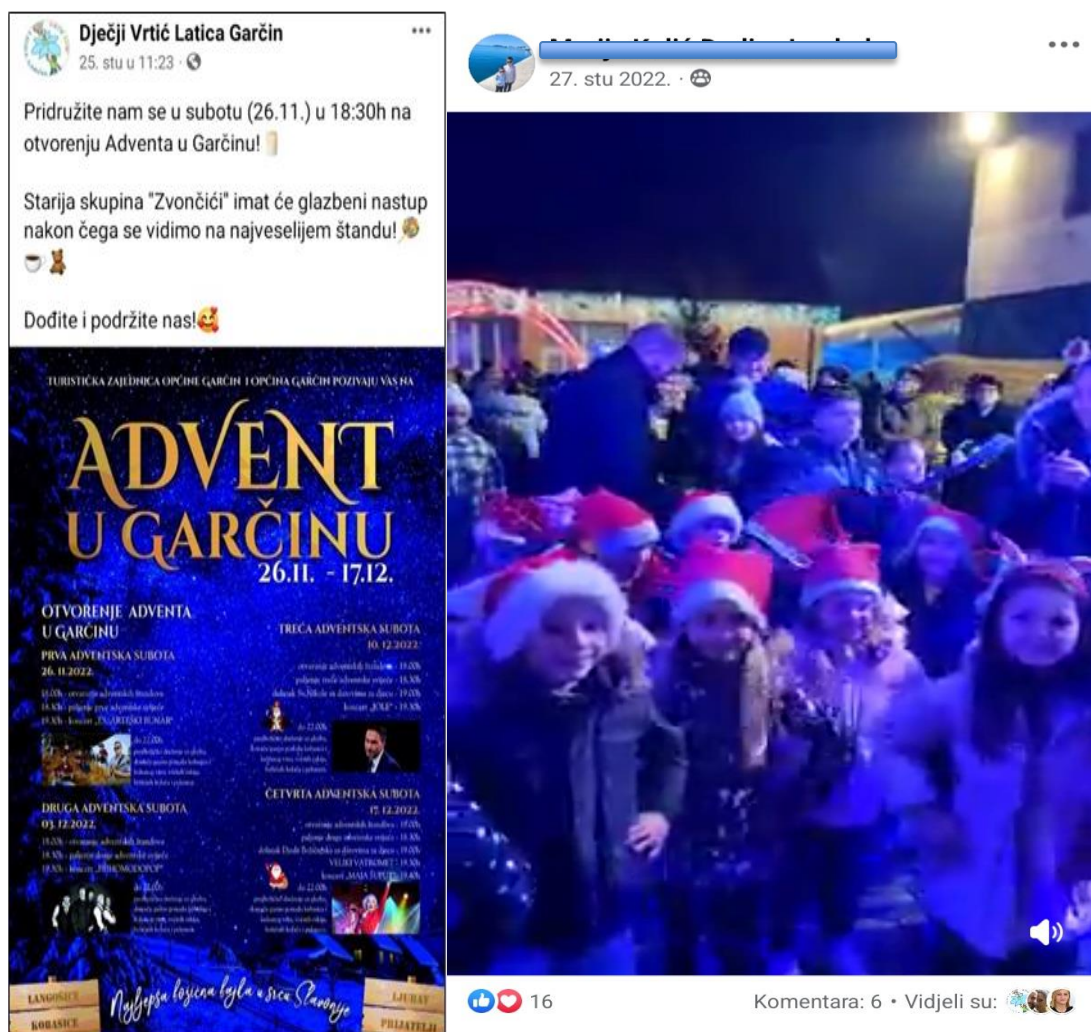

Slika 71. Zajedničke aktivnosti roditelja, djece i odgojitelja

Božićna radionica održana je 8. prosinca 2022. u dvorani dječjeg vrtića. Sudjelovali su odgojitelji, roditelji i djeca. Odazvalo se 20 roditelja i 19 djece. Na radionici su roditelji izrađivali ukrase kojima su zajedno ukasili sobu dnevnog boravka. Djeca su bojala i ukrašavala gipsane ukrase. Roditelji su komentirali da su doživjeli lijepo iskustvo: “Ovakve radionice trebale bi biti češće. Ovo je super prilika za malo opuštanja i druženja.” (roditelj A.M., osobna komunikacija, 8.prosinac 2022). Osim toga izrazili su zadovoljstvo jer im je omogućeno da vide što se u vrtiću radi i nadaju se budućim druženjima: „Nadam se da ćemo imate više ovakvih prilika, lijepo druženje i još smo naučili kako napraviti zvijezde od papira.“ (roditelj N.V., osobna komunikacija, 8. prosinca 2022).

Zajedničke aktivnosti su bile organizirane i putem lokalne zajednice. Općina je organizirala adventska događanja na trgu i dodijelila dječjem vrtiću štand na kojem su odgojiteljice i djeca izložili rukotvorine koje su izrađivali tijekom studenog. Djeca su izvela glazbeni nastup koji su uvježbali s odgojiteljicama. Na Adventu su se družili djeca, odgojitelji, roditelji i žitelji općine

uz prigodni program. Odgojiteljice su obavijestile roditelje o tome putem Facebook grupe (Slika 72). Roditelji su putem Facebook grupe objavili video događanja. Svojim su komentarima podržali sudjelovanje odgojitelja i roditelja u zajedničkim aktivnostima. Iz komentara roditelja može se zaključiti da je stvoren osjećaj povezanosti s odgojiteljicama, odnosno, osjećaj zajedništva i pripadanja grupi. Mulyana i sur., (2020) ističu da informacijske i komunikacijske tehnologije stvaraju povezanost u kontekstu u kojem se odvija interakcija. Interakcija se u našem slučaju događala između roditelja i odgojitelja ali i roditelja međusobno, što je rezultiralo osjećajem pripadnosti grupi ali i usmjerenost k rješavanju zajedničkih problema ili usmjerenost k grupnim interesima skupine. Komunikacijske platforme su u ovom slučaju služile kao platforma u povezivanju odgojitelja i obitelji.

Slika 72. Zajedničke aktivnosti djece, roditelja i odgojitelja u organizaciji lokalne zajednice

S obzirom da su odgojiteljice putem Facebook grupe obavještavale roditelje o organiziranju zajedničkih aktivnosti a iste su se odvijale u fizičkom obliku u dječjem vrtiću ili na općinskom trgu, stječe se dojam da su Facebook grupe u ovom slučaju bile u funkciji informiranja roditelja. Panić (2020) ističe roditeljsku potrebu za komunikacijom posredstvom novih tehnologija što može rezultirati njihovom većom uključenosti u odgojno-obrazovni proces jer društvene mreže su alati koji doprinose razmjeni i učinkovitosti komunikacije.

Komunikacijske platforme omogućuju roditeljima uvid u aktivnosti koje se događaju u dječjem vrtiću i tada roditelji češće komuniciraju (Aycicek, 2020). Curry i Holter (2015) smatraju da komunikacijske platforme imaju utjecaj na međusobne odnose roditelja unutar skupine. Razvijeni odnosi imaju pozitivan utjecaj na roditeljsku percepciju o svojoj ulozi u obrazovanju djeteta i jačaju povezanost institucionalnog i obiteljskog odgoja.

Na *online* sastanku sam pitala odgojiteljice na koji način im je Facebook grupa pomogla u razvoju partnerstva s roditeljima i njihovih profesionalnih kompetencija. One su navele da im je Facebook grupa pomogla jer su roditelji, uvidom u aktivnosti koje su provodile s djecom, shvatili da se ne igraju i ne čuvaju djecu, nego da rade na razvoju kompetencija djece. Stoga su roditelji sve više doživljavali odgojiteljice kao stručnjake u odgoju i obrazovanju.

Mislim da je pomogla jer smo im pokazali da ne radimo ništa tu bezveze, da je svaka ta njihova igra ipak s nekim ciljem. Da nešto oni razvijaju, da radimo na tome, da razvijemo kod njih sve njihove kompetencije. Da ipak radimo nešto, da nismo tu čuvalište i da smo mi tu s razlogom (odgojiteljica Marina, osobna komunikacija, 4.prosinac 2022)

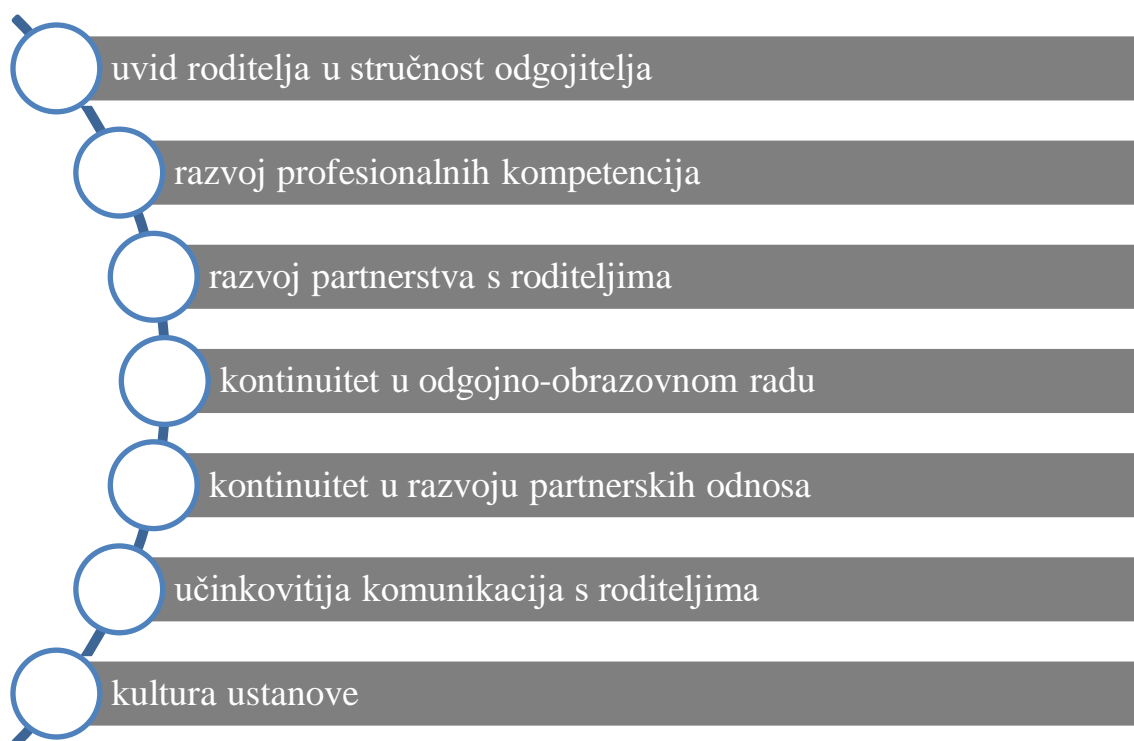
Odgojiteljice su smatrale da su se njihove profesionalne kompetencije sustavno razvijale i da im je Facebook grupa pomogla u komunikaciji s roditeljima jer su roditelji imali uvid u aktivnosti djeteta. Tako su mogle učinkovitije razgovarati s roditeljima bez potrebe za dodatnim pojašnjavanjem: „Moje se kompetencije svakako razvijaju iz dana u dan u komunikaciji s roditeljima. Dakle, sad su oni upućeni u nešto i dolaze pripremljeni ovdje na individualni razgovor i mi se pripremimo.“ (odgojiteljica Brnkica, osobna komunikacija, 4.prosinac, 2022). Odgojiteljice su smatrale da je partnerstvo razvojni proces i da se razvija tijekom djetetovog boravka u dječjem vrtiću, od jaslične skupine do polaska u školu: „I suradnja s roditeljima i partnerstvo će se razvijati dalje kad budu stari, evo baš mislim puno“ (odgojiteljica Marina, osobna komunikacija, 4.prosinac, 2022).

Odgojiteljice su u razvoju partnerskih odnosa istaknule kontinuitet. Smatrale su da je potrebno kontinuirano objavljivati putem Facebook grupe za roditelje kako se ne bi prekinula povezanost i interakcija koja može imati učinak na uključivanje roditelja:

Prokomentirat ću grupe. Definitivno je to dobro što objavljujemo. I da imaju nekako taj uvid zbog tog kontinuiteta, pa možda tako i nastaviti i kod kuće. Ja nekako mislim da su sad već i navikli na to, no vjerojatno sad kad bi bio neki prekid da ne objavljujemo neko vrijeme, pitali bi se zašto, je li, gdje smo, šta radimo. Tako da već smo sada stvorili onako neku tu kulturu objavljivanja (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 4.prosinac, 2022).

Odgojiteljica Đurđa je spomenula da je objavljivanje na Facebook grupama rezultiralo oblikovanjem kulture ustanove. Višnjić Jevtić (2018) naglašava važnost kulturalnih čimbenika u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Kulturu ustanove oblikuju sudionici odgojnog i obrazovnog procesa koji svojim usklađenim vrijednosnim stavovima, slikom o djetetu i akcijama pridonose razvoju partnerstva obitelji i dječjeg vrtića. Stoga je važno istaknuti da partnerstvo podrazumijeva promjene u kulturi ustanove a ne samo uporabu informacijsko-komunikacijske tehnologije ili više komunikacije s roditeljima.

Temeljem izjava odgojiteljica na moje pitanje o partnerstvu i razvoju profesionalnih kompetencija putem Facebook grupe, utvrdila sam prednosti partnerstva korištenjem komunikacijskih platformi (perspektiva odgojitelja) Slika 73.

Slika 73. Prednosti partnerstva korištenjem komunikacijskih platformi

Što se tiče nedostataka partnerstva korištenjem komunikacijskih platformi, zanimljiv je podatak koji upućuje na to da su odgojitelji pretpostavljali da se roditelji ne uključuju iz istog

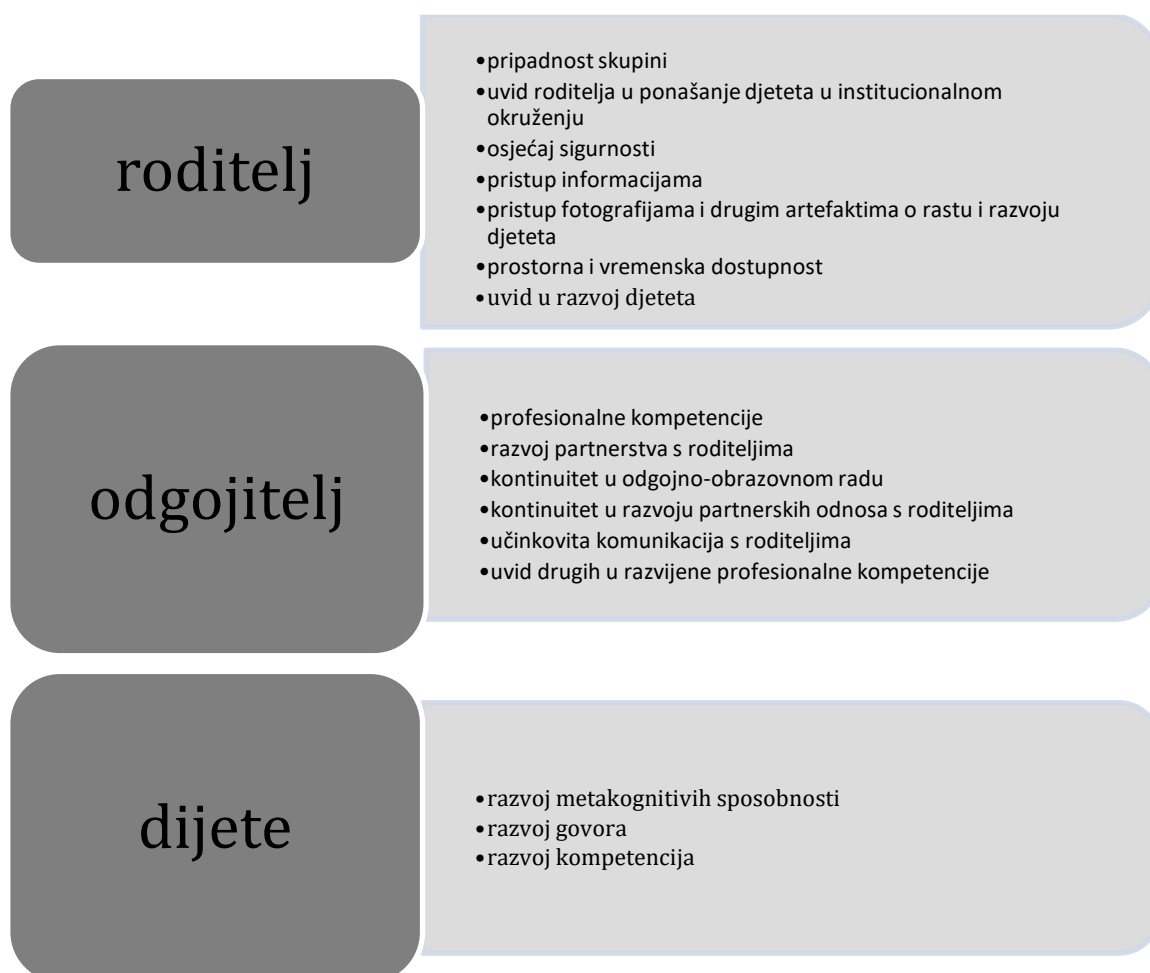
razloga koji su roditelji naveli u intervjuu. Naime, roditelji se nisu uključivali u objavljivanje ili komentiranje putem Facebook grupa zbog digitalne ansioznosti: „Roditelji možda imaju nelagodu da drugi roditelji vide što žele reći. Možda će se s vremenom otvoriti pa ćemo vidjeti više komentara u grupama (odgojiteljica Brankica, osobna komunikacija, 4.prosinac 2022). Odgojiteljica Đurđa je imala slično mišljenje i smatrala je da komentiranje i objavljivanje stvara roditeljima blokadu.

S obzirom na ostvarene formalne i neformalne oblike suradnje s roditeljima koji su uključivali predavanje stručnjaka i radionice s roditeljima, zajedničke aktivnosti djece, odgojitelja i roditelja, ostvaren je cilj postizanje *suradnje i međusobne povezanosti i interakcije* s roditeljima jer su roditelji rekli da žele i ubuduće sudjelovati u zajedničkim aktivnostima i da su takva druženja prilike za opuštanje i međusobno upoznavanje. Roditelji su se uključivali u komentiranje objava koje su bile usmjerene na zajedničko djelovanje k dobrobiti za dijete i dijelili su fotografije djeteta u aktivnostima iz obiteljskog okruženja kako bi informirali odgojiteljice o djetetu. Fitzgerald (2004) smatra da razmjena informacija o djetetu daje uvid odgojiteljima i roditeljima o razvoju i potrebama djeteta. Facebook grupa je poslužila roditeljima da imaju uvid u planirane zajedničke aktivnosti, informirala ih o mogućnostima uključivanja te njihovom potencijalnom doprinosu odgojno-obrazovnom procesu. Roditeljima je također omogućila komentiranje aktivnosti, objavljivanje aktivnosti djeteta iz obiteljskog okruženja i izražavanje dojmova o atmosferi u vrtiću.

Odgojiteljice su omogućile roditeljima putem Facebook grupa uključenost u *online* predavanja stručnjaka. Cilj je aktivnosti bio *međusobna podrška u razvoju kompetencija*. Odgojiteljice su sudjelovale zajedno s roditeljima na predavanjima čime su razvijale profesionalne i roditeljske kompetencije. Profesionalne kompetencije su se razvijale kontinuirano tijekom akcijskog istraživanja sukladno potrebama koje odgojiteljice imale. Ostvarena su predavanja za odgojitelje i roditelje, sudjelovanje na webinarima, *online* sastanci na kojima su odgojitelji međusobno razgovarali o pedagoškoj praksi, *online* prezentacije stručne literature i kritičko prijateljstvo.

Odgojiteljice su putem Facebook grupe obavijestile roditelje o mogućnosti uključivanja u kreiranje vrtićkog kurikuluma. Organizirale su sastanak s roditeljima te su zajedno osmislili kurikulum za novu pedagošku godinu u dječjem vrtiću. Na ovaj su način ostvarili jedan od ciljeva akcijskog istraživanja a to je *uključenost roditelja u sukonstrukciju kurikuluma*.

Jedan od ciljeva ovog akcijskog istraživanja je *ostvarivanje dvosmjerne komunikacije putem komunikacijskih platformi*. Prateći objave roditelja i odgojitelja na Facebook grupama, nisam utvrdila da je u potpunosti ostvarena dvosmjerna komunikacija ali sam utvrdila aktivnosti koje su potaknule roditelje na partnerstvo. Roditelji su se više uključivali komentiranjem objava odgojiteljica koje su detaljno opisivale razvoj djetetovih kompetencija i objave s izazovima za roditelje i djecu. Također, roditelji su bili aktivniji kada su objave podržavale njihove potrebe i uključivale pozitivan stav odgojitelja prema njihovom sudjelovanju. Suradnja s lokalnom zajednicom, organiziranje zajedničkih aktivnosti te pozivi roditeljima na sudjelovanje u planiranju vrtičkog kurikulumu također su doprinijeli većoj uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni rad putem Facebook grupa. Iz izjava roditelja u grupnom intervjuu, individualnim razgovorima odgojiteljica s roditeljima, iz osvrta odgojiteljica, utvrdila sam dobrobiti koje pruža Facebook grupa u razvoju partnerskih odnosa s roditeljima (Slika 74).

Slika 74. Dobrobiti koje pruža Facebook grupa u razvoju partnerstva s roditeljima

Roditelji su smatrali Facebook grupu korisnom jer nisu dobivali informacije od djeteta o aktivnostima u vrtiću. Putem grupe su pratili objave i tražili fotografije svojeg djeteta, te se osjećali sigurno kada su vidjeli da se dijete igra s drugom djecom. Neki su čak zajedno s djetetom pregledavali grupu i opisivali dan u vrtiću. Roditelji su se mogli bilo kada i bilo gdje uključiti i pristupiti grupi što im je pružalo osjećaj sigurnosti jer su uvijek mogli vidjeti što je dijete radilo tijekom boravka u vrtiću. Dio roditelja je naknadno aktivirao profile kako bi se pridružili grupi i imali uvid u razvoj djeteta. Pregledavanje fotografija i video zapisa putem Facebook grupe pomoglo je djetetu da verbalizira svoje aktivnosti prisjećajući se kako se igralo i na koji je način učilo i bogatilo govor.

Odgojitelji su smatrali Facebook grupu korisnom jer su izjavili da im je omogućila kontinuiran razvoj profesionalne kompetencije. Objavljivanjem aktivnosti djece na Facebook grupama, imale su uvid u vlastitu pedagošku praksu i pedagošku praksu ostalih kolegica. Raspravljajući međusobno razvijali su refleksivnu praksu. Roditelji su mogli putem Facebook grupa vidjeti kako razvijaju kompetencije djece i komentari roditelja na Facebook grupama motivirali su ih u daljnjem procesu promjene i razvoju partnerstva s roditeljima.

Budući da je partnerstvo razvojni proces i potreban je kontinuitet u aktivnostima koje omogućuju razvoj, navedene aktivnosti kojima su ostvareni ciljevi akcijskog istraživanja, mogu poslužiti u kontinuitetu razvoja partnerstva korištenjem komunikacijske platforme i ostvarivanju dobrobiti za djecu, odgojitelje i roditelje.

7. ZAKLJUČAK

Društvene promjene utječu na strukturu, funkciju i organizaciju društva. One su rezultat socijalne dinamike i mogu se promatrati na mikro ili makrorazini. U ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, obitelj ima važnu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu. Međutim, brojni ekonomski, politički, ekološki i socijalni čimbenici utječu na obitelj i društvo.

U kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, važno je razumjeti funkciju obitelji unutar društva. Funkcionalistička teorija ima za cilj objasniti stabilnost, unutarnju povezanost i kontinuirani opstanak društva. Društvo se promatra kao sustav koji djeluje poput organizma čiji elementi ili institucije surađuju kako bi očuvale stabilnost. Različiti autori (Baloch i sur.2022; Durkheim, 1982; Fitzi i Marucci, 2022; Parson, 1937) ukazuju na važnost interakcije članova društva i ističu njegove funkcionalne imperATIVE.

Konfliktna teorija, nasuprot funkcionalističkoj, proučava uzroke narušavanja dinamike društva i faktore koji uzrokuju društvene promjene. Marx ističe da su društveni odnosi rezultat djelovanja s pozicije moći pojedinaca ili grupa, te da konflikt može dovesti do društvenih promjena. Bowles i Gintis (1976) ističu da odgoj i obrazovanje služe interesima onih koji imaju moć te da bi trebalo mijenjati sustav kako bi pripremio djecu za demokratsko građanstvo i ekonomsku ravnopravnost.

Za razliku od konfliktne teorije, simbolički interakcionizam proučava društvene odnose na mikrorazini. Ova teorija naglašava veću važnost interakcije te interpretacije i značenja koje njeni sudionici tome pridaju u društvenom životu, umjesto objektivnih društvenih struktura i institucija.

Humanistička psihologija naglašava važnost osobnog razvoja i samoaktualizacije. Sagledavanje osobe kao cjelovitog bića koje slobodnom voljom, svjesno donosi odluke jedno je od ključnih uporišta humanističke psihologije. Ona polazi od pretpostavke da su ljudi inherentno dobri, a društveni i psihološki problemi proizlaze iz odstupanja od ovog prirodnog stanja. U ranom odgoju i obrazovanju važna je usmjerenost na dobrobit djeteta. Neki od predstavnika te škole su Rogers, Maslow i u novije vrijeme Glasser.

Rogersov pristup odgoju i obrazovanju ističe važnost subjektivnog iskustva i suradnje odgojno-obrazovnih ustanova s društvenom zajednicom. Dijalog temeljen na uvažavanju dječjih potreba i transformaciji odgojno-obrazovnih ustanova je ključan, a odgojitelj treba podržati razvoj individualnih potencijala djeteta. Sva ljudska bića imaju prirodni potencijal za učenje, a suštinsko učenje se događa kada je svrsishodno i relevantno te potiče djetetov interes.

Maslowova teorija motivacije naglašava važnost zadovoljavanja osnovnih i razvojnih potreba, te podržava put prema samoostvarenju. Fisher i Royster (2016) ističu važnost partnerskih odnosa između roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika. Glasser (2000) smatra da se ljudski odnosi razvijaju u pozitivnom smjeru ukoliko izostaje kontrola, hijerarhija moći i nerazumijevanje za individualne potrebe. U teoriji izbora, signali vanjske kontrole su informacija na koju možemo ili ne moramo odgovoriti, ovisno o izboru.

Suradnja i partnerstvo s roditeljima su važni za razvoj kvalitetne odgojno-obrazovne prakse. Uloga je odgojitelja stvaranje pozitivnog ozračja uključivanjem roditelja u odgojno-obrazovni proces i percipiranjem roditelja kao prvog izvora informacija. U vrijeme pandemije Covid 19, korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija postalo je važno za suradnju s roditeljima. Korištenje suvremenih oblika komunikacije poput društvenih mreža omogućava roditeljima aktivno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu. Virtualna komunikacija pruža mogućnost interakcije u realnom vremenu, ali nosi rizike i izazove.

Razvoj profesionalnih, komunikacijskih i digitalnih kompetencija je važan za partnerstvo roditelja i odgojitelja. Uključenost roditelja u odgojno-obrazovnu praksu doprinosi boljoj informiranosti o učenju i razvoju djece te jača povezanost između obitelji i odgojno-obrazovne ustanove. Odgojitelji se usmjeravaju na razvoj kompetencija za rad s roditeljima i stvaranje prilika za njihovo uključivanje. Miljak (2016) smatra da partnerstvo roditelja i odgojitelja obuhvaća ravnopravnost jer odgojitelji prihvaćaju roditelje kao ravnopravne sudionike u odgoju i obrazovanju djece. Na taj se način razvija partnerstvo koje se temelji na roditeljskoj uključenosti i angažmanu za dobrobit djeteta (Ljubetić, 2014).

Angažman roditelja u odgojno-obrazovnom procesu obuhvaća sudjelovanje u planiranju odgojno-obrazovnog rada, vrtičkog kurikulumu i informiranje odgojitelja o promjenama u djetetovom životu. Zajedničke aktivnosti odgojitelja i roditelja mogu unaprijediti partnerske odnose jer se roditelji i odgojitelji druže, dogovaraju se i planiraju aktivnosti koje su usmjerene na dobrobit za dijete. Partnerstvo zahtijeva uključenost obje strane, zajedničko rješavanje problema i dosljednu i otvorenu komunikaciju.

Modeli uključenosti roditelja temelje se na njihovim uvjerenjima i okolini. Važno je prepoznati potrebe roditelja, održavati kontinuitet u komunikaciji i poticati motivaciju za sudjelovanje.

U Epsteinovom modelu (2002), roditeljska uključenost je ključna za kvalitetan razvoj djeteta. Model se temelji na četiri elementa: temeljne obveze roditelja prema odgojno-

obrazovnoj ustanovi, komunikacija roditelja i odgojitelja, sudjelovanje roditelja u aktivnostima ustanove te uključenost roditelja u aktivnosti djece kod kuće. Elementi se preklapaju u ciljevima i akcijama, s fokusom na dijete. Model je namijenjen roditeljima i odgojiteljima kako bi zajedno doprinijeli razvoju djeteta, a temelji se na šest tipova roditeljske uključenosti.

Hoover-Dempsey i Sandlerov model (2005) se fokusira na ulogu roditelja u obrazovnim postignućima djeteta te uključuje pet razina razmatranja razloga za uključenost roditelja. Prva razina modela temelji se na pitanjima kojima se razmatraju razlozi roditeljske uključenosti. Važno je da odgojitelji znaju roditeljske stavove i potrebe za uključivanjem i hoće li njihovo uključivanje doprinijeti odgojno-obrazovnom procesu? Za roditelje je važno da smatraju da njihovo dijete želi roditeljsku uključenost u odgojno-obrazovni proces. Na drugoj razini modela, razmatraju se faktori koji utječu na odluke roditelja o uključivanju u odgojno-obrazovni proces. Treća razina uključuje mehanizme podrške djetetu u učenju, dok se četvrta razina temelji na strategijama podrške djetetu. Na kraju, peta razina definira ostvarene ishode roditeljske uključenosti.

Hornbyev model uključenosti roditelja (2000) temelji se na potrebama roditelja i odgojitelja te njihovim jakim stranama. Važno je razumjeti perspektivu roditelja i odgojitelja o partnerstvu, uzimajući u obzir njihove potrebe i očekivanja. Odgojitelji trebaju surađivati s roditeljima i poštovati njihove stavove kako bi se postigao kvalitetan odnos. Partnerstvo roditelja i odgojitelja može se unaprijediti zajedničkim razvojem kompetencija.

Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je upitnik prema Hornbyevom modelu uključenosti roditelja u predškolske ustanove. U radu su prikazani rezultati dva međusobno povezana istraživanja: anketnog i akcijskog istraživanja.

Anketno istraživanje je obuhvatilo slučajni uzorak odgojitelja i roditelja iz predškolskih ustanova u ruralnom i gradskom dijelu županije. Podatci su prikupljeni putem upitnika koje su roditelji ispunjavali prilikom dolaska u vrtić, a zatim su podatci uneseni u Google obrazac radi analize. Postavljene su hipoteze o stavovima i mišljenjima sudionika o partnerstvu, uključenosti roditelja te korištenju komunikacijskih platformi. Istraživanje je provedeno radi utvrđivanja stanja u vezi s partnerstvom roditelja i odgojitelja u navedenim sredinama. Predistraživanje je također provedeno radi potvrde pouzdanosti upitnika. Nakon potvrđenosti pouzdanosti upitnika, metodom slučajnog odabira, 13 dječjih vrtića u istočnom dijelu Brodsko-posavske županije sudjelovalo je u anketnom istraživanju. Sudjelovalo je ukupno 633 ispitanika, od kojih je 76 odgojitelja i 557 roditelja. Rezultati istraživanja su pokazali da odgojitelji više prepoznaju

važnost partnerskog odnosa u odnosu na roditelje, te da postoji razlika u stavovima odgojitelja ruralnih i gradskih sredina o uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces. Odgojitelji također više prepoznaju važnost korištenja komunikacijskih platformi za razvoj partnerskih odnosa u usporedbi s roditeljima, iako postoji međusobno slaganje o važnosti korištenja komunikacijskih platformi. Rezultati ankete pružili su uvid u trenutno stanje partnerstva roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima istočnog dijela Brodsko-posavske županije. Anketa je također provedena u jednom dječjem vrtiću čiji su odgojitelji sudjelovali u akcijskom istraživanju. Na temelju analize upitnika, odgojiteljice su planirale akcijsko istraživanje.

Cilj akcijskog istraživanja bio je istražiti kako razvijati partnerstvo roditelja i odgojitelja korištenjem komunikacijskih platformi. U ostvarivanju akcijskog istraživanja vodila sam se istraživačkim pitanjima prema Hornbijevom modelu uključenosti:

1. Kako unaprijediti kompetencije odgojitelja i roditelja za sudjelovanje u partnerstvu putem komunikacijskih platformi?
2. Kako uključiti roditelje u partnerstvo korištenjem komunikacijskih platformi?
3. Koje su prednosti partnerstva putem komunikacijskih platformi?
4. Koji su nedostaci partnerstva putem komunikacijskih platformi?

Šest odgojiteljica je sudjelovalo u akcijskom istraživanju. Na početku su bile nesigurne u svoju pedagošku praksu zbog nedostatka iskustva, novog konteksta vrtića, nepoznavanja roditelja i epidemioloških mjera. Tijekom akcijskog istraživanja, odgojiteljice su na online sastancima komentirale objave na Facebook grupama, razgovarale o aktivnostima djece, na koji su način poticale razvoj kompetencija djece. Na taj su način razvijale reflektivnu praksu. Sudjelovale su na *online* predavanjima stručnjaka i zajedno s roditeljima sudjelovale u radionici koja je imala za cilj razvoj roditeljskih i profesionalnih kompetencija. Odgojiteljice su tijekom akcijskog istraživanja promijenile stav o uključenosti roditelja. Smatrale su da su se roditelji više uključivali komentiranjem na Facebook grupama. Reynolds i Clements (2005) ističu da su pozitivni stavovi roditelja ključni za roditeljsko uključivanje.

Razvijene profesionalne kompetencije i svijest odgojitelja o važnosti partnerskih odnosa pomažu u stvaranju veza između odgojitelja i roditelja (Visković, 2018). Poticala sam odgojiteljice na promišljanje o vlastitoj pedagoškoj praksi i načinima kako uključiti roditelje u odgojno-obrazovni rad putem Facebook grupa za roditelje. Osim *online* sastanaka na kojima su odgojiteljice uočavale koje su aktivnosti doprinijele razvoju kompetencija djece, bilo mi je važno vidjeti kako to čine uživo. Stoga sam posjećivala dječji vrtić. Razgovarala sam s

odgojiteljicama o područjima razvoja djece koja ih zanimaju i potrebama za vanjskim stručnjacima koji bi im mogli pomoći, o načinima poboljšanja prostora u kojem djeca borave. Odgojiteljice su, koristeći stručnu literaturu, prezentirale na online sastancima važne elemente pedagoške prakse drugim kolegicama kako bi se međusobno osnažile i kako bi razgovarajući o vlastitoj pedagoškoj praksi razvijale reflektivnu praksu koja je važna u razvoju profesionalnih kompetencija.

Jedno od istraživačkih pitanja ovog istraživanja odnosilo se ***na unapređenje kompetencija odgojitelja i roditelja za sudjelovanje u partnerstvu putem komunikacijske platforme***. Bilo je važno pružiti podršku roditeljima i odgojiteljima u razvoju navedenih kompetencija organiziranjem radionica, online predavanja prema njihovim potrebama. Hornby (2000) ističe važnost kvalitete odgojno-obrazovnog procesa te razvoju profesionalnih kompetencija odgojitelja. Uloga je odgojitelja sustavno razvijati profesionalne kompetencije kako bi kvalitetno provodili odgojno-obrazovni proces. Osim podrške odgojiteljicama u obliku izlaganja stručnjaka i zajedničkog osnaživanja čitanjem stručne literature, smatrala sam da će im koristiti kritičko prijateljstvo s dječjim vrtićem koji ima višegodišnju pedagošku praksu. Odgojiteljice dječjeg vrtića Dobro drvo razmjenjivale su primjere pedagoške prakse s kolegicama dječjeg vrtića Latica.

Na početku akcijskog istraživanja odgojiteljice nisu bile motivirane za proces promjene jer su profesionalni razvoj smatrale teškim. Međutim, tijekom istraživanja su shvatile da je važan kontinuitet u profesionalnom razvoju i cjeloživotno učenje. Navele su da su bitni elementi profesionalnog razvoja zajedništvo kolektiva koji teži profesionalnom razvoju, prihvaćanje kritičkog prijateljstva, stvaranje poticajnog radnog okruženja i suradnje, usmjerenost na proces u odgojno-obrazovnom radu, usmjerenost na dijete i korištenje stručne literature. Kroz akcijsko istraživanje su ostvarene aktivnosti koje su pomogle u oblikovanju profesionalnog identiteta odgojitelja. Fitzgerald (2004) naglašava važnost individualiziranog pristupa uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces kroz otvorenu i dvosmjernu komunikaciju. Ostvarene su i aktivnosti koje su omogućile uključenost odgojitelja u rad vrtića a odnose se na objave odgojiteljica putem Facebook grupa za roditelje, uključivanje roditelja pozivanjem na sudjelovanje u zajedničkim aktivnostima, volontiranje u rad vrtića, planiranje kurikuluma i objave koje su usmjerene na dobrobit za dijete.

Prema navodima roditelja, ***prednost Facebook grupa*** je mogućnost uvida u razvoj djeteta, osjećaj sigurnosti, pristup informacijama u svako doba dana i bilo gdje se nalazili. Roditelji su kod kuće pregledavali fotografije i video zapise objavljene na Facebook grupi kako bi saznali

što je dijete radilo tijekom dan. Pregledavajući i razgovarajući o Facebook objavama odgojiteljica, roditelji su osigurali povezanost s djetetom u zajedničkim aktivnostima, što je rezultiralo osjećajem sigurnosti djeteta i pozitivno se odrazilo na njegov daljnji kognitivni i emocionalni razvoj.

Iz navedenih ostvarenih promjena i rezultata akcijskog istraživanja zaključak koji se odnosi na **uključenost roditelja u partnerstvo korištenjem komunikacijskih platformi** je sljedeći:

- uključenost roditelja sukladna je prepoznavanju potreba roditelja i djece
- uključenost roditelja sukladna je pružanju mogućnosti roditeljima za uključivanje
- uključenost roditelja sukladna je uvažavanju roditeljskog doprinosa
- uključenost roditelja sukladna je pružanju roditeljima informacije i zajedničko rješavanju problema
- uključenost roditelja sukladna je pružanju roditeljima mogućnosti izbora sudjelovanja u odgojno-obrazovnom procesu

U ovom akcijskom istraživanju nastojala sam biti podrška odgojiteljima organiziranjem stručnog usavršavanja prema njihovim potrebama, podržavajući ih u razvoju njihovih kompetencija te u radu s roditeljima. Tijekom istraživanja, i moje su se profesionalne kompetencije razvijale. Sustavnim promatranjem i ostalim načinima prikupljanja podataka, te analizom istih, nastojala sam dobiti realnu sliku o procesu razvoja partnerstva s roditeljima. Naučila sam da proces promjena zahtijeva kontinuirani i dugotrajan angažman svih sudionika odgojne prakse. Pri tome ne treba očekivati velike promjene, već se treba radovati malim ali značajnim unapređenjima u odnosima među ljudima, u kvaliteti odgojno-obrazovne prakse i u izgradnji profesionalnih kompetencija svakog sudionika istraživanja ponaosob.

Unatoč prednosti *online* komunikacije i suradnje **nedostatak Facebook grupe** je što kontakt uživo nije moguće nadomjestiti, što je istakla jedna od sudionica akcijskog istraživanja: „Drugačiji kontakt je uživo . Ne, to ne može zamijeniti ništa, pa vjerujem da se i drugi malo više uključe u te radionice koje organiziramo, više bi se oslobodili jer bi i oni sami međusobno više komunicirali.“ (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 11.prosinac 2022) Premda ne mogu zamijeniti kontakt uživo, komunikacijske platforme mogu biti jedan od alata za razvoj partnerskih odnosa:

Komunikacijske platforme su jedan od alata odgojitelja koji može poslužiti kao poticaj roditeljima za uključivanje u odgojno-obrazovni proces, poticaj odgojiteljima za razvoj refleksivne prakse, ostvarivanju dobrobiti za sve sudionike istraživanju i alat suvremene

tehnologije koji omogućuje dvosmjernu komunikaciju odgojitelja i roditelja te na taj način razvija međusobne partnerske odnose. (odgojiteljica Đurđa, osobna komunikacija, 18.prosinac 2022)

Na početku akcijskog istraživanja, roditelji su izjavili da zbog straha od javnog komentiranja nisu htjeli objavljivati na Facebook grupi za roditelje. Tijekom akcijskog istraživanja, komentirali su objave odgojiteljica i objavljivali fotografije djece iz obiteljskog okruženja. S vremenom su nedostatak partnerstva putem komunikacijskih platformi zamijenjeni prednostima jer su Facebook grupe osigurale, prema izjavama roditelja i odgojitelja, dobrobiti za dijete, odgojitelje i roditelje.

U razvoju partnerstva ključna je zajednička usmjerenost na dijete i njegove potrebe kako roditelja tako i odgojitelja što je istakla i odgojiteljica Đurđa: „Da, to je nešto što je bilo važno i meni i njima. Zato su se uključivali.“ (osobna komunikacija, 18.prosinac 2022)

8. LITERATURA

- Agazarian Y., i Gantt S.P. (2000). *Autobiography of a theory: Developing a theory of living human systems and its systems-centered practice*. Jessica Kingsley Publishers.
- Aggerholm, H. K., i Thomsen, C. (2015). Strategic communication: The role of polyphony in management team meetings. U. D. Holtzhausen, i A. Zerfass (ur.), *The Routledge Handbook of Strategic Communication* (str. 172-189). Routledge. [https://www.statsbiblioteket.dk/au/#/search?query=recordID:"sb_6138434"](https://www.statsbiblioteket.dk/au/#/search?query=recordID:)
- Ajzen, I. (2015). The theory of planned behaviour is alive and well, and not ready to retire: A commentary on Sniehotta, Pesseau and Araújo-Soares. *Health Psychology Review*, 9(2), 131–137. <https://doi.org/10.1080/17437199.2014.883474>
- Allman, P. (2007). *On Marx: An introduction to the revolutionary intellect of Karl Marx*. Brill.
- Aycicek, F. N. (2020). *An investigation of teacher social media usage with parents at preschool* [Phd thesis, University of Sheffield]. <http://etheses.whiterose.ac.uk/27338/>
- Babalıs, T., Kirkigianni, F., i Tsolı, K. (2015). School and student families' communication techniques and relevant practices in a social pedagogical context: Primary school principals' views in Greece during the economic crisis. *International Journal of Social Pedagogy*, 4(1), 117–13. <https://doi.org/10.14324/111.444.ijsp.2015.v4.1.009>
- Bak-Srednicka, A. (2018). Foreign language teacher education: School placements as a source of knowledge about parents as partners in the educational process. *International Journal of Progressive Education*, 14(6), 51-60. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1201835.pdf>
- Baloch, S., Zehri, A. W., i Ullah, S. (2022). Understanding social theory creation: A perspective from Pierre Bourdieu and Talcott Parsons. *Annals of Human and Social Sciences*, 3(3), 36–46. [https://doi.org/10.35484/ahss.2022\(3-III\)](https://doi.org/10.35484/ahss.2022(3-III))
- Barnard, W. M. (2004). Parent involvement in elementary school and educational attainment. *Children and youth services review*, 26(1), 39-62. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2003.11.002>
- Bartos, O. J., i Wehr, P. (2002). *Using conflict theory*. Cambridge University Press.
- Bašić, J., Koller-Trbović, N., i Žižak, A. (1993). *Integralna metoda: U radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima*. Alineja.
- Baym, N. (2010). *Personal connections in the digital age*. Polity.

- Bempechat, J., i Drago-Severson, E. (1999). Cross-national differences in academic achievement: Beyond etic conceptions of children's understandings. *Review of Educational Research*, 69(3), 287–314. <https://doi.org/10.2307/1170541>
- Berger, C., E. Roloff, M., i R. Roskos-Ewoldsen, D. (2010). What is communication science?. U C. R. Berger, M. E. Roloff, i D. R. Roskos-Ewoldsen (ur.), *The Handbook of Communication Science* (str. 3-20). SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781412982818>
- Berlo, D. K. (1960). *The process of communication*. Rinehart and Winston.
- Bicaj, A., Bytyqi, A., Azizi, T. i Xhemajli, A. (2018). Cooperation of preschool institutions with parents toward early childhood education. *Thesis*, 7 (2), 75-101. <https://hrcak.srce.hr/224634>
- Bierman, K.L., i Sheridan, S.M. (2022). Family-school partnerships at school entry: Developmental and conceptual frameworks for Aation. U K.L. Bierman, i S.M. Sheridan, (ur.), *Family-School Partnerships During the Early School Years. Research on Family-School Partnerships* (str. 1-15). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-74617-9_1
- Blackford, J.M. (2022). *Asertivna komunikacija- osnovne vještine*. WMG Publishing.
- Blau, I., i Hameiri, M. (2017). Ubiquitous mobile educational data management by teachers, students and parents: Does technology change school-family communication and parental involvement?. *Educ Inf Technol*, 22, 1231–1247. <https://doi.org/10.1007/s10639-016-9487-8>
- Blau, I., i Hameirie, M. (2010). Implementing technological change: Promoting *online* interactions at schools through "Mashov" learning management system. U Y. Eshet-Alkalai, A. Caspi, S. Eden, N. Geri, i Y. Yair (ur.), *Learning in the technological era* (str. 24-31). Open University of Israel. <http://www.ijello.org/Volume6/IJELLOv6p245-257Blau699.pdf>
- Blinn-Pike, L. (2009). 'Technology and the family: An overview from the 1980s to the present', *Marriage and Family Review*, 45(6-8), 567–575. <https://doi.org/10.1080/01494920903224459>
- Blumer, H. (1986). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. University of California Press.

- Bocoş, M., i Marin, D. (2022). Characteristics of parent-teacher communication in romanian primary education during the COVID-19 pandemic: An analysis of the parent and teacher opinions. U V. Trif (ur.), *Basic communication and assessment prerequisites for the new normal of education* (str. 171-189). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8247-3.ch011>
- Bognar, B. (2001). Kritičko-emancipacijski pristup akcijskim istraživanjima. *Život i škola*, 47(6), 45-60.
- Bognar, B. (2006). Action research in Croatia. U J. Whitehead, i J. McNiff (autori), *Action research: Living theory* (str. 133-139). SAGE,
- Bognar, B. (2006). Akcijska istraživanja u školi. *Odgojne znanosti*, 8(1), 209-227.
- Bognar, B. (2006). Kako procijeniti kvalitetu akcijskog istraživanja. *Metodički ogledi*, 13(1), 49-68.
- Bognar, B. (2008). *Mogućnost ostvarivanja uloge učitelja - akcijskog istraživača posredstvom elektroničkog učenja*. (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2008).
- Bognar, B. (2012). Pedagogija na putu prema pluralizmu znanstvenih paradigmi i stvaralaštvu. U N. Hrvatić, i A. Klapan (ur.), *Pedagogija i kultura* (str. 100-110). Hrvatsko pedagoškijsko društvo.
- Bognar, B. (2017). Kritičko razmatranje etičkih principa u akcijskom istraživanju. U S. Opić, B. Bognar, i S. Ratković (ur.), *Novi pristupi metodologiji istraživanja odgoja* (str. 150-166). Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
- Bognar, L. (1999). *Metodika odgoja*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Pedagoški fakultet.
- Booth, A., i Dunn, J.F. (1996). *Family-school links: How do they affect educational outcomes?* (1. izd.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315827407>
- Booth, T., i Booth, W. (1999). Parents together: Action research and advocacy support for parents with learning difficulties. *Health & Social Care in the Community*, 7(6), 464-474. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2524.1999.00214.x>
- Bordalba, M.M., i Bochaca, J.G. (2019). Digital media for family-school communication? Parents' and teachers' beliefs. *Computers & Education*, 132(1), 44-62. <https://www.learntechlib.org/p/200794/>

- Bowen, B. (2021). The matrix of needs: Reframing Maslow's hierarchy. *Health*, 13(5), 538-563. <https://doi.org/10.4236/health.2021.135041>
- Bower, H. A., i Griffin, D. (2011). Can the Epstein model of parental involvement work in a high-minority, high-poverty elementary school? A case study. *Professional School Counseling*, 15(2), 77–87. <https://doi.org/10.1177/2156759X1101500201>
- Bowles, S., i Gintis, H. (1976). *Schooling in capitalist America*. Chicago Press.
- Brajković, S. (2013). *Zajednica učenja odgojno-obrazovnih djelatnika*. Pučko otvoreno učilište Korak po korak.
- Brajša, P. (1993). *Pedagoška komunikacija*. Školske novine.
- Brajša, P.(2000). *Umijeće razgovora*. C.A.S.H.
- Brookfield, S. (2004). *The Power of critical theory: Liberating adult learning and teaching*. Jossey-Bass, An Imprint of Wiley.
- Bruïne, J. E., Willemse, M., D'Haem, J., Griswold, P.,Vloeberghs,L. i Sofie van Eynde, S. (2014). Preparing teacher candidates for family–school partnerships, *European Journal of Teacher Education*, 37(4), 409-425. <https://doi.org/10.1080/02619768.2014.912628>
- Burleson, B. R., i Bodie, G. D. (2008). Constructivism and interpersonal processes. U W. Donsbach (ur.), *The international encyclopedia of communication* (str. 950–954). <https://doi.org/10.1002/9781118540190.wbeic085>
- Cabaluz, F., Olivares, C., i Zurita, F. (2023). *Karl Marx y el campo pedagógico*.Arianda. <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/85673>
- Carducci, B. J., i Nave, C. S. (2020). *The Wiley encyclopedia of personality and individual differences, models and theories*. John Wiley & Sons Ltd.
- Carr, W., i Kemmis, S. (1986). *Becoming Critical*. Falmer.
- Chairatchatakul, A.,Jantaburom, P., i Kanarkard, W. (2012). Using social media to improve a parent-school relationship. *International Journal of Information and Education Technology*. 2(4), 378-381. <https://doi.org/10.7763/IJiet.2012.V2.157>
- Child, J. T., i Westermann, D. A. (2013) 'Let's be Facebook friends: Exploring parental Facebook friend requests from a communication privacy management (CPM) perspective', *Journal of Family Communication*, 13(1), 46–59, <https://doi.org/10.1080/15267431.2012.742089>

- Cifrić, I. (2012) Društvene promjene i vrijednosti u hrvatskom društvu. U Barbić, J. (ur.) *Vrijednosti suvremenog društva: Hrvatska u XXI. Stoljeću* (str. 45-60). Hrvatska akademija znanosti u umjetnosti.
- Clarke, B., S. Sheridan, i K. Woods. (2009). Elements of healthy family-school relationships. U S. L. Christenson i A. L. Reschly (ur.) *Handbook of school-family partnerships* (str. 61–79). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203876046>
- Cohen, L., Manion, L., i Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*. Slap.
- Collins, R. (2020). *Charisma: Micro-sociology of Power and Influence* (1. izd.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429353314>
- Comte, A., i Thompson, K. (1976). *The foundation of sociology*. A Halstead Press Book.
- Cooley, C. H. (1902). *Human nature and the social order*. Transaction Publishers.
- Creswell, J.W., i Creswell, J.D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. SAGE.
- Cunningham, C., i Davis, H. (1985). *Working with parents: Frameworks for collaboration*. Open University.
- Curry, K. A., i Holter, A. (2019). The influence of parent social networks on parent perceptions and motivation for involvement. *Urban Education*, 54(4), 535–563. <https://doi.org/10.1177/0042085915623334>
- Čudina-Obradović, M. (2008). *Igrom do čitanja: Igre aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Školska knjiga.
- Dance, F. E. X. (1967). *Human communication theory*. Harper, Row Publishers.
- Darling-Hammond, L., i Cook-Harvey, C. M. (2018). *Educating the whole child: Improving school climate to support student success*. Learning Policy Institute.
- Davis, F.D., Bagozzi, R.P., i Warshaw, P.R. (1989). User acceptance of computer technology: A comparison of two theoretical models. *Management Science*, 35(8), 982-1003. <http://dx.doi.org/10.1287/mnsc.35.8.982>
- Dini, J. P. A. U. (2022). Management of parenting activities in forming character of early childhood. *Jurnal Obsesi: Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*, 6(4), 3169-3179. <https://doi.org/10.31004/obsesi.v6i4.2065>

- Doyal, L., i Gough, I. (1991) *A theory of human need*. Palgrave Macmillan.
<https://doi.org/10.1007/978-1-349-21500-3>
- Duck, S. (2014). *Odnosi među ljudima*. Naklada Slap.
- Durkheim, E. (1938). *The rules of sociological method* (8. izd.). University of Chicago Press.
- Durkheim, E. (2010) *Sociology and Philosophy*. Cohen & West.
- Durksen, T. L., Klassen, R. M., i Daniels, L. M. (2017). Motivation and collaboration: The keys to a developmental framework for teachers' professional learning. *Teaching and Teacher Education*, 67, 53–66. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2017.05.011>
- Eccles, J. S., i Harold, R. D. (1996). Family involvement in children's and adolescents' schooling. U A. Booth i J. F. Dunn (ur.), *Family–school links: How do they affect educational outcomes?* (str. 3–34). Lawrence Erlbaum Associates, <https://doi.org/10.4324/9781315827407>
- Epstein, J. L. (1987). Parent involvement: What research says to administrators. *Education and Urban Society*, 19(2), 119–135. <https://doi.org/10.1177/0013124587019002002>
- Epstein, J. L. (1995). School/family/community partnerships—Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 76(9), 701–712. <https://doi.org/10.1177/003172171009200326>
- Epstein, J. L. (2001). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. Westview Press.
- Epstein, J. L., Sanders, M. G., Simon, B. S., Salinas, K. C., Jansorn, N. R., i Van Voorhis, F. L. (2002). *School, family, and community partnerships: Your handbook for action, second edition*. Corwin Press.
- Epstein, J. L., i Sheldon, S. B. (2016). Necessary but not sufficient: The role of policy for advancing programs of school, family, and community partnerships. *The Russell Sage Foundation Journal of the Social Sciences*, 2(5), 202–219. <https://doi.org/10.7758/rsf.2016.2.5.10>
- Feather, J. (2003). *Communicating knowledge: Publishing in 21st century*. K.G.Saur.
- Fisher, M. H., i Royster, D. (2016). Mathematics teachers' support and retention: Using Maslow's Hierarchy to understand teachers' needs. *International Journal of Mathematics Education in Science and Technology* 47(7), 993-1008. <https://doi.org/10.1080/0020739X.2016.1162333>

- Fisher, M., i Crawford, B. (2020). "From school of crisis to distinguished". *The Rural Educator*, 41(1), 8-19. <https://doi.org/10.35608/ruraled.v41i1.831>
- Fitzgerald, D. (2004). *Parent partnership in the early years*. Continuum.
- Fitzi, G., i Marcucci, N. (2022). *The anthem companion to Émile Durkheim*. Anthem Press.
- Fitzpatrick, M. A., i Ritchie, L. D. (2009). Communication theory and the family. U P. Boss, W. J. Doherty, R. LaRossa, W. R. Schumm, i S. K. Steinmetz (ur.), *Sourcebook of family theories and methods: A contextual approach* (str. 565-589). Springer. https://doi.org/10.1007/978-0-387-85764-0_22
- Fournier-Sylvester, N. (2020). Finding ways to connect: Potential role of social media in peace education U M. N. Naseem, i A. Arshad-Ayaz, (ur.), *Social media as a space for peace education*, (str. 41-59). Palgrave Studies in Educational Media, https://doi.org/10.1007/978-3-030-50949-1_3
- Fox, R. (2001). *Poslovna komunikacija*. Hrvatska sveučilišna naklada.
- Francisco, L.C. (2018). *Communication Theory*. Universitat Jaume I. Servei de Comunicació i Publicacions.
- Freeman, H., Newland, L., i Coyl, D. D. (2008). Father beliefs as a mediator between contextual barriers and father involvement. *Early Child Development and Care*, 178(7-8), 803-819. <https://doi.org/10.1080/03004430802352228>
- Frey, L. M., i Wilhite, K. (2005). Our five basic needs: Application for understanding the function of behavior. *Intervention in School and Clinic*, 40(3), 156-160. <https://doi.org/10.1177/10534512050400030401>
- Fullan, M. (2011). *The six secrets of change: What the best leaders do to help their organizations survive and thrive*. John Wiley & Sons.
- Fullan, M., i German, C. (2006). *Learning places- A field guide for improving the context of schooling*. Corwin Press.
- Gerhardt, U. (2022). Parsons, role theory, and health interaction U G. Scambler, (ur.) *Sociological theory and medical sociology* (str. 110-133). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003283850>

- Gill, J. (2009). Constructing and enhancing the international adoptive family through communication technology. *Marriage and Family Review*. 45(7-8), 783-806. <https://doi.org/10.1080/01494920903224376>
- Gjelaj, M., Buza, K., Shatri, K., i Zabeli, N. (2020). Digital technologies in early childhood: attitudes and practices of parents and teachers in Kosovo. *International Journal of Instruction*, 13(1), 165-184. <https://doi.org/10.29333/iji.2020.13111a>.
- Glasser, W. (1988). *A Message from dr. Glasser*. Newsletter.
- Glasser, W. (1994). *Kvalitetna škola: škola bez prisile*. Alineja.
- Glasser, W. (1997). *Teorija kontrole-novo objašnjenje načina na koji kontroliramo svoje živote*. Alineja.
- Glasser, W. (2000). *Teorija izbora - nova psihologija osobne slobode*. Alinea .
- Goja, J. (1998). Tranzicijski problemi teorije obrazovanja: funkcionalna i konfliktna perspektiva. *Sociologija sela*, 36(1), 139-142.
- Goodall, J. (2018). Leading for parental engagement: working towards partnership. *School Leadership & Management*, 38(2), 143–146. <https://doi.org/10.1080/13632434.2018.1459022>
- Gross, D., Bettencourt, A. F., Taylor, K., Francis, L., Bower, K., i Singleton, D. L. (2020). What is parent engagement in early learning? Depends who you ask. *Journal of Child and Family Studies*, 29(3), 747–760. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01680-6>
- Hailey, D.J., Hailey, T.I., i Brunson, Fazio, M. (2019). Family Stories: A Teaching tool for families and early childhood educators *International Journal of Humanities and Social Science*, 9(9), 1-10. <https://doi:10.30845/ijhss.v9n9p1>
- Handika, I., i Widodo, A. (2022). Why should parents be involved in education? A review of the research literature. *Jurnal Mantik*, 6(3), 3609-3615. <https://doi.org/10.35335/mantik.v6i3.3138>
- Haralambos, M. i Holborn, M. (2002). *Sociologija: Teme i perspektive*. Golden marketing.
- Hefniy, H., Dinihari A.N., Rozi F., i Afifah, N.J. (2022). Management of parenting activities in forming character of early childhood. *Tunnaja Jurnal Obsesi : Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*, 6(4), 3169-3179. <https://doi.org/10.31004/obsesi.v6i4.2065>

- Henderson, A., i Mapp, K. L. (2002). *A new wave of evidence: The impact of school, family, and community connections on student achievement*. Southeast Educational Development Laboratory.
- Hidayati, H., Amalia, R., Septia, R. i Taufiq, M. (2022). Privatization of the education sector in indonesia: A review of conflict theory. *Berumpun: International Journal of Social, Politics, and Humanities*, 5(2), 49-59. <https://doi.org/10.33019/berumpun.v5i1.83>
- Hill, N. E., i Taylor, L. C. (2004). Parental school involvement and children's academic achievement: Pragmatics and issues. *Current Directions in Psychological Science*, 13(4), 161- 164. <https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2004.00298>
- Holmes, D. (2005). *Communication theory: Media, technology and society*. Sage.
- Holtzhausen, D. R., i Zerfass, A. (2015). Strategic communication: Opportunities and challenges of the research area. U D. R. Holtzhausen, i A. Zerfass (ur.), *The Routledge handbook of strategic communication* (str. 3–17). Routledge.
- Hoover-Dempsey, K. V., i O'Connor, K. J. (2002). *Parental involvement in children's education: Exploring the structure and functions of parental role construction*. American Educational Research Association.
- Hoover-Dempsey, K. V., i Sandler, H. M. (1995). Parental involvement in children's education: why does it make a difference? *Teachers College Record*, 97(2), 310–331. <https://doi.org/10.1177/016146819509700202>
- Hoover-Dempsey, K. V., i Sandler, H. M. (1997). Why do parents become in-volved in their children's education? *Review of Educational Research*, 67(1), 3–42. <https://doi.org/10.3102/00346543067001003>
- Hoover-Dempsey, K. V. Walker, J. M. T., Jones, K. P., i Reed, R. P. (2002). Teachers involving parents (TIP): Results of an in-service teacher education program for enhancing parental involvement. *Teaching and Teacher Education*, 18(7), 1–25. [https://doi.org/10.1016/s0742-051x\(02\)00047-1](https://doi.org/10.1016/s0742-051x(02)00047-1)
- Hoover-Dempsey, K. V., i Jones, K. (1997). *Parental role construction and parental involvement in children's education*. American Educational Research Association.

- Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M., Sandler, H. M., Whetsel, D., Green, C. L., Wilkins, A. S., i Closson, K. (2005). Why do parents become involved? Research findings and implications. *The elementary school journal*, 106(2), 105-130. <https://doi.org/10.1177/2156759X1001400104>
- Hoover-Dempsey, K. V., Wilkins, A. S., Sandler, H. M., i O'Connor, K. P. J. (2004). *Parental role construction for involvement: Theoretical, measurement and pragmatic issues in instrument development*. American Educational Research Association.
- Hoover-Dempsey, K.V., Bassler, O.C., i Brissie, J.S. (1992). Explorations in parent–schoolrelations. *Journal of Educational Research*, 85(5), 287–294. <https://doi.org/10.1177/0013124506294862>
- Hoover-Dempsey, K.V., Battaito, A.C., Walker, J.M.T., Reed, R.P., DeJong, J.M., i Jones, K.P. (2001). Parental involvement in homework. *Educational Psychologist*, 36(3), 195-209. http://dx.doi.org/10.1207/S15326985EP3603_5
- Hornby, G. i Blackwell, I. (2018). Barriers to parental involvement in education: an update. *Educational Review*. 70(1), 109-119. <http://dx.doi.org/10.1080/00131911.2018.1388612>
- Hornby, G. i Greaves, D. (2022). *Essential evidence-based teaching strategies: Ensuring optimal academic achievement for students*. Springer
- Hornby,G. (2000) *Improving Parental Involvement*. Continuum.
- Hrvatski sabor. (2010). *Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe*. https://www.azoo.hr/app/uploads/2020/12/Dr%C5%BEavni-pedago%C5%A1ki-standard_pred%C5%A1kolski.pdf
- Hryniewicz,L., i Luff. P.(2020). *Partnership with parents in early childhood settings, insights from five european countries*. Taylor & Francis Group.
- Jafar, J. (2015). Factors affecting parental involvement in education: The analysis of literature *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 18(4), 35-44 <http://dx.doi.org/10.5782/2223-2621.2015.18.4.35>
- Jamieson, L. (2013). Personal relationships, intimacy and the self in a mediated and global digital age. U K., Orton-Johnson, i N.,Prior. (ur.), *Digital Sociology*, (str. 13-33), Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137297792>

- Janković, J. (1995). Teorijska promišljanja o obitelji. *Društvena istraživanja*, 4(4-5), 433-449. <https://hrcak.srce.hr/32344>
- Jones, R. G. (2018). *Communication in the real world*. Flat World Knowledge.
- Jurčević Lozančić, A. (2016). *Socijalne kompetencije u ranom djetinjstvu*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Kambouri, M., Wilson, T., Pieridou, M., Quinn, S. F., i Liu, J. (2021). Making partnerships work: proposing a model to support parent-practitioner partnerships in the early years. *Early Childhood Education Journal*, 50, 639–661. <https://doi.org/10.1007/s10643-021-01181-6>
- Katz, L. G., i McClellan, D. E. (1997). *Fostering children's social competence: The teacher's role*. National Association for the Education of Young Children.
- Kaya, R. (2007). *The attitudes of preschool teachers toward parent involvement* [Master of Science, Middle East Technical University]. <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/2/12608952/index.pdf>
- Kemmis, S. i McTaggart, R. (1988). *The action research planner*. Deakin University Press.
- Kobir, L. (2019). *The nine components of communication process*. Press
- Kocka, J. (2021). The social sciences between dogmatism and decisionism: a comparison of Karl Marx and Max Weber. U V. Meja., D. Misgeld i N. Stehr (ur.), *Modern German sociology* (str. 76-111). Routledge.
- Kovács, K. E., Dan, B., Hrabéczy, A., Bacskai, K., i Pusztai, G. (2022). Is resilience a trait or a result of parental involvement? The results of a systematic literature review. *Education Sciences*, 12(6), 372. <https://doi.org/10.3390/educsci12060372>
- Kunczik, M., i Zipfel, A. (2006). *Uvod u znanost o medijima i komunikologiju*. Zaklada Friedrich Ebert.
- Kurtulumus, Z. (2016). Analyzing Activity Plans' Parental Involvement Section in Early Childhood Education. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, 5(1), 71 – 84. <http://www.academicjournals.org/ERR>
- Lavenda, O. (2011). Parental involvement in school: A test of Hoover-Dempsey and Sandler's model among Jewish and Arab parents in Israel. *Children and Youth Services Review*, 33(6), 927-935. <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.12.016>

- Lee, J. C., Zhang, Z., i Yin, H. (2011). A multilevel analysis of the impact of a professional learning community, faculty trust in colleagues and collective efficacy on teacher commitment to students. *Teaching and Teacher Education*, 27(5), 820–830. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2011.01.006>
- Lečei, A., i Lepičnik Vodopivec, J. (2014). Implicit theoris of educators and William Glasser's choice theory. *Metodički obzori: Časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 9(20), 35-46.
- Lindon, J. (2005). *Understanding Child Development: Linking Theory and practice*. A Hodder Arnold Publication.
- Listyaningrum, R. A., Widyaswari, M., Sari, N. N., i Yuniar, D. P. (2020) . Analysis of the needs of parents in mentoring early childhood during learning from home. U M. Woodhead i P. Moss (ur.) *2nd Early Childhood and Primary Childhood Education (ECPE 2020)* (str. 223-229). Atlantis Press.
- Littlejohn, S. W. (1992). *Theories of human communication* (4. izd.). Wadsworth.
- Lunts, E. (2003). *Parent involvement in children's education: Connecting family and schools by using telecommunications technologies*. Meridian.
- Lupton, D. (2014). 'Critical perspectives on digital health technologies', *Sociology Compass*, 8(12), 1344–1359, <https://doi.org/10.1111/soc4.12226>
- Ljubetić, M. (2009). *Vrtić po mjeri djeteta*. Školske novine.
- Ljubetić, M. (2011). *Partnerstvo obitelji, vrtića i škole*. Školska knjiga.
- Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Element.
- Maleš, D., Stričević, I., i Ljubetić, M. (2010). Osposobljavanje budućih pedagoga za rad. *Život i škola*, 56(2), 35–44.
- Manzo, G., (2015). Macrosociology-Microsociology. U James D. Wright (ur.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (2. izd., str. 414–421). Elsevier.
- Mardon, A. A., Tang, M., Patel, A., i Haq, N. (2021). *Symbolic interactionism*. Golden Meteorite Press.

- Marti, J. (2016). Measuring in action research: Four ways of integrating quantitative methods in participatory dynamics. *Action Research*, 14(2), 168–183. <https://doi.org/10.1177/1476750315590883>
- Marx, K. (1973). *Karl Marx on society and social change: With selections by Friedrich Engels*. University of Chicago Press.
- Marx, K. (2000). *Karl Marx: selected writings*. Oxford University Press.
- Marx, K. (2002). *Marx on religion*. Temple University Press.
- Maslow, A. H. (1971). *The farther reaches of human nature*. Viking Press.
- Maslow, A. H. (2019). *A Theory of human motivation*. General Press.
- Maslow, A.H. (1954). *Motivation and personality*. Harper & Row Publishers.
- McLean, S. (2005). *The basics of interpersonal communication*. Allyn & Bacon.
- McNiff, J. (2016). *Writing up your action research project*. Routledge.
- McQuail, D., i Windahl, S. (2016). *Communication models: For the study of mass Communications*. Routledge.
- Mead, G., H. (1934). *Mind, self and society*. The University of Chicago Press.
- Mesch, G. S. (2006). Family characteristics and intergenerational conflicts over the Internet. *Information Communication and Society*, 9(4), 473-495. <https://doi.org/10.1080/13691180600858705>
- Miller, C. H. (2019). *Digital Storytelling 4e: A creator's guide to interactive entertainment*. (4. izd.). CRC Press.
- Miljak, A. (1995). Mjesto i uloga roditelja u (suvremenoj) humanističkoj koncepciji predškolskog odgoja. *Društvena istraživanja*, 4(4-5), 601-602.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. <https://www.azoo.hr/app/uploads/2020/12/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>

- Moraru, M. (2019). Study On difficulties in building of the school-family partnership. U E. Soare, i C. Langa (ur.), *Education Facing Contemporary World Issues*. European Proceedings of Social and Behavioural Sciences (str. 624-630). Future Academy. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2019.08.03.74>
- Morreale, S.P., Spitzberg, B. H., i Barge, J.K. (2007). *Human communication: Motivation, knowledge and skills*. Wadsworth/Thomson Learning.
- Mulyana, A., Briandana, R., i Rekarti, E. (2020). ICT and Social media as a marketing communication platform in facilitating social engagement in the digital era. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*. 13(5), 1-16. <http://www.ijicc.net/>
- Muradian, G. (2021). Teaching Communication Theory and Practice in Higher Education. *Armenian Folia Anglistika*, 17(1), 85-95. <https://doi.org/10.46991/AFA/2021.17.1.085>
- Murphy, C., Matthews, J., Clayton, O., i Cann, W. (2021). Partnership with families in early childhood education: Exploratory study. *Australasian Journal of Early Childhood*, 46(1), 93-106. <https://doi.org/10.1177/1836939120979067>
- Musto, M. (2020). *The Marx revival: Key concepts and new critical interpretations*. University Press.
- Mužić, V. (2004). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Educa.
- Napoles, M. A., Benosa, D. J., i Delvo, V. R. (2022). Challenges of technology teacher education parents in in-flex modality. *Puissant*, 3(3), 590-608. <https://www.puissant.stepacademic.net/puissant/article/view/139>
- Neves, B. B., i Casimiro, C. (2019). *Information & communication technologies, generations, and the life course*. University Press Scholarship Online.
- Nitecki, E. (2015). Integrated school-family partnerships in preschool: Building quality involvement through multidimensional relationships. *School Community Journal*, 25(2), 195-219. <http://www.schoolcommunitynetwork.org/SCJ.aspx>
- Noltemeyer, A., James, A. G., Bush, K., Bergen, D., Barrios, V., i Patton, J. (2021). The relationship between deficiency needs and growth needs: The continuing investigation of Maslow's theory. *Child & Youth Services*, 42(1), 24-42. <https://doi.org/10.1080/0145935X.2020.1818558>

- Nurhayati, S. (2021). Parental involvement in early childhood education for family empowerment in the digital age. *Jurnal Empowerment: Jurnal Ilmiah Program Studi Pendidikan Luar Sekolah*, 10(1), 54–62. <http://ejournal.stkipsiliwangi.ac.id/index.php/empowerment/article/view/2185>
- OECD. (2023). *PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>
- Olmstead, C. (2013). Using technology to increase parent involvement in schools. *TechTrends*, 57(6), 28–37. <https://doi.org/10.1007/s11528-013-0699-0>
- Omerdić, N., i Ridić, M. (2017). Level of cooperation development between family and school in elementary schools. *Metodički obzori*, 12(1), 54-64. <https://doi.org/10.32728/MO.12.1.2017.04>
- Orešković, M. (2010). *Psihologija i kultura komuniciranja*. Logotip d.o.o.
- Paiva, J., Morais, C., i Moreira, L. (2017). Activities with parents on the computer: An ecological framework. *Journal of Educational Technology & Society*, 20(2), 1–14. <http://www.jstor.org/stable/90002159>
- Palts, K., i Kalmus, V. (2015). Digital channels in teacher-parent communication: The case of Estonia. *International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology*, 11(3), 65-81.
- Parsons, T. (1937). Remarks on Education and the Professions. *International Journal of Ethics*. 47(3). 365-369. <https://10.1086/intejethi.47.3.2989392>
- Patterson, T. C. (2020). *Karl Marx, anthropologist*. Routledge.
- Pathak, A. (2014). *The communication process*. Smashwords.
- Patrikakou, E. N., i Weissberg, R. P. (2000). Parents' perceptions of teacher outreach and parent involvement in children's education. *Journal of Prevention & Intervention in the Community*, 20(1-2), 103–119. https://doi.org/10.1300/J005v20n01_08
- Patrikakou, E. N., Weissberg, R. P., Redding, S., i Walberg, H. J. (2005) *School-family partnerships: Fostering children's school success*. Teachers College Press.
- Paul, C. (2011). *Strategic communication: Origins, concepts, and current debates*. Praeger.
- Pavić, Ž. i Šundalić, A. (2021). *Uvod u metodologiju društvenih znanosti*. Filozofski fakultet Osijek.

- Petz, B. (2007). *Osnove statističke metode za matematičare*. Naknada Slap.
- Pećnik, N., i Starc, B. (2010). *Rastimo zajedno program radionica za roditelje najmlađe djece: Priručnik za voditelje*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Pierce, T., i Corey, A. M. (2009). *The evolution of human communication: From theory to practice*. EtrePress.
- Ramirez, F. (2001). Technology and parental involvement. *The clearing house: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 75(1), 30–31.
DOI: <https://doi.org/10.1080/00098650109599230>
- Reardon, K., K. (1998). *Interpersonalna komunikacija- gdje se misli susreću*. Alinea.
- Reynolds, A., i Clements, M. (2005). Parental involvement and children`s school success. U E. Patrikakou, R. Weisebwrq, S. Redding, H. Walberg, (ur.), *School- family partnership for children`s success* (str. 109-131). Teacher`s College Press.
- Rinaldi, C. (2001). The pedagogy of listening: The listening perspective from Reggio Emilia. *Innovations*, 8(4), 954-959. <http://dx.doi.org/10.1080/09614524.2016.1210091>
- Rintarkopi, K. (2016). *Documenting with ECE teachers: Pedagogical documentation as a tool for developing ECE pedagogy and practises*. Early years.
- Ritzer, G. (1997). *Suvremena sociologijska teorija*. Nakladni zavod Globus.
- Rocha Lopes, D., van Putten, K., i Moormann, P. P. (2015). The impact of parental styles on the development of psychological complaints. *Europe's journal of psychology*, 11(1), 155–168. <https://doi.org/10.5964/ejop.v11i1.836>
- Rogers, C. R. (1959). A theory of therapy, personality, and interpersonal relationships as developed in the client-centered framework. U S. Koch (ur.), *Psychology: A study of a science*. (str. 184-256). McGraw-Hill.
- Rogers, C. R. (1969). *Freedom to learn*. Columbus.
- Rogers, C. R. (1995). *A way of being*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Rogers, C. R., i Freiberg, H. J. (1994). *Freedom to learn*. College Publishing Co.
- Rogers, E., L. i Escuardo, V. (2004). *Relational communication. An interactional perspective to the study of process and form*. Lawrence Erlbaum Associates.

- Rogulj, E. (2018) Komunikacijske kompetencije odgojitelja. U Višnjić Jevtić, A., Visković, I., Rogulj, E., Bogatić, K. I Glavina, E. (ur.), *Izazovi suradnje: Razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i prtnerstvo s roditeljima* (str. 111-144). Alfa.
- Rogulj, E. (2019). *Digitalne tehnologije u komunikaciji odgojitelja i roditelja* [Doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu]. <https://core.ac.uk/download/299375585.pdf>
- Rojas, M., Méndez, A., i Watkins-Fassler, K. (2023). The hierarchy of needs empirical examination of Maslow's theory and lessons for development. *World Development*, 165(C), 232-255. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2023.106185>
- Rosić, V., i Zloković, J. (2003). *Modeli suradnje obitelji i škole*. Tempo d.o.o.
- Royce, J. (2012). *Humanistic psychology: Concepts and criticisms*. Springer Science & Business Media.
- Rudi, J., Dworkin, J., Walker, S., i Doty, J. (2014). .Parents' use of information and communications technologies for family communication: Differences by age of children, *Information, Communication & Society*, 18(1), 78–93. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2014.934390>
- Sablić, M. (2014). *Interkulturalizam u nastavi*. Naklada Ljevak.
- Sadovnik, A. R. (2001). Theories in the sociology of education. U J. H. Ballantine, (ur.), *Schools and society: A sociological approach to education* (str. 7-26). Wadsworth.
- Salas-Rodríguez, F., i Lara, S. (2023). Unpacking collective teacher efficacy in primary schools: student achievement and professional development. *Educ Res Policy Prac*, 22(6), 193–214. <https://doi.org/10.1007/s10671-022-09326-z>
- Saltmarsh, S., i McPherson, A. (2022). Un/satisfactory encounters: Communication, conflict and parent-school engagement. *Critical Studies in Education*, 63(2), 147-162. <https://doi.org/10.1080/17508487.2019.1630459>
- Charmaz, K., i Belgrave, L. L. (2007). *The Blackwell encyclopedia of sociology*. American Cancer Society.
- Sofović, B. (2020). Radni lokus kontrole kod odgojiteljica i implikacije za edukaciju prema konceptu teorije izbora. *Obrazovanje odraslih*, 20(1-2), 111-134.

- Somolanji Tokić, I., i Vukašinović, A. (2018). Virtualne društvene mreže i ostvarivanje partnerstva obitelji i dječjeg vrtića. *Život i škola: Časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 64(1), 105-116. <https://doi.org/10.32903/zs.64.1.8>
- Somolanji Tokić, I., i Vukašinović, A. (2020). Continuity of educational process through virtual. Creating an online kindergarten during Covid-19 outbreak – Case study from Croatia. U L. Gómez Chova, A., López Martínez, I. Candel Torres, (ur.), *EDULEARN20 Proceedings* (str. 7861-7870). IATED Academy. <https://doi.org/10.21125/edulearn.2020.1981>
- Stacey, S. (2015). *Pedagogical documentation in early childhood: Sharing children's learning and teachers' thinking*. Redleaf Press.
- Swap, S.M. (1993). *Developing home-school partnerships: from concepts to practice*. Teacher College Press.
- Šagud, M. (2005). *Odgajatelj kao refleksivni praktičar*. MIR
- Tankersley, D., Brajković, S. i Handžar, S. (2013). *Koraci prema kvalitetnoj praksi- priručnik za profesionalni razvoj odgojitelja*. Pučko otvoreno učilište Korak po korak.
- Taylor, S., i Todd, P. A. (1995). Understanding information technology usage: A test of competing models. *Information Systems Research*, 6(2), 144-176. <https://doi.org/10.1287/isre.6.2.144>
- Tekin, A. K. (2011). Parents' motivational beliefs about their involvement in young children's education. *Early Child Development and Care*, 181(10), 1315-1329. <https://doi.org/10.1080/03004430.2010>
- Telem, M., i Pinto, S. (2006). Information technology's impact on school-parents and parents-student interrelations: A case study, *Computers & Education*, 47(3), 260-279. <http://dx.doi.org/10.1016/j.compedu.2004.10.008>
- Thayer, L. (1968). *Communication and communication systems*. Richard D. Irwin.
- Thorne, B. (2003). *Carl Rogers*. Sage.
- Trivedi, A. J., i Mehta, A. (2019). Maslow's hierarchy of needs-theory of human motivation. *International Journal of Research in all Subjects in Multi Languages*, 7(6), 38-41. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2004.10.008>
- Turner, J. H. (1984). Durkheim's and Spencer's principles of social organization: A theoretical note. *Sociological Perspectives*, 27(1), 21–32. <https://doi.org/10.2307/1389235>

- UNICEF (2021). *Dubinska analiza stanja i podloga za razvoj Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj*. <https://www.unicef.org/eca/media/22426/file/Deep%20Dive%20Croatia%20-%20Main%20report%20CRO.pdf>
- UN (2007). *Legislative History of the Convention on the Rights of the Child*. United Nations. <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/LegislativeHistorycrc1en.pdf>
- Valentine, M. (2006). *Reggio Emilia approach to early years education*. Learning and Teaching Scotland.
- Van Ruler, B. (2018). Communication theory: An underrated pillar on which strategic communication rests, *International Journal of Strategic Communication*, 12(4), 367-381, <https://doi.org/10.1080/1553118X.2018.1452240>
- Veugelers, W. (2011). *Education and humanism: Linking autonomy and humanity*. Springer Science & Business Media.
- Visković, I. (2016). Odgojno-obrazovni aspekti igre djece i roditelja u obitelji. U H. Ivon i B. Mendeš (ur.), *Dijete, igra, stvaralaštvo: Zbornik radova znanstvene konferencije s međunarodnom suradnjom* (str. 203- 211). Filozofski fakultet Split, Savez društva „Naša djeca“.
- Visković, I. (2018). Kultura zajednica u kojoj odrasta dijete rane i predškolske dobi. U Višnjić jevtić, A., Visković, I., Rogulj, E., Bogatić, K. i Glavina, E. (ur.), *Izazovi suradnje- Razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i prtnerstvo s roditeljima* (str. 15-67). Alfa.
- Višnjić, Jevtić, A., Visković, I., Rogulj, E., Bogatić, K. i Glavina, E. (2018). *Izazovi suradnje, Razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima*, Alfa.
- Višnjić-Jevtić, Adrijana Suradnički odnosi odgajatelja i obitelji u odgojno-obrazovnom kontekstu U Višnjić, Jevtić, A. (ur.), *Pedagogija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja : sveučilišni udžbenik* (str. 151-161). Alfa.
- Vujičić, L. (2011). *Istraživanje kulture odgojno-obrazovne ustanove*. Mali profesor.
- Vujičić, L. I sur. (2016). *Razvoj znanstvene pismenosti u ustanovama ranog odgoja*. Učiteljski Fakultet Sveučilišta u Rijeci.

- Vukojević, M., Zovko, A., Talić, I., Tanović, M., Rešić, B., Vrdoljak, I., i Splavski, B. (2017). Parental socioeconomic status as a predictor of physical and mental health outcomes in children—literature review. *Acta Clinica Croatica*, 56(4.), 742-748.
- Wagner Jakab, A. (2008). Obitelj - sustav dinamičnih odnosa u interakciji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44(2), 119-128.
- Waks, L.J. (2014). *Educatin 2.0 the learning web revolution and the transformation of the school*. Paradigma Publishers.
- Walker, J. M., Wilkins, A. S., Dallaire, J. R., Sandler, H. M., i Hoover-Dempsey, K. V. (2005). Parental involvement: Model revision through scale development. *The elementary school journal*, 106(2), 85-104.
- Ward, U. (2009). *Working with parents in early years setting*. Learning Matters.
- Watzlawick, P. (1978). *The language of change: elements of therapeutic communication*. Basic Books.
- Watzlawick, P., Beavin, J., i Jackson, D. (1967). *Pragmatics of human communication: A study of interactional patterns, pathologies, and paradoxes*. Norton.
- Westergard, E. (2013). Teachers competencies and parental cooperation. *International Journal about Parents and Education*, 7(2), 91-99. <http://dx.doi.org/10.54195/ijpe.18218>
- Westley, B. H., i McLean, M.(1957). A conceptual model for communication research, *Journalism Quarterly*, 7(1), 31-38. <https://doi.org/10.18510/hssr.2019.7138>
- Williams, A. L., i Merten, M. J. (2011) iFamily: Internet and social media technology in the family context, *Family & Consumer Sciences*, 40(1), 150–170. <https://doi.org/10.1111/j.1552-3934.2011.02101>
- Williams, D. L., Crittenden, V. L., Keo, T., i McCarty, P. (2012). The use of social media: an exploratory study of usage among digital natives, *Journal of Public Affairs*, 12(2), 127–136. <https://doi.org/10.1002/pa.1414>
- Willis, L.- D., i Exley, B. (2018). Using an online social media space to engage parents in student learning in the early-years: Enablers and impediments. *Digital Education Review*, 33, 87–104. <https://doi.org/10.1344/der.2018.33.87-104>

- Wood, M. (2019). *Parental involvement in prekindergarten: A multiple Case Study* [doktorska disertacija, University of Phoenix]. <https://www.proquest.com/openview/37ec3eacdb3d3054609351636374fab8/1.pdf?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>
- Wood, T. J. (2012). *Interpersonal communication: Everyday encounters*. Wadsworth.
- Yamamoto, J. L., i Bempechat, J. (2022). Reconceptualizing parental involvement: A sociocultural model explaining Chinese immigrant parents' schoolbased and home-based involvement. *Educational Psychologist*, 57(4), 267-280, <https://doi.org/10.1080/00461520.2022.2094383>
- Yulianti, K., Denessen, E., Droop, M., i Veerman, G. J. (2022). School efforts to promote parental involvement: the contributions of school leaders and teachers. *Educational Studies*, 48(1), 98–113. <https://doi.org/10.1080/03055698.2020.1740978>

9. PRILOZI

Prilog 1. Upitnik prema Hornbyevom modelu uključenosti

Antonija Vukašinić
Doktorandica Poslijediplomskog studija Pedagogija i kultura suvremene škole
Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet
antonija.vukasinovic@gmail.com.

Poštovani,

Molim Vas da sudjelujete u ispitivanju čija je svrha utvrđivanje stavova odgojitelja i roditelja ili skrbnika o razvoju partnerstva korištenjem komunikacijskih platformi. Rezultati ovoga istraživanja upotrebljavat će se u izradi mojega doktorskog rada. Za ispunjavanje upitnika potrebno je 15 – 20 minuta.

Istraživanju pristupate anonimno i dobrovoljno. Molim Vas da budete otvoreni i iskreni u svojim odgovorima. Nema pogrešnih odgovora, a dobar je svaki odgovor koji odražava Vaš stav. Ako imate potrebu pojasniti koji od odgovora, slobodno to učinite.

Nakon što ispunite upitnik, molimo Vas da pohranite isti u naznačene zatvorene kutije na ulazu odgojno-obrazovne skupine. Vaše nam je mišljenje važno stoga Vas molimo da u što kraćem roku dostavite upitnike. Za sva dodatna objašnjenja, možete kontaktirati istraživača

Unaprijed se zahvaljujem.

Molimo Vas da na pitanja odgovarate zaokružujući odgovarajući odgovor ili upisujući traženi podatak.

1. Spol

- a) muški
- b) ženski
- c) ne želim se izjasniti

2. Koliko imate godina (upišite cijeli broj, npr. 32)? _____

3. Koliko imate godina radnoga staža (upišite cijeli broj, npr. 10)? _____

4. Najviša razina Vašeg obrazovanja

- a) Osnovna škola
- b) Srednja škola
- c) VŠŠ/prvostupnik
- d) VSS/magistar struke
- e) Poslijediplomsko obrazovanje

5. Dječji vrtić se nalazi

- a) U gradu
- b) Na selu

Molimo Vas da prilikom procjene navedenih tvrdnji koristite skalu procjene u kojoj je 1- u potpunosti se ne slažem, 2- ne slažem se, 3- niti se slažem, niti se ne slažem, 4- slažem se, 5- u potpunosti se slažem. Zaokružite na ljestvici procjene broj koji odgovara Vašoj tvrdnji.

	Tvrdnja					
1	Partnerski je odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika važan jer omogućuje međusobnu razmjenu informacija o djetetu.	1	2	3	4	5
2	Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnika, očituje se u zajedničkom rješavanju problema.	1	2	3	4	5
3	Važno je da odgojitelji i roditelji ili skrbnici imaju otvorenu komunikaciju.	1	2	3	4	5
4	Važnost partnerskog odnosa odgojitelja i roditelja ili skrbnik, očituje se u usmjerenosti na dijete (dijete u fokusu interesa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa).	1	2	3	4	5
5	Važnost partnerskom odnosu daje ravnopravni dijalog odgojitelja i roditelja ili skrbnika.	1	2	3	4	5
6	Prilikom korištenja komunikacijske platforme, važno je voditi računa o zaštiti osobnih podataka.	1	2	3	4	5
7	Partnerstvo odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važno jer su u partnerskim odnosima svi ravnopravni.	1	2	3	4	5
8	Prilikom upisa u dječji vrtić, važno je informirati roditelje ili skrbnike o njihovim pravima i obvezama.	1	2	3	4	5

9	Partnerski odnos odgojitelja i roditelja ili skrbnika je važan jer su jedni drugima međusobna podrška.	1	2	3	4	5
10	Partnerski odnos odgojitelja i skrbnika je važan jer razvija profesionalne kompetencije odgojitelja.	1	2	3	4	5
11	Važno je da odgojitelji i roditelji ili skrbnici imaju dvosmjernu komunikaciju.	1	2	3	4	5
13	Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju fotografije djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	1	2	3	4	5
14	Važno je da komunikacijske platforme omogućuju odgojiteljima da objavljuju video uratke djece u aktivnostima s detaljnim objašnjenjem procesa djetetovog učenja.	1	2	3	4	5
15	Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija odgojitelja.	1	2	3	4	5
16	Važno je da se roditelji ili skrbnici svakodnevno upoznaju s odgojno-obrazovnim procesom putem komunikacijskih platformi.	1	2	3	4	5
17	Važno je da komunikacijske platforme pružaju mogućnost roditeljima ili skrbnicima razmjenu iskustva umrežavanjem u manje grupe koje imaju slične probleme.	1	2	3	4	5
18	Važno je da roditelji ili skrbnici razmjenjuju informacije s odgojiteljima putem komunikacijske platforme.	1	2	3	4	5
19	Korištenje komunikacijskih platformi pogoduje razvoju kompetencija roditelja ili skrbnika..	1	2	3	4	5
20	Važno je da u dječjem vrtiću postoje komunikacijske platforme pomoću kojih se roditelje ili skrbnike informira o odgojno-obrazovnom procesu.	1	2	3	4	5
21	Važno je uključivati roditelje ili skrbnike i odgojitelje u rad udruga koje imaju za cilj razvoj partnerskih odnosa.	1	2	3	4	5

22	Važno je uključiti roditelje u rad Upravnog vijeća dječjeg vrtića	1	2	3	4	5
23	Važno je da roditelji ili skrbnici imaju mogućnost povratne informacije o odgojno- obrazovnom procesu putem anonimnih anketa ili komunikacijskih platformi	1	2	3	4	5

Molimo Vas da Vaša iskustva u korištenju informacijsko komunikacijskih tehnologija naznačite križićem u navedenim poljima. Ukoliko imate više odgovora, iste naznačite križićem u polja koja odgovaraju Vašim iskustvima.

1. Koristim sljedeće uređaje

mobitel

računalo ili prijenosno računalo

telefon

ništa od navedenog

2. Informacijsko komunikacijsku tehnologiju koristim u svrhu

pretraživanja mrežnih stranica

komunikaciju putem e pošte

komunikaciju putem komunikacijskih platformi

ništa od navedenog

3. Koristim digitalne alate, aplikacije za kreiranje multimedijskog sadržaja (Power Point, Prezi, Microsoft Word)

Pohranjivanje u oblaku

Ništa od navedenog

4. Koristim komunikacijsku platformu

Google Messenger

Viber

WhatsApp

Facebook Messenger

We chat

Signal

Telegram

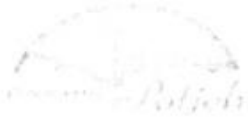
nešto drugo (navedite što)

.....

ne koristim komunikacijske platforme

5. Koristim komunikacijsku platformu za razvoj partnerstva u odgojno-obrazovnom procesu .Na naznačenoj liniji napišite o kojoj je platformi riječ. (primjerice Viber, Facebook,

Prilog 2. Suglasnosti ravnateljica dječjih vrtića o sudjelovanju u anketnom istraživanju i provedbi istraživanja

Dječji vrtić Potjeh
Brijuni, Mladovačka 42, 51000 Slavonski Brod
tlf. 41941308/452, fax 035 694 14 25, e-mail: info@djecji.vrtic-potjeh.hr
www.djecji.vrtic-potjeh.hr

KLASA: 132-01/22-01/2

URBROJ: 2178-01-35-01-22-2

Slavonski Brod, 28. veljače 2022.

Predmet: Suglasnost za provođenje istraživanja: *Korištenje komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva odgojitelja roditelja u dječjim vrtićima*

Suglasna sam s provođenjem istraživanja u Dječjem vrtiću Potjeh i Dječjem vrtiću Palunko, Slavonski Brod koje će obuhvatiti roditelje i odgojitelje, doktorandice Antonije Vukašinović pod nazivom Korištenje komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva odgojitelja roditelja u dječjim vrtićima (mentor: izv.prof.dr.sc. Branko Bognar, sumentor: dr.sc. Adrijana Višnjić Jevtić, doc.)

Ravnateljica:

DJEČJI VRTIĆ IVANA BRLIĆ MAŽURANIĆ SLAVONSKI BROD

35 000 Slavonski Brod, Naselje A. Hebranga 11 / 1

Tel. 035 44 60 14, fax. 035 40 81 68
www.djecji-vrtic-sb.hr e-mail: dv-slav.brod@sb.t-com.hr

KLASA: 601-01/22-02/8

URBROJ:2178-01-30-01-22-3

U Slavonskom Brodu, 16.3.2022.

Predmet: Istraživanje Korištenje komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva
roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima, suglasnost
- dostavlja se -

Poštovana,

dajem suglasnost za provedbu anketnog istraživanja u podružnicama: Trnoružica,
Tintilinc, Maslačak i Pčelica.

U akcijskom istraživanju nismo spremni sudjelovati.

S poštovanjem,

Ravnateljica:
Zorana Butorac, prof.

Dostaviti:

- Antonija Vukašinović
- Pismohrana

Antonija Vukašinić
Poslijediplomski studij Pedagogija i kultura suvremene škole
Filozofski fakultet
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Dječji vrtić «Latica Garčin»
Ulica Put Surevice 4
n/p ravnateljica Ankica Bitunjac

Predmet: Suglasnost za provedbu istraživanja u svrhu doktorata doktorandice Antonije Vukašinić »Korištenje komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima«

Poštovani,

Molimo Vas za suglasnost u provođenju istraživanja u kojem bi sudjelovali (odgojitelji i roditelji Vašeg dječjeg vrtića. Istraživanje se provodi za potrebe izrade doktorskog rada Antonije Vukašinić, doktorandice Poslijediplomskog studija Pedagogija i kultura suvremene škole, Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. studentice/. Tema doktorskog rada je « Korištenje komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima», a bit će izrađen pod mentorstvom prof.dr.sc. Branka Bognara.

Istraživanje obuhvaća pedagošku dokumentaciju odgojiteljica: video i audio zapise i fotografije djece u aktivnostima , video materijal fokus grupa i intervjua roditelja i odgojiteljica, te fotografije aktivnosti koje se odvijaju na Facebook grupi za roditelje.

Istraživanje i obveze istraživača su usklađene s Etičkim kodeksom struke. U skladu s tim, prikupit ćemo informirani pristanak odgojitelja, roditelja i ravnateljice dječjeg vrtića Latica Garčin

Zahvaljujemo Vam na susretljivosti.

S poštovanjem,

Antonija Vukašinić

Ankica Bitunjac

13. 10. 2020.

Prilog 3. Anketa za roditelje putem Google obrasca

U svrhu razvoja partnerskih odnosa, želimo doznati Vaše potrebe za uključivanjem u odgojno-obrazovni proces. Molimo Vas da slobodno naznačite sve što Vam je bitno jer upravo nam je Vaše mišljenje vodilja za planiranje daljnjeg odgojno-obrazovnog rada. Mišljenja smo da zajedničkim djelovanjem možemo doprinijeti cjelokupnom rastu i razvoju Vašeg djeteta. Stoga Vas molimo da odvojite 5 min i odgovorite na 5 kratkih pitanja. odgojiteljice dječjeg vrtića "Latica"

1. Imam potrebu uključivanja u odgojno-obrazovni proces tj. voditi radionicu u kojoj bi sudjelovali roditelji, odgojitelji i djeca skupine koju pohađa moje dijete. Tema radionice je:

- a) kuharska
- b) pekarska
- c) frizerska
- d) stari zanati
- e) vrtlarsko uređenje okoliša vrtića
- f) virtualna radionica na određenu temu
- g) nemam potrebu uključivanja u radionice

2. Želja mi je volontirati u skupini u kojoj boravi moje dijete

- a) obilježavanje određenih dana
- b) pri adaptaciji
- c) nemam potrebu volontirati

3. Imam potrebu voditi roditeljski sastanak (virtualno ili uživo) na temu koja je bitna a odnosi se na područje kojim se bavim.

- a) imam potrebu
- b) nemam potrebu

4. Imam potrebu (putem Facebook grupe) poslati povratnu informaciju o onome što dijete radi u obiteljskom okruženju kako bi odgojiteljice mogle planirati daljnji rad na temelju dječjeg interesa.

- a) imam potrebu
- b) ponekad
- c) nemam potrebu

5. Imam potrebu predložiti temu virtualnih predavanja stručnjaka kako bi jačali roditeljska i odgojiteljska znanja i vještine, Ako da, navedite teme koje bi Vam koristile.

.....

Prilog 4. Pitanja za roditelje koji su sudjelovali u grupnom intervjuu.

Koliko često tijekom tjedna pratite objave odgojiteljica na Facebook grupama?

Vidite li prednosti u korištenju Facebook grupe za roditelje?

Koji su nedostaci u korištenju Facebook grupe za roditelje?

Što uočavate u objavama odgojiteljica?

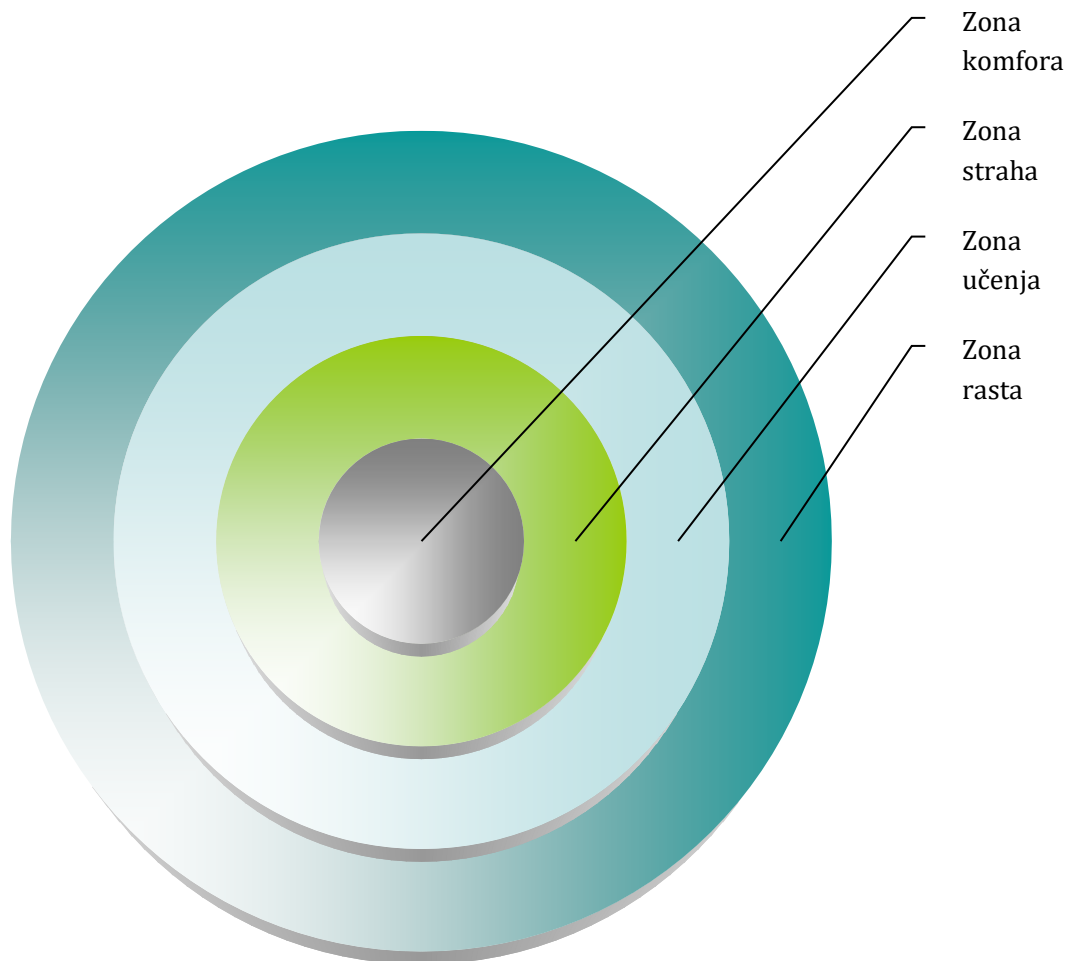
Na koji način se možete uključiti u rad vrtića putem Facebook grupa za roditelje?

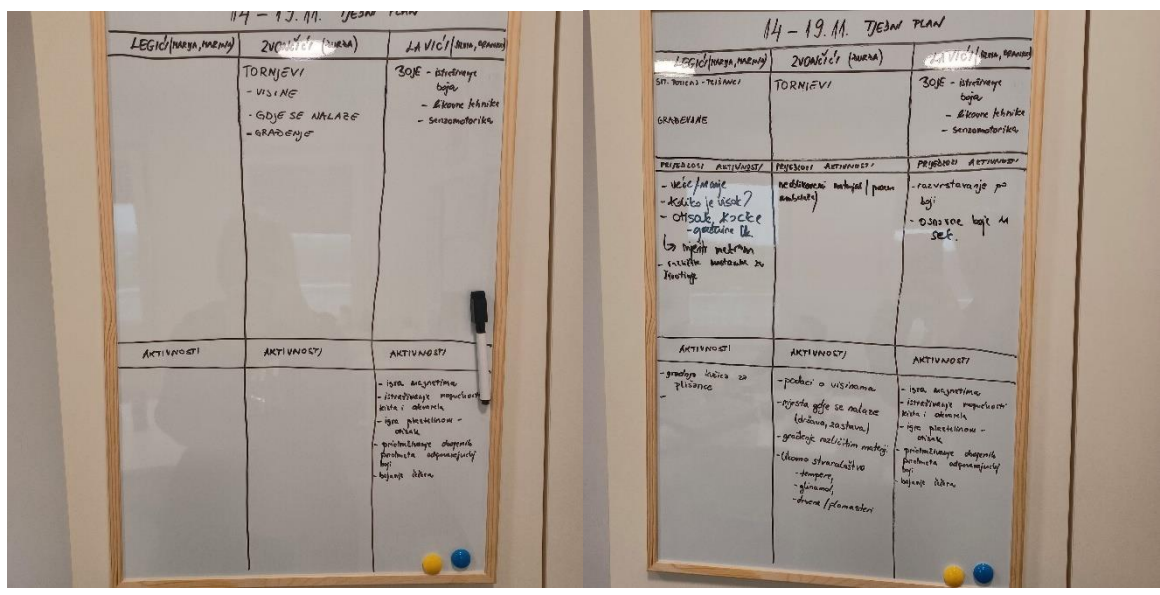
Kako možete pratiti razvoj svog djeteta putem Facebook grupa za roditelje?

Prilog 5. Dio istraživačkog dnevnika

Istraživački dnevnik 17. studeni

Nakon dogovora o zajedničkom planiranju na tematskoj ploči, danas sam posjetila vrtić kako bi vidjela ostvareni dogovoreni plan. Međutim, naišla sam na praznu ploču i nevoljko sudjelovanje odgojiteljica. Razlog vidim u ne prihvaćanju kritičkog prijateljstva drugog vrtića. Naime, Brankica je izjavila da im je jasna kritika ali žele vidjeti njihovu praksu. Budući da su odgojiteljice suzdržane, vjerujem da se nalaze u zoni straha, kritike drugih ruši im samopouzdanje a one traže opravdanje za ne sudjelovanje.

ploča s tjednim planom na kojoj odgojiteljice predlažu jedna drugoj nastavak aktivnosti i dublje promišljanje o aktivnostima

Nakon razgovora s odgojiteljicama i ukazivanja na važnosti međusobne suradnje i timskog rada, odgojiteljice su ipak napisale i predlagale međusobno jedna drugoj moguće aktivnosti s djecom. Aktivnosti koje su napisale, jasno su vidljive i na Facebook grupama.

Vidjeli su: +34

Vi i još 7 drugih

Prilog 6. Suglasnost Etičkog Povjerenstva Filozofskog fakulteta, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku o provedbi istraživanja

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

KLASA: 602-04/22-04/196
URBROJ: 2158-83-02-22-3
Osijek, 8. studenoga 2022.

MIŠLJENJE ETIČKOG POVJERENSTVA

Prof. dr. sc. Branko Bognar, podnio je Etičkom povjerenstvu Filozofskog fakulteta Osijek 26. 10. 2022., zahtjev procjene usklađenosti prijedloga istraživanja "**Korištenje komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima**", Antonije Vukašinović – u okviru izrade Doktorske disertacije – s Etičkim kodeksom Sveučilišta J. J. Strossmayer u Osijeku.

Etičko povjerenstvo Filozofskog fakulteta Osijek proučilo je priloženu dokumentaciju te na sastanku održanom elektroničkim putem 2. XI. – 4. XI. 2022. (84. e-sjednici) zaključilo da je predloženo istraživanje u skladu s odredbama Etičkog kodeksa Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i može se provesti kako je planirano u priloženoj dokumentaciji.

Predsjednik Etičkog povjerenstva
Marian Krivak, prof. dr. sci.
Krivak

Dostavljeno:

1. Prof. dr. sc. Branko Bognar
2. Pismohrana Etičkog povjerenstva Filozofskog fakulteta u Osijeku
3. Pismohrana Filozofskog fakulteta u Osijeku

Prilog 7. E-razvojna mapa djeteta

U vrtiću volim...

Šimunu su najdraže manipulativne igračke kao što su razne kockice i slagalice, prijevozna sredstva. Najviše se voli igrati policije na romobilu!

Ja to mogu sam!

Dijete već vrlo rane dobi, je u stanju samo planirati i organizirati vlastite aktivnosti, njima upravljati i preko njih razvijati svoje intelektualne, socijalne, emocionalne, kreativne i druge potencijale.

Druženje s vršnjacima omogućuje mu isprobavanje i usavršavanje socijalnih vještina. Tijekom interakcija djeca uče davati i primati, sudjelovati u zajedničkim pothvatima, uživati u postupcima drugog, razumijevati kako se drugi osjećaju i sudjelovati u tuđim emocijama.

SRETAN ROĐENDAN!

Prilog 8. Osvrt odgojiteljica na profesionalni razvoj tijekom akcijskog istraživanja

DNEVNIK PROFESIONALNOG RAZVOJA- Đurđa Knežević

Riječ promjena u svima izaziva pomalo pomiješane misli i osjećaje. I sama sam u početku bila zbunjena, a zbog puno informacija koje su odjednom dolazile i odnosile se na različite aspekte rada mislila sam da je profesionalni rast nedostižan. Zato promjena treba doći korak po korak s puno rada na sebi, kontinuiranog educiranja i isprobavanja teorije u praksi.

Moj profesionalni rast počinje kroz poboljšanje suradnje s roditeljima i razvoj komunikacije putem komunikacijskih platformi preko kojih roditelji dobivaju obavijesti o grupi, fotografije aktivnosti i djece u njima. Prije svega su to bile fotografije kojima je cilj bio prikazati svako dijete u aktivnosti, a ne sama aktivnost koja se provodi. Zbog toga su objave bile nakrcane s mnogo fotografija koje zapravo nisu prikazivale primarni fokus. Svaki roditelj želi vidjeti svoje dijete, ali naš fokus bi trebao biti prikazivanje onoga čemu poučavamo dijete. S početkom suradnje s vanjskom suradnicom Antonijom, dobivamo sugestije kako poboljšati objave koje

će biti profesionalne i prikazati nas kao stručnjake koji radimo na odgojno obrazovnom procesu s djecom i promijeniti način gledanja prikazanih fotografija. Takav način rada ide u prilog odgojitelja jer se više fokusira na proces kojeg nadograđuje s obzirom na interese djeteta.

Moj profesionalni razvoj počeo je u lipnju 2022. godine, tada je u skupini nekoliko puta boravila vanjska suradnica Antonija koja je cjelokupnu promjenu i potaknula. Pomogla mi je savjetima kako da dublje uđem u tematiku interesa djeteta i potaknem ga na daljnje istraživanje, kako da stvorim okolinu iz koje će dijete doći do određenih saznanja i naučiti. Jedan od prvih procesa bio je potaknut djetetovim interesom za brojeve. Skupina je tada usvajala pojam broja, redoslijed brojeva, povezivanje količine s brojem, odbrojavanje zadane količine te uspoređivanje. Iz takvih aktivnosti možemo uočiti matematiku svuda oko nas i na jednostavan i razumljiv način prikazati djetetu kako je važno znati brojeve. Proces se razvijao kroz aktivnosti kao što su prebrojavanje kamenčića i spajanje s brojem, spajanje jednakih količina, uspoređivanje više/manje... Kroz uspoređivanje smo došli do vaganja i provjeravanja je li veće uvijek i teže ili se može razlikovati, a tako i je li jednaka količina različitih sadržaja jednako teška. Za tu aktivnost koristili smo proizvode koje možemo pronaći u kuhinji te smo vagom provjerili pretpostavke da će jednaka količina biti jednako teška. Kad smo zapisivanjem došli do zaključka da nije svaki sastojak jednako težak u količini koju mjerimo na žlicu i da za neke stvari trebamo vagu djeca su spomenula da mame koriste vagu za kolače. Zato smo isprobali kolač kojeg smo sami napravili prateći recept i uz pomoć vage te na taj način sve aktivnosti o brojevima kojim smo se tih dana bavili pretočili u nešto što je djetetu bilo stvarno, poznato i ukusno. Nakon toga prešli smo na vrste vage i isprobavali njihov način rada i namjenu, napravili svoju vagu i tako niz aktivnosti koje su bile povezane s prethodnima iz kojih se dobro mogao uočiti kontinuitet u radu. Kako bi u objavama prikazali roditeljima čime smo se bavili uključili smo stručni opis fotografija gdje u kratkim crtama treba biti jasno što se radilo i što se time razvijalo. Svaka aktivnost djetetu treba biti igra, a naš zadatak je iz svake igre izvući razvojnu zadaću i njen cilj čime i sama rastem uočavajući i potičući dijete na rast i razvoj. Ovo je samo jedan primjer procesa potaknutog djetetovim interesom, nakon njega uslijedilo je još puno takvih aktivnosti koje su se svaki puta poboljšavale, a u meni izazivale osjećaj zadovoljstva koji mi daje motivaciju za dalje.

U procesu profesionalnog razvoja prakse istaknula bih kontinuitet kao bitan čimbenik u razvoju kao i prihvaćanje. Prihvaćanje koje podrazumijeva našu unutarnju želju i motivaciju za promjenom, prihvaćanje kolektiva koji želi rasti u profesionalnom smislu, prihvaćanje konstruktivne kritike zbog poboljšanja rada. Kontinuitet – rad na sebi, doprinositi kvalitetnom timskom radu jer je u timu u većini slučajeva lakše raditi. Kada smo kao kolektiv krenuli u promjene radila sam s kolegicom s kojom sam vrlo dobro surađivala, dogovarala se, uvodila i realizirala promjene koje su bile očite i kada smo se na neki način uhodale u rad došli su praznici i prekid. S novom pedagoškom godinom nastavili smo rad, ali u drugačijoj postavi i jedan segment kontinuiteta je prekinut zbog čega se vraćamo nekoliko koraka unazad što ponovno dovodi do promjene i početnog stanja zbunjenosti i prilagodbe. Tu dolazi do usporavanja u profesionalnom razvoju, nesigurnost i doza nezadovoljstva. Kada bismo to prikazali grafikonom vidjeli bismo stanje koje u početku prikazuje rast i zadovoljstvo, a nakon toga

zaustavljanje i blagi pad. Svaka promjena donosi sa sobom različite emocije i pozitivne, i negativne na što treba biti spreman, ali pozitivne, naravno, donose i više produkta. Zato smatram da je dobar timski rad i zadovoljstvo ključno u ovakvom obliku rada te se prilikom promjene treba dosta truda uložiti u kvalitetu međuljudskih odnosa budući da nam oblik rada uglavnom zahtijeva suradnju s drugim sudionicima. Kada bih morala odrediti prvi korak promjene svakako bih naglasak stavila na stvaranje ozračja koje potiče na rad i suradnju, a nakon toga bi odgojno obrazovni rad u skupini donio još bolji rezultat.

Svjesna sam da posao koji radim zahtijeva stalne promjene za koje treba biti otvoren jer su one neizbježne. Napredak u radu i kvalitetan rad ne može se postići iz mjesta već stalnim educiranjem, učenjem i radom, usponima i padovima jer iz svega možemo izvući nešto što će nam u konačnici biti od koristi. Možda napredak dolazi polako, ali kada se osvrnem na proteklo razdoblje do sada puno toga se promijenilo i doprinijelo puno boljoj pedagoškoj praksi, a isto tako kada pogledam naprijed – još je puno posla ispred mene.

Prilog 9. Osvrt odgojiteljica na kritičko prijateljstvo

Đurđa: «Moje viđenje suradnje i kritičkog prijateljstva s dječjim vrtićem DV Dobro drvo je još jedno pozitivno iskustvo kako unaprijediti sebe i svoju praksu. Vidjeti kako to netko drugi radi i čuti iskustva i savjete starijih kolegica. Starijih ne samo u smislu godina, nego prvenstveno u smislu radnog iskustva koje je neprocjenjivo i nezamjenjivo jer svatko tko je uporan može završiti razne škole i steći znanje koje neće koristiti, ali netko tko kvalitetno radi ima zasigurno i jako puno teorijskog znanja. Praksa je često bolji pokazatelj kvalitetnog rada nego teorija. Nedostatak ovakve suradnje je taj što imam osjećaj kao da je to „kritičko prijateljstvo“ bilo jednostrano. Mi koji smo slušali i divili se raznim aktivnostima, projektima i cjelokupnoj dobroj praksi i netko s druge strane tko je to pokazao. Smatram da bi bilo svrhovitije da je osim kritičkog prijatelja koji već ima sve što želimo bio potreban i netko kao mi. Netko tko je u procesu učenja i stjecanja iskustva i na putu rasta, tko će iznijeti i svoje poteškoće u radu, napredak u radu i pokazati promjene gdje smo došli od početka pa kroz neko vrijeme. Također, kritički prijatelji nisu bili upućeni od početka kako se naš proces razvijao pa nisu imali niti pravu sliku samog napretka, konkretno nakon jedne od refleksija sam malo izgubila motivaciju zbog ne baš pohvalnih komentara na prikazane grupe. Još nisam prešla fazu kritičkog komentara da ga ne shvatim osobnom kritikom nego dobronamjernih savjeta za poboljšanje iako se trudim da to tako bude.»

Marina: «Kritičko prijateljstvo s kolegicama iz DV „Dobro drvo“, smatram vrlo korisnim za naš rad, rast i razvoj kao odgojitelj, kao i razvoj naš kompetencija. Smatram da je ovaj način

rada veoma koristan za nas, s obzirom da odgojiteljice iz DV „Dobro drvo“ imaju više iskustva i staža kao odgajatelji, te drukčiji pristup u radu s djecom i s roditeljima. Isto tako njihov pristup radu je suvremeniji od rada koji se odvija u našem vrtiću, te kroz njihove primjere i savjete možemo vidjeti kako zapravo treba izgledati obrada neke teme i koliko duboko se može ući u temu. Kritičko prijateljstvo smatram veoma pozitivnim i korisnim, njihovi komentari i kritike bili su usmjerni na poboljšanje našeg rada i načine kako možemo to primijeniti u našem radu. Njihovi savjeti i kritike pomogli su mi da osvijestim važnost razvoja svojih kompetencija te kako te kompetencije iskoristiti u radu s djecom i na koji način poticati cjelokupni rast i razvoj djeteta. Kod kritičkog prijateljstva bi promijenila samo način odvijanja evaluacija. Bilo bi dobro da smo se fokusirali na određene aktivnosti koje smo odrađivali taj tjedan, na uključivanje odgojitelja u te aktivnosti i način na koje su se te aktivnosti održavale. Mislim da bi iz takvog kritičkog osvrta više naučili i više osvijestili na čemu moramo raditi i što pojačati u svom radu.»

Brankica: «Kritički prijatelji iz DV „Dobro drvo“ su bili vrlo konstruktivni, direktni i jasni u davanju smjernica za naš daljnji rad. Kroz njihove komentare uvidjela sam gdje mogu popraviti svoj odnos s roditeljima, kao i s kolegicama. Uvid u njihov rad je bio vrlo koristan i svakako ću pokušati iskoristiti neke njihove aktivnosti u svom radu. Iako DV „Dobro drvo“ ima dugogodišnje iskustvo i suvremeniji pristup radu, u jednom trenutku su priznali da nije sve tako savršeno i da mogu neke stvari unaprijediti. To mi daje vjetar u leđa jer mi smo tek na početku i veselim se daljnjem napredovanju u razvijanju partnerstva s roditeljima i kao i suvremenom pristupu rada u dječjim vrtićima. Kolegice u našem vrtiću su isto tako bili izvrsni kritičari i mislim da nam je ovo akcijsko istraživanje pomoglo i u međusobnim odnosima. Dobili smo uvid u rad svake skupine, a sve kolegice su se pokazale i kao dobri slušatelji i kao dobri savjetodavci.»

Silvija: «Kritičko prijateljstvo s kolegicama iz DV „Dobro drvo“, smatram vrlo poticajnim u daljnjem radu i rješenjima u svojoj praksi. Dosta me motiviralo i potaknulo da nastavim dalje raditi na sebi i da ne gubim motivaciju. Međutim, u skupini i dalje nedostaje rad stručnih suradnika u rješavanju problema i praćenju djece i njihovom kvalitetnog razvoja. Jer bi se s tim potaknula suradnička atmosfera i osjećaj sigurnosti i podrške. Time bi rad u ustanovi bio puno kvalitetniji.»

10. ŽIVOTOPIS

Antonija Vukašinović rođena je u Slavonskom Brodu. Osnovnu školu i Gimnaziju završila je 1991.godine u Slavonskom Brodu. Diplomirala je 1997. godine predškolski odgoj na Pedagoškom fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i stekla zvanje odgojitelja predškolske djece. Godine 2017. upisala je Diplomski studij na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti (dislocirani studij u Slavonskom Brodu); smjer Rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Diplomski je rad obranila 2020.godine na temu *Modeli jezičnog razvoja djece u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju*. Po završetku diplomskog studija, iste godine, upisala je Poslijediplomski studij Pedagogija i kultura suvremene škole na Filozofskom fakultetu u Osijeku.

Od rujna 1996.godine radi kao odgojitelj u dječjim vrtićima u Slavonskom Brodu, a od 2020. kao odgojitelj mentor.

Tijekom doktorskog studija aktivno surađuje sa stručnjacima u odgoju i obrazovanju te objavljuje stručne i znanstvene članke u domaćim i inozemnim časopisima. Recenzirala je radove za zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa Perspektiva djeteta za održivu budućnost. Sudjelovala je u međunarodnom istraživačkom projektu *SextYouth: Priroda i odrednice sekstinga među adolescentima i mladima: Kros-kulturalno istraživanje*, financiranog od strane Hrvatske zaklade za znanost kao koordinator preventivnih radionica i u istraživanju u sklopu provedbe *Erasmus+ projekta Child Centred Competences for ECEC* koji se provodio na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Također, sudjeluje i izlaže pedagoški rad i primjere dobre prakse na konferencijama koje se održavaju u Republici Hrvatskoj i inozemstvu. Sudjelovala je u organizaciji međunarodno znanstvene konferencije Globalne kompetencije za 21.stoljeće koja se održavala na Filozofskom fakultetu u Osijeku. Osnivačica je Udruge odgajatelja predškolske djece „Loris“. Djelovanje Udruge „Loris“ usmjeravala je na edukaciju odgajatelja, roditelja i lokalne zajednice kroz organiziranje stručnih skupova i edukacija. Svoj istraživački rad temelji na akcijskim istraživanjima i razvojem partnerstva obitelji i odgojno-obrazovnih ustanova s ciljem poboljšanja kvalitete odgojno obrazovnog procesa u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i školama. Članica je Omep-a i EECERE.

Popis aktivnosti tijekom poslijediplomskog studija i ranije:

1. sudjelovanje kao predavač na *Ljetnoj akademiji za hrvatske učitelje i odgajatelje*, Visoka škola Jozsefa Eotvosa, s izlaganjima naslovljenim *Vesela matematika, Usvajanje ritma, melodije i izrada glazbenih instrumenta, Vrste zadataka objektivnog tipa s primjerima, Okruženje za učenje; didaktika od pedagoški neoblikovanog materijala, Likovnost u predškolskom odgoju* (Baja, Mađarska, 25-27.lipanj 2019.)

2. sudjelovanje kao predavač na znanstveno-stručnoj konferenciji *COVID-19-implikacije na odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj* sa suradničkim izlaganjem *Vrtić u COVID 19 izolaciji-potencijal virtualnih društvenih mreža*.(online, 9.studenog,2020.)

3. sudjelovanje kao predavač na *Stručnom skupu odgojitelja, učitelja i stručnih suradnika osnovnih škola s izlaganjem naslovljenim Kontinuirani profesionalni rast i razvoj odgojitelja.*(Županja, 2.ožujak 2020.)
4. sudjelovanje kao predavač na *online* predavanju *Vrtić na daljinu, primjeri iz prakse*, Alumni FOOZOS, Dječji vrtić „Dobro drvo“, s istoimenom temom izlaganja (*online*, 8.lipanj 2020).
5. sudjelovanje kao predavač na *online* edukaciji u organizaciji izdavačke kuće Alfa s izlaganjem naslovljenim *Kako osigurati suradnju obitelji i ustanova*, (*online*, 6.prosinac, 2021.)
6. sudjelovanje na međunarodnom interdisciplinarni 1. Kongres Centra za interdisciplinarna istraživanja FFos-a, *Interdisciplinarnost u teoriji i praksi* sa suradničkim izlaganjem naslovljenim *Interdisciplinarn pristup planiranju individualiziranog plana u radu s djecom s teškoćama u razvoju* (*online*, 5.studeni, 2021)
7. sudjelovanje na znanstveno-stručnom skupu *Promjene u RPOO-u- RPOO kao promjena: odgoj i obrazovanje kao odgovor na novo normalno* sa suradničkim izlaganjem naslovljenim *Profesionalni razvoj odgojitelja u procesu promjene* (Opatija, 11i 12.studeni,2021)
8. sudjelovanje na međunarodno znanstveno stručnoj *online* konferenciji; *Kako dalje? Učenje i razvoj vrtića i škole u post-pandemijskom vremenu* s izlaganjem naslovljenim *Izazovi suradnje u post pandemijskom vremenu* (*online*, 20.studeni 2021)
9. sudjelovanje na *IPDA International Virtual Conference; Marginalised voices in contemporary times: Adressing inequities through professional learning and education* sa suradničkim izlaganjem naslovljenim *Professional development of Croatian early childhood teacher in virtual world, opportunity or obstacle* (*online*, 25-27.studeni, 2021).
10. sudjelovanje na međunarodno znanstveno stručnoj konferenciji *Kompas* sa suradničkim izlaganjem naslovljenim *Integracija pokreta kao element uspješnosti inkluzije*, (Osijek, 21 i 22. listopad 2022).
11. sudjelovanje na međunarodno znanstveno stručnoj konferenciji *Kompas* sa suradničkim izlaganjem naslovljenim *Procjena mogućnosti profesionalnog razvoja odgojitelja tijekom pandemije Covid-19* (Osijek, 21 i 22. listopad 2022).
12. sudjelovanje na međunarodno umjetničko- znanstvenom skupu *Kultura i umjetnost- jučer, danas, sutra* s izlaganjem naslovljenim *Važnost uloge odgojitelja u likovnom stvaralaštvu djece u dječjem vrtiću.* (Slavonski Brod, 12.studeni 2022).
13. sudjelovanje na međunarodno znanstvenoj i umjetničkoj konferenciji *STOO 2, Contemporary Themes in Education- CTE* sa suradničkim izlaganjem naslovljenim *Perception and Importance of play, a Significant Predictor of Child's Development*, (Zagreb, 14. svibanj, 2022).

14. sudjelovanje na međunarodno znanstvenoj konferenciji *Informacijska i komunikacijska tehnologija u životu* sa suradničkim izlaganjem naslovljenim *An innovative approach to development of early childhood digital competencies* (Osijek, 13.svibanj 2022).
15. sudjelovanje na *Doktorskoj rundi* u sklopu Tjedna znanosti na Filozofskom fakultetu Osijek, u okviru koje je predstavljeno doktorsko istraživanje (Osijek, 9. veljače 2022.)
16. sudjelovanje na *Festivalu znanosti* na temu *Riječ kroz Život* u organizaciji Sveučilišta u Slavonskom Brodu, (Slavonski Brod, 6.svibanj, 2022).
17. sudjelovanje u organizacijskom odboru međunarodno znanstvene konferencije *Globalne kompetencije za 21.stolj* na Filozofskom fakultetu u Osijeku i suradničko izlaganje naslovljeno *Percipcija odgojitelja o razvoju globalnih kompetencija djece u dječjim vrtićima* (Osijek, 14-15. studeni, 2022).
18. sudjelovanje na *81st International Scientific Conference of the University of Latvia*,s izlaganjem naslovljenim *The importance of the ECEC teacher role in the artistic creation of children in kindergarten* (online, 17.veljača 2023).
19. sudjelovanje na znanstveno stručnom skupu *OMEP djetinjstvo perspektiva djeteta za održivu budućnost* sa suradničkim izlaganjem naslovljenim *Suradnja odgojitelja i socijalnog pedagoga u prevenciji socijalno nepoželjnih oblika ponašanja djece rane i predškolske dobi* (Opatija, 2-4.studenog, 2023).
20. sudjelovanje na međunarodno znanstveno stručnoj konferenciji *Kontinentalna Hrvatska; povijesni kontekst, aktualnosti i perspektive u budućnosti* sa suradničkim izlaganjem naslovljenim *Iskustvo i stavovi roditelja o važnosti dječjih igrališta* (online, 1.prosinac 2023).
21. sudjelovanje na međunarodno umjetničkoj i znanstvenoj konferenciji *Osobe s invaliditetom u umjetnosti, znanosti, odgoju i obrazovanju* sa suradničkim izlaganjem naslovljenim *Dostupnost i primjerenost sportskih sadržaja za djecu s teškoćama u razvoju* (Osijek,2.prosinac, 2023).
22. sudjelovanje u organizacijskom odboru znanstveno stručne konferencije *Pred mojim očima rasteš, Socio emocionalni svijet djece u interkulturnom okruženju- dobrobit interdisciplinarnog pristupa* (Zagreb, 25. i 26. siječanj 2024)
23. sudjelovanje na međunarodno znanstvenoj konferenciji *Ivana Brlić Mažuranić u novom mileniju* s izlaganjem naslovljenim *Perspektiva odgojitelja o pedagoškim vrijednostima djela Ivane Brlić - Mažuranić i metodičkom pristupu obradi djela u dječjem vrtiću* (Slavonski Brod, 18-20.travanj, 2024).

Popis objavljenih radova tijekom poslijediplomskog studija ili ranije:

1. Vukašinović, A. (2016). Osobna motivacija odgajatelja kao ključ osuvremenjivanja odgojno-obrazovne prakse. U E. Slunjski (autor), *Izvan okvira 2 - Promjena, od kompetentnog pojedinca i ustanove do kompetentne zajednice učenja* (str. 121-124). Element.
2. Šarčević Ivić Hofman, K. i Vukašinović, A. (2021). Science Popularization and Public Outreach Activities. *INTED2021 Proceedings*, 978-84-09-27666-0, 2058-2065 doi:10.21125/inted.2021.0452.
3. Somolanji Tokić, I. i Vukašinović, A. (2020). Continuity of Educational Process Through Virtual Kindergarten During Covid-19 Outbreak – Case Study from Croatia. U L. Gómez Chova, A. López Martínez, & I. Candel Torres (ur.) *EDULEARN20 Proceedings* doi:10.21125/edulearn.2020.1981.
4. Berbić Kolar, E. i Vukašinović, A. (2020). Systematic support of the mentor to the student in the research of the language development model in early child education. U L. Gómez Chova, A. López Martínez, & I. Candel Torres (ur.) *ICERI2020 : 13th International Conference of Education, Research and Innovation - Conference proceedings* doi:10.21125/iceri.2020.1720.
5. Lemajić, A., Stojanac, M. i Vukašinović, A. (2019). Premise of encouraging autonomy in children's work and opinion. *Didaskalos: časopis Udruge studenata pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek*, 3(3.), 165-176.
6. Somolanji Tokić, I. i Vukašinović, A. (2018). Virtualne društvene mreže i ostvarivanje partnerstva obitelji i dječjeg vrtića. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 64(1), 105-116.
7. Lemajić, A.; Stojanac, M. i Vukašinović, A. (2021) Izražajni mediji u funkciji dječjeg likovnog stvaralaštva. Suradnički odnosi u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. Čakovec. Kolar Billege, Martina (ur.). Čakovec: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2021. str. 182-187
8. Vukašinović, A. i Karačić, M. (2022). Profesionalni razvoj odgojitelja u procesu promjene. *Rpoo kao promjena: odgoj i obrazovanje kao odgovor na novo*. Adrijana Višnjčić-Jevtić (ur.). Čakovec: OMEP Hrvatska, 2022. str. 127-137
9. Vukašinović, A. (2022). Osmišljavanje strategija za razvoj govora. *Dijete, vrtić, obitelj : časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, I (2022),101; 7-9
10. Kadum, S., Vukašinović, A., i Karačić, M. (2023). Reflections of Parents of Elementary School Pupils in the Republic of Croatia About the Use of Tablets in Class. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 15(4), 423-439.
<https://doi.org/10.18662/rrem/15.4/>

11. Matijasevic, P., Vukasinovic, A., i Matijasevic, B. (2023). Experiences and Attitudes of Parents about Children's Free Time at Children's Sports Playgrounds. *Sport Mont*, 21(3), 51-56. <https://doi.org/10.26773/smj.231008>
12. Vukašinović, A. (2023) The Importance of the ECEC Teacher's Role in Artistic Creation of Children in Early Childhood Education. Human, Technologies and Quality of Education, 2023. *Proceedings of Scientific Papers = Cilvēks, tehnoloģijas un izglītības kvalitāte, 2023.* Rakstu krājums (283-294) <https://doi.org/10.22364/htqe.2023.22>
13. Vukašinović, A., Horvat, K., i Matijašević, B. (2023). Iskustva i stavovi roditelja o važnosti dječjih igrališta. *Kontinentalna Hrvatska: povijesni kontekst, aktualnosti i perspektive u budućnosti* (1). Znanstveni kontekst. str. 576-592
14. Karačić, M., Kadum, S., i Vukašinović, A. (2024). Importance of children's play: the Croatian experience of future ECEC teachers. *European Early Childhood Education Research Journal*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2024.2359550>.

IZJAVA O LEKTORIRANJU

Marija Pilipović
magistra edukacije hrvatskog jezika i književnosti
Trg kralja Tomislava I, 35 000 Slavonski Brod
099 6567477

IZJAVA LEKTORA HRVATSKOG JEZIKA u postupku predaje doktorskog rada na ocjenu

Izjavljujem da je doktorski rad *Korištenje komunikacijskih platformi u razvoju partnerstva roditelja i odgojitelja u dječjim vrtićima* autorice Antonije Vukašinović lektoriran i usklađen s pravilima hrvatskog standardnog jezika.

U Slavonskom Brodu, 27. lipanj 2024.

Potpis

